1989. Nr. 9 (33)
SEPTEMBRIS

AVOTS

ISSN 0235—1420

PROZA, DZEJA, DRAMATURĢIJA, PUBLICISTIKA, KRITIKA

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Avots 1989.09

Latvijas ĻKJS Centrālas Komitejas un Latvijas PSR Rakstnieku Savienības literāri mākslinieciska un sabiedriski politisks žurnals jaunatnei. Iznāk kopš 1987. g. reizi menesī. Izdod Latvijas KP CK izdevniecība Rīca.

failu izveidojis Imants Ločmelis imantslochmelis@inbox.lv

Redakcijas Kolēģija:

Aivars Kļavis (Galvenais Redaktors), Jānis Āboltiņš, Vilnis Bīriņš (Atbildīgais sekretārs), Ilmārs Blumbergs, Guntars Godiņš (Nodaļas redaktors), Māris Grīnblats, Edvīns Inkens, Vladimirs Kaņivecs (Galvenā redaktora vietnieks), Aleksandrs Kazakovs, Pēteris Krilovs, Juris Kronbergs, Jānis Peters, Baiba Stašāne, Ādolfs Šapiro, Viesturs Vecgrāvis, Imants Zemzaris. Redaktori: Jekaterina Borsčova, Rudīte Kalpiņa, Jeļena Ļisicina, Normunds Naumanis, Eva Rubene. Dzejas konsultante Amanda Aizpuriete. Prozas konsultants Aivars Tarvids. Korektore Mārīte Pupiņa. Tulkotāja Anta Skorova. Mākslinieciskā redaktore Sarmīte Māliņa. Tehniskā redaktore Ināra Jurjāne.

Manuskriptus pieņem divos eksemplāros mašīnrakstā, nerecenzē un atpakaļ neizsniedz.

ЛитературноХудожественныйиОбщественноПолитический журнал для молодежи «Авотс» («Родник»| На латышском и русском языках. Издание Цк Лксм Латвии И Союза Писателей Латвийской ССР. Издательство Цк Кп Латвии, Рига. Адрес Редакции: Рига, Баласта Дам-Бис, 3. Отпечатано В Типографии Издательства Цк Кп Латвии, 226081, Г. Рига, Баласта Дамбис, 5. Издается С 1987 Года Раз В Месяц.

Nodots Salikšanai 5.09.89. Parakstīts Iespiešanai 13.06.89. Jt 00136. Formāts 60x9018. Ofseta Papīrs Nr. 1., 2. Ofseta Tehnika. 10 + 0,5 Uzsk. Iespiedl., 21,5 Uzsk. Krasu Novilk., 14,7 Izdevn. L. Metiens 143 000 (Latviešu Valoda — 100 000, Krievu Valoda — 43 000). Pasūt. Nr. 874. Maksa 50 Kap. Redakcijas Adrese: Pasta Indekss 226081, Rīga, Balasta Dambī 3. Abonementa Kastīte 35. Telefoni: Galv. Red. 224166; Galv. Red. Vietn. 224100; Atb. Sekretāram Un Tehn. Redaktorei 225654; Publicistikas Nod. Vad. 229631; Kultūras Nod. Vad., Makslin. Red. 210030; Dzejas Un Prozas Nod. Vad., Konsultantiem 227208. Iespiests Lkp Ck Izdevniecības Tipogrāfija, 226081, Rīgā, Balasta Dambī 3.

- ○ FREIDISMS UN LITERATŪRA
- MĪLESTĪBA

- FILOZOFISKAS APCERES TĒMA
  - EROTIKA
- MĪLAS MĀKSLA
  - PIEZĪMES PAR «KĀMASŪTRU»

Avots 1989.09

RAKSTNIECĪBA

Valērija Narbikova. «Līdzsvars starp dienas un nakts zvaigžņu gaismu» (1. Ipp.) Latviešu klasiķu dzeja (10. Ipp.) Alnis Svelpis. «Mans amulets — mīļotā mana . . .» (14. Ipp.) A. Nonīms. «Sapņi vasaras naktī» (17. Ipp.) Ingeborga Bahmane. «Solis Gomorras virzienā» (18. Ipp.) «Viens dzejolis» (24. Ipp.) Vernons Halls. «Freidisms un literatūra» (26. Ipp.)

Latviešu mūsdienu dzeja (28. Ipp.) Ludmila Petruševska. «Mums — seksu?» (32. Ipp.)

KULTŪRA

Andris Rubenis. «Mīlestība — filozofiskas apceres tēma» (34. Ipp.) Henrijs Millers. «Erotika mākslas meistaru darbos» (45. Ipp.) Māra Grudule. «Radību lūgšanas» (49. Ipp.)

PUBLICISTIKA

A. Zalkinds. «Revolucionārā proletariāta 12 dzimumbaušļi» (52. Ipp.) Dace Balode, Jānis Krūmiņš. «Cilvēka biogrāfija ir arī viņa seksuālā dzīve» (57. Ipp.)

«Mīlas māksla» (62. Ipp.) V* Aleksandrs Sirkins. «Piezīmes par . «Kāmasūtru»» (68. Ipp.)

RAKSTNIECĪBA

Aleksandrs Grīns. «Dvēseļu putenis» (72. Ipp.)

Nenoliedzami, šis stāsts var radīt neizpratni, varbūt pat kaitināt — prozas «jauno vilni» apguvušo latviešu lasītāju gan laikam mazāk nekā krievu lasītāju, kuram domāts Andreja Bitova priekšvārds šim darbam žurnālā «Junostj». Bitovs raksta: « . . tā bija kā balss no man nezināmu cilvēku pasaules. Vai viņa pati ir tāda vai tāda ir paaudze? šī paaudze ir mēma. Bet varbūt ne? Varbūt mēs to ne tikai nesaprotam, bet ari nepazīstam? Bet kurš cits tad pastastis nakamām paaudzēm par savējo, ja ne rakstnieks. Taču viņiem nebija iespējams iekļauties mūsu apziņā — gluži vienkārši viņus nedrukāja starp mūsdienu literatūrā sevi apliecinajušajām paaudzēm. Nedrukaja ne kāda īpaša iemesla dēļ, ne kaut kā tāda dēļ, ko nedrīkst, bet vienkārši tāpēc, ka viņi ir CITĀDI, viņi citādi redz, citādi domā / . ./ Raksturot jaunu tēlainības pasauli, izmantojot iepriekšejo kritikas klišeju komplektu, — tāds uzdevums man nav pa spēkam. — Varu šeit pateikt, ka ši pasaule īstenībā ir pārsteidzoši, apburoši caurspīdīga un maiga. Tā ir dabiska un nepavisam ne sadomata (par ko mēs neizbēgami sākam turēt aizdomās jebkuru nelldzibu). Telpas un laika attiecības varoņu

izjūtas un pārdzīvojumos, t. i., Narbikovas poētika, manā uztverē ir gan jaunas, gan pārliecinošas. Par daudzu viņas prozas lappušu skaistumu un satriecošo lirisko spēku spējīgs spriest katrs ar vistradicionālāko literāro gaumi apveltītais cilvēks.»

Man gribētos piebilst vienu: ši stāsta varoņu dzīvē vienlaicīgi pastāv un notiek, un risinās kopā ar kaislībām un sadzīves problēmām ari jau uzrakstītie un vēl uzrakstāmie stāsti un dzejoļi, jau uzgleznotās un vēl gleznojamās gleznas, tajos nav atdalāms vienkārši cilvēks no radošā cilvēka — tas ari nosaka stilistisko sarežģītību. Un vēl varbūt smalka stila izraisītais pagurums — vai alerģija. Nešaubieties — autore pārvalda visus literatūras labā toņa Likumus un tieši tāpēc atļaujas šaubīties par to vērtību.

TULKOTĀJA

VALĒRIJA NARBIKOVA

Tulkojusi AMANDA AIZPURIETE

LĪDZSVARS STARP DIENAS UN NAKTS ZVAIGŽŅU GAISMU

ma nepielāgojušies). Zvēri piedzimst cepurē un mēteli, rnā-

Viņai gribējās zināms ko, zināms ar kuru. Bet «zināms, jiņā ar vannu un tualeti, bet cilvēki visu dzīvi cenšas

kurš» nezvanīja, toties zvanīja nezin kas. Laukā ari dari- tikt pie cepures un mēteļa, un mājiņas ar vannu un tualeti,

jās nezin kas. Vakar solīja, šodien no gaisa nāca solītais. Mīlestībai nepieciešama trīsvienība: vietas, laika un dar-

Sniega nebija nevienā aci, toties Arābijā bija laupītājs, bibas

vienība — tā māca Bualo savā pseidoklasiskajā poēti-

laupītājs ārā bija, laupītājs Baraba. Un pārējie ļaudis kā. Un viņam nav taisnība. Laika tik Un tā nekad nav.

galēja nost pielāgojušos, lai paši pielāgotos (putni un zvēri Vietas arī nav («Mans dzīvoklis šitam darbam nav pie-

jau no paša sākuma ir pielāgojušies, cilvēki no paša sāku-mērots», zars gan ir piemērots! Bet mēs neesam putni).

-4,

1

1

Atliek vēl darbības vienība («Ja tu šodien varēsi, tad es varbūt varēšu». — «Varbūt vai noteikti?» — «Varbūt noteikti.» — «Ja varbūt, tad labāk rīt.» — «Bet rīt es varbūt nevarēšu.»). Atteikties no vietas vienības, atteikties no laika vienotības, ievērot vismaz darbības vienību — katrā ziņā tā savā «Poētikā» mācīja Aristotelis. Un viņam bija taisnība. Nu, ievēroja. Nu, sanāca. «Man jāskrien.» — «Man arī.» — «Cik skumīgi!» — «Mēģini noskaitīt lūgšanu: Mūsu tēvs ...» — «Neatceros». — «Pārstāsti saviem vārdiem.»

— «Mūsu tēvs . . . Mīļo papucīt, lai tev laba veselība kā debesīs, tā ari zemes virsū. Dod mums maizīti, ko paēst, un atvaino, ja kas noiet greizi. Un neliedz pakaifot, bet viss pārējais — pupu mizas. Āmen.»

Piebrauca ātrā palīdzība un, sniegusi palīdzību, aizbrauca. Viņa saņēma dūšu un uzgrieza numuru. Pateica: «Sveiks.» Viņš teica: «Nu, sveika.» Viņa teica: «Kā iet?» Viņš teica: «Nekas, un kā tev?»

Ortogrāfiski viņš bija armēnis, viņa uzvārds bija Otmatfe-jans. «Vai tiešām zeme griežas ap sauli?» — «Un kā vēl!» Zeme griezās ap sauli, bet cilvēki šai sakarā izgudroja romantismu, reālismu, sentimentālismu, kaut arī tur bija pavisam cits «isms», mehānisms. Vai tas ir siikti? Mīlestība arī ir sava veida «isms», taču vienlaikus tā turpina būt mīlestība, jo var salīdzināt: ar tevi ir pa pirmo! Ar citiem tā nekas. Bet varbūt saulei ar zemi arī ir mīlestība, nevis vienkāršs mehānisms. Viņi sajuta kustību vārda burtiskā nozīmē. Mēness kustējās apkārt zemei, saule kustējās pati savā nodabā. Vannasistaba kustējās apkārt spuldzītei, un divi cilvēki, nē, viens un divgalvains griezās. Viņa griezās apkārt viņam, viņš apkārt viņai un pats savā nodabā arī. Nekas nesanāca. Jūrai arī nekas nesanāca, viļņu nebija, jo nebija pilnmēness: pilnmēness stimulē. «Vai tu mani mīli?» — «Drausmīgi!» Viņš ierēcās, viņa nogāzās blakus un arī ierēcās. Māmulīt! Nedzen Sanu laukā no mājas, ja viņa saplēsīs mēte.līti un zeķubikses un dabūs divnieku. Neraudi un neslauki seju kāju dvielī tāpēc, ka tev agri nomirusi māmiņa, Sanočkas vecmāmiņa. Labi gan, ka visas Sanočkas nevar izdzīt no mājas, lai ko viņas arī nebūtu pastrādājušas, jo viņas ir mazītiņas kā zvaigznītes. Nez ar ko pieaugušie sliktāki? Bet viņus var. Un pieaugušas Aleksandras izliek

no mājas ar grāmatām, bildītēm, pūķiem, fajansiem. Māmulīt! Bet pieaugusī Aleksandra tāda pati vien Sanočka ir un nav vainīga, ka izaugusi. Un blandīšanās pa naktīm — tie ir divnieki un saplēstais mētelītis.

«Nu ko tu ar mani dari? Vai mamma zina, ko tu ar mani dari?» — «Zina, zina.» — «Un cars Nikolajs to zina? Un cariene Aleksandra?» — «Visi zina, visi.» — «Un ar viņiem tu dari to pašu?» — «Sēdies man virsū un aidā!» Viņi aizau|oja tālu, tur pat drēbju nebija, toties varēja izdomāt līdz galam Kārleila iemīļoto domu par drēbēm: lūk, ja zābaki, mētelītis — tās ir cilvēka drēbes, cilvēks pats tās izgudrojis, ir uz to spējīgs, tad jūra, debesis un kalni ir Dieva drēbes, Dievs pats tās izgudrojis, viņš ir spējīgs uz to. Otmatfejans noņēma no sevis lapiņu. Sana uzģērba zeķes. Dieva zeķes bija caurspīdīgas — strautiņi. Dieva iz-sīka, cilvēku saplīsa. Piesedza gurnus ar lapiņu, lapa — pirmās biksītes. Blakus vā|ājās nosprāgusi palma, neviens to nēapdziedāja, jo tās dzejnieks bija miris. Citādi dzejnieks būtu uzrakstījis: nu re, palma, tu atdalījies no savām māsām, vējš tevi atpūta uz tālo, auksto zemi, un tagad tu viena guli svešumā. Nomirušā dzejnieka vietā gan bija cits, dzīvs, bet sliktāks. Aiz viņa teksta varēja manīt iepriekšējā zemtekstu. Nē, nevis kādu dziļāku jēgu, bet burtiskā nozīmē zem tekstu, proti, to, kas atrodas zem teksta, bet zem šī jaunā teksta atradās pilnīgi konkrēts mirušā dzejnieka teksts. Viņš sāka raudāt. Visstiprāk viņš žēloja palmu, tad dzejnieku, kurš to vairs nekad neaprakstīs, tad pliko, bērziņa nepiesegto Sanu. «Ļauj pakārties,» viņš teica. «Pagaidi, vēl tā, un pēc tam kārsimies kopā.» Uzpeldēja aforismi: lai dzīvotu ar viņu kopā, tev jādzīvo atsevišķi, jauno gadu sagaidi ar jauno sievu, veco jauno gadu ar veco sievu. Jau divas stundas viņa tricinājās uz viņa, taču nekur nebija aizbraukts: tā pati palma, tas pats skapis . . . Viņa novēlās.

Sākumā viņam likās, ka viņa nositusies: nogāzusies no viņa, tātad turp, kur nebija nekā. Viņa pavērās lejup: viņa kustējās, bija dzīva. Rokas viņai asiņoja. Viņš uzspļāva uz pirkstiem un norīvēja. Viņš noskūpstīja viņas rociņu.

Pie sienām karājās dzejnieku un viņu mīļoto fotogrāfijas. Mīļotajām bija labi: viņu acis, mute, vārds ne tik daudz piederēja viņām pašām, cik bija viņu dzejnieku mīlas objekts. Izrādījās, ka radītājam ir savs bērniņš, kuru radītājs mīl vairāk par visu. Un vienīgi radītāju neviens nemīl kā savu bērniņu. Sanočkas mamma mīl Sanočku kā savu bērniņu, Sanočkas mirusī vecmāmiņa mīl Sanočkas mammu kā savu bērniņu, Dievs arī mīl savu dēlu kā savu bērniņu. Dieva bija visvairāk žēl, tāpēc ka viņu neviens nemīl kā savu bērniņu. Bet iekārtots viss bija tiešām skaisti: ja debesis, tad tajās noteikti mēness ar zvaigznēm, ja jūra, tad viļņi ar putniem, mežā viss pa savam, kalnos pa savam. Cik skaisti Dievs visu izdomājis un atdevis

bērniņiem! Bet bērniņi visu izvazājuši: mans kalns, mana jūra, mans mežs! Debesis vien palikušas kopīgas un mēness ar zvaigznēm, jo tam spēciņa pietrūcis— pievākt mēnesi ar zvaigznēm. Bet plāni jau ir: kravasmašīnās vest no mēness dzelzi. Viss, ko radījis viņš — nu tas, kuru neviens nespēs mīlēt kā savu bērniņu — bija neapšaubāms, skaists un drošs: kalni nekrīt, jūras neizlīst, upes arī ne. Viss cilvēka radītais tāpat bija itin interesants: mašīnītes, tvaikoniši, lidmaši-niņas, taču skaidrs, ka cilvēks aptīrījis radītāju. «Nu, beidz pilēt», ar šiem vārdiem Otmatfejans atmodās un saprata, ka miegā vērsies pie atkušņa. Bet atkusnis viņam neatbildēja.

Sana gulēja kā viņai bija iemācījuši bērnudārzā — palikusi rokas zem vaiga. Pēc tam tīrīt zobus (arī iemācījuši), pēc tam brokastot. Diezgan bezjēdzīga procedūra: tīrīt zobus, kad nav ko ēst brokastīs.

Saule paslēpās aiz mākoņīša. Otmatfejana mākonītis bija sega, zem tās ari paslēpās. Tūlīt kļuva tumšāks. Un kāds varbūt teica: «Piezvanīsim Otmatfejanam», bet kāds teica: «Piķis viņu rāvis.» Sana pēkšņi pamodās. Arī apsedzās ar mākonīti. Pavisam satumsa.

Lielie Greizie rati tagad nebija redzami, un daudziem, arī Tjutčevam, bija drusciņ žēl, ka dienas debesīs nav zvaigžņu. Taču, ja būtu saredzamas, tad skumjas no lūkošanās zvaigznēs būtu tādas pašas kā *post coitum* skumjas. Sanu bija grūti pārliecināt, ka tieši šis zvaigžņu savienojums saucas Lielie Greizie rati. «Kāpēc taisni šīs vajag uzskatīt par Lielajiem Greizajiem ratiem, vai tad tai stūri nav tādas pašas? Es tev tos Lielos Greizos ratus atradīšu jebkurā vietā.» — Tu tiešām mani mīli? — viņš jautāja.

— Es tevi tiešām stipri mīlu. — Tad pasaki, ko tas nozīmē. — Gribu, lai tu būtu meitenīte, bet es būtu lapsēns, vai lai es būtu meitenīte, bet tu būtu lapsēns. Bet lai viens no mums noteikti būtu meitenīte un viens lapsēns. Taču visvairāk es gribu, lai es vispirms būtu lapsēns, bet tu būtu meitenīte.— Esmu slikts mīļākais, par vārgu šim darbam. — Es jau negribu to, bet gribu būt lapsēns. — Noskūpsti mani, — viņš lūdza, — bet vēl labāk zini, ko — noskūpsti.

Un nevarēja viņi rimties runāt par to un to, par to, kā šeit un kā šeit, par to, ka šeit vairāk nekā tur, bet tur pavisam citādi un ne tā, kā toreiz, ka šausmīgi to darīt, ja nemīli, ka tad labāk nevajag vispār, ka mīlu simtreiz, tikai lai šai pašā mirklī, tad drīzāk otrādi, jo tā neizdosies, un tūlīt pat viņai izdevās otrādi, «turies, citādi nokritīsi», pareizi, turējās, citādi būtu nokritusi.

Daba izplatījās augstāk, zemāk un tālāk nekā toreiz, nekā nākamajā reizē, ne labāk, ne zaļāk, ar putneļiem, tādiem pašiem kā zvirbuļi, tikai nokrāsotiem, «interesanti gan, kurš krāso zvirbuļus?», ar mākoņiem, ar jaunām metro līnijām. — Tu celies? — Jā. Varbūt tu gribi ēst? — Jā. — Ja nav krējuma, salātiem var pielikt atšķaidītāju. — Tu glezno ar saulespuķu eļļu? Veikalos nav atšķaidītāja? — Jā.

Debesu koki, jūras un kalni, no gaismas un ēnām veidoti, jau no paša sākuma bija veselīgi, bet zemes virsū tie, nabadziņi, bija skaisti un lieliski, taču skumji. «Zames lauku» bija iebojājis tas, kuru Dievs sākumā tik stipri mīlēja, tas bija Lucifers. Tai vietā, kur viņš novēlās no

troņa, radās zeme — nevis gaismas lode, bet dubļi, kas pārauga estētiskā kategorijā, kad tos kāds iemīlēja tik spēcīgi, tik saldi un nikni iemīlēja, ka tie vairs nevarēja palikt par dub|iem, bet kļuva par viszeltaināko un skaistāko šķīstumu. Kad Sana skūpstīja Otmatfejanu, Sana un Ot-matfejans kļuva par debesu daļu, un tai vietā zemes sabojātā miesa, skaistā un šausmīgā bija burvīgāka par debesīm, kurām piemīt tikai viena īpašība — burvīgums.

Varēja teikt, ka cilvēki kopš paša rīta nodarbojas ar muļķībām. Bet ar ko tad lai viņi nodarbotos: ar «pilnīgās» redzes palīdzību nav iespējams pat ieraudzīt zvaigznes dienas debesīs, ar «pilnīgā» dzirdes aparāta palīdzību, protams, sadzirdami. . . Toties ar citu aparātu, kas vajadzīgajā brīdī aizstāj i ausis, i acis, i mēli, sadzirdams pat tas, kas nav dzirdams, saredzams pat tas, kas nav redzams. Būtu vajadzējis cilvēkam agrāk un labāk attīstīt redzi un dzirdi, tad viņš saskatītu ar acīm, un ne tikai zvaigznes dienas debesīs, un sadzirdētu ar ausīm. Tagad viņš redz un dzird ar «muļķībām».

Violeta dziedāja par to, cik ārkārtīgi mīl Alfrēdu. Pēc tam sāka dziedāt Alfrēds, arī par to, kā viņš viņu mīl.

— Izslēdz, — Sana palūdza. — Daudz vairs nav atlicis, tūlīt jau viņa nomirs.

Lietusmākoņu dēļ nevarēja saskatīt ne paradīzi, ne elli. «Tikai neceri uz taisnīgumu,» viņš teica. «Kādā ziņā?» — «Ziņā, ka nonāksi ellē.» — «Es jau arī neceru, droši vien tur viss būs it kā tāpat, tikai netieši.» — «Kādā ziņā.» «Nu, piemēram, — iedomājies, ka cilvēks dzīvo un raksta dienasgrāmatu, un visos sīkumos atzīmē, kas ar viņu notiek, tad, lūk, mūžīgo dzīvošanu var salīdzināt nevis ar pašu dzīvi, bet ar šīs dienasgrāmatas lasīšanu, nu,vai saprati?» — «Tad iznāk, ka literatūra mums dota kā mājiens uz aizkapa dzīvi.» — «Pasaule vispār pilna ar tādiem mājieniem.»

— «Un lietiņš līs no lejas uz augšu?»

Ja reiz antīkie rakstnieki uzrakstījuši, ka bija dievi, varoņi un cilvēki, tad tā arī ir bijis. Viņi bija pliki un skaisti. Cilvēks varēja pielabot savu dzīvi, pārgulēdams ar varoni vai dievieti. Vēlāk viņam teica, ka tā darīt nevajag, ka dievi atsevišķi un cilvēki atsevišķi, bet varoņi izmira. Pēc tam cilvēkam pateica, ka Dievs ir viens pats un nedrīkst kopā ar viņu darīt muļķības kā ar tiem pagāniskajiem. Cilvēkam iedeva bruņas un mantijas, lai viņš kārtīgi piesegtu plikumu. Bet vēl pēc tam viņam pateica, ka Dieva vispār nav, un cilvēku atkal izģērba. Viņam bija auksti un kauns. Un viņu sāka uzrunāt uz «tu», jo

neviens jau plikam neteiks «jūs». «Ei, tu, pabīdies, ei, tu, nāc šurp.» Tad viņš līdz pagurumam sāka plīties virsū savam kaimiņam: «Kas tu tāds esi?» — «Bet kas tu tāds?» — «Kas tu tāds esi, ka uzdrīksties prasīt, kas es esmu?» — «Es jau nu esmu tas, kam jābūt!» Taču kādēļ jābūt? Violeta klepoja un nost nemira. Viņa klepoja pa īstam. Viņas dēļ nevarēja sadzirdēt, kā aiz loga dzied putni, bija vienīgi redzams, kā viņi plāta mutes. — Kad viņa beidzot nomirs! — Sana zaudēja pacietību. —Atskaņotājs atslēdzās, putni kļuva sadzirdami, Violeta nomira. Laiks pa mājām. Rīts. — Meitenīt, vai jums nav jāceļas? — Ej tu ratā.—Vairs nekad tā ne. — Kāpēc? — Zīmējums pārāk izmainās. — Tu mani nemīli? — Nē. Vai tad var kādu mīlēt no rīta. — Bet naktī?

— Naktī vajag gulēt. — Tu ienīsti mani? — Sevi. — Ko tad mēs iesāksim? — Atgriezies pie vīra, bet es vēl pagulēšu. Viņa apģērbās. — Varbūt man pārgulēt ar tavu draugu, un izbeigsim visu? — Rimsties, man tiešām nav labi.

— Dzert vajag mazāk. — Kaķene aizmuka ar caurbraucēju virsnieku, piedzima kaķēni, tos, protams, noslīcināja virsnieks. — Telefons, — viņš teica, — tu necelsi klausuli? Tālsaruna.—Ak, telefons! Jā, mammu, jā, vēl guļu. Kā tu jūties? Es? Labi. Nē, negarlaikojos. Nē, mammuk, normāli. Vesels. Labi. Silti. Saņēmu. Uzrakstīšu. Pirms nedēļas saņēmu. Protams, uzrakstīšu. Labi, aiziešu. Tu arī. Es tevi tāpat. Padod man apakšbikses! — Kur? — Skapī.

— Skapī tikai netīrās. — Dod netīrās.

Mājās bija Avakums, atvēra durvis. Viņš bija džemperī un apakšbiksēs. «Vai tev auksti?» — «Karsti». — «Kāpēc staigā bez biksēm, vai tev karsti?» — «Auksti.» — «Iedod kaut ko uzēst.» — «Varbūt tev iedot vēl arī iedzert?»

Izlīda kaķene. Arī sagaidītāja. Viņa smaržoja kā bērna kažociņš, aplaizīja pirkstu un aizmuka. — Ko tu niknojies, varbūt es biju stacijā. — Bet varbūt, ka ne. — Es pirku biļetes. — Un nopirki? — Nē, bet šodien vajadzēs uz turieni vēl aizbraukt, lai rīt varētu braukt prom, jānopērk savlaicīgi ... — Es visu nakti neesmu gulējis. — Es arī. — Ar kuru tad tu tā negulēji? — Teicu taču, ka biju stacijā. — Tu man to teici? . . .

Dienas vidū sākās migla. Mantas viņi kārtoja vārda tiešā nozīmē pa miglu. «Šo mēs ņemsim, to mēs jau paņēmām, šo vilksim sev virsū.» Vagonā auroja radio. Aizmugure sēdēja braša tante un darbarūķis. — Vai nevarētu pagriezt klusāk? — Tāpat ir klusu. .

Tante bija sīksta un nepārkožama. Darbarūķis radio pavadījumā tūlīt pat iemiga. Tie bija cilvēki, viņu bija žēl, taču vieglāk būtu pakārties, nekā mīlēt viņus kā sevi pašu. Viņi bija normāli. «Es arī esmu normāla. — Bet tu taču neklausies radio. — Klausos izslēgdama. — Bet viņi klausās ieslēgdami.» Radio izgudrojis laikam bija Popovs? Tagad mums ir iespēja ik pa desmit minūtēm klausīties, kāds

galvaspilsētā laiks. Skan viegla mūzika, kura neko ne-atvieglina. Radio izgudrotājam, protams, bija miermīlīgi nolūki. — Paklau, pagrieziet klusāk! — Komandēt varat mājās, viss vagons klausās. — Nē, jaunajam cilvēkam taisnība (izm > rušas guvernantes replika), mums arī traucē.

— Bet pārējiem netraucē, negribas — neklausieties (kancelejas darbinieks). — Bet es viņu tūlīt izslēgšu, tu vecā kuce!

Pie ieročiem! Barikādes celsim no čemodāniem. Uzbrukumā no aizmugures (no trīs varoņu puses, Vasņecova gleznas reprodukcija). Tante tika novākta pirmā, tagad viņa bija sīksta, nepārkožama un sprāgusi. Bruņojamies ar to, kas pa rokai, vīss noderēs: pudeles un spalvu nazīši. «Taisi veci vaļā!» — «Ar ko tad, draudziņ?» — «Ar konservu attaisāmo.» — «Griez pušu vadu!» — «Nav ar ko.» — «Uzlej spirtu no blašķes (tādas meistaro par puslitru spirta). Uguni klāt!» Degam. Kārtībā. Līķus atejā. Cik viņu ir? Pieci purni. Kam ir dzīvi ziedi, nolieciet tos uz bojāgājušo kapa. Vagona tualete slēgta, lietojiet restorānvagona tualeti. •

Vagons pustukšs. Divas apakšējās vietas. Aiz loga daudz uguņu. Tikko uzvarējuši karā. Mīlēt kā sevi pašu un lietot kā sevi pašu. Pieņemsim, ka dzīvība radusies no sēklas. Bijusi koncentrēta grāvjos, vienkārši izlaistīta pa zemi un krūmiem. Ļaudis un zvēri šķidrā veidā. Viņi attīstījās. «Kur lai viņus izmet?» — «Gāz laukā pa logu, lai iznīkst.» Dzīvība koncentrējās pašā apakšā. Tās bija pārāk daudz, nebija žēl izgāzt pa logu. — «Vai negribi bērniņu no manis?»

■■— «Ej, izvēdinies.»

Nakts kā jau nakts, un var redzēt, ka viss reiz bijis gaisma un ēnas un viss kļūs par gaismu un ēnām, un tikai īslaicīgi atrodas viltotās attiecībās: kā koks pret dzelzi, vilciens pret kravasmašīnu, vīrietis pret sievieti. Avakums brītiņu pastāvēja pie loga un iemaldījās nepareizajā kupejā. Iekārtojās kā savās mājās. Zem palaga kāds gulēja. Viņš acēla palagu un nepazina Sanu, tāpēc ka tā nebija Sana. ī te arī bija skaistule, taču viņa gulēja: protams, tā bija apburtā princese. Viņa gan negulēja kristāla zārkā, viņa gulēja uz apakšējā plaukta, taču būtība no tā nemainījās. Avakums padzina nost mākonīšu baru. Uzmodināt ar skūpstu. Viņš neskūpstīja tāpēc, ka tikpat nebūtu uzmodusies, tāpēc, ka viņš nebija īstais. Bet īstais nerādījās jau. veselu mūžību. Apcirpusies kā puišelis, guļ uz zīmogota palaga. Velni staigā uz tualeti, daži mundieros. Viņu vārds ir leģions. Apburtā princese bija taisīta no miega un skaistuma, atšķirībā no cilvēka, kurš taisīts no dzīvības un nāves: viņa nerunā muļķības, tāpēc ka nerunā nemaz, līdz ar to viņas balss nevar būt nepatīkama; acis viņai aizvērtas, un skatiens nevar būt nepatīkams; arī viņas vaibstīšanās nevar būt nepatīkama, jo viņas seja paliek nekustīga. Nekas cilvēkam raksturīgs nebojā viņas ārieni.

Stacija, kā jau bija norunāts, miglā. Nekas tāds lētāks vēl

nebraukā — agrs rīts. Ir maize un divas olas. Var apēst. — Vai iesim taisni? — Var arī taisni.

Taisni priekšā nekā laba, pa kreisi nekā laba, pa labi

r

nekā laba, esam atnākuši. Ar vienu olu un maizi iestiprinājušies, sagaidīja sakustēšanos. Visagrākais putniņš izrādījās trolejbuss. Tajā vareni grūstījās, acīmredzot nepārtika no maizes un olas vien. Vajadzēja noīrēt dzīvokli: vislabāk atsevišķu un centrā, klusu un tīru, ērtu un ne dārgu, īsi sakot, labāk lai tas būtu vesels un bagāts nekā nabadzīgs un slims. Sana ar mantām palika uz soliņa, Avakums aizgāja meklēt. Apkārt staigāja vīri, vākdami divdesmitkapeikas: «Tik ilgi jau šeit dzīvoju un ne reizi neesmu redzējis, kā paceļ tiltus, — šodien ieraudzīsi, tikai vispirms aiziesim uz veikalu.» Viri aizgāja uz veikalu skatīties, kā paceļ tiltus.

No aizmugures pienāca Avakums, apkāries alus pudelēm.

— Tu ko, galīgi? — Tas taču čehu. — Kur mēs ar to liksimies? — Izdzersim!

Vieta bija gluži komfortabla: iepretī — tualete, daudz zvirbuļu «čirik-čirik», par čirikiem vien, glāzes viņiem bija līdzi, tiesa, nācās koriģēt, ņemot vērā apvāršņa līmeni — vienā visu laiku ielējās drusciņ mazāk.

Avakums jau trešo dienu kultivēja sarus, tas viņam itin labi piestāvēja. Pēc trešās pudeles viņš sāka uzskatāmi skaidrot viņu jauno dzīves vietu. «Lūk, tā ir iela, — viņš līdzenā rindā nostādīja tukšās pudeles, — tad pagrieziens, tur es sapirkos, tālāk skvērs, — to apzīmēja kāja, — tad atkal pagrieziens un tur nams», viņa plānā tā vietu norādīja vēl gluži pilnais tīkliņš ar pudelēm. — Atsevišķs? — jautāja Sana. — Divistabu. Otrā istabā vecītis ar vecenīti. Kad viņi būs pie meitas, mēs dzīvosim vieni paši. — Bet kad viņi būs pie meitas?

Pienākušajam vīrišķim viņi teica, ka pulkstenis ir viens, ka pudeles var ņemt, ka nē, nevajag.

Tīkliņš tukšojās, sākās lietus. Tante ar pirkstu ģipsī, vecenes pie mājas ieejas, atšķiramas no prostitūtām pie ieejas tikai pēc galošām un lakatiem. Maša ar savu vīru Josifu Jakoviču un jaunpiedzimušo, virs kura jaundzimusi zvaigzne, viņi ķer taksi un kārto dokumentus, lai brauktu uz Ēģipti. Silītēs izkauj bērniņus. Visur vieni un tie paši cilvēki, kas nevar atrisināt vienu un to pašu uzdevumu, tāpēc ka visi grib vienu un to pašu: lai vienam cilvēkam iznāktu iespējami vairāk kvadrātmetru, bet uz vienu kvadrātmetru iznāktu iespējami mazāk cilvēku. — Iesim, — teica Avakums.

Laiks saucās «no Pēterburgas uz Maskavu»: sniegpārsli-ņas, mākoņu bariņi, satriecošs vējš. Dzejas un prozas saplūšana kā pilsētas un lauku saplūšana. «Bet tam nav jānotiek!» Savu neviltoto sašutumu Avakums pamatoja ar sarežģītu prātojumu un uz dzeju un prozu

attiecināmiem Pola Valerī citātiem. Viņam gan nekādi neizdevās precīzi atcerēties vienu viņa izteikumu tieši par dzejas un prozas dalīšanu; savā aizrautībā viņš Valerī vārdu jēgu izteica ar angļu parunu: «Atsevišķi mušas un atsevišķi kotletes.»

Viņu nams sastāvēja no kultūras nama un vienkārši nama. Kultūras nams aizņēma divus apakšējos stāvus, pārējie četri piederēja namam. Istaba bija sliktāka par tamburu. Ugunsdzēsības aparāta vietā pie sienas fotogrāfijas, netīri aizkariņi, nez kādi grīdceliņi, rozā tapetes. Vecene tūlīt pateica visu, ko nedrīkst darīt, un pieprasīja nedzirdētu cenu. No vannasistabas iznāca vecais. «Lūk, lūdzas ielaist — vecene ziņoja, — es šos nepazīstu.» — «Tā ir mana sieva, — Avakums pēkšņi kļuva nervozs, es taču pasi jums parādīju.» — «Priekš kam man jūsu pases, dzīvojiet, ja patīk. Samaksājiet par nedēļu uz priekšu un dzīvojiet nost.» Avakums vecenei atdeva piecdesmit rubļus, un Viņi ar Sanu palika istabā. «Esam iekrituši,» viņa teica.

«Vecītis ar vecenīti» viņus bija piespieduši pie sienas, jo iznāca, ka iet drīkst vienīgi uz tualeti un pat tur nedrīkst nolaist, bet vajag liet no kausiņa. «Vismaz tēju drīkst? Sana bikli jautāja Avakumam. — Virtuvē nedrīkst, bet mums taču ir spirāle, mēs tēju tā, lai nemana.»

Viņi sēdēja uz gultas un pa kārtai grauza ābolu. «Tu viņu nosiekaloji, es ne.» Apkārt bija nez kādu kareivju, lakatos tinušos veceņu, tantuku un bērnu fotogrāfijas. Skābi smirdēja. — Iesim prom, — teica Sana. — Nakts tūlīt sāksies. — Kas par to! — Uz kurieni? — Vienalga, tikai ne te.

— Ej gulēt, mēs taču te tikai nakšņosim, pārējo laiku būsim prom. — Iesim tagad! — Mums nav naudas. — Iesim, atņemsim mūsu naudu un aizmuksim. — Citur būs tas pats.

— Bet tas taču tiešām ir briesmīgi. — Tiešām. — Tu guli?

— Guļu. — Kāpēc mēs atbraucām šurp? — Tev iegribējās.

— Bet kāpēc man iegribējās? — Nezinu. Tu naktī aizgāji no mājas un brauci uz staciju, lai nopirktu biļetes, lai aizbrauktu. Tāda bija līdz bezjēdzībai ieilgusī atvadīšanās no Otmatfejana.

Viss šķiršanās neglītums: «Meitenīt, vai jums nav jāceļas?» — «Ej tu ratā!» — materializējies, iemiesodamies vagonā, aurojošā radio, atejā ar līķiem. Vai iespējams vienam otru tik drausmīgi dievināt? Tātad jādievina arī viss, kas materializējies šķiršanās veidā: vecītis ar vecenīti, blaktis, «tu guli? liekas, te ir blaktis...» — «tas ir kā, kādas? man iekoda!», fotogrāfijas pie sienam, visi šie mēsli . . .

Starp gultām bija eja kā vilcienā, taču nekratīja. Kratīja vilcienā, kurā Otmatfejans muka projām, aizbildinādamies ar pašdarbības teātru pieredzes apmaiņu. Kupeja bija divvietīga, kaut gan labāk būtu pa trim, trijatā vieglāk gan ar izrādi, gan vispār. Viņi apsēdās viens otram pretī. Otmatfejana «otrs» bija Cjaščjažišins. Viņš rosījās: izvilka desu, maizi, vīna pudeli un šņabi. Cjaščjažišins sagrieza, Otmatfejans

salēja. Viņi izdzēra, un Otmatfejans teica: — Klausies, vai negribi nopelnīt 2,5 tūkstošus? — Negribu. — Kāpēc ne? — Nav spēka. — Nebūs jādara nekas dižs. Vajadzēs krājkasē iemaksāt desmit rubļus, nosūtīt uz adresi, kuru tev pateikšu, atdot man kvīti un sameklēt vēl divus cilvēkus, kas arī iemaksās pa desmitniekam un atdos tev kvītis. — Kaut ko tādu jau esmu dzirdējis. Ielej! — Un viss! — Cjaščjažišins pacēla gaisā savu glāzi un pudeli, — tālāk tev jābruņojas ar pacietību un jāgaida. Pēc pusotra mēneša tu saņemsi divarpus tūkstošus. — Veikli izdomāts! — Otmatfejans pievāca no viņa pudeli un ielēja sev. — Manā labā strādās divsimt piecdesmit cilvēku, sametīs pa cēnerim, tad būs divarpus taukšķu. — Gluži pareizi, vispirms tu gādā par ķēdītes turpināšanos, pēc tam ķēdīte apgādā tevi. Viss godīgi. — Pag, kur notiek spēle, pilsētā, valstī? — Nu kāda tur starpība, pilsētā, valstī, ■— Cjaščjažišins pat pārtrauca dzert. — Starpība ir. Ja pilsētā, večiņas neskaitīsim, spēlēs, pieņemsim, trīs miljoni, — Otmatfejans nolika glāzi, paņēma zīmuli un papīrīti, — no trīs miljoniem vinnēs tikai katrs divsimt piecdesmitais . . .

— Liecies mierā ar savu matemātiku, visa pamatā ir godīgums. — Šī godīguma pamatā ir matemātika: no divsimt piecdesmit godīgajiem vinnē tikai viens godīgais, bet no trīs miljoniem godīgo vinnēs «X» godīgo, — Otmatfejans aizrautīgi rēķināja, — «X» vienāds ar divpadsmit tūkstošiem veiksminieku. — Tu saskaitīji? — Skaties pats, — Otmatfejans pastiepa papīrīti. — Tas taču ir kolosāli! — Cjaščjažišins sāka trīcēt aiz sajūsmas, — divpadsmit tūkstoši veiksminieku. — Un divi miljoni plus pārpalikušie tūkstoši nelaimīgo muļķu. — Kas tev nepatīk, negribi būt veiksminieks vai negribi palikt muļķos? — Tu nopietni jautā? — Atbildi, kad tev prasa! Un kāpēc aprobežojies ar pilsētu? Spēlei jāaptver valsti, zemeslodi. — Manis pēc kaut kosmosu, vinnesta procents paliks nemainīgs: 0,4. — Otmatfejans bīdīja papīrīti Cjaščjažišinam, bet tas ne virsū neskatījās. — Atbildi, kāpēc tu domā, ka es meloju, — viņš ielēja sev vīnu un iedzēra viens. — Te vēl jāņem vērā relativitātes teorija, — Otmatfejans rāmi izdzēra glāzi, — kāds saslims un nenomaksās, kāda dzemdēs un nemaksās. — Tas ir izslēgts. Tava relativitātes teorija iespējama vienīgi demokrātijā, diktatūras apstākļos nekādas relativitātes nevar būt. — Ko tu bļausties, — Otmatfejans beidzot paskatījās uz viņu uzmanīgāk: caurspīdīgie matiņi līp pie vaigiem, vaigi sārtojas, no ūsām pil sarkanvīns. — Vai tu saprati, — Cjaščjažišins auroja, — ja teikts ka tā jādara, tad vajag samaksāt un pateikt nākošajiem diviem, un viņiem vajag maksāt un atrādīt kvītis! — Ej tu ratā, — vai nu viņam bija noriebies, vai sagribējās čurāt. —Ateja bija ciet. Viņš pagaidīja, neviens nenāca laukā. Viņš paraustīja, neviens neatsaucās.

— Vai tur kāds ir?

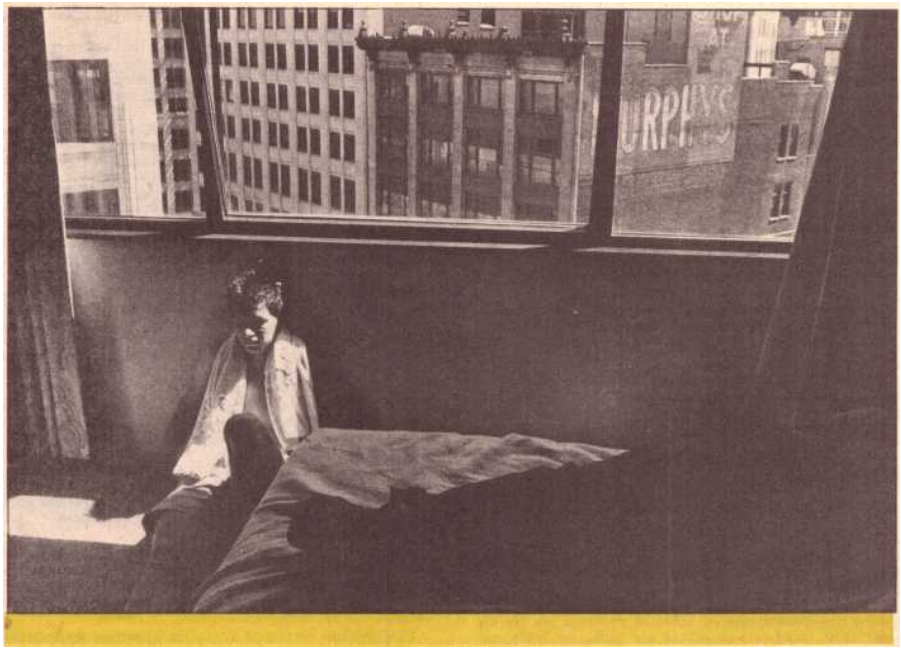

Aiņa Nollendorfa (ASV) fotoilustrācija

Neviens neatbildēja. Viņš spēcīgi parāva. Atvēra — tur čurāja līķi. Tas ir, tur bija līķi. Viņi bija izpletušies uz visām pusēm kā naktspodā iestādītas puķes. Otmatfejans saņēmās un gāja no turienes prom uz otru gaiteņa galu. Pa ceļam viņš iegriezās kupejā. Čjaščjažišins jau gulēja zem palaga. Pudeles bija novāktas. Viņš sakārtoja palagu pār viņa seju, taču zem palaga nebija viņš, tur bija meitene. Viņa gulēja. Viņš aizslēdza kupejas durvis un apsēdās. Meitene bija apcirpta kā puišelis, viņa vienmērīgi elpoja. Viņš noglāstīja seju. Nepakustējās. Viņš novilka nost palagu. Viņa bija miesaskrāsas biksītēs un krūšturī. Tas viņu samulsināja. Kā peldkostīms. Kupejā bija pašauri. Viņš atspiedās ar ceļgalu pret plauktu. Otmatfejans atskurba. Viņam vairs negribējās nekāda kaifa. Skaistule gulēja! Čjaščjažišins par cēneri dala indulgences, miljoni auro ar kvītīm rokā, veiksminieki izšķiež divarpus taukšķus, vilciens kratās tūkstošiem km no mājām, Sana ir nez kur ar nez ko (ar vīru?).

Viņš atgriezās savā kupejā, čjaščjažišins vēl negulēja. Viņš pašreiz beidza dzert, — Paklau, — teica Otmatfejans, — ko tu darītu divatā ar apburto princesi? — Aizšautu šķībi.

No rīta viņi izkāpa bez tualetes un tējas, atstājuši pavadonim dzeramnaudu. Ārā bija jauki, un Čjaščjažišins laipni painteresējās: — Kurp dosimies? — Iekārtoties.

— Tu sarunāji? — Zvanīju. — Un sarunāji? — Sazvanīju.

— Skaidrs, gulēsim uz soliem.

Abiem gribējās vienu un to pašu: uzlabot veselību.

Vispieejamākais bija kefīrs. Iegāja piena veikalā, taču nebija dabūjams arī pieejamākais. Bija vienalga, ka par viņiem domā sliktu, ka viņiem veselības uzlabošanai. Toties nākamajā veikalā, kefīru pirkdami, viņi paši domāja slikti par pārējiem, ka tiem arī veselības uzlabošanai. Lai veselību uzlabotu galīgi, viņi brauca uz jūrmalu. Staciju, no kuras vistuvāk, viņi nogulēja, izkāpa nākamajā, tāpēc vajadzēja cauri mežam. '

Jūra bija krūmos. Salīdzinājumā ar zemi mazliet izliekta, bet salīdzinājumā ar debesīm, protams, ne. No tās cēlās tvaiki, tātad tā bija siltāka par gaisu un tukša, nepieejama tai nozīmē, ka pa to nevarēja iet staigāt. Viļņu robeža traki vilināja, savā nepārvaramībā tā bija augstāka par Ķīnas mūri. Protams, varēja kāpt pāri un apmērcēties, taču tur jau tā nelaime, ka apmērcēties nevarēja. Peldēja skaidas un gumijas, peldēja lapas un matroži, gubernatori un freilenes, Puškins, Tjutčevs un tamlīdzīgi, un tamlīdzīgi. Bet velns labi pārvalda vārsmošanu, ir iesitis roku sillabotonikā, viņam patīk rakstīt pantiņus. Lasīt gan nepatīk. Bet kas tas velns īsti ir? No militārajiem vai arī taksists? — Pietiks staigāt? — jautāja čjaščjažišins. — Vēl paiesimies.

Gaiss bija kodīgs. Ūdens, paceldamies tvaika veidā, bez pūlēm tika pāri Ķīnas mūrim, taču līdz krūmiem nenonāca, tur tam nebija ko iesākt, tur bija savas gaisa baterijas. Turpinājās karš starp krastu un gaisiĻ no vienas puses, starp tvaiku un jūru, no otras puses,' lija daudz lietus-sniegasiņu. Otmatfejans un Čjaščjažišins pretiniekus neinteresēja, viņus nevarēja ne nogalināt, ne ievainot, šai ziņā viņi bija nemirstīgi. Līdz pretinieku trofejām — lietum vai sniegam — vēl bija tālu. Ļaudis šo cīniņu sauca par «laiciņu tā nekas». — Iesim atpakaļ? — Cik tad ir? — jautāja Otmatfejans. r— Laiks.

Putni nemaz nedziedāja. Un tikpat kā nemaz nelidoja. Punktiņus debesīs, protams, varēja uzskatīt par putniem, taču putnus nevarēja uzskatīt par punktiņiem. Toties vējš bija. Viņš šūpoja kokus, debesis un ūdeni. Viņš bija spēks, pārējais bija krāsa. Pelēks uz pelēka, melns uz melna, balts uz balta. Dažas peļķes bija paliktas zem stikla; neatkārtojamā kārtībā tur gulēja: krustiņš, lapa, papīrītis, kociņš; lapa, papīrītis, krustiņš, kociņš. Tiesa, dažas vitrīnas tomēr bija izdemolētas un vienā atradās kāpostlapa. Ne krūmos, ne krastā nebija gaismas pazīmju. Izņemot jūru, kas bija debesu ēna, izņemot debesis, kas bija jūras ēna, izņemot ēnu, kas bija debesu jūra, nekādu citu ēnu nebija, čjaščjažišins un Otmatfejans nemeta ēnu, un ēnas nemeta čjaščjažišinu un Otmatfejanu. Koki un krūmi arī ne. Kaut ari bija gaišs. Taču gaisma nav gaismas pazīme, gaismas pazīme ir ēna. Bija auksti. Bet aukstums ir tā pazīme, ka laiks. — Laiks braukt, — teica čjaščjažišins.

— Cik tad ir? — Ir tik daudz, ka gulēsim nevis uz sola, kā tu paredzēji, bet uz ielas, tā man liekas. — Vēl taču gaišs. — Tev gaišs, bet man auksts. — Tūlīt brauksim.

Kultūras namā bija' pulciņi, pulciņos bija fcˆērni. Kad bērni aizies uz mājām gulēt, Čjaščjažišins un Otmatfejans pulciņā varēs gulēt. Viņi atrada dramatisko pulciņu: tur bērnu nebija, bija ragana, kura nepieciešamības gadījumā bija arī apkopēja un sargs, čjaščjažišins kļuva lecīgs. «Taču labāk nekā uz sola vestibilā.» Mīksto krēslu zem galvas. Krēslus var sabīdīt, iznāks gulta, var sabīdīt divās rindās — būs divguļamā gulta, var. sabīdīt krēslus un galdu, būs divstāvīga gulta, bet var sabīdīt arī galdus . . . «Vai saliekamās gultas nav?» Uz saliekamās viņa pati. Ragana atdeva viņiem atslēgu, šo to piekārtoja un aizvācās. Pārējo vajadzēja viņiem pašiem. Otmatfejans zem krūma atrada elektrisko tējkannu, ieštepselēja un apsēdās gaidīt.

Purvā satumsa. Uz apgaismotiem cinīšiem stāvēja cilvēki un gaidīja autobusu. Vienvietīgi, divvietīgi, trīsvietīgi krūmi, trīsstāvīgi koki ar liftu, un visur cilvēki. Televizoru skatās, taisa pusdienas. — Esi gan sazvanījis! Ar ko segsimies?

— Ko? — Otmatfejans pārjautāja. — Vajadzēja paprasīt vecenei, lai kaut ko iedod. — Kā tu domā, kāpēc te ir tik biezs? — Kas ir biezs? — Čjaščjažišins nesaprata. — Uz viena cinīša divsimt cilvēku. — Laba vieta, visiem gribas.

— Kas te labs? Pretīgs klimats, auksta jūra, vējš, vardes. Re, pašam nāksies uz galda gulēt. Būtu mēs aizbraukuši kur citur, mums iedotu divvietīgo numuru, varētu gulēt gultā. — Ko es tur esmu pazaudējis, kaut kur citur? — Čjaščjažišins apvainojās.

Nu pareizi, dzīvošanai dabiskās vietas jāpamet un tur nav jādzīvo, jādzīvo visnedabiskākajās, piemēram, purvā. Cik cilvēkenerģijas šai vietā iztērēts, tik tā arī izstaro. Un nav vairs nekāds parastais caurums, bet enerģētisks caurums. — Jā, mēs braucām šurp uzlādēties.

Čjaščjažišins prasmīgi ķērās pie guļvietas ierīkošanas.

— Ja tu neņemsi otru mīksto krēslu, tad es viņu sev zem kājām. — Viņš vāca zarus, lapiņas, visu, kas mīkstāks, sausāks. — Uz kā tu pats? Gulēsi uz plika galda? — Ko tev vajag? — Otmatfejans jautāja. — Uz kā tu gulēsi? — Iekārtojies, kā tev ērtāk, — Otmatfejans atbildēja.

Čjaščjažišins atvēra skapi. Priekšauti un brunči, mundieris, uz pogām neērti gulēt. Runcim zābakos novilkti zābaki. — «'Iedot tev zābaku pagalvim?», Sniegbaltītes kažociņš. Bija labi un slikti kostīmi, tas ir, mīkstie un siltie, un cietie un aukstie.—Vai tur ir vēl kādas lupatas? — jautāja Otmatfejans. — Marle, — Čjaščjažišins atbildēja.

Uzlēca mēness. Iemirdzējās granīts un marmors, un asfalts, ģipsis nemirdzēja. — Kas tur ir? — no «gultas» jautāja čjaščjažišins. — Tāpat vien skatos. — Un kas redzams?

Noasfaltētie kanāli mirdzēja kā patiešām kanāli. Lija lietus. Strūklas bija piecus, desmit metrus garas, zem laternām īsākas. — Tur ir mēness, — Otmatfejans teica.

— Dārgums. — Starp citu, viņš ir dārgums. — Kas, vai mēness? — teica Čjaščjažišins. — Ķeries klāt, savāc savu gultu un liksimies gulēt.

Viņi apsedza sejas, lai dārgums nespīdētu taisni acīs.

Aiz loga bija bezdzimuma mēness, un beidza bezdzimuma lietus. Viņš varēja jebkurā mirklī, bet viņam patika ne. Otmatfejanam bija patīkami, ka lietus «ne», jo viņš negulēja, bet čjaščjažišinam bija vienalga, tāpēc ka viņš jau. Lietus bija «viņš» cilvēku ērtības labad, un zvaigzne bija viņa viņu ērtībai, nevis savai . . . bet tur viņiem bija pašiem savas attiecības. Lietus mainīja savu dzimumu uz citu citā valodā, un zvaigzne mainīja savu dzimumu citā valodā. Dzimumu pāreja. Valodā it kā iemiesojās dzimumu pāreja. Cilvēku attiecības atklāja dzimumu, dzimumu pāreju, un tas atspoguļojās valodā. Taču, kad valoda norādīja uz stihiju un spīdekļu dzimumu, viņu attiecības izrietēja no valodas. Vējš dzenāja mākoņu barus. Zvaigzne runājās ar zvaigzni.

Bija tumšs. Celties negribējās, taču gribējās est. — Vai mēs šodien iesim ēst? — Sana jautāja Avakumam. — Vai tev gribas? — Man gribas.

Viņi izgāja no «vecīša ar vecenīti». Garām skvēram, garām pieturai, garām veikalam, garām. Galdiņi stāvēja bez. Oficianta ilgi nebija. — Ko tu gribēsi? — jautāja Avakums.

Viņi pasūtīja pusdienas un desertā pasūtīja vakariņas.

— Iesim uz jūru? — Turp? — jautāja Sana. — Lejup, — teica Avakums.

Cilvēku tikpat kā nebija, tāpēc ka nebija ne saules, ne alus. Izlīda viens vīrišķis. Viņš tuvojās šūpodamies, taču nevis no vēja, bet no alus, kurš bija bijis, kad bija saule. Iedams garām Sanai un Avakumam, viņš ne pārāk ska|i teica «māti». Tas neattiecās ne uz Sanas māti, ne uz Avaku-ma māti, ne uz kādu topošo māmulīti, tas attiecās vienīgi uz to meiteni, kuru Dievs bija izraudzījis, neskatoties uz to, ka viņai jau bija vīrs Josifs Jakovičs. Vīrišķis to pateica par dievmāti, un viņu nesaspēra zibens, tāpēc ka sākumā varbūt arī bija vārds un vārds bija viss, bet vēlāk vārds kļuva par ne visu. Vispirms bija vārds «jūra» un tas iemiesojās jūrā, un vārds «kalns» iemiesojās kalnā, un «koks» — kokā, un «saule» —• saulē. Nevis objekts radīja vārdu, bet vārds radīja objektu. Un objekts izrādījās lielāks par vārdu. Jūra lielāka par «jūru», koks lielāks par «koku». Ar vārdu varēja nosist, vārds bija gars, no viņa varēja ieņemt, bet kura gan mūsdienās var kļūt grūta pa telefonu?

Vējš pūta uz mājām. «Rāmāk, tā nevar,» Avakums teica vējam, bet vai nu viņu kāds klausīja. Vējš spēcīgi pūta mugurā. Viņi nonāca līdz vecenei. Bija jau nakts. Kāpēc? Tāpēc, ka viņi tur dzīvoja. Kāpēc kāds, naktij tuvojoties, dzenas cauri visai pilsētai? Tāpēc, ka viņš tur dzīvo. Vecim vajadzētu būt mājās. Gulēt negribas. Kāpēc netaisa vaļā?

Avakums iespēra pa durvīm. Nav neviena. «Varbūt viņš domāja, ka mēs esam iekšā, aizgāja prom, un mēs palikām ārā. Bet varbūt viņš domāja, ka mēs esam aizgājuši, un speciāli aizgāja? Bet varbūt viņš ir iekšā?» Avakums spēra vēlreiz. Troksni sadzirdējusi, pavēra durvis kaimiņiene, tā labā, kas ved nez kam piederošo meitenīti uz pirti, kad viņas mamma slimo, nevis tā sliktā, kas ved nez kam piederošo mammu uz pirti, kad meitenīte slimo. Kaimiņiene nesāka bļaut. «Ko jums vajadzēja?» — «Atvainojiet, mums nav atslēgas, bet mēs šeit īrējam.» Viņa teica, ka vecis droši vien aizbraucis pie meitas, bet vecene lejā sargājot: «Kā nokāpsiet lejā, apejiet māju no tās puses, ieeja taisni zem šīm trepēm.»

Viņi nokāpa, apgāja un atrada ieeju. Piezvanīja — neviens nenāca. Pieklauvēja — neviena nav. «Muļķe,» Avakums teica, «savedēja.» «Paklauvē,» Sana teica. Viņš iegāza durvīm pa pauri un vēlreiz.

— Dzirdi, klauvē, — Cjaščjažišins teica. — Ne jau šeit.

— Klauvē pie mūsu durvīm.

Avakums piespieda zvana pogu un turēja tā ilgāk par minūti un pēc tam vēl ilgāk.

— Dzirdi? — Tagad dzirdu, — teica Otmatfejans, — zvana. — Varbūt iet paskatīties? — Kur tad vecene palikusi?

Cjaščjažišins piecēlās un aizgāja paskatīties. Avakums tobrīd vēlreiz klauvēja. Cjaščjažišins atvēra. Sana un Avakums vecenes vietā ieraudzīja Cjaščjažišinu.

Viņš teica viņiem, ka nav sarga, ka vecenes sargātājas nav; viņi teica, ka īrē pie vecenes, bet viņas nav mājās.

— Pagaidiet šeit, — Cjaščjažišins teica, — es tūlīt atnākšu.

Viņš atgriezās istabā pie Otmatfejana: — Tur nez kāda

meiča ar savu drauģeli, es no viņiem neko nevaru saprast, vajagot viņiem kaut kādu atslēgu no vecenes, bet vecenes nav. — Triec viņus ratā, — Otmatfejans teica. — Bet viņi it kā īrējot no viņas, bet viņas neesot mājās. — Un kas tad ir? — Kā lai es zinu, ej pats un paskaties.

Otmatfejans aizgāja. Viņš izgāja un ieraudzīja. Tumsā. Viņš uzreiz pazina, kas par to, ka tumsā.

— Sveiki, — teica Sana. — Ko jums vajadzēja? — jautāja Otmatfejans. — Vai jūs esat sargs? — jautāja Avakums.

— Sarga nav, ko gribējāt? — teica Otmatfejans. — Neko, — teica Sana.—Ja neko, tad neko, — atbildēja OtmatTe-jans. — Iesim, — Sana teica Avakumam, — «divi skaistuļi, vai tad neredzi?» — «Un ko tu pa naktīm blandies?» — teica Otmatfejans.

Viņš to teica skaļi, bet īstenībā viņš to pateica bez skaņas, tāpēc ka par «skaistuļiem» Sana arī teica bez skaņas, bet viņš to dzirdēja un viņa to dzirdēja.

— Tad neņemiet ļaunā, — teica Avakums. — Nekas, — teica

Otmatfejans,—jūs taču nezinājāt.

Viņi aizgāja.

— Atkal uz jūru! — Sana teica. Mēs taču braucām uz jūru.

Viņi aizgāja turp, uz kurieni bija braukuši. «Bet kāpēc mēs atbraucam šurp?» — «Lai skatītos.» — «Skaties pats.» Avakums arī skatījās. Tas, uz ko viņš skatījās, vairāk bija dzirdams, nekā redzams. —Man vajag, — Sana teica.

— Apsēdies tepat. — Neērti, kāds vēl ieraudzīs.

Viņa atgāja tālāk maliņā, lai izdarītu to, ko viņai vajadzēja — aizlaisties.

— Atkal zvana, — Cjaščjažišins teica, — guli, es atvēršu.

Otmatfejans atvēra durvis. Viņš neko nejautāja. Viņa

neko nejautāja. Viņš atbildēja: «Es neesmu viens.» — «Es arī neesmu viena.» Viņš pats sev atbildēja: «Klausies, šeit taču nav viesnīca. Kur man tevi likt, uz galda, vai?» — «Uz palodzes.»

Viņi sarunājās pretīgi. Taču «pretīgi» — tas ir darbības veida apstāklis, tas atkarīgs no apstākļiem. Viņi rīkojās tieši kā liek Lomonosova gramatika: lietvārds, darbības vārds, palīgvārds; vārds lietu nosaukšanai, darbības vārds darbību nosaukšanai, palīgvārds īsai gara kustību izteikšanai. Gulēja stāvot kā daži dzīvnieki, kā daudzi, steliņģī; stāvēja ģērbtuvē: drēbju pakaramie, kastes apaviem, uz āķa slapjš kažoks. «Vai zābakus arī novilkt?» Grīd-lupata un spainis, soliņš. «Par ko tu pārvērt mīlestību!»

— Kāpēc tu man sekoji? — Taisni otrādi, es braucu no tevis projām, es jau vakar atbraucu šurp.—Tu aizbrauci no manis taisni uz turieni, uz kurieni es aizbraucu no tevis. — Vai tad tu arī brauci prom no manis?

Kāpēc gan simbolistiem, ja ir saule, tad stiklā, bet debesis ugunīgas; bet reālistiem saule iepuvusi un jūra dabā it kā nemaz nepastāv; bet romantiķiem jūra vien un tai pāri mūžīgs vējš.

Izvēles iespēju nebija: dzelzs zari, noriņa aiz restēm. Noslaukiet kājas, vakar izmazgāju mežu. Radiators aizvieto gan karsto vannu, gan segu, sentimentālistiem visam vajadzētu notikt pie radiatora. — Un kas tas par gadījumu ar atslēgām? Kur jūs apmetāties? — Visā nopietnībā te augšā. Mēs atbraucām vakar un noīrējām tur istabu.

Vējš šūpoja dzelzs āķus pakaramo birzī, elektriskā «stikla» saule sildīja un spīdēja. Radiatoros plūda strautiņi, flīzēm izliktā noriņa bija sausa un tīra; debesis bija mākoņainas, no viena dzeltena mākoņa pilēja, tur stāvēja spainis. Sana bija piemīdījusi, un taciņa veda līdz logam. — Kā tu atmuki pie manis? — Aizgāju uz tualeti un aizlaidos.

— Muldi vien.

Pēc tam pie apvāršņa parādījās kā saule uzlecošā Cjaš-čjažišina gaišā strēmelīte, taču tūdaļ pagaisa. Cjaščjažišins tikai parādījās, viņam nebija nekāda iemesla uzlēkt. Toties saulei nebija iemesla

neuzlēkt — un iestājās rīts ar savu desu un cietajām olām, ar zobu pastu un metro pieckapeikām, ar šalli, vajag trīs paaudzes, lai iemācītos normāli sasiet šalli. «Gribi, es paskatīšos, kā viņš tur, un nākšu atpakaļ, atradīšu normālu iemeslu.» Lietum nebija normālu iemeslu; vējš bija izgaiņājis mākoņus, arī to dzelteno. — Jau vēls, ej nu. — Agrs jau. Nekur es neiešu. — Ej gan, Sana. — Nē. — Tev jāiet. — Nē. — Es tevi noslīcināšu radiatorā! Var pakārties pie pakaramā — āķu pietiek. Kā mēs sarunājamies, kādā taribariskā valodā: nu ko, kā iet, nekas, tīri labi. «Varbūt man ir hepenings, un es gribu pārgulēt ar tevi ģērbtuvē.» Evaņģēlijos ir pirmā hepeninga apraksts, nē, pirmais hepenings bija plūdi. — Ko tu gribi panākt? Lai es te ģērbtuvē pakaros? — Es tūlīt aiziešu.

Pakaramie, kurus varēja izmantot kā kokus, tā arī tika izmantoti.

— Iesim pastaigāties, — viņa aicināja. — Kur, starp pakaramajiem? — Starp kokiem.

Aķi iešalcās, bet nesaplauka. «Apsēdies». Viņa apsēdās un noklausījās, ka viņa viņu nemīl, nevienu pašu nemīl. «Vai tad mīli?» viņa pateica, «jā». — Tas ir no citas jomas.

Tai jomā ir draņķīga postaža un ne tāpēc, ka ledusskapis tukšs (nav ko ēst) un nav ne gultas, ne galda, bet tāpēc, ka var uzspļaut, uzčurāt, iesist un pagriezt otru vaigu nevis aiz pazemības, bet no sajūsmas: lai pazemotos un pēc tam pasūtītu. Šai jomai nav attaisnojuma un piedošanas, kaut arī, ja taisnība, ka «karsts un auksts» — labi, bet «remdens» — slikti, tad attaisnojums ir, bet droši vien nav taisnība. Ko iesākt ar viņu, ar šo «draņķīgo postažu», ja pārējās dienās, kad ēd mannas putriņu un smēķē tikai trīs cigaretes dienā, ko iesākt ar šo nomali, nē, ar šo galvaspilsētu, ja pārējās dienās (kad ēd mannas putriņu) tev viņa stāv prātā, bet divreiz mēnesī kļūst par īstenību. Kā izvairīties no īstenības? Un tad tevi slīcina radiatorā un pakar pie pakaramā. Un kur šī joma atrodas uz kartes? Ne jau Ziemeļpolā, kurš auksts, un ne uz Dienvidpola, kurš karsts, ai! — ja nu viņa atrastos dienvidos vai ziemeļos, bet viņa var atrasties pat vannasistaba vai virtuvē, vai lievenī. Neviens viņu nemeklē, viņa atrod pati, un tad viņai vajag dot. Nedrīkst viņu neņemt vērā, tad viņa sāk pieaugt ar savām uzstājībām un vislabāk viņai dot tūlīt. — Es esmu beigts cilvēks. — Ar beigtajiem ir pirmklasīgi!

Pirmais, otrais, trešais; otrajā — bifšteks, trešajā — kompots, pirmais dzīves noslēpums — piedzimšana, otrais — nāve, laulības pārkāpšana — kompots. Šī pat nav īsta laulības pārkāpšana — adjulters, kad ir viesnīca, tvaikonis un zeķes, un smažas, divguļamā gulta; bet šeit: jāsaliek kopā divi galdi, būs divguļamā gulta, nav pat tādas; spainis, peļķe, ģērbtuvē, kam? bērniņiem; bērniņi tagad spēlē papu un mammu. Šeit ģērbtuvē mums būs māja, tur uz sola mēs gulēsim, pirmajā ēdienā smilšu rausis, otrajā ūdens no peļķes. Bet

dabā kaut kas sāk notikt, ja reiz telegrāfs un telefons kļuvuši par dabas daļu, ne jau par tādu kā ziemeļblāzma vai zemestrīce, protams, par ko citu: nepārprotami telefona zvani, pie durvīm kāds zvana un aizmūk, no debesīm (no piektā stāva?) krīt olas un sašķīst pie kājām, un izskaidrojuma nav. Nē. Tāpat kā nav pērkonam vai ziemeļblāzmai. \

Vienmēr visu var izskaidrot. Kāpēc cilvēks neatceras to laiku, kad bijis zvaigzne; to atceras zvaigzne. Tāpēc, ka viņš tad bijis citā veidolā, bijis zvaigzne. Cik daudz cilvēku rūpējas par omulību un tīrību savā mājā: lai būtu jaunas tapetes, lai būtu parkets nospodrināts. Kas dabā ir tapetes? Lapu virskārta. Par to rūpējas lietus un vējš. Cilvēks rūpējas par savu apģērbu (par mēteli un zābakiem), bet Dievs par savu (par jūru un kalnu), un Dievam nav nekāda sakara ar to, ka veikalos nav mēte|u. Kalns istabā ir tas pats skapis. Ja skapis neiet pie cilvēka, tad cilvēks iet pie skapja. — Mīļā mana, ej taču, Kristus dēļ ej, zvaigznīte mana. —Nē. —Atstājies no manis, tu ragana, vācies prom!

Tūlīt būs negaiss. Dzelzs āķu saķeršanās radīti elektriskie lādiņi. Augstākdzīvojošo kaimiņu pērkons. Piespiedās viens otram. — Meitenīt manu, mīlestība, nu ko tu gribi?

— Apprecēsimies. — Kur precēsimies? Šeit ģērbtuvē, ja? Uz soliņa, ja? Starp pakaramajiem? Labi. Labi, precēsimies, kamēr vecene vēl nav uzradusies. Salaulāsimies. Ne-klūpi pret spaini! Cjaščjažišin!

No Otmatfejana aurošanas skanēja viss vestibils. Čjaščjažišins parādījās kā tāda pusdzīva saulīte. Taču viņš uzlēca arvien vairāk un beidzot sāka spidēt. Pie ģērbtuves viņš apstajās: «Ko bļausties?» — «Nāc šurp, draugs. Tūlīt tu mūs salaulāsi. Nāc šurp, stājies te.». Otmatfejans atvēra viņa priekšā ģērbtuves durvis. Čjaščjažišins piegāja pie loga. Gan kopēja saule, gan arī viņš, Čjaščjažišins, atsevišķā saulite, spīdēja spoži. «Sāc runāt». — «Ko lai runa?» čjaščjažišins nesaprata. — «Saki, ka tiek laulāti Dieva kalps un Dieva kalpone.» — «Nu, tiek laulāti.»

— «Tālāk, tālāk.» — «Kā jūs sauc?» — «Sana». — «Viņu sauc par Aleksandru.» — «Dieva kalpone Aleksandra Dieva kalpam . . .» čjaščjažišins visu pateica. — «Malacis.» — «Tagad jums jāsaskūpstās.» — Otmatfejans noskūpstīja Sanu uz vaiga. Un pēc tam vēl divreiz. — Viņa arī noskūpstīja viņu trīsreiz. — «Kas tagad jādara?» — jautāja čjaščjažišins. — «Tagad stāvi uz vakts. Kad atnāks vecene, padod ziņu.»

Viņi gāja pa gaiteni kā viens cilvēks: viņš bija spēks, viņa bija krāsa. Viņi nonāca līdz dramatiskajam pulciņam. Tur jau bija saklāta gulta. Uzreiz viņi neapgūlās. Sana teica, ka viņai liekoties it kā viņa būtu pēdējais piedzimušais cilvēks,ka viņa vairs neredzot nevienu jaunāku par sevi; protams viņa redz bērnus uz ielas, puisīšus un meitenītes, bet viņi ir kā tēvocīši un tantītes, nav neviena dzimuša vēlāk par viņu. «Vai tu nemānies,» Otmatfejans jautāja šādi tāpēc, ka

viņam šķita, ka viņš ir pirmais cilvēks, vispirmatnējākais, un nav neviena vecāka par viņu; ir, protams, vecīši un vecenītes, bet viņi īstenībā ir bērniņi, pirms viņa nav dzimis neviens, visi tikai pēc viņa. Tad viņi apgūlās: visvecākais un visjaunākā — kopā.

— Vai tu mani mīli? — Vienu meitenei, kuru es mīlu . . . Reiz es viņu pavedināšu. — Meitene? — Viņa ir skaistule, tu ari esi skaista, bet viņa apburtā princese. — Tev ar viņu jau bija? — Man ar visiem ir bijis. — Ar viņu bija?

— Ar viņu ne, tāpēc, ka viņa guļ. Lai guļ vien, es viņu nemodināšu, es neesmu tas īstais. Es modināšu tevi. — Vai tu mani neieredzi? — Tev es daru visu reizē.

— Dzīve aiz loga un istabā sastāvēja no detaļām, kas derēja prozai, un no detaļām, kas derēja dzejai. Dzejai derīgo bija vairāk. Gribējās visu uzreiz. Nospļauties par atskaņām. Galvenais tas, ka vispirms tomēr lietus un pēc tam pantiņš par lietu, vispirms plūdi un pēc tam par tiem pantiņš, un otrādi nekad. Ne reizi mūžā dzejnieks nevarēs apturēt lietu, bet vējš to var. Un paldies Dievam, ka lūgšana nav literatūras fakts, tāpēc, ka lūgšana itin kā spēj, ja tā nāk no.. . Ja tu labi rakstīsi dzejoļus, tad būsi labs dzejnieks, ja nedarīsi draņķības, tad būsi labs cilvēks, bet ko nozīmē labi lūgties? Jau simtreiz — un ne velna. Tātad slikti. Nepietiekami labi.

Otmatfejans paguva piesegt Sanu ar lupatām. — čjaščjažišins ienāca nepieklauvējis. Ar kaimiņa tiesībām. «Celieties. Atnāca vecene».

Kultūras namu pārvērtuši komunālajā dzīvoklī. Viņi turpināja gulēt uz divguļamā galda, iztirzādami sīkumos «kad atnāca» un «ko teica», un «ko viņa tagad». «Uzliec tēju.» čjaščjažišins ielēja un ieštepselēja. Kā dzīvot tālāk? Atliek tikai viens: iet pastaigāties. Nez kā citi pamanās gandrīz nemaz nepastaigāties?

— Padzersim tēju un iziesim pastaigāties. — Saklāj gultu.

Viņi izgāja. Labi staigāt trijatā. Vienmēr, kad divatā nav par ko runāt, vienmēr atrodas par ko runāt trijatā. Mazāk paužu. Sana pieķērās pie rokas Čjaščjažišinam. Otmatfejans nebija nodauzījis viņai rokas kā Venērai, kā viņai varbūt nodauzīja viņas vīrs Vulkāns, par to, ka viņa arī tā kādam pieķērās pie rokas. Otmatfejans nebija pagāns. Viņš teica: «Iesim pa to ce|u.» — «Ļoti šaurs,» teica Sana. «Nekas, tiksim cauri.» Viņi gāja zosu gājienā: priekšā Sana ar veselām rokām, tad čjaščjažišins, tad viņš. Nonāca pie grants piramīdām. Sāka kāpt virsotnē, lai labāk redzētu, kas kur peld, lai būtu tuvāk debesīm, kurām nogrieza dzimumorgānu un iesvieda jūrā, kurām ik mirkli nogriež un ik mirkli atkal aizsviež. Kur ir debesu dzimumorgāns, kurā vietā? Droši-vien pie apvāršņa, tur, kur debesis saskaras ar jūru. — Iedod cigareti, — Sana teica čjaščjažišinam.

Viņi žigli bija pārgājuši uz tu. «Kareivji, no šo piramīdu virsotnēm uz jums raugās mūžiba.» Bira grants. Kam tad vajadzīgas piramīdas, ja

ne mūžībai? Celtniecībai. Viņas necēla, viņas nobēra kā pagadījās. Netīras un šķības — neglītas. Lija un visstiprāk lija piramīdas virsotnē, jo tā bija tuvāk debesīm.

Viņi noš|ūca pie jūras. Kaut kas peldēja uz krasta pusi. Tas līdzinājās izkāpšanai no jūras putām vai no gliemežvāka. Tikai viņa neizkāpa. Apburtā princese turpināja gulēt uz koka lāviņas. Tās pašas biksītes, tas pats miesaskrāsas krūšturis. Tā pati zēngalviņa. Cjaščjažišins pievilka klāt lāviņu un pataustīja apburto princesi. Viņa nepakustējās. Skūpstīt negribējās.

— Vai tu skūpstīsi? — Otmatfejans viņam jautāja. — Vai nu ejam prom, vai skūpsti.

Skaistule mierīgi elpoja. Viņa bija siltāka par ūdeni, no viņas cēlās tvaiks. — Un tu neuzmodināji? Ne vella? — jautāja Cjaščjažišins.

Sana paskatījās uz meiteni, kas bija taisīta no miega un skaistuma, bet no kā Sana? No brokastīm un skumjām, un piecsimtreiz no nepareiziem skūpstiem, no kuriem simtreiz modusies, un no niknuma. — Ņemsim viņu līdzi, — viņa teica. — Tikai zini ko, tu viņu katram gadījumam noskūpsti, — viņa teica Cjaščjažišinam, — varbūt pamodīsies.

— Viņš noskūpstīja. Bet tas nebija tas gadījums, viņa nemodās. — Tu viņu vispirms nosēdini un tad cel, — viņam teica Otmatfejans. — Bet tu paņem lāviņu, — Cjaščjažišins teica Otmatfejanam, — es varbūt uz tās gulēšu. Man nav uz kā gulēt.

Viņi atnāca uz pulciņu kā uz savām mājām. — Zvana, — teica Cjaščjažišins. — Gan atvērs bez mums, — teica Otmatfejans. — Nav jau nekāda nakts.

Avakums spieda zvana pogu. — «Kas tas ir — spesjāle?»

— «Argo tā sauc prostitūtas, kuru specialitāte ir izvirtības^ — «Bet kas ir izvirtības?» — «Viss ir izvirtības!» Viņš pārstāja zvanīt.

Avakums atgriezās savā istabā. Zem grīdas, zemzemē staigāja. Viņš to dzirdēja. Un viņa to starpā. Avakums atvēra durvis. Viņa priekšā stāvēja — apakšbiksēs, uz pakaviem, bet kur ragi? Noskuvis. Velns bija pretēji proporcionāls invalīdam — stari fokusējās visneizdevīgākajās vietās. Tetovējumā uz krūtīm nebija ievērota perspektīva: tajā attēlotā sirdsdāma bija velna sirds, taču viņam nebija dāmas, un bija invalīda dāma, taču tad tam nebija sirds. Avakums piegāja cieši klāt. Velns bija izliekti ieliekts, viņš bija nēģeris un baltais. Nēģeris ir ieliekts baltais, baltais ir izliekts nēģeris. Avakums sagrāba viņu kā pūciņu un trieca pret grīdu — uzreiz caurums. Abi iegāzās. Taisni dramatiskajā pulciņā. Velns nosēdās baltās nogulsnēs un nēģeriski iztvaikoja. Avakums piecēlās, šie taisījās dzert tēju. Sana pienāca viņam klāt kā spesjāle. Kā vēl viņa varētu pienākt? Viņi klusēja. «Vai tev kādreiz ir gribējies mani piekaut?» — «Reizēm ļoti.»

— «Vai tev gribējās iesist vai nopērt?» — «Visu kopā.»

— «Pērt — tas taču ir smieklīgi.» — «Ļoti smieklīgi.»

— «Bet iesist nav smieklīgi.» Tagad vairs negribējās neko. Nez kāpēc viņš teica: «Es braucu mājās», taču nepateica. «Un tu?»

— Bet manas mantas? — viņa jautāja. — Tur, — Avakums norādīja uz caurumu griestos. — Tu vēl tur atgriezīsies? — Jā, — viņš atbildēja. — Tad iemet viņas šeit.

Viņš aizgāja. Kāpēc vajadzēja turp iet? Tas ir — kāpēc vajadzēja iegāzties? Kādēļ? Viņas dēj. Tātad, kamēr viņi šeit gulēja, viņa jau vairs nemīlēja, vai, kad brauca, vairs nemīlēja vai arī jau tur vairs nemīlēja, nē, tur mīlēja vai arī nebija mīlējusi nekad, taču teica un darīja, tātad mīlēja, ne tātad, bet vai šito mīlēja? — jābrauc.

Avakums sāka mest caurumā viņas mantas: svārkus — viņa noķēra, bikses — notvēra, kurpes — savāca, somu, peldcepuri, kleitu. Viss.

Skumji. Bet debesis bez saules un nemaz nav skumjas. Zvaigznes un mēness ir jautrībai, lai cilvēkiem būtu jautri. Tas nav jautri. Lai būtu vēl jautrāk, mēness un zvaigznes kustas. Taču jautrāk nav. Skumjš skats uz debesīm. Avakums izlīda no alas un gāja, taču ne jau pakaļ mēnesim. Tas bija mēness, kas sekoja viņam un apstājās, kad apstājās viņš, un atkal gāja, kad gāja viņš. Mēness gāja uz staciju. Viņš apstājās logā un pēc tam sāka kratīties vilcienā. Kratījās kā pēdējais muļķis. Avakums skatījās uz mēnesi, taču viņam nebija par to nekādas daļas. Tas bija iemidzinošs. Viņš aizmiga.

«Vai tā ir dzīve!» — Otmatfejans purināja Sanu. Viņš purināja viņu kā bumbieri. «Tā ir dzīve!» — «Beidz mani purināt.» — «Tu taču to vēlējies!» Mūzika fonam, glezna plankumam. Augšā melns caurums, pa kuru iesviež mantas, kuras rīt vilks mugurā. No cauruma nāk skābu kāpostu smirdoņa. «Es nezināju, ka tā mēdz būt.» Otmatfejans viņu purināja, un sāka drebināties pirmie tramvaji, jo bija jau seši no rīta, un drebinājās no aukstuma pirmie cilvēki, kam vajadzēja tikt uz darbu. Pamazām visi sapurinājās. «Labi, ko iesāksim?» — «Dzīvosim tālāk.»

Ziemā vairāk dzīvojam pa vakariem, vasarā vairāk pa dienu. Ziemā pārsvarā divas krāsas: baltā un melnā. Vasarā pārsvarā zaļā — tur, kur ir koki, bet tur, kur nav koku, nav vasaras. Cilvēks saka: «Ja piepildīsies tas un tas, tad Dievs ir, bet, ja nepiepildīsies, tad Dieva nav.» Un gluži veltīgi viņš tā izrunājās, jo Dievs nav lietas kursā par cilvēka problēmām. Cilvēks ar savām problēmām: iemīlēs — neiemīlēs, izveseļosies — neizveseļosies, nodrukās— nenodrukās viņam galīgi nav vajadzīgs. Dievu cilvēkā interesē tas, kas viņā ir no Dieva, bet cilvēku Dievā interesē tas, kas viņā ir no cilvēka. Cilvēks redz Dievā sevi, Dievs cilvēkā redz sevi — un no turienes rodas visi pārpratumi.

Mēs esam izkrituši no īstās dzīves, kura tā nekas, ja dara to un to:

skujas, mazgājas, iet uz darbu, pusdieno. Lai viss būtu pa īsatm: saule piecēlusies — tu arī celies, lapiņas mazgājas — tu arī saziepējies, putniņš lido pēc barības — tu arī drāzies uz veikalu! Bet pie mums viss būtu slikti: rīts salauzīts, diena salauzta. Beigu beigās dzīvojamā istaba ir vieta, kur tu mirsi, un tad no dzīvojamās istabas dvēsele aizlidos uz neapdzīvoto istabu.

Laiks iet uz veikalu.

— Aizejiet abi, — Otmatfejans teica. — Ar tevi, — teica Sana. — Ar viņu, — atbildēja Otmatfejans.

Viņi aizgāja. Gāja pa zemi, kura bija filozofu akmens, kura pirmmatērija palika nezināma, toties bija zināmi pārējie komponenti: nafta, zelts, mēsli. Gaismojās veikalu vitrīnas: «Produkti bērniem», kurā bija desa, «Diēta», kurā bija desa, «Desas», kur bija desa kā uzmācīga ideja, kā lietus, kas gāza kā no spaiņa. Viņi paslēpās vārtu rūmē.

— Vai tavs draugs aizbrauca?—jautāja Cjaščjažišins.

— Viņš ir mans vīrs. — Tavs vīrs? — Vakar aizbrauca.

Cjaščjažišins saņēma Sanas roku, un Sana roku neatrāva, tāpēc ka radiatorā tecēja auksts ūdens, bet Cjaščjažišinā — silts. Viņi saskūpstījās. Draņķība. Var palikt nelabi. Bet nepalika taču. Ak, ja paliktu nelabi. Vēlreiz. Un atkal ne.

Lietus beidzās — pietiks. Kāpēc uzreiz nepaslēpties veikalā, rindā pēc desas, pēc siera, pēc olām. «Mums tikai sieru!» — «Kopējā rindā!» Tagad maizi.

Otmatfejans tikko bija uzlējis tēju, kad viņi atnāca. Caurums griestos bija melns kā melnais caurums. Uz turieni nebija patīkami skatīties — blenza viens uz otru. Pēc tējas Otmatfejans izvilka vīnu, un viņi iedzēra pa maziņam. Un pēc stundas bija piemaziņojušies. Cjaščjažišins neturējās kājās, viņš nokrita pie galda, viņam bija slikti, it kā Otmatfejanam būtu labi.

Bija pavisam tumšs, nekas nedega. «Tu gribi?» — jautāja Sana. — «Vairāk par dzīvību,» atbildēja Otmatfejans. — «Bet es tiku stāvoklī pa telefonu.» — «Pa telefonu tā nemēdz notikt.» — «Izrādās, mēdz.» — «Vai pie ārsta tu biji?» — «Man noteica laiku, un tas saskanēja ar to, kad mums bija pa telefonu.» — «Protams, mīlu.»

Pārplīsa. No radiatoriem, no tualetes poda izšļācās ūdens un sāka applūdināt pulciņu. Uz ielas viss jau sen applūdis. Cjaščjažišins nomazgājās netīrā ūdenī cerībā atskurbt. Viss slīka un stiga. Bet lāviņa ar apburto princesi negrima — visi trīs pieķērās pie tās. Kanalizācijas ūdeņi pacēlās līdz griestiem, un melnais caurums kā ūdensvirpulis ievilka sevī lāviņu ar cilvēkiem. Šai mirklī atskanēja jaunpie-dzimušā kliedziens. «Kas jādara?» Kāda mežonība! Anglijā pat policists prot pieņemt dzemdības. Pēc acumēra jāsadala nabassaite trīs vienādās daļās un divās vietās jānosien ar kaut ko sterilu. Visi netīrumi bija

palikuši lejā — pulciņā, šeit viss bija sterils: koki, putni, zābaki, zari, pirksti, viss, varēja nosiet ar jebkuru priekšmetu.

EDVARTS VIRZA

SKAISTĀKAIS mirklis
Tev lūpas veras, valgmes gribēdamas,
Un acis spožā sāpju gaismā spīd . . .
Un tveices pilnas miesas drebēdamas Kā triekas ķertas smagi gultā krīt.
Nāc, mazgājies tais atzīšanas plūdos,
Kas krūtis krūtīs, lūpas lūpās spiež.
Līdz tā kā miroņus bez spēka saldos grūdos, Mūs asins vilnis šļakstot malā sviež.
Kad manas rokas tevi skāva,
Tad nojaudu — tas nebij māns,
Jo visu manīm sajust ļāva
Tavs apģērbs vaļīgs, viegls un plāns.
Pats nejauši tas risa vaļā,
Kad kopā saķērušies mēs No sola kritām zālē zaļā,
Kur velgums smaržains bij un vēss.
Vai atminies tu, kāda griba Pār mani bij kā spīdums kāds,
Kad acu priekšā stūrīts ziba Man tavas debess, vaļā klāts.
Tu klusi iesmējies nu kautri,
Un kļuva apkampiens tavs ciets,
Un manīm atdevies tik jautri Kā straumei norauts puķes zieds.
Kad atdabūjām senos skatus —
Es noskūpstīju, ļāvies sev,
Ar zemi sajukušos matus Un nobālušo seju tev.
Pirms diena dzina nakti projām,
Kurš no mums atminēties spēs.
Cik reizes abi atkārtojām So jauko Dieva spēli mēs.
Tad, kad ar apkampienu strauju Es vidukli tev reizēm skauju,
Ja prāts tev nava pārāk pikts — Man dažu reizi uznāk bailes,
Cik daudz gan vilinošas dailes Ir tavā mazā stāvā likts.
Tev galva atpakaļu liecas,
Un lūpas dreb un skūpstīt tiecas, Pār acīm gurdi plaksti dus.
Tu rokas cel kā apkampjoties,
Tu gaiss, iz kura izšaujoties,
Drīz redzēs spožus zibeņus.
Bet mirklis skaistākais ir sācies,
Kad negaiss tumšs, kas tevī mācies, Tiek vienā mirklī savaldīts;
Un mani prom tev rokas bīda,

Un tavi svārki melna zīda Trīc visai tavai miesai līdz.

Kur mani vilina tavs spožais skats Sai naktsbrīdī tik neparasti klusā?

Kas esi instinktiem vistumšiem rads —

Vai tevi it nekas vēl nesauc dusā?

Tavs mīlas kauss, kur vīru smadzen's mirkst, Kā nedzim's auglis pētītājam spirtā —

Man dzīslas ārā velk — tik kairi dzirkst šī dzira tavas būtnes dzelmēs virtā.

Nāc, dod man dzerti Un lai es topu rīks,

Ar ko tu saldas jūtas miesā izvilini Un ko zem kājām vienaldzīgi mini,

Kad, kaislei slābstot, topu nevajadzīgs.

Kā uguns zārkā mīlas ilgās mokos,

Kā vīnogai man miesai sula pil, —

Es čūska, sevi apkampdama, lokos Un acis lēni velgas dzirkstis šķiļ.

Es avots atvēries un silti plūstošs . . .

Ak, kas šurp atnāks, uzliesmos un slābs,

Un reizi manī grims — tas, laimē kūstošs, Vairs mūžam neatdzers, — bet mūžam slāps

Es ilgās nīkstu viss. — Vai redzi?

Rauj drēbes nost un durvis slēdz,

Un vaļā plašo gultu sedzi,

Un mīkstos pēļos ātrāk bēdz.

Vēl vārds kāds rets un neskanīgs Pār lūpām skrien tev karsts un sauss; Es lokos vijīgs, ass un svarīgs,

Un slābst un ļaujas ķermens tavs.

Un manim, tavu roku lauztam,

Kur griestu tālais velvējums,

Ir saredzams, kā ēnas raustam Deg ieluguņu atspīdums.

Kaut visu nakti apkampjoties Es būtu tavās rokās slēgts,

Lai pārsteidz, sardzē nostājoties,

Mūs plašs un liesmains saules lēkts.

Bet dienu, sviestus miegā smagā,

Lai tā kā svelmains elpojums,

Bez gala vēlēšanās dragā,

Kā karsti murgi, galvas mums.

Līdz alkas miesas atkal gribēs,

Un bezveidīgs kā haoss sens,

Man pretī neaptverams zibēs Tavs acu melnais bezdibens.

ALEKSANDRS ČAKS

VIKTORS EGLĪTIS

PROSTITŪTAS DZIESMA'

Man, kas pārdod savu miesu,
Labāk ir, jo vairāk viesu.
Tikai plaukstošs veikals labs.
Tagad derētu viens šņabs.
Iedod klāt vēl papirosu, —
Ja tu, kruķis, nosit osu,
Tā vairs gadam nederēs.
Gluži tādas esam mēs.
Un plecu ē
Dzīve tīri laba būtu,
Ja tik nebūtu to jūtu.
Tad, kad mani nopērk vecs,
Dūre milst un raustās plecs.
Brīžam mutei sanāk smiekli,
Sirdī paliek drusku viegli,
Kad zem segas palien zēns,
Sākumā tāds tīrs un lēns.
Bet daudz jautrāk gadās bieži Rudeņos, kad laukos mieži Nopļauti un birums labs,
Nolīgst kādreiz saimniekpaps.
DIVDESMITA GADUSIMTEŅA MĪLA Kailu,
es viņu izģērbu kailu,
Aiz sienas elēģiska jaunava

skūpstījis ar savu auto īpašnieku. Piedzēries students meklēja savas istabas durvis.

Kailu,

es viņu izģērbu kailu.

Viņas miesa

uz segas tēraudzilās kā sniegs izplauka krēslā kā brīnišķīgs, balts zieds.

Es biju dārznieks, kas noplūca viņu savai — kaislei.

* Pirmpublicējumi no V. Rūmnieka sastādīti A. Caka Kopoto rakstu 1. sējuma

AFRODITE

Pēc Prāksitela

Uz postimenta balta, spēji saviļņota,

Tai vietā, devītais kur vilnis putās šķīst Un tumšā jūras rīkle drebot pušu plīst,

Dzimst daija jaunava, no putām izveidota.

Kā vizmošs zvaigžņu segs tai pāri mati laistās,

nā krūts kā divas dūjas snauž,

Snauž, strauji elpojot, un maigās galvas glauž Tām roka vieglākā. Bet lejāk otra šaistās:

Kā vāzi sudrabbalto viņa klēpi maigo No ūdens dievu skatiem, kaisli drebot, slēpj, Un smaidošs notvīkums tai lasāms vaigā.

Vistumšais elements, visbalto dievi rādijs,

Bet daiļo radījumu atkal aprīt draud.

To vēlreiz apzvērēt Zevs manu roku vadijsl

ZIRNEKLIS

Kā zirneklis uz saldām mušām glūnu,

Kad noķeru, tad stiepju to uz sūnu,

Un turu to, un kutinu, un baidu,

Gan atiedams, gan tverdams mīļi smaidu,

Ik vietiņu, ik loceklīti skaunu,

Un noaunu, un aunu tad par jaunu.

Tad atmodies pār galvu augšām ce|u,

Un apraugu, un svaidu, mutēm sveļu,

Līdz ienīstu, un izmisības, moku grīva Pats dodos līdzi tai pusārprātībā spīvā,

Un liesmu atvarā visbrīvākā, visdzīvā,

Kā pusnakts saulē gulbi viņu te atstāju.

Tās vaidu tvīkā dzeru traku baudu,

Tai tuvojos, bet atraudamies raudu Un gavilēju vienā brīdī. Ak' tad klāju Tai siltas segas pāri, uzmanīgi kāri Pie viņas plakdams kļaunos, skaunos,

Kā zalktis izvijos un atkal kopā raunos.

Un acīs uguns gail, un ausīs zvana,
Līdz skumjās nomanu, ka nu ir gana,
Un bezspēcīgs, kā akmins sūnā krītu.
Un vēsmas pāri iet kā līķu baidi.

Bet sūnā silti — silt', un muša man par spītu Jau atkal tvīkst un kvēl kā ilgu smaidi.

Aust rīts. Un diena nāk. Un trokšņi ceļas.

Un nespēks raujas, satīstas un projām veļas. Mēs acīs skatāmies un saldi, saldi smejam: «Ak, tamdēļ jau uz zirnekļiem tak ejami»

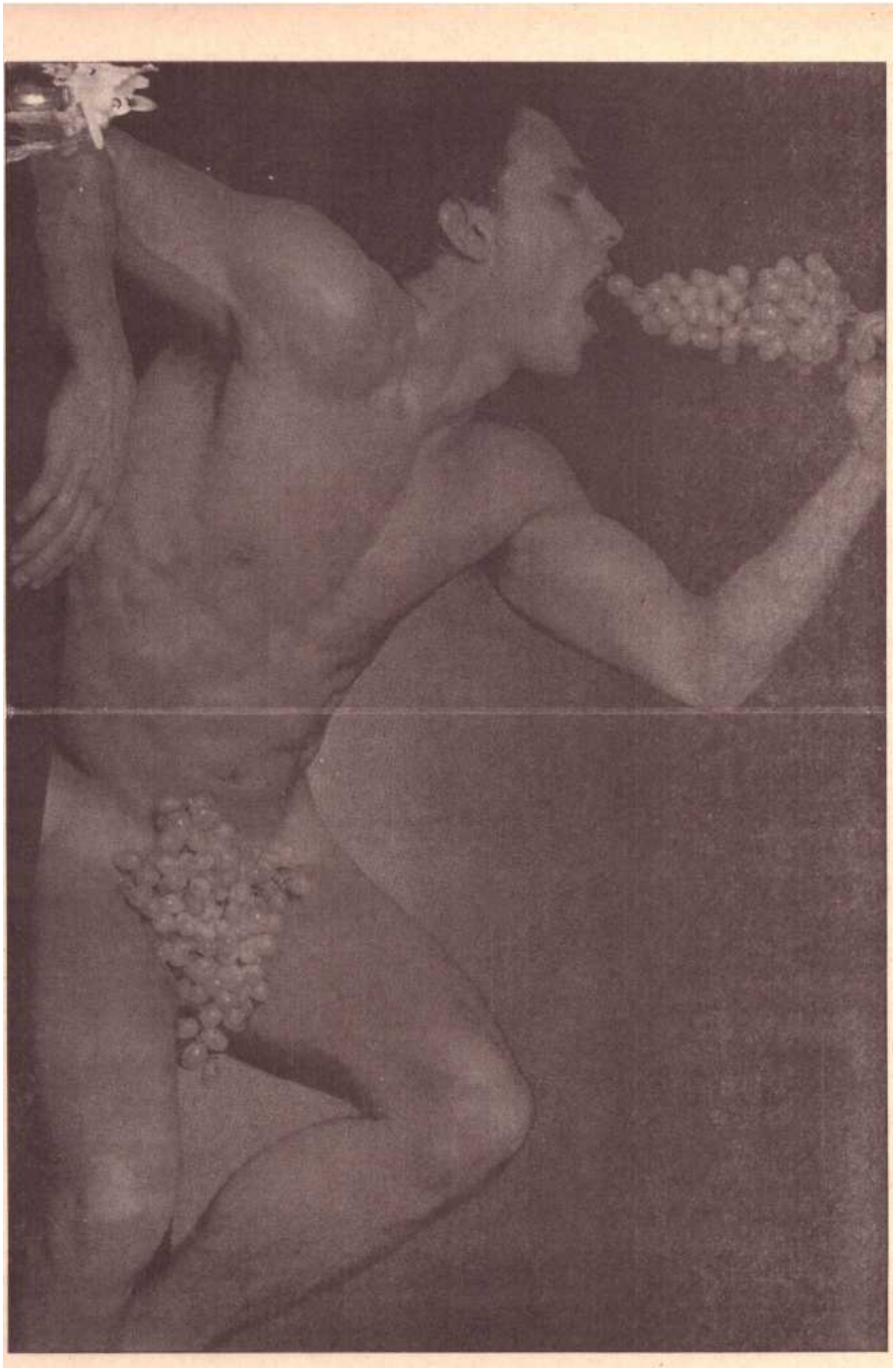

locīja zamaica

ERIKS RAISTERS

TOVAKAR

Tu ienāci pie manis tovakar,
Pie galda sēdēju un šķirstīju es dzejas.
Es galvu necēlu, bet jūtu vēsma mani skar Un lūpas aukstas gulstas man uz sejas.
Tu pirkstiem slaidiem manu galvu atlieci, Man gura spēki tavos skūpstos liegos.
Pār mani gūlās ilgi tavu skatu debesi, — Prāts, jūtas sapinās kā tumšsarkanos diegos,
Tu atnāci pie manis tovakar,
Ne vārda neteici, tik cieši skāvi.
Tu nejautāji man, vai maz tā var,
Tik manus ziedus vien' pēc otra rāvi.

AN5LAVS EGLĪT IS

* * *

Kad stikla durvis mūs no telpas atdalīja,
Kur dejas mūzika un glāžu šķinda bija,
Es brīdi raudzījos tad jūsu vaigā kluss,
Jo smagums nezināms man skāva locekļus.
Uz krūtīm manīdams jums zīdu strauji čaukstam, Tad plecus apaļos un siltos tvēru plaukstām Un, saldas ielīksmos un nebēdības gūts,
Jūs, mazliet pārsteigtu, es pievilku pie krūts.
Jau dvašā sveļošā man iepeldēja vaigi,
Un pierei pieskārās jau brūnās cirtas maigi,
Es elpu ievilku, lai skūpstiens būtu ilgs, —
Te acu tumšumā jums šķīlās spīdums zilgs,
Jūs rokas atspiedāt pret manām krūtīm spītā,
Un asi iesmējās jums mute neskūpstītā.

VOLDEMĀRS DAMBERGS

SASTAPSANAS

Pret vakaru saule laižas,
Pret vakaru smaršā mulst zieds; Un tumšo matu vilni Manām acīm pāri tu liec.
Un sirdī man pasaules liekas: Smilts — zvaigznes, jūra un gaiss, Lai lielākā laime tur dzimtu Uh izmisums mūžīgais.

AĪDA NIEDRA

GAIDOT

Daudz stundu gaidīju—r te ielas troksnis lika Man strauji nodrebēt, te soļi trepju lokos,

Tur šalcošs smiekls ... Lai svēta manas rokas Dievmātes seju — aizmirsta es tieku.

Man garām gāja nakts un viņas brīnums kairais Un domas mocošās un gājējs svešais,

Pie manis neredzams stāv mīklains trešais,

Un vairas sirds un bēgot neizvairās.

Ak, Svētā, Vienīgā, dod viņam ilgas naktī,

Lai redzētu tas manu kailo miesu Un, iekarodams to par savu miesu.

Viņš mani vēlētos un mīlēt sāktu . . .

DEJOTĀJĀ

Es nometu apģērbu savu un kaija uzsākšu deju,

Kā putni jums asinis lidos, kad rādīšu savu es seju,

Manās acīs nav dzēšamas ilgas un lūpās asiņu brūce,

Es mūžīgas Kipridas meita, kas glāstus kā dzīvību sūcu,

Un ja jūsu miesa ir jauna un pilna šo mūžīgo alku,

So nakti zem zvaigznēm es diešu un sniegšu jums muti, šo valgo.

Pie manis nāc, mans mīļais, maigais zēns! Jau krēsla nolaidusies dziļās lejās,

Un koku zarus šūpo vējiņš lēns,

Bet karstā straumē asinis man lejas,

Un manas krūtis tavu skūpstu alkst Un tavu glāstu reibinoši — maigu,

Kā meža zvērs pēc laupījuma salkst,

Kā bālās rozes vēja skūpstu svaigu!

Jau mežs un lejas dziļā miegā grimst;

Tik pamostas naktsziedu smaržas saldas. Bet karstas ugunis man krūtīs dzimst Un viņas dedzina un tikko valdās.

Pie krūtīm nāc, mens mīļais, maigais zēns! Skauj, skūpsti, skūpsti kaisli un saldi!

Tik maigs, kā rozēs vakarvējiņš lēns,

Un dedzinošs un kaisls kā uguns valdi!

FALLIJS

TU ESI VINS

Tu esi vīns,

Dīvains un salds,

Kā Tavu acu mirdzums Dzirkstošs un skaists,

Dievības lietais

Liliju baltā un tīrskaņu šķīstā,
Plaukušā rožainā pumpura kausā.
Ar abām rokām es satveru kausu.
Vīns laistās un līst . . .
Līst manās līstošās krūtīs.
Kauss šķinda un plīsa Kā pārlaimes mājiens,
Kā pārbaiļu sauciens Tavas tumšzilās acis.
Uz taviem krūšu viļņiem
Sirds reiba un ģība, un slinka, un kusa
Kā mans sarkainais skūpsts
Uz saldsāpju slāpušām, karsušām lūpām.
ALNIS SVELPIS

«MANS AMULETS -MĪĻOTĀ MANA...»

W

Izklausās paradoksāli, bet tas tomēr fakts: eiropiešu, arī latviešu, kultūras saknes da|ēji iesniedzas ziemeļaustrumu Āfrikā. Senās Ēģiptes literatūra pieder pie pasaules senākajām literatūrām, kas ilgu laiku apaugļoja Priekš-āzijas un Eiropas kultūru, kaut mūsdienu cilvēks ar to varēja iepazīties tikai pēc tam, kad franču zinātnieks Fransuā Šampolions pagājušā gadsimta pirmajā pusē lika pamatus hieroglifu atšifrēšanai.

Ja šumēru un babiloniešu (Mezopotāmija) literatūrā dominē episkā dzeja, tad seno ēģiptiešu literatūrā — lirika, tajā skaitā arī mīlestības lirika, kas pelnīti iegājusi pasaules literatūras zelta fondā. '

Ja Nīlas upes ielejas piramīdas un temp|i ar savu monumentalitāti it kā simbolizē milzīgo laika atstarpi starp mums un šo pieminek|u veidotājiem, tad mīlestības lirika dara senatni tuvu. Sirds valodu saprot visi.

Seno ēģiptiešu dzeja pierakstīta jau Senajā valstī (2800.—2250. g. p. m. ē.). Tā augstmaņa Una biogrāfijā iepīta karaspēka uzvaras dziesma: «Šis karspēks laimīgi pārnāca mājās,

Izpostījis beduīnu zemi.

Šis karaspēks laimīgi pārnāca mājās ...»

Vidusvalstī (2050.—1700. g. p. m. ē.), kas uzskatāma par ēģiptiešu literatūras klasisko laiku, parādījās tāds izcils dzejas paraugs kā «Izmisuša cilvēka saruna ar savu dvēseli». Tanī it kā saduras divi pasaules uzskati — tradicionālais un skeptiskais —, un risinās strīds par to, kas labāk — dzīve zemes virsū vai aizkapa valstībā. Cilvēks, kuru nomākušas dzīves grūtības, cenšas pierunāt savu dvēseli, lai tā piekrīt iet nāvē. Dvēsele visiem argumentiem neatlaidīgi pretojas. Zemes dzīves |aunums dzejā izskaidrots ar cilvēku morālisko pagrimumu.

«Kam lai atklājas šodien?

Nelaimes nasta spiež plecus Un īsta drauga pietrūkst.

Kam lai atklājas šodien?

Zeme ir |aunuma pilna

Un nav tam ne gala, ne malas.»

Pārdzīvojums, ko sniedz šī dzeja, ir neviltots:

«Nāve šodien man liekas Kā lotosa smarža,

Kā miers, ko cilvēks izjūt reibuma krastā.

Nāve šodien man liekas

Kā atgriešanās mājās

Pēc ilgiem, cietumā vadītiem gadiem.»

Jaunajā valstī (1580.—1084. g. p. m. ē.), kad Ēģiptes varenība sasniedza kulmināciju, arī literatūra pārdzīvoja uzplaukumu. Dzeja k|uva daudzveidīgāka, saturā bagātāka. Šeit nekavēsimies pie samākslotajām un garlaicīgajām odām, kurās dzejnieki slavināja augstmaņus un valdniekus. Interesi turpretī izraisa darba dziesmas, ko dziedāja arāji, kūlēji, zvejnieki, nesēji, bet pierakstīja izglītotie ēģiptieši, kuriem tās viena vai otra iemesla dē| bija iepatikušās. Dažkārt šajās dziesmās, vienkāršās un nesamākslotās, atspoguļojas neapmierinātība:

«Vai visu dienu mums jāstiepj būs Mieži un baltie kvieši?

Pilnas jau klētis,

Un graudi plūst apcirkņiem pāri,

Pilni jau kuģi,

Un graudi birst no tiem,

Bet mums joprojām liek nest.

Vai tiešām no vara mums sirdis?»

Pārdomu dzejā atspoguļojas šaubas par tradicionālajiem ticējumiem un dogmām. Tā liriskajā sacerējumā, kas saucas «Dziesma no mirušā valdnieka Antefa nama», apšaubīts vecais

priekšstats par aizkapa valstību.

«Neviens vēl nav atnācis,
Lai pastāstītu, kā tur klājās,
Un nomierinātu mūsu sirdis,
Kamēr mēs paši nonāksim tanīs vietās,
Kurp viņi aizgājuši.»
Dzejnieks secina:
«Tāpēc svini brīnišķo dienu Un nemoci sevi.
Redzi, neviens nav savu mantību paņēmis uz turieni līdz
Un neviens nav no turienes atgriezies.»

Dzejojumā «Rakstvežu slavinājums» izteikta doma, ka uzrakstīta grāmata labāk nodrošina cilvēka piemiņu nākamajās paaudzēs nekā piramīdas. Kad romiešu dzejnieks Horācijs vienā no savām odām rakstīja:

«Piemineklis ir celts, stiprāks par varu vēl,
Pāri piramīdām celsies tas dižumā»,

viņš, bez šaubām, nevarēja zināt, ka vēl XIII gs. p. m. ē., faraona Ramzesa II valdīšanas laikā, nepazīstams ēģiptietis ar niedras nūjiņu uzrakstījis uz papirusa:

«Gudrie rakstveži . ..
Viņi necēla piramīdas no vara Un pieminekļus no bronzas,
Neatstāja mantiniekus,
Bērnus, kas saglabātu viņu vārdus.
Viņi atstāja mantojumā rakstus,
Pamācības . ..»

«Rakstveža slavinājuma» nobeigumā uzsvērts:

«Viņi aizgāja,
Viņu vārdi izzuda,
Bet raksti liek Viņus atcerēties.»

Uz Jauno valsti attiecas tāds izcils dzejas piemineklis kā himna dzīvajam saules diskam — dievam Atonam. Šeit naktij, kad saimnieko divkājaini un četrkājaini plēsoņas (zagļi, lauvas, čūskas), pretī nostādīta diena, kad visu pasauli apspīd saule. Taču ap šo pašu laiku parādījās vēl viens dzejas veids, kas mazāk centrēts refleksijā, vairāk — pārdzīvojumā. Tas pievērš uzmanību mīlestībai un visās niansēs apraksta tās izjūtas, kas vēlāk veidoja mīlestības dzeju visos laikos un pie visām tautām. Kaut gan seno ēģiptiešu mīlestības dzeja pierakstīta galvenokārt XIX dinastijas valdīšanas laikā, tomēr pēc izcelšanās tā ir daudz vecāka.

Seno ēģiptiešu mīlestības dziesmu apkopojumi un atsevišķi dzejojumi pierakstīti uz tolaik dārgā papirusa (rakstām-materiāla, kas izgatavots no papirusa niedru šķiedrām) vai uz daudz lētākās keramikas vai kaļķakmens lauskām. Dažkārt mīlestības dzeja, kas rakstīta uz papirusa, iestarpināta citu

literāru darbu, piemēram, pasaku tekstos. Reizēm atsevišķas dzejiskas rindkopas atrodam papirusa otrā pusē. Kā piemēru var nosaukt Anastāsija papirusu (papirusus pieņemts saukt to pirmo īpašnieku vārdos). Papirusa priekšpusē atrodams skolnieka vingrinājums, kas ar nedrošu roku uzrakstīts vai nu pēc kāda parauga, vai pēc skolotāja diktāta. Papirusa otrā pusē turpretī ar citu — drošu un prasmīgu roku uzrakstīts:

«Atnāk vējš un ielido sikomorā,

Atnāc tu .. .»

Te niedres rakstāmrīks apstājies, bet mēs varam viegli uzminēt, ko rakstītājs pirms 35 gadsimtiem gribējis teikt:

«... un steidzies pie manis.»

Varam arī iedomāties, kā tas notiek.

Saulaina diena. Rakstvežu skola kāda tempļa kolonādes vai palmu pudura ēnā. Skolotājs — iespējams, vēl ne gados vecs — pārbauda skolnieku darbus. Pēkšņi viņam prātā iekrīt veiksmīgi formulēts dzejoļa sākums. Lai neaizmirstu, viņš to ātri pieraksta otrā pusē kādam papirusam, ko nupat viņam iedevis skolnieks pārbaudīšanai. Šādu ļoti ticamu pieņēmumu izteikuši vairāki eģiptologi, arī I. Kacnelsons (PŠRS).

Nozīmīgākie seno eģiptiešu mīlestības lirikas cikli fiksēti Harisa, Čestera Bitija un Turinas muzeja papirusos, kā arī uz Kairas muzeja lielās māla lauskas. Nozīmīgs pieraksts atrodas uz lauskas, kas glabājas Valsts Ermitāžā Ļeņingradā. Pavisam līdz šim apzināts ap 50 seno ēģiptiešu mīlestības dzejas vienību un to fragmentu. Jāatzīmē tomēr, ka ne jau visu pasaules muzeju un privāto kolekciju krājumi līdz galam izpētīti. Jaunus atradumus var dot arī turpmākie meklējumi Nīlas upes ielejā.

Seno ēģiptiešu mīlestības lirikai ir izteikti laicīgs raksturs. «Mēs būsim ar tevi kopā,

Pats Dievs mūs nespēs šķirt...» —

teikts kādā dziesmā, kas attiecas uz Ēģiptes Jauno valsti (XV - XI gs. p. m. ē.).

«Prom ar grāmatām gudrām.

Prom ar ziediem un zālēm.

Mans amulets — mīļotā mana,

Tā mani izārstēs» —

saka jauneklis kādā citā dziesmā, kas ierakstīta Čestera Bitija papirusā un glabājas Britu muzejā.

Harisa papirusā atrodam dziesmu, kurā jaunava saka šādus vārdus:

«Mana rūpe — mīlestība,

Un gaidīšana — mans darbs-Tikai mīlestībai Ar sirdi es atsaucos.»

Tanī pašā laikā mīlestības lirika cieši saistīta ar reliģiskajiem rituāliem, kas veltīti mīlestības, mūzikas, deju un jautrības dievietei, sieviešu aizstāvei Hatorai. Dziesmās, kuras izpildīja, šķiet, timpānu un kokļu pavadībā, allaž pieminēta zeltainā Hatora vai vienkārši — Zeltainā.

«Ja reiz Zeltainā tev Mani lēmusi, brāli,
Atnāc, lai priecātos Es par skaistumu tavu» —

saka meitene savam mīļotajam (Čestera Bitija papiruss). Seno ēģiptiešu mīlestības lirikas māksliniecieskais līmenis

ir augsts. Iesīkstējusī tradīcija un literārie štampi, kas izveidojās vēlāk, nav paspējuši laupīt tai pirmatnējo svaigumu un cilvēcisko tiešumu. Senās Ēģiptes literatūras pētniece H. Kiškēvica (VDR) norāda uz māksliniecieskās izteiksmes līdzek|u bagātību un gaumīgu pielietojumu ēģiptiešu mīlestības lirikā. Te atrodam metaforas, elipses, paralēlismu, aliterācijas, refrēnus. Par dzejas metriku turpretī grūti spriest, jo senie ēģiptieši, kā zināms, nepierakstīja patskaņus. Mēs lāgā nezinām, kā šī dzeja skanēja dzīvā priekšnesumā — deklamācijā vai dziedājumā.

Seno ēģiptiešu mīlestības lirika līdzīgi visai senajai literatūrai ir anonīma. Nekur nav norādīts autors. Kā izņēmums jāatzīmē dziesma, kuras pieraksts glabājas Valsts Ermi-tāžā: to parakstījis kāds Amonhets, kura tēvs bija Ipui. Šajā dziesmā atrodam, starp citu, šādus vārdus:

«Tavs vaigs ir kā lēcoša saule,
Un acis priekā mirdz.»

Mīlestības lirikas uzplaukums senajā Ēģiptē lielā mērā saistās ar to, ka sieviete Nīlas upes ielejā senatnē baudīja lielāku patstāvību nekā vairākās kaimiņu zemēs. Viņai te parādīja cieņu, slavēja viņas labās īpašības un apdziedāja skaistumu. Par sievieti runāja kā par mājas valdnieci, augstu vērtēja ģimenes laimi. Attiecībās starp vīru un sievu valdīja mīlestība un maigums. Meitenei bija at|auts brīvi tikties ar izredzēto un pat atzīties savās jūtās. Mī|otais viņai ir «brālis», viņa mī|otajam — «māsa». Tas nenozīmē, ka mīlētāji bija radinieki. Jaunās valsts laikā vārdi «brālis» un «māsa» attālinājās no sākotnējās nozīmes un ieguva nozīmi «mīļotais» un «mī|otā».

Starp seno ēģiptiešu mīlestības dziesmām ir dažas, kuras, iespējams, sacerējusi sieviete vēl vairākus gadsimtus pirms Sapfo (līdz šim zināmās senākās dzejnieces, kas dzīvoja Grieķijā 7. gs. p. m.ē.). Šinī sakarībā var minēt dziesmu ciklu no Čestera Bitija papirusa. Četras šī cikla dziesmas, kuru autors, liekas, ir sieviete, ar savu dzi|o lirismu atšķiras no pārējām, kuru teksti ieturēti vairāk vispārinātos, pat nedaudz šabloniskos toņos. Ja arī visas šīs dziesmas pieder vienam autoram, tad jāatzīst, ka viņš bijis ne

tikai lielisks štilists, bet arī smalks psihologs.

Seno ēģiptiešu lirikā, kā jau redzējām, parādās vairāki pasaules literatūras tā sauktie «mūžīgie» motīvi. Mīlētāju rīta dziesma, kas pēc nakts apskāvieniem un skūpstiem aļcina putnus nesteigties ar jaunas dienas pasludināšanu; žēlabaina uzruna durvīm vai vārtiem, kas šķir jaunekli no iemīļotās meitenes; viņas skaistuma un labo īpašību apraksts (seno ēģiptiešu mīlestības liriku teorētiski tā arī iedala aprakstošajās dziesmās, rīta un dienas dziesmās un durvju dziesmās) — tas viss vēlāk neskaitāmas reizes atkārtosies gandrīz visu tautu literārajā daiļradē, pirmkārt, bībeliskajā senebreju «Augstajā dziemā» («Dziesmu dziesmā»), tad Grieķijas un Romas dižo liriķu Sapfo, Ana-kreonta, Teokrita, Katula, Horācija, Propercija, Ovīdija darbos, pēc tam to pārņems trubadūri un minnezingeri un beidzot renesanses un jaunlaiku (franču, angļu, krievu, vācu, u. c. tautu) literatūra. Šie motīvi burvīgās krāsās iemirdzēsies arī latviešu, īpaši Raiņa, dzejā.

* Enlils — šumeru gaisa dievs, dievu padomes vecakais.

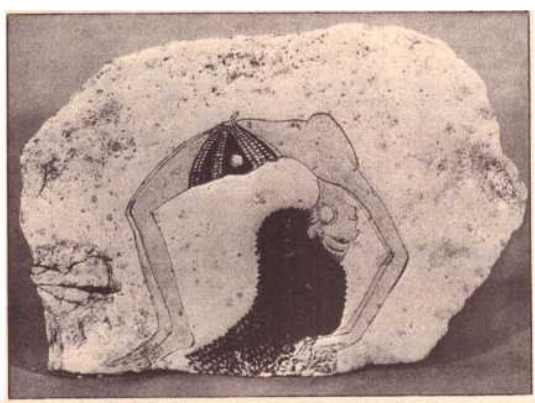

Vai senā Ēģipte uzskatāma par liriskās dzejas dzimteni? Par to zināmā mērā jāšaubās. Šumerologu meklējumu rezultātā Mezopotāmijā atrasti atsevišķi liriski sacerējumi, kas izrakstīti ķīļrakstā uz māla plāksnītēm un attiecas uz trešā gadu tūkstoša beigām pirms mūsu ēras, t. i., uz laiku, kad starp Nīlas (Ēģiptē) un Tigras un Eifratas (Mezopotāmijā) ielejām vēl nepastāvēja tieši sakari. īpaši jāatzīmē šumerologa S. Krāmera (ASV) Stambulas muzejā atrastais šumēru mīlestības dziesmas pieraksts. Tanī apdziedāta Oras III dinastijas valdnieka Šusina un viņa līgavas mīlestība. Nav izslēgts, ka šo sacerējumu izvēlētā līgava deklamēja jaungada svinību rituālā. Paraugam neliels fragments:

«Ak, līgavaini, kā saldināt tavu prātu, zinu —
Guli manā mājā līdz rītam.
Mans lauva, kā iepriecēt tavu sirdi, zinu —
Guli manā mājā līdz rītam.
Un tāpēc, ka tu mani mīli.
Lūdzu tevi, skar mani ar savu roku,
Mans dievišķais kungs, valdītājs, sargs,
Mans Šusin, kas iepriecē Enlila* sirdi,
Lūdzu tevi, skar mani ar savu roku.»

Visumā tomēr seno ēģiptiešu lirika pagaidām saglabā visvecākās lirikas goda vietu.

ANONĪMS

SAPŅI VASARAS NAKTI

Ilgi mums kala: SEKSS PADOMJU TAUTAI NAV RAKSTURĪGS! — Tagad ir izaugusi vesela paaudze, kas apšauba pašu jēdzienu — PADOMJU TAUTA.

Viena meitiņa neklausīja māmiņu, kas mācīja un teica un lūdzās un raudāja gaužas asariņas un solīja žagarus un biedēja ar internātskolu, bet tā meitiņa neklausīja un gāja staigāt uz mežu un, ak šausmas! — pat neņēma līdz mazo brālīti! — staigāja un staigāja un tad tai piedzima bērniņš ar lāča ausīm.

Viņš (latvietis, Rīga, centrs — uz pieprasījumu) un Viņa (latviete, USA, New Jersey, post box ...)

Viņš: Ak, Brīvības statuja, Lielais Kanjons, kabe|u televīzija, ak!

Viņa: O jā! Brīvības pieminēklis, Inesis, Alauksts, Daugav's abas malas, Rozenštrauhs, o jā!

Viņš: Ak, kadiljaki, marlboro, IBM! Ak!

Viņa: O jā! Stāks, strimalas, kaml, o jā!

Viņš: Ak, hamburgeri, DRUGS, FUCKS! BUCKS! Maikls Džeksons, Bušs, Reigans, video, ak!

Viņa: O jā, brīvība!

Viņš: Ak, brīvība . ..

Lūk, kāda saruna Juglas ezera krastā. Fonā — Brīvdabas muzejs. Pa labi — postsocreālistiska ainava. Pāri ezeram tūkstoš magnetofonos skan — JA SEVODŅA OČEŅ SEKSUAĻNO OZABOČEN!

Viņa: O jā! Sexy!

Viņš: Ak, Līgo dziesmas ...

Roku rokā tad viņi dodas brikšņos. Kājas mirkst mazutā, nāsīs sitas degošas atkritumu izgāztuves smārds. Visapkārt matraču atsperes, rūs televizori, plīvo plastmasas skrandas. Un tad — alkšņi, ašķi, kalmes. Zied madaras, sveķenes, ruņča pauti, margrietiņas, sarkanbaltsarkanais āboliņš, nārbuji, meža nārītes, gundegas, rudzupuķes, ak, o jā! Jauni skaisti bez grēka tie meklē un atrod — zied papardes zieds trīs reizes iedziedas gailis aust rīts gruzd ugunskuros autoriepas graužjāņusieru žurkas kliedz konteineros kaijas ak o jā! Vina: Ak!

Viņš: O jā!

Viņa: Tad tu, Jāni, brauc tieši uz Ņūdžersī tieši no lidlauka termināla fonē es pieskriešu ar kāru pieraksti nē labāk atceries tāpat divizerouviensastoņičetripieciviens-deviņiseptiņipieci atcerēsies!

Viņš: O jā!

Tālā pasaules malā latvju bāleliņu uzrunā kāda meiča. Bāleliņš tai atbild: — Runājiet latviski! — un lepni aiziet. Arī valūta pietaupās.

.. . mati kā liesmojošs ugunskurs, acis kā gazelei, tā smaržo pēc vīraka un mirrēm, krūtis kā stirnu pāris, dvaša kā šķirstot PLAYBOY, — vārdu sakot, AUGSTĀ DZIESMA! — un no rīta— Nē, naudu nevajag! — un uz mēmo jautājumu — kāpēc! kāpēc! kāpēc! — tā atbild — TĀPĒC, KA TU ESI LATVIETIS!

INGEBORGA BAHMANE

SOLIS GOMORAS VIRZIENĀ

Pēdējie ciemiņi bija prom. Vienīgi meitene melnā puloveri un sarkanos svārkos vēl sēdēja tepat. Viņa ir piedzer usies, nolēma Šarlote, atgriezusies istabā, tagad viņa gribēs vienatnē parunāt ar mani, droši vien kaut ko pastāstīt, bet es esmu nogurusi līdz nāvei. Vel pavilcinājusies durvīs, lai pēdējai viešņai dotu iespēju pamanīt vaļa stāvošās durvis, viņa tas aizvēra un paņēma no kumodes pelnutrauku, tik pilnu, ka pelnu plēksnītes bira pāri malām. Istaba: izgrūstīti krēsli, sagumzīta salvete uz grīdas, sasmacis gaiss, postaža, tukšums pēc ienaidnieku iebrukuma. Viņai palika slikti. Roka vēl bija degošs cigaretes gals, viņa mēģinaja to iebāzt nodegu|u un pelnu kaudzē, tas turpināja kūpēt. Viņa uzmeta skatienu atzveltnes krēslam stūrī, garajiem matiem ar sarkanīgo mirdzumu, sarkanajiem svārkiem, platiem ka apmetnis. Vairak neka pašu meiteni viņa vēroja daudzās nesaskanīgas sarkanā nokrāsās istaba: caur sarkano abažuru plūstošo gaismu; plauktā veselu rindu sarkanu grāmatu muguriņu; Diēzos, mežonīgos svārkus un blāvos matus. Tagad vienu acumirkli ilgi viss

bija tā, kā nekad vairs nevarēs būt — vienu vienīgu reizi pasaule bija sarkana.

Taļā atvērās meitenes acis, divi mikli, tumši, apreibuši priekšmeti, kas sastapās ar sievietes acīm.

Šarlote domāja: teikšu, ka slikti jūtos un man nepieciešams likties gultā. Jāatrod tikai kāds pieklājīgs un piemērots teikums, lai viņa saprastu, ka jāiet. Kāpēc viņa neiet prom?

Taču acumirklis bija zaudēts, pārāk ilgi viņa bija nostāvējusi klusēdama; viņa lēnām devās tālāk uz virtuvi, izkratīja pelnutrauku, aši nomazgaja seju, nomazgaja nost ilgo vakaru, daudzsmiešanos, uzmanību, saspringto paturēt — visu— acīs. Acupriekšā palika platie svārki nāvīgajā sarkanuma, kam piederētos bungu rīboņa.

Viņa grib man kaut ko pastāstīt. Kāpēc tieši man? Viņa palikusi, lai parunātos ar mani. Varbūt viņai nav naudas, vai arī viņa Vīne nejutās labi, viņa droši vien ir no pierobežas, slovēniete vai pusslovēniete, katrā ziņā no dienvidiem, vārds arī kā turienietēm — Mara. Kaut kas jau nu būs, lūgums vai bēdu stāsts, kaut kas tāds, ar ko viņa aizgaiņas man miegu. Protams, viņa Vīnē jūtas pārāk vientuļi vai arī iepinusies kādā nepatīkamā lietā. Rītdien vajadzēs pajautāt Francam, ko viņš zina par šo meiteni.

Rītdien!

Šarlote izbijusies steidzīgi atsauca atmiņā savus pienākumus: agri no rīta sagaidīt Franci, noregulēt modinātāju, būt svaigai, būt labi gulējušai, izskatīties līksmai. Nedrīkstēja zaudēt laiku. Viņa žigli pielēja divas glazēs ar minerālūdeni, ienesa tas istabā un vienu pasniedza meitenei, kura to klusēdama izdzēra un tad, glāzi nolikdama, strupi teica: Tātad rīt viņš būs atpakaļ.

Jā, teica Šarlote. Pārak vēlu aizvainojusies, viņa attapas pajautāt: Kurš? — Novēloti.

Viņš bieži aizceļo. Jūs daudz esat viena.

Dažreiz, ne pārāk bieži. To taču jūs zināt.

Jūs vēlaties, lai es aizietu?

Nē, Šarlote teica.

Man šķita, ka tas vīrietis, kurš ļoti daudz runaja, arī labprāt būtu gribējis palikt.

Nē, Šarlote atbildēja.

Man ta šķita . . . Mara saviebas.

Šarlote bija sadusmota, tomēr atbildot saglabaja pieklājību: Nē, patiešām ne . . . — Viņa piecēlās. Uzvārīšu mums pa tasei kafijas. Un tad izsaukšu jums taksi.

Tagad viņai bija izdevies atrast vajadzīgo teikumu, viņa atkal juta pamatu zem kajam, bija likusi meitenei saprast, ka samaksās par taksi.

Nē, viņa teica, tas man nemaz nepatīk. Jūs šodien jau pietiekami daudz esat skraidījusi uz virtuvi. Mes varētu iedzert kafiju ārpus

mājas. Nāciet nu. Aiziesim prom no šejienes, tālu. Es zinu vienu bāru. Mēs taču iesim, vai ne?

Šarlote atsvabināja savu roku un neatbildējusi gāja pēc mēte|a. Viņa pastūma meiteni uz durvju pusi. Tumšajā trepju telpā Maras roka steidzās viņai pretī, atkal satvēra viņas plaukstu. Bažīdamas, ka meitene varētu paklupt, viņa to vienlaikus vilka un atbalstīja, līdz viņas bija nokāpušas lejā un atradas pie vārtiem.

Franciskāņu laukums bija kluss kā laukums kādā ciematā. Trūka vienīgi iespejas sajust talo pļavu un mežu smaržu, pamest skatienu uz mēnesi pie debesīm, kuras pec trokšņainās dienas atkal kļuvušas blīvas un naksnīgi zilas. Veiburgas ielā nebija neviena cilvēka. Viņas steidzīgi ga-ja uz Kertnera ielu, un pēkšņi Mara atkal ķeras Šarlotei pie rokas kā nobaidījies bērns. Rokās sadevušās, viņas gāja vēl žiglāk, it kā kads dzītos pakaļ. Mara saka skriet, un beidzot abas skrēja kā skolas skuķi, itin ka citādi nemaz nevarētu tikt uz priekšu. Šķindēja Maras rokassprādzes, viena no tām iespiedās Šarlotes delmā, sagadādama sāpes un steidzinādama.

Nedrošības pārņemta, Šarlote iegāja bāra pieelpotajā, karstajā priekštelpā. Mara pietureja durvis uz iekštelpu. Atkal viss bija sarkans. Tagad sarkanas bija ari sienas_, ellessarkanas, tāpat kā krēsli un galdi, un lampas, ka luksofori gaidīdamas, kad tās izdzēsīs rīta zaļā gaisma, centās aizturēt nakti un noturēt cilvēkus iekšā nakti, cigarešu dūmos un reibonī. Taču šīs sarkanā nokrāsās vairs nebija blakām nejauši, un tāpēc to iedarbības spēks bija vājāks nekā pirmajam svešajam sarkanumam, arī atmiņas šeit kļuva blāvākas. Maras matus un sarkanos svārkus aprija sarkanās krasas atplestā rīkle.

Šeit bezpriecīgi dzēra un dejoja; taču Šarlote jutās kā nonākusi ellē, kur vajadzēs degt un ciest vēl nezināmās mocības. Mūzika un balsu čala viņu nomāca, jo viņa bija neatļauti attālinājusies no savas pasaules un baidijas no paziņām, kas viņu varētu ieraudzīt. Galvu nodurusi, viņa gāja Marai pa pēdām pie oficianta noradīta galdiņa, pie gara galda, kur jau sēdēja divi vīrieši melnos uzvalkos un attālākajā galā divi jaunieši, kas, acu nepaceldami, nodevās viens otra pirkstgalu pieskārieniem. Apkārt viļņojās dejotāji, kā slīdēdami lejup no grimstoša kuģa borta, grūdās pret galdu, sita kajas pret grīdu$_{L}$ atkal apdraudēdami galdu, it ka vēlēdamies nokļūt dziļuma. Sarkanajā gaismā viss šūpojas, dūmoja, tvanēja. Viss tiecas uz dziļumu, dziļāk troksnī, bezpriecīgi dziļāk.

Šarlote pasūtīja kafiju un vīnu. Kad viņa pavērās augšup, Mara bija piecēlusies un metra attalumā sakusi dejot. Vispirms Šarlotei šķita, ka meitene dejo viena, taču viņa pamanīja arī partneriˆ iekarsušu, slaidu jaunekli, mācekli vai studentu, kurš, gūžas un kajas grozīdams, arī dejoja pats savā nodabā, tikai reizi pa reizei satverdams Maras roku vai apkamdams viņu, lai tad atkal atgrūztu un nodotos

pats savam veiklajam kustībām. Mara pagrieza seju uz Šarlotes pusi, iesmējās, ar roku pasvieda gaisā savus matus. Reiz viņa dejas solī pielēca Šarlotei pavisam klat un pieliecās:

Jus taču neiebilstat?

Šarlote stīvi pamāja. Viņa aizgriezās, dzēra maziem malciņiem; viņa nevēlējās meitenei traucēt un tomēr vēroja. Viens no vīriešiem nostājās aiz viņas krēsla un lūdza uz deju. Viņa papurināja galvu. Viņa lipa klāt pie krēsla, un viņas mele atkal gluži sausa bija ielipusi mutē. Viņai gribējās celties, nemanītai aiziet, kad Mara skatīsies prom. Taču viņa neaizgāja— pati viņa to aptvēra tikai velak — tapec, ka nevienu mirkli viņai nešķita, ka Mara dejo dejošanas pec vai ka viņa grib ar kādu dejot, vai palikt šeit, vai izklaidēties. Visu laiku viņa skatījās šurp, dejoja tikai tāpēc, lai Šarlote uz viņu skatītos. Viņas rokas pārvarēja gaisa pretestību un augums telpu kā ūdeni, viņa peldēja un pie-davāja sevi apskatei, un Šarlote beidzot jutās spiesta raudzīties tikai viena virziena, sekot katrai viņas kustībai.

Mūzika beidzās. Aizelsusies starojoša Mara apsēdās un saņēma Šarlotes roku. Apkampušās rokas. Čuksti. Vai jūs dusmojaties? Galvas purināšana. Ilgs mēmums. Tagad vajadzēja piecelties un aiziet, atbrīvoties no šim mazajam, kā dadzi lipīgajām plaukstām. Šarlote izrāva savu labo roku, paņēma vīna glāzi un dzēra. Vīns arī neizbeidzas, neatkarīgi no ta, cik viņa bija izdzērusi. Laiks neizbeidzas; šie skatieni, šīs rokas, tas neizbeidzas. Abi vīrieši pie galda pievērsās Marai, sačukstejas ar viņu, smējās.

Jaunkundz, vai taisīsim tiltu?

Maras paceltās rokas kopā ar vīriešu rokām uzsāka kādu Šarlotei nezināmu rotaļu. Nē, nekādu tiltu! Nekādu tiltu! Viņa smiedamās izsaucās, pavisam negaidīti uzgrieza vīriešiem muguru, ka viņa vispār varējusi ar viņiem ielaisties, viņas rokas, mājās atgriezdamās, paslīdēja zem Šarlotes rokām, kas svesas un aukstas gulēja uz galda viena blakus otrai.

Ak damas veļas palikt divatā, teica viens no vīriešiem, omulīgi uzsmaidīdams- savam draugam. Šarlote aizvēra acis. Viņa juta Maras stingro pirkstu spiedienu un atbildēja tam, nezinādama, kapec, negribedama. Ja, ta tas bija. Tā tas notiek. Viņa lēnām atjēdzās, neatlaidīgi skatījās uz galda virsmu sava priekša un nekustejās. Viņai vairs negribejas kusteties. Tagad viņai bija vienalga, vai viņas ies prom vai paliks šeit, vai viņa būs izgulējusies vai ne,-vai sī mūzika turpināsies, vai kāds viņu uzrunas, vai kāds viņu pazīs.

Saki kaut ko! Pasmejies. Vai tev te nepatīk? Vai tad tu nekad neej padejot, neizej no majas iedzert? Saki kaut ko.

Klusuciešana.

Saki man kaut ko. Kā tu vari to izturēt, tur mājās? Es nevarētu to izturēt, vienai staigāt, vienai gulēt, vienai strādāt, nakti un dienu,

mūžam vingrināties ... Ai, tas ir drausmīgi! To neviens nevaretu izturēt!

Šarlote ar piepūli izteica: iesim.

Viņa baidījas, ka saks raudāt.

Kad viņas jau bija uz ielas, viņa atkal centās atrast reiz jau glābušo teikumu. Agrāk šis teikums bija iespe-jams. Izsaukšu jums taksi . . . Taču tagad šo teikumu vajadzētu pārtulkot teikumā uz tu. Tāds teikums viņai ne-padevas. Lēnām viņas gaja atpakaļ. Šarlote sabāza rokas mēteļa kabatās. Vismaz viņas roku Mara vairs nedabūs.

Kāpnes pie Franciskāņu laukuma Mara atrada bez palīdzības, bez jautājuma tumsa. Viņa gaja talak, it kā būtu pa šīm kāpnēm bieži kāpelējusi augšup un lejup. Iebāzusi atslēgu slēdzene, Šarlote pēkšņi sastinga. «Mūsu dzīvoklis» tas vairs nebūs nekad, ja viņa tagad atslēgs durvis, kamēr Mara vēl nav nokāpusi lejup pa kāpnēm. Man vajadzētu viņu nogrūst, Šarlote domaja, pagriezdama atslēgu.

Aiz durvīm Mara jau nākamajā mirklī apmeta rokas ap viņas kaklu, kā bērns palika karājoties. Smalks, kustīgs augums tvērās pie viņēja, kas viņai pēkšņi saka likties lielāks un spēcīgāks nekā agrak. Ar strauju kustību Šarlote atbrīvojās, pastiepa roku un ieslēdza gaismu.

Istaba viņas apsēdas tāpat kā iepriekš un aizsmēķēja.

Tas ir ārprāts, tu esi ārprātīgā, Šarlote teica, kā iespējams kas tāds? Viņa sastomījās, nerunāja tālāk, tik smieklīgi izklausījās pašas vardi. Viņa smēķēja un domāja par to, ka šai naktij nebūs beigu.

Varbūt Mara paliks šeit vienmēr, vienmēr, vienmēr. Un viņai pašai tagad vienmēr vajadzēs domāt par to, ko viņa tadu izdarījusi vai pateikusi, vai viņa vainīga, ka Mara šeit bijusi un paliek.

Bezpalīdzīgi pavērusies meitene, viņa pamanīja tās acīs asaras.

Neraudi taču. Lūdzu, neraudi.

Tu mani negribi. Neviens mani negrib.

Ludzu neraudi. Tu esi ļoti mīļa, ļoti skaista, bet . . .

Kāpēc tu mani negribi? Kāpēc? — jaunas asaras.

Es nevaru.

Tu negribi? Kāpēc? Vienkārši pasaki, kāpēc tu mani negribi, tad es aiziešu! — Mara nokrita uz ceļiem, viņa lēnam noslīdēja no krēsla, nolaidās uz ceļgaliem un ielika galvu Šarlotei klēpī. Tad es aiziešu, taa tiksi vaļā no manis.

Šarlote nepakustējās, smēķēdama viņa skatījās lejup uz meiteni, pētīja katru viņas sejas vaibstu, katru skatienu. Viņa skatījās ļoti ilgi un ļoti pamatīgi.

Reiz skolas gados, kad viņa vēsturēs skolotajai bija atnesusi burtnīcas uz sēžu zāli un telpā vairāk neviena nebija, skolotāja piecēlās, aplika roku viņai apkārt, noskūpstīja uz pieres. «Mīļo meitenīt.» Tad Šarlote izbijusies, jo skolotājā parasti bija ļoti stingra, apcirtas un skrēja uz durvīm. Vēl ilgi viņu vajāja šie divi maigie vārdi.

No tas dienas sakot, viņa tika eksaminēta vēl stingrāk neka pārējās, un viņas atzīmes kļuva vēl sliktākas. Taču viņa nevienam nesūdzējās, nebūdama vainīga, pacietīgi panesa vēso apiešanos; viņa bija sapratusi, ka šim maigumam var sekot vienīgi stingrība.

Šarlote domāja: kā es varētu pieskarties Marai? Mēs abas esam no vienas vielas. Un viņa skumji atcerējās Franci, kurš bija ceļā pie viņas, vilcienam tagad jau vajadzēja būt pie robežas, un neviens vairs nevarēja atturēt viņu no tālākbraukšanas, neviens nevarēja Franci brīdināt, lai neatgriežas tur, kur līdz šim atradies «mūsu dzīvoklis». Varbūt atradās vēl vienmēr? Viss stāvēja vēl turpat, savā vietā, ja vien Mara kāda brīnuma rezultātā iz-

faistu vai pēkšņi tomēr aizietu, tad rīt tas viss šķistu ā murgs, šķistu, ka nekas nav noticis.

Esi nu prātīga. Man vēl jāpaguļ un rīt agri jāceļas.

Es neesmu prātīga. Tu mīļā, mīļā un skaistā, tagad tu drusciņ man melo, vai ne?

Kāpēc ta? — Šarlote miegaina, pārsmēķejusies, iztukšota neko vairs neaptvēra. Vēl viņas domas galva staigaja uz priekšu un atpakaļ kā sargi, dzirdēja ienaidnieka vārdus, taču nespēja vairs sist trauksmi un gatavoties aizsardzībai.

Tu melo! Ai, kā tu melo!

Nesaprotu, par ko tu runā. Kāpēc man vajadzētu melot, un ko tu vispār uzskati par meliem?

Tu melo! Tu pasauci mani, ļāvi man nākt pie tevis, paņēmi mani līdzi naktī, un tagad nu es tev riebjos, tagad tu negribi atzīt, ka pati atsauci mani pie sevis.

Es tevi būtu . . .

Vai tu mani neielūdzi? Ko tam vajadzēja nozīmēt?

Šarlote raudāja. Viņa vairs nespēja valdīt pēkšņās asaras. Es ielūdzu daudzus cilvēkus.

Tu melo.

Maras mitrā seja, vel mitra, viņai jau sakot smieties, piekļāvās Šarlotes seiai, maiga, silta, un viņu abu asaras sajaucās. Mazās mutes skūpsti, pār Šarloti noslīdējušas cirtas, maza galva pie viņas galvas — viss bija mazāks, trauslāks, niecīgāks par jebkuru galvu, jebkuriem matiem, jebkuriem skūpstiem, ko Šarlote līdz šim pazinusi. Savās sajūtās viņa centās atrast instrukciju, savās rokās instinktu, savā galvā paziņojumu. Instrukcijas nebiļa.

Reizēm bērnībā Šarlote jūtu pārpilnībā skūpstīja savu kaķi uz sīkā purniņa, uz miklā, vēsa kaut ka, ap kuru apkārt viss bija mīksts un svešs — skūpstiem sveša apkaime. Tikpat miklas, maigas, nepierastas bija meitenes lūpas. Šarlote atcerējās kaķi un sakoda zobus. Bet tūlīt jau viņa mēģināja izprast, kādu sajūtu rada šīs nepierastās lupas.

Tātad tādas pašas bija arī viņas lūpas, apmēram ta viņas sastapa

vīrieša lūpas, smalkas, gandrīz nepretojošās, gandrīz bez muskuļiem, sīks purniņš, nopietni neņemams.

Noskūpsti mani, tikai reizīti, ubagoja Mara. Tikai vienu pašu reizīti.

Šarlote pavēras sava rokas pulkstenī, pēkšņi viņai iekārojās paskatīties pulkstenī, un viņa vēlējās, lai Mara to pamanītu.

Cik vēls tad ir? — meitenes balsī ieskanējās jauns tonis, Mara vel nebija dzirdējusi tadu niknumu un stūrgalvību.

Četri, viņa īsi teica.

Es palikšu! Vai tu dzirdi? Es palikšu šeit! — atkal šis tonis, draudošs, zemisks. Bet vai arī es pati reiz netiku kādam ta teikusi: Es palikšu. Viņa no sirds cerēja, ka nav teikusi to šāda tonī.

Ja nu tu vel neesi sapratusi: nav nekādas jēgas tev te palikt. Un sešos nāks mūsu kalpotāja. Tagad viņai pienācās but dusmīgai, atmaksāt Marai par šo toni, viņa teica «musu» un turklāt sameloja, jo viņa apkalpotājai bija lugusi atnākt deviņos.

Maras acis kvēloja. Nesaki tā, ai, nesaki tā. Tu esi ļauna, tik ļauna. Tu ne iedomāties nevari, ko tu man nodari... Vai tev šķiet, ka es pieļaušu, lai tu aizej uz staciju un tad nac kopa ar viņu atpakaļ? Vai viņš tevi labi apkampj? Labi? Ka?

Vai tu viņu mīli? Nē . . . Daži stāsta . . . Ak, cilvēki jau visu ko pļapa. Viņa noraidoši atmeta ar roku. Ak, kā es to visu nīstu. Ienīstu Vīni un šo mācīšanos, pļāpāšanu, vīriešus, sievietes, akadēmiju, visu. Vienīgi tu, kopš es tevi ieraudzīju . . . Tev jābūt citādai. Tev jābūt! Vai arī tu melo?

Ko tad stasta? Un kurš stāsta?

Es nebūtu nākusi, nemūžam nebūtu . . . Varu apzvērēt.

Ne, tas jau nu . . . Šarlote nespēja parunāt, viņa grīļodamas pieceļas. Mara arī piecelās, viņas stāvēja viena otrai pretī. Maras satraukums jau sāka atslābt, kamēr viņa gluži lēnam nogrūda uz grīdas glāzi, tad otru, tad paņēma tukšu vāzi, glazēs bija ripojusas pa tepiķi bez trokšņa, tāpēc vazi viņa svieda pret sienu, tad kārbiņu, no kuras šķindēdami izbira gliemežvāki un akmentiņi, izripodami pa visu istabu.

Šarlote pūlējās saņemties lielām dusmām, kliedzienam, niknumam, apvainojumam, taču spēki viņu bija atstājuši. Viņa vienkārši skatījās uz meiteni, kas iznīcināja vienu mantu pec otras. Postīšana šķita velkamies ilgi ka uguns-reks, kā plūdi, ka grautiņš. Pēkšņi Mara noliecās, pacēla ivas lielas augļu trauka lauskas, lika tās vienu pie otras un teica: Tik skaists šķīvis. Piedod man. Droši vien tev patika šis šķīvis. Nezinu, kas man bija uznācis. Piedod man.

Šarlote bez jebkādas nožēlas klusēdama skatījās sadauzītajos traukos. To nebija daudz, taču vļņa labprāt būtu pieskaitījusi klāt visu, kas atradās istabā, lai postījuma apmēri skaidrāk izteiktu to, kas bija

daudz lielāks; tikpat labi viss varētu būt pārvērsts drupās.

Viņa noliecās un salasīja kopā gliemežvākus un akmentiņus, saslaucīja lauskas; gāja saliekusies, lai nevajadzētu skatīties uz Maru; tad viņa atkal ļāva pāris lauskam nokrist, it kā nebutu nekādas jēgas šeit vēl uzkopt. Klusumam ieilgstot, viņa tupēja uz grīdas. Viņas jūtas un domas, noskrējušas no ierastajām sliedēm, bez ceļa drazas brīvā klajā. Viņa ļāva vaļu savām jūtām un domām.

Viņa bija brīva. Nekas vairs nešķita neiespejams. Kāpēc viņa nevarētu sākt dzīvot kopā ar sev līdzīgu būtni?

Bet nu jau Mara bija nometusies viņai Dlakus, sākusi runāt, viņa runāja nepārtraukti. Mana mīļotā, tu nedrīksti domāt, man tik zel, esi laba ar mani, es esmu traka, traka pec tevis, es gribētu, es ticu, es varētu . . .

Šarlote domājaˆ Es galīgi nesaprotu, ko viņa runā. Vīriešu valoda šādas stundas tomēr bija saprotamāka, pie tās varēja pieķerties. Viņai bija grūti klausīties Mara, viņas vārdos bez muskuļiem, nenozīmīgajos, sīkajos vārdiņos.

Paklausies, Mara, ja gribi zināt patiesību. Mums vajag izrunāties. (Protams, viņa negrib zināt patiesību. Un taa vel pastāv jautajums, kā vajadzētu nosaukt to patiesību ar mums abām. Tam vēl nav vārda.) Es nevaru saprast, o tu saki. Tu runā pārāk neskaidri. Tev galvā kaut kas sajaucies.

Mana nabaga galvā. Tu varētu just viņai līdz. Noglāsti viņu, pasaki, ko viņai vajadzētu domāt.

Šarlote padevīgi glaudīja Maras galvu. Tad apravas. Viņa reiz jau bija to dzirdējusi,_ nevis vārdus, bet balss noskaņu. Viņa pati bieži bija tā runājusi, sevišķi pirmajā laika ar Franci, arī ar Milānu viņa bija lietojusi šo toni, kruzuļojusi balsi; šo nesapratnes pilno dudināšanu viņam bija vajadzējis klausīties. Viņa bija likusi spēlē to pašu vājumu, kuru Mara tagad izspēlēja pret viņu, un tad pēkšņi bija apkampusi vīrieti, bija pieprasījusi maigumu, kad viņš gribēja domāt par ko citu, kā tagad no viņas pieprasīja Mara, viņai vajadzēja glaudīt, vajadzēja būt labai, būt gudrai.

Ja viņa saktu dzīvot kopa ar Maru . . . Tad, piemēram, viņai vairāk patiktu strādāt. Kaut ari viņa vienmēr strādāja labprāt, tomēr darbu viņa izjuta kā lāstu, kā piespiešanos, kā mužigu nepieciešamību. Viņai vajadzēja kādu tuvumā, blakus, zem sevis, kādu, kura dēļ viņa ne tikai strādātu, kuram viņa butu ce|š uz pasauli, toņa uzdeveja, lietu vērtības noteicēja, vietas izraudzītāja.

Viņa aplūkoja istabu. Mēbeles bija izvēlējies Francis, izņemot guļamistabas lampu, paris vāzes un greznum-lietiņas. šai dzīvoklī nebija neka no viņas. Velti cerēt, ka dzīvoklim būs kāds sakars ar viņu, kamēr viņa dzīvos kopa ar vīrieti. Pec aiziešanas no mājas viņa vienu gadu bija dzīvojusi kopa ar kadu studentu istabā ar putekļainiem plīša

spilveniem, zīda abažuriem un plakātiem, un lētām modernās glezniecības reprodukcijām nolīmētām sienam. Viņa nebija uzdrīkstējusies tur kaut ko mainīt, tā bija viņa pasaule. Tagad viņa dzīvoja Francim piederošajā gaišajā kartība, un, ja viņa aizies no Franča, tad dosies uz citu kārtību ar vecām piesviedrētām mēbelem vai mēbelem zemnieku stilā, vai ar ieroču kolekciju, katrā ziņā uz kārtību, kas nebūs viņas, ko viņa neizmainīs. Taisnību sakot, viņa jau vairs nezinaja, ko vēlētos, jo te vairs nebija, ko gribēt. Protams, Francis iepērkoties vienmēr jautāja viņai: vai tev tas tīk? Kā tu domā? Varbūt labāk zilu? Un viņa atbildēja, ko domāja, proti: zilu. Vai: labāk zemāku galdu. Taču viņa varēja izteikt savu vēlēšanos vienīgi tad, kad viņš jautāja. Viņa uzlukoja Maru un iesmējās. Ar kājas purngalu viņa iespēra galdam. Tas nomaca. Viņu nomaca «musu galds».

Un pēkšņi viņa šķita aptvērusi, kā viņai visus šos gadus trūcis, ko viņa slepeni meklējusi: šo garmataino, vārgo radījumu, uz kuru var balstīties, kuru varēs pasaukt un sūtīt prom, un sadusmot. Nekad viņa nebija varējusi atļauties sadusmot Franci, ne kliegt uz viņu, kā viņš reizēm kliedza. Viņa nenoteica neko, noteica viņš (vai arī viņi abi — tā viņš teica, un tomēr tas bija viņš, kurš, pat neapzinādamies, vienmēr bija noteicējs, un viņa negribēja neko citu.) Lai arī viņš mīlēja_ viņas patstāvību un viņas darbu, priecājās par viņas sekmēm, mierināja viņu, kad viņa nespēja apvienot darbu ar mājas rūpēm, viņa zināja, ka viņs nespēj atzīt viņas tiesības pašai uz savu nelaimi, uz savu vientulību. Viņa dalījās viņa nelaimēs vai arī tēloja līdzdalību, reizēm viņā tas viss sajaucas neatdalāmi: izlikšanās, mīlestība, draudzība.

Augstprātīgā kāre pēc savas nelaimes, pēc savas vientulības viņā bija vienmēr, taču tikai tagad ta uzziedeja, auga, sakuploja dzīvžogā. Viņa nebija atburama, un neviens neuzņemsies viņu atburt, uzminēt tūkstošo gadu, kad sarkani ziedošie zari, kas cieši ieķerušies cits citā, atlaidīsies vaļā un pavērs brīvu ceļu. Nāc, miegs, nāc uz tūkstoš adiem, lai mani atbrīvo citas rokas. Nac, lai es pamostos, ad tas vairs neturpināsies — vīrietis un sieviete. Kaut jel tas būtu galā!

Viņa sēroja par Franci kā par mirušo. Tagad viņš gulēja vai arī nomodā sēdēja vilciena, kas tuvojas viņu mājām, un viņš nezināja, ka ir miris, ka viss bijis velti, visa pakļaušanas, uz ko viņa bija tiekusies pati, vairak nekā viņš, jo viņš nemaz nevarēja iedomāties, kas viņam pakļaujas. Tik un tā tērēja parak daudz speķa viņas dēļ, vienmēr tik uzmanīgi ar viņu apiedamies. Kamēr vien viņai bija šķitis pareizi, Tca viņiem jadzlvo kopa, viņa vienmēr bēdājās, ka viņam tā jānopūlas. Viņa novēlēja viņam sievu, kas rūpētos un apbrīnotu, un viņš tāpēc nekļutu niecī-āks, nekas nevarēja padarīt viņu niecīgu — arī viņas moas ne, taču tās viņam neko nedeva, tās bija tik neveselī-as. Viņam tomēr patika dzīvot kopā ar Šarloti, viņa bija ļuvusi viņam par

ieradumu, tāpat ka būtu kļuvusi jebkura cita sieviete.

Šarlote satrūkās no Maras dziļa elpas vilciena un pamanīja, ka meitene iemigusi. Tagad viņa bija viena, nomodā par to, kas būtu varējis notikt. Šai brīdī viņa nemaz nezināja, kāpēc bijusi kopā ar vīriešiem, kapec ar vienu no viņiem precējusies. Tas bija pārak absurdi. Viņa iesmējās un iekoda sev rokā, lai paliktu nomoda. Viņai bija jāstav nakts sardzē.

Ja vecās saites tiks sarautas? Viņa baidījas no šīs saraušanas sekām. Drīz viņa piecelsies, uzmodinās Maru, ies kopā ar. viņu uz guļamistabu. Viņa novilks kleitu, tas būs grūti, taču tas pieder pie lietas, ta jaiesāk. Tas bus jauns sākums. Taču kā lai izģērbjas pirmajā reize, ka tas notiek, kad nevar paļauties uz adu un smaržu, už daudzu ziņkārlbiņu vairoto ziņkāri, kā radīt ziņkārību pirmoreiz, kad nekas vēl nav noticis?

Vina diezgan bieži bija stāvējusi otras sievietes priekša pusplika vai plānā apakšveļā. Tas vienmēr bija mokoši, vismaz uz mirkli, peldkabīne ar draudzeni, ve)as veikalā, drēbju veikala, kad pardeveja viņai palīdzēja pielaikot krūšturus un kleitas. Kā viņai Maras acu priekšā novilkt kleitu, nomest to, nejūtot mulsumu? Bet varbūt — un pēkšņi tas viņai šķita brīnišķīgi — viņas abas nemaz nemulsīs, jo abām tik līdzīgi apģērbi. Viņas smiesies, nopētīs viena otru, būs ļaunas, sačukstēsies. Vingrošanas zālē skolās vienmēr bija sī plāno roza un zilo, un balto ve|as gabalu čaukstoņa, meitenes ar tiem rota(ajas, vienlaicīgi svieda tos sev uz galvas, smejas un dejoja, slēpa viena otras drēbes — un, ja debesīm tobrīd vēl bija vajadzīgas meitenes, tad viņas droši vien tika noslēptas pie avotiem, mežos un alās, un viena izvēlēta par atbalsi, lai zemi saglabātu jaunu un pilnu teiksmām, kam nav vecuma.

Šarlote pārliecās pāri Marai, kas tagad miegā vairs nebija bīstama, noskūpstīja viņas uzacis, skaisti izliektas un svinīgas balajā sejā, noskūpstīja nokārušos roku un tad bridi noliecas par balo muti, kas nakts gaitā bija zaudējusi sarkano lūpukrāsu.

Ja šis dzimums vēlreiz varētu noplūkt augli, vēlreiz izraisīt dusmas, vēlreiz izšķirties par Zemi! Piedzīvot jaunu pamošanos, jaunu kaunu! Šis dzimums neko neizlēma līdz alam. Palika varbūtības. Auglis nebija izniekots, vēl ne. isu vienlīdz vērtīgo aug|u smarža pildīja gaisu. Pastāvēja citas atzīšanas iespēja. Viņa bija brīva. Tik brīva, ka vēlreiz varēja doties Kārdināšanā. Viņa vēlējās lielu kārdināšanu, lai varētu neatteikties no tās un tikt nolādēta, kā tas reiz jau bija noticis.

Ak kungs, viņa domāja, es taču šobrīd nemaz nedzīvoju, visā piedalīdamās, ļauaama sevi iesaistīt visā notiekošajā, daru visu, lai neizmantotu nevienu izdevību. Laiks karājas ap mani kā skrandas. Esmu neviena sieva. Manis vēl nav. Gribu noskaidrot, kas esmu, un arī

gribu radīt būtni, savu pacietīgo, vainu uzņemošos, enasveiaīgo līdzdalībnieku. Es negribu Maru, gribēdama viņas muti, viņas dzimumu — pati savējo. Es gribu sev būtni un es to radīšu.

Ja viņa Maru varēs iemīlēt, viss būs citādi. Viņa vairs nebūs mājās šai valstī, šai zemē, pie šī vīrieša, šai valodā, bet vienīgi pie sevis. Un meitenei viņa iekārtos maju. Jaunu māju. Tad viņa varēs izvēlēties māju, laiku, valodu. Viņa vairs nebūs izvēlētā un nekad netiks izvēlēta šai valodā.

Turklāt, neraugoties uz visu baudu, ko viņai bija sa-ādājusi mīla pret vīriešiem, kaut kas bija nepiepildīts, ai arī viņa šai nomoda stundā vēl ticēja, ka mīlējusi vīriešus, bija kāda nepieejama zona. Šarlote bieži bija brīnījusies, ka vīrieši, kuriem labāk nekā zvaigznēm, krūmiem un akmeņiem vajadzētu zināt, kā var pamīlināties, bija tik nezinoši. Agrāko laiku gulbjiem un zelta lietiem vēl vajadzēja dot nojausmu par lielāku rotaļu telpu, un pasaule vēl nevarēja būt aizmirsusi, ka rotāju telpa reiz bija lielāka, ka izveidotā un tālāk dotā maza mīlināšanās sistēma vēl nebija viss iespējamais. Bērnībā Šarlote mīlēja visu, un viss mīlēja viņu — udensvirpulis pie klints, karsta smilts, skabargainā malka, zvaigzne bija aizlīdusi viņai zem ādas, un koks, kuru viņa apkampa, reibinaja. Tagad viņa bija ieguvusi zināšanas mīlestībā, bet par kadu cenu! Lielākai daļai vīriešu tas šķita vienīgi skumīgs piedzīvojums, viņi uzskatīja to par nepieciešamu, jo nekas cits neatlfka, un tad viņi meģinaja noticēt, ka tas ir bijis pareizi, ka bijis skaisti, ka tas ir tieši tas, ko viņi gribējuši. Viņa ievēroja, ka tikai viens no visiem vīriešiem, ko viņa bija iepazinusi, atiešām bija kopā ar sievietēm. Viņa domāja par Milānu, uram viņas nepietika, kuram nekad nebija diezgan un kurš bija sapratis, ka arī viņai nekad nav gana, kurš bija viņu nolādējis, jo viņas skaisti veidotais ķermenis bija kavēklis, kurš traucēja doties par ātru aizmirstas vai vel nezināmas mīlestības ceļos. Viņi bija tuvojušies, uz_ mirkli_jau_ bijuši tur: ekstāzē, reibumā, dzīlē, atvieglojuma, bauda. Pec tam viņa atkal bija ar vīrieti vienojusies labestība, uzticība, labā gribā, rūpēs, drošībā, pa|āvībā, visā vēra ņemamajā.

Meitene pusmiegā sakustējas, pastiepa roku uz viņas pusi, ar pirkstiem aptvēra viņas ce|galu, taustīja ceļa dobīti, lāstīia un pārbaudīja, un no sīs kustības viņa saprata, a šī būtne zina par viņu kaut ko tādu, ko nezina neviens, viņa pati arī ne, kaut arī ir saņēmusi dažus norādījumus. Šarlote drebēdama un iztrūkusies atliecās un saspringa. Viņa nevēlējās saņemt jaunus norādījumus.

Laid mani, viņa skarbi teica. Izbeidz! Tūlīt pat.

Mara atvēra acis. — Kāpēc?

Patiešām, kapec? Kāpēc viņa nebeidz domāt, nīkt nomodā un apglabāt mirušo? Kāpēc, reiz nu viss aizgajis tik tālu, viņai vienkārši nepiecelties, neuzcelt Maru un neiet uz gultu? •

Sazvērnieciski raudzīdamās viņā, Mara čukstēja: Es tikai ribu aizvest tevi uz tavu istabu, nolikt tevi gulēt, redzēt, a tu iemiedz. Tad es aiziešu. Tikai redzet tevi iemiegam. Lūdzama apklusti. Nerunā. Pastāvi klusu.

Tu taču baidies no manis, pati no sevis baidies un no viņa! — Atkal visu iznicinošais balss tonis.

Un Mara triumfēdama piebilda: Kā tu melo! Cik tu esi gļēva!

Ja viss butu tik vienkārši. Ja vajadzētu tikai pārvarēt aizliegumu. Tāda maza muļķībiņa, nejauša ziņkāribiņa.

Nē, tikai ja viņa pametīs visu aizdevis, visu sadedzinas, tad viņa varēs nok|ūt pie sevis. Naks viņas valstība, un, kad tā nāks, viņu vairs nevarēs vērtēt un mērīt pēc svešas līdzības. Viņas valstība būs jauni meri. Tad vairs nevarēs teikt: viņa ir tāda un šitāda, pievilcīga, nepievilcīga, sapratīga, nesapratīga, uzticīga, neuzticīga, nepieejama vai dēkainē. Vienmēr viņa baidījās no šīs valodas, kuras zīmogs viņai bija uzspiests un kuru viņai pašai vajadzēja uzspiest — īstenības slepkavības mēģinājums. Tacu kad nāks viņas valstība, šī valoda vairs nederēs. Tad viņa drīkstēs izsmiet jebkuru spriedumu, un nebūs nekādas nozīmes tam, par ko viņu kāds uzskata. Vīriešu valoda, ciktāl ta attiecās_ uz sievietem, jau tapat bija pietiekami slikta un apšaubāma, taču sieviešu valoda bija vēl sliktāka, necienīga — tas viņu bija izbiedējis, kad viņa sāka redzēt cauri savai mātei, vēlāk arī savām māsām, draudzenēm un draugu sievām un atklāja, ka neviens viņas uzskats un novērojums nav izsakams šai valodā ar tās frivolajiem vai svētulīgajiem izteicieniem, lētajiem spriedumiem un vērtējumiem vai nopūtu pilnajam žēlabām.

Šarlote labprāt redzējās ar sievietēm, tās viņu aizkustināja vai priecēja viņas acis, taču viņa izvairījās no sarunām. Viņa jutās atstumta no viņu valodas, viņu krusta un sirds. ’

Taču Marai viņa iemācīs runāt iēnām un skaidri un nepieļaus nekādus nabadzīgās valodas radītus pārpratumus. Viņa audzinās viņu, balstīdamās uz tā, ko viņa jau sen, nespedama atrast labāku vārdu, bija nosaukusi par lojalitāti — tas bija svešvārds visās nozīmēs. Viņa turējās pie svešā vārda, jo negribēja ķerties pie vissvešākā. Mīlestība. To neviens nespētu pārtulkot.

Nāc. Nāc pie manis, viņa teica un purināja Maru aiz pleca. Es gribu zināt par tevi visu. Gribu zināt, ko tu gribi . . .

Mara izslējās ar pārsteigumā izteiksmi seja. Viņa bija sapratusi. Vai nebija jau diezgan ar to, ko viņa šobrīd saprata.

Neko, Mara teica. Neko es negribu. Es negribu iekrist slazdā.

Kā saprast to, ka tu neko negribi?

Saproti, kā jāsaprot. Ar kaut ko man jānodarbojas. Es esot apdāvināta, viņi saka, tavs vīrs ari ta saka. Bet tas man ir vienalga. Viņi piešķīra man to stipendiju. Bet no manis nekas neiznāks. Un

vispār tas mani neinteresē. Viņa uz mirkli apklusa un tad jautaja: vai tad tevi kas interesē?

O jā. Daudz kas, — Šarlote juta, ka nespēj turpināt. Barjeras atkal bija nolaidušās. Viņa gribētu izbeigt šo muļķīgo pļāpāšanu un atkal atgūt savu pašas toni.

Tu melo!

Tullt izbeidz tā runāt ar mani, asi teica Šarlote.

Mara spītīgi sakrustoja rokas un nekaunīgi viņu uzlūkoja: mūzika, tavs amats, tas taču nevar tevi interesēt Tās ir iedomas. Mīlēt — mīlēt, tas ir viss. Mīlēt nozīme visu.

Viņas skatiens vairs nebija nekaunīgs, bet drūms un satraukts.

Šarlote samulsusi murmināja: tas man nešķiet tik svarīgi. Es gribēju runāt par ko citu.

Citam nav nozīmes .

Tu gribi apgalvot, ka labāk par mani zini, kam nav nozīmes?

Mara uzleca no sedekļa, nosēdās taisni uz grīdas un drūmi klusēja. Tad viņa atkal sāka savu kā tas, kurš zina tikai nedaudzus vārdus un tāpēc jo stūrgalvīgāk paļaujas uz to iedarbību: mani vienkārši nekas neinteresē. Es domāju tikai par mīlu. Un tāpēc es neticu tev.

Varbūt Mara patiesam nevelējās neko citu, un viņai nenāca ne prātā par kaut ko interesēties, viņa bija pietiekami odīga to atzīt, un varbūt taisnība bija viņai, nevis tiem audziem citiem, kas to neatzina, krapa paši sevi un uzcītīgi nopūlējās birojos, rūpnīcās un universitātēs.

Marai kaut kas bija ienācis prātā, viņa bikli piebilda: es dzirdēju tevi pa radio, pagajusajā nedēļā. Tajā koncertā. Tu biji lieliska, ta man šķiet.

Šarlote noliegdama paraustīja plecus.

Lieliska, teica Mara un pamāja. Varbūt tu tiešām kaut ko spēj un varbūt tu esi godkārīga.

Šarlote bezpalīdzīgi atbildēja: es nezinu. To var saukt ari tā.

Nedusmojies! — Mara izslējās un pēkšņi apskāva Šarlotes kaklu. — Tu esi lieliska! Es darīšu visu, kā tu gribēsi. Tikai mīli mani. Mīli mani! Bet es visus aiz greizsirdības ienīdīšu, muziķu, klavieres, cilvēkus, visus. Un būšu lepna uz tevi. Tikai ļauj man palikt pie tevis. — Viņa atjēdzas un nolaida rokas. — Jā, dari, kā gribi. Tikai nesūti mani prom. Es tev darīšu visu, modināšu tevi rītos, nesīšu tev tēju, iešu pēc pasta, skriešu pie telefona, visus ceļus izstaigāšu tavā vieta, lai tu labak varētu darīt to, ko gribi. Tikai mīli mani. Un mīli vienīgi mani.

Šarlote satvēra Maras delnas locītavu. Maiņa bija beigusies, un tagad viņa varēja pārņemt pasauli, nosaukt vārdā tas briesmas, dibināt pienākumus un uzdevumus, vecās gleznas atzīt par nevērtīgām un sākt skicēt jaunas. Jo ta bija gleznu pasaule, kad viss par dzimumiem sa-

runatais bija aizslaucīts prom, tā vēl palika. Šīs gleznas palika, kad līdzība un nelīdzība, un visi mēģinājumi noteikt to dabu bija kļuvuši par tukšiem vārdiem un aizstāti ar citiem tukšiem vārdiem. Krāsām izbalējot un audeklam trūdot, gleznas saglabāja seviˆ un radīja jaunas gleznas. Tur bija attēlota medniece, lielā māte, lielā padauza, samariete un no dziļumiem līdz zvaigznēm aizsviestais pievilinātājputns...

Es neesmu nevienā gleznā, domāja Šarlote. Tāpēc es uzdrīkstos izlauzties. Tāpēc es veļos sev atspulgu un veļos ati to izveidot. Vēl bez vārda. Tikai kad dārdēs bungas, ad sarkanais auts noslīdēs uz grīdas, tad sadūšoties lēcienam un pārlēkt visam pāri. Cerēt uz valstību, kas nebūs ne vīru valsts, ne sievu valsts.

Viņa vairs neko neredzēja, smagi un noguruši plaksti slīdēja lejup. Tās istabas vietā, kur viņas abas ar Maru atradas, viņa redzēja savu pēdējo slepeno istabu, ko tagad nāksies aizslēgt uz mūžu. Šai istabā raudāja liliju karogs, sienas šeit bija baltas. Virs Francis bija miris, un miris virs Milans, miris kāds Luiss, miruši visi septiņi, kuru elpu viņa bija jutusi virs sevis. Viņi bija miruši, un visas dāvātās puķes sausi čabēja saliktajās rokās. Mara nedrīkst zināt un nekad neuzzinās, ka ir istaba ar miroņiem un pēc kā pavēles viņi nonāvēti. Šai istabā viņa klejoja viena pati, spokojās kopā ar viņu spokiem. Viņa mīlēja savus mirušos un slepeni nāca tos apraudāt. Krakšķēja baļķi, istabas griesti līgojas rīta vēja, kas gaudodams brāzās cauri jumtam. Istabas atslēgu, to viņa vēl atcerējās, viņa nēsāja zem krekla . . . Viņa sapņoja, taču vēl negulēja. Mara nedrlksteja neko jautāt par to, citādi arī viņa atradīsies starp mirušajiem.

Es esmu mirusi, teica Mara. Es vairs nespēju. Mirusi, tik mirusi es esmu.

Jus jau sen vēlaties, lai es aizeju, teica Mara.

Nē, teica Šarlote aizsmakušā balsī. Paliec. Iedzer kopā ar mani. Es beidzos vai nost aiz slāpēm. Paliec šeit.

Nē, vairs ne, teica Mara. Es vairs nevaru iedzert, nevaru iet, nevaru stāvēt. Esmu mirusi.

Dzeniet taču mani prom!

Šarlote piecēlās, viņas notirpušais, pārgurušais ķermenis ar grūtībām paklausīja. Viņa nezināja, vai grib iet uz durvīm vai uz gultu. Viņai arī vairs negribējās, lai Mara paliek. Apdomāsanas laiku arī ne.

Laiks nav apdomāšanās laiks. Logā bija rīts ar pirmo_, vēl nesārto gaismu. Varēja sadzirdēt pirmā garambraucoša auto troksni, tad soļus — skaļus, drosus, promejošus.

Kad viņas abas iegāja guļamistabā, Šarlote saprata, ka viss jau ir novēlots. Viņas novilka kleitas un apgulās blakus — divas skaistās gulētājas baltos krūšturos un apspīlētos baltos apakšsvārkos,_ Viņas

abas bija mirušas un kaut ko nonāvējušas. Ar rokām viņas viena otrai glastīja plecus, krūtis. Šarlote raudaja, aizgriezas, paņēma modinātāju un uzvilka. Mara vienaldzīgi noskatījās. Tad viņas iegrima miegā un sapņu negaisā.

Sarkanie svārki saburzīti un neglīti mētājās pie gultas.

No vācu valodas tulkojusi **AMANDA AIZPIIRIFTE**

VIENS DZEJOLIS

▲LIJA BAUMANE

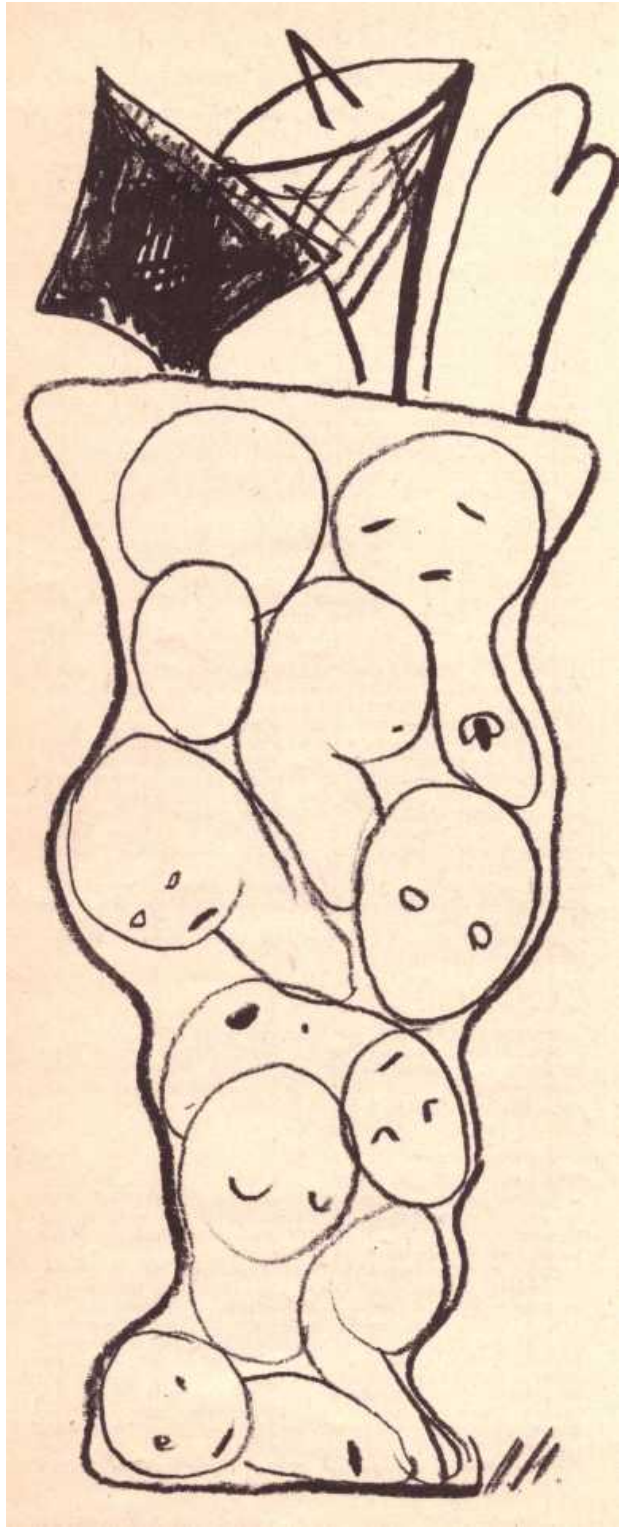

Man ir tik mazas krūtis kā baltāko putnu galvas,

Tu ziedgaius skūpsti, un laimīgs tev vaigs kā varoņiem retiem.

Es dzi|i un reibstoii smeju: vai bērns tu, kam dzīvība jāsūc

Un saldē dūļziedos manos!

Tu skūpsti vēl ilgi, tad teici: ir sūrā bērna prāta diezgan, Kad iemīl viņi sievišķās krūtis kā brīnumu un putnu.

Erotika iederas brīvajā un nepakļautajā apziņā, šo domu apstiprina mūsu agrākā lirika, konkrēti — arī Alijas Baumanes «Karaļa mīlules dziesma».

Erotika ir arī pasaules gala bezcerīgā lieciniece, briesmu pareģe «vīraltiskajā ellē».

Krustcelēs parasti redz divus cejus: uz trešā stāvam mēs paši, bet ceturtais pieder liktenim.

Taču erotika dzejā vai mākslā ir ne tikai freidiskais noslēpuma simbolikas skaidrojums, bet arī attiecību dabiskums.

Re, kā aizrāvos ar filozofēšanu, it kā varētu izskaidrot to, kas pat sajūtu pasaulei ir tik bezgalīgs un neaptverams.

GUNTARS GODIŅ5

Helēnas Heinrihsones ilustrācijas
VERNONS HALLS

FREIDISMS UN LITERATŪRA

Visizcilākie rakstnieki ir arī intuitīvi psihologi, tādēļ psihoanalīzes teorijas lieti noder pilnīgai literatūras izpratnei. Zigmunds Freids teicis, ka viņa eksperimenti pierāda to, ko rakstnieki un filozofi sen jau apjautuši. Freids domāja, ka «rakstniekam ir uzticēts izglābt dziļāko patiesību no savu emociju virpuļa ar mazāku piepūli. Turpretim citiem ir nemitīgi jāuztausta īstais ceļš starp daudzām varbūtībām.» (Civilizācijas neapmierinātība. 1939. g.). Piemēram, Dostojevska darbos ir tik daudz Freida uzskatu, ka no tiem vien varētu izveidot freidisma mācību.

Freids uzskatīja, ka rakstnieks savu fantāziju pasaulē apmierina tās erotiskās dziņas, kuras nav izdevies apmierināt reālajā dzīvē. Ja rakstnieks ir neirotiķis, viņa radošais darbs kļūst par terapijas veidu, kas dod iespēju sevi nomierināt. Šķiet, tādēļ rakstnieki sevi var labāk apvaldīt nekā citi cilvēki.

Piemēram, Strenhaldes «Henri Brulardā» (III. nod.) Freids pastāsta šādas izjūtas:

«Mīlot (savu māti) es izturējos tāpat kā tad, kad sāku mīlēt ar īstu kaislību Albertu de Rubempre . . . Kopš tā laika esmu tikai mazliet mainījis veidu, kā atrast prieku, bet fiziskā mīlestība palikusi tāda pati. Toreiz es biju kā Cēzars, ja viņš atgrieztos pasaulē ar cieņu pret likumiem un sīkieroču lietošanu. Man bija jāapgūst sava taktika. Man gribējās kaislīgi skūpstīt māti, kad viņai nebija drēbju mugurā. Viņa arī mani kaislīgi mīlēja un bieži skūpstīja. Viņas skūpstiem es atbildēju ar tādu aizrautību, ka māte bija spiesta bēgt prom. Pret tēvu es izjutu riebumu, viņš vienmēr pārtrauca mūsu skūpstīšanos. Man vienmēr gribējās skūpstīt mātes krūtis.»

Reti kurš rakstnieks tik atklāti attēlojis savu vēlēšanos mīlēties ar māti un noslepkavot tēvu. Parasti zemapziņas vēlmes tika pakļautas dažādiem apziņas sagrozījumiem, ja vien apziņa spēja tās aptvert. Slavenākais piemērs tam ir Sofokla «Ķēniņš Eidips», no kā Freids aizņemas ķēniņa vārdu, lai apzīmētu visu vīriešu pamatkompleksu. Ķēniņa Eidipa leģendā varonis nepazīdams noslepkavo tēvu un guļ ar māti. Freids uzskatīja, ka tas ir dzejisks fakta skaidrojums, tāda fakta, ka pieaugušie vairs neapzinās savu eidipālo pārdzīvojumu. Varot pat uzskatīt, ka Eidipa pašapžilbināšanās ir paškastrācija dzejiskā formā. Freidisti uzskata, ka katrs literārais darbs atspoguļo, kaut vai sagrozītā veidā, autora paša reakciju uz eidipālu situāciju, tieši tādēļ cilvēki arī aizraujoties ar literatūru, jo tā simbolu formā rāda mūsu alkas. Lasītājs ar literāra darba palīdzību atdzīvina pats savu pārdzīvojumu. Vai tā varētu izskaidrot literatūras vērtību? Ja visi literārie darbi saistās ar

eidipālo situāciju, kāpēc tie nav vienlīdz pieņemami? Atbildot uz šo jautājumu, freidisti un citu virzienu kritiķi piesauca ģenialitāti, ko paši tā arī nespēja izskaidrot. «Pie radoša mākslinieka problēmas analīze noliek ieročus.» (Dostojevskis.)

Tomēr Freids norādīja, ka vislabākie literārie darbi ir tie, kuru simbolika visskaidrāk norāda uz universālo Eidipa pārdzīvojumu. Divām labākajām lugām — Sofokla «Ķēniņam Eidi-pam» un Šekspīra «Hamletam» kopīga ir maz koriģētā visu mūsu zemapziņas dziņa.

Ernests Džons, Freida angļu piekritējs, aplūko abas lugas savā grāmatā «Hamlets un Eidips» (1949. g.) Šekspīra sižets esot «Ķēniņa Eidipa» sižeta variācija. Klaudijs noslepkavo Hamleta tēvu un apprec viņa māti Ģertrūdi. Hamleta attieksme pret abiem noziegumiem stipri atšķiras. Viņš ienīst pirmo noziegumu un apzinās savu pienākumu atriebties, bet tas neiedveš viņā tik visaptverošu riebumu kā mātes asinsgrēks ar Klaudiju. Pat pirms tam, kad Hamlets uzzina par tēva noslepkavošanu, mātes un Klaudija iedomātās laulības izraisa domas par pašnāvību:

Ak, kaut šī pārāk izturīgā miesa Jel izkustu un izgaistu kā rasa!
Kaut dievi nesodītu pašnāvi!
Ak dievs, ak dievs!
Cik smaga, smacīga un pliekana,
Un sekla šķiet man visa pasaule!
Ak, kauns! Ak, kauns! Tā ir kā nekopts dārzs,
Kur sēklas dīgst un nezāles vien viešas.

Vai tam bij jānotiek! Tik divi mēneši Pēc nāves! Nē, nē, vēl mazāk, divi nav.

Tāds karalis, pret šo kā saules dievs Pret satīru! Cik karsti mīlēja Viņš manu māti. Pat vēsmai neļāva To asāk skart. Vai atcerēties man?

Ak dievs! Kā gan tā viņam pieķērās,
It kā ik mirkli mīla pieaugtu.
Bet nu pēc mēneša . . . Prom atmiņas!
Ak, vājība, tavs vārds ir sieviete! īss mēnesis, nav kurpes novalkātas,
Kas kājās bija, tēvu pavadot,
Kad viņa mirka asarās kā Niobe . . .
Ak debesis, pat neprātīgais zvērs Daudz ilgāk sērotu. Nav mēnesis,
Bet viņa precas jau ar tēvoci.
Kas tēvam līdzīgs, kā es — Hēraklam.
Pēc mēneša! Vēl viltus asaru
Tai sāļās pēdas nebij žuvušas
No iekaisušām acīm, — precas jau . . .
Ak, kauna pilna steiga, jau tik ātri Un veikli iekrist grēka palagos!
Tas nav un nevar būt uz labu.
Bet lūsti, sirds, jo mutei jāklusē!

(Tulkojis KĀRLIS EGLE)

Pat tad, kad Hamlets ir pārliecinājies, ka Klaudijs ir vecā karaļa slepkava, viņš nevar piespiest sevi atriebties. Šķiet dīvaini, ka traģēdijas varonis meklē aizbildināšanos arī tad, kad viņam rodas iespēja noslepkavot Klaudiju. Hamlets to izskaidro tā, ka, nogalinot Klaudiju, kurš tup uz ceļiem kā lūdzot, viņš nosūtītu tā dvēseli uz debesīm.

Džons šādas vairīšanās izskaidrojumu atradis apstāklī, ka Hamlets sevi neapzināti identificējis ar Klaudiju. Vai tad Klaudijs nav izpildījis Hamleta dziļākās alkas? Vai viņš nav noslepkavojis tēvu un mīlējies ar māti? Tātad, ja Hamlets noslepkavotu Klaudiju, psihes ekvivalents būtu pašnāvība. Tikai lugas beigās, kad inde jau ir Hamleta asinīs, viņš iespēj pacelt roku pret savu ienīsto Klaudiju.

Arī Hamleta izturēšanos pret citiem cilvēkiem var izskaidrot ar pamatkompleksu. Hamlets attiecības ar Ofēliju izmanto, lai izraisītu greizsirdību mātē. Tas īpaši izpaužas ainā, kurā viņš atsakās sēdēt blakus mātei, bet noguļas pie Ofēlijas kājām, piebilzdams: «Nē, mīļā māte, te metāis pievilcīgāks.» Bez vilcināšanās Hamlets spēj nodurt Ofēlijas tēvu Poloniju, jo Polonijs ir vienkārši tēvs, bet Klaudija tēla iepīti arī dēla — tēva motīvi.

Sī interpretācija ir jāsaprot, pirms to sāk slavēt vai kritizēt. Daudzi kritiķi šādu interpretāciju nosaukuši par muļķībām, jo princis Hamlets esot tikai vārdi uz papīra, bet, ja nav dzīva cilvēka, tad nevar būt arī Eidipa kompleksa. Tomēr tāds skaidrojums neder. Ne Freids, ne Džons nav muļķi. Eidipa komplekss, kas atklājas lugā, nav tēla, bet gan asins un miesas, īsta cilvēka komplekss.

Vispieņemamākais arguments pret Freida doto literatūras kritiku ir tās tendence skaidrot romānu vai lugu tēlus tāpat kā vecos literatūras žanrus. Freidisma stereotipi ir vispārinājumi par cilvēka dabu, lugas vai romāna varoņu individualitāte netiek skaidrota. Džons

rāda Hamletu kā eidipālu tipu, bet neanalizē, kāpēc šis tēls mums nozīmīgāks par daudziem citiem Eidipa tipiem literatūrā.

Pēc Freida psihoanalīzes virzieni ir mainījuši savas doktrīnas, mainījusies arī psihoanalītiskā literatūras kritika. Piemēram, Aldera sekotāji aizvietoja Eidipa kompleksu ar maz-vērtīguma un lielummānijas kompleksiem. Tie, kuri atbalstīja Junga mācību, uzsvēra kolektīvo zemapziņas atklāto rases tēlu. Jaunāka psihoanalītiskās kritikas tendence ir aizņemties jēdzienus no visiem virzieniem, eklektika, kas iet paralēli ar esošām psihoanalītu eklektikām.

Šķiet, ekstrēma psihoanalītikas kritika balstās uz Edmunda Berglera idejām. Berglers ir bijušais psihoanalītiskās klīnikas direktors. Izanalizējis trīsdesmit sešu aktīvu rakstnieku darbus, viņš secināja, ka radoši mākslinieki izpauž savas apspiestās alkas īpašā formā. Berglers apgalvo, ka rakstnieki aizstāvējās pret savu krūšu kompleksu.

Bērnam ir mazohistisks savienojums ar māti. Kad bērnu atņem no krūts, viņam ir gan sāpes, gan prieks. Rakstniecība tātad ir «pašradoša alibi slimība», jo rakstnieks neapzināti identificē pienu un vārdus. Izliedams vārdus uz papīra, viņš it kā saka; «Re, mamma, pat ja tu nedosi pienu, es došu.» Sādā veidā viņš noliedz savu atkarību no mātes.

Pētījumā par angļu romantiķiem — grāmatā «Dēmona mīļākā» (1949.) Arturs Vormhauds izmantoja Berglera secinājumus, analizējot Vordsvorta, Kolridza, Kītsa, Sellija un Bai-rona dzeju. Vormhauds apgalvoja, ka šiem dzejniekiem izpaužas krūšu komplekss. Diskusijā par viņu lietotajiem simboliem viņš secina:

«Kupola, kalna piramīdas un biķera formas vedina domāt par krūtīm. Strauti, avoti un plūdi lietojami kā simboli šķidruma avotam. Līdzīgas asociācijas var rasties par āboliem un citiem ēdieniem. Sarežģītāks krūšu simbols bērnam ir koks, kas sūc ūdeni no zemes mātes pavasarī, vasarā elpo caur viņas lapām un rudenī iztukšo viņas sulas. Veidojas arī blakus nozīmes. Šķiet, romantisma literatūrā putni ir parastākais simbols krūtīm. Varbūt tas uzreiz nav saprotams, jo dažreiz lidošana asociējas ar dzimumaktu. Savukārt identificējami ir arī putni un «penis». Tomēr salīdzinājumā ar citiem dzīvniekiem putni pēc dzimuma ir grūti atšķirami. Krāsu atšķirības bērniem šajā vecumā nešķiet vērā ņemamas. Tie ir labi simboli pirms seksuālā krūšu kompleksa. Tie parādās un izgaist, un tas norāda uz simbolu, ka bērnam nav nekādas kontroles par krūšu parādīšanos vai izzušanu. īpaši nozīmīgs ir fakts, ka putni ir vieni no retajiem, kas savas izjūtas izsaka dziesmas formā. Tas ir būtisks sīkums, lai saprastu neapzināto identifikāciju starp vārdiem un pienu.»

Sajā galējībā skaidri saskatāma psihoanalīzes kritikas tendence ierobežot un vispārināt tik plaši, ka dzejoļa individuālā kvalitāte

pazūd. Taču, ja zinātniski pielieto Freida ieskatus, var rasties cerība, ka kritiķi atradīs iespēju, kā izvērtēt literatūru unikālajā salīdzinošajā veidā.

INESE ZANDERE

GRĒKSŪDZE

Ginters. Grass. Auglīga sēne. 1974

Viņš man iznāca pretī
no tumsas, no k|avām,
ak, nedrīkstu noklusēt tol
Mani skūpstīja ilgi
lūpām biezajām savām,
ak, nedrīkstu noklusēt tol
Kino afišas gaismā
ļāvos es viņa skavām,
bet es nedrīkstu klusēt par to.
Gāju, ugunīm spīdot,
viņam līdzi uz mājām,
ak, nedrīkstu noklusēt tol
Bija bail man tik ļoti,
kad caur priekšnamu gājām,
ak, nedrīkstu noklusēt tol

Durvis slēdza viņš klusi,

es pieskāros taviem pleciem kurus tu paraustīji tu vienīgā visā klasē toreiz jau sieviete biji

es pieskāros taviem pleciem kurus tu paraustīji visapkārt za| ajās sūnās stīdzēja jāņtārpiņi

mēs likāmies sūnās iekšā un mums bija aukstas kājas tev bija bailes no bērna man atkal no skolotājas

VALSTS CEHA DISPEČERAM

Dans *l'herbe* **noire Ies Kobolds vont***

'■ v- " ■

Apvīlē nagus, lai neķeras viņas zeķēs,

Kad vakars nāk virsū un viņa tev iepretim sēd, Mūziku klausās, un labi, ka viņai smēķē,

Kad aizver tā acis un laiski ābolu ēd.

Piecelies, izņem to augli viņai no rokām,

Lai tava pelēkā ķetna par glāstošu roku kļūst.

Lai biezākie dzelži starp taviem pirkstiem lokās, Lai atliecas tērauda āķi, celtņu ķēdes lai trūkst.

Un konveijers klusi gar aizvērtām acīm slīdēs, Vien viņas glāsmainā āda piekļāvusies tev spītēs.

tūlīt palagu klāja,

bet es nedrīkstu klusēt par to.

Un mēs likāmies gultā,

visi mirkļi bij gari,

ak, nedrīkstu noklusēt tol

Mazliet traucēja spuldze,

logā iesitās zari,

ak, nedrīkstu noklusēt tol

«Mīļā,» toreiz viņš teica,

«tu tik jauki to dari»,

bet es nedrīkstu klusēt par to.

Trijos aizmiga cieši, mazliet krāca pa miegam, ak, nedrīkstu noklusēt tol Viņa spilvens tik līdzīgs bija netīram sniegam, ak, nedrīkstu noklusēt tol Un es iesitu viņam, lai mēs vienādi tiekam, bet es nedrīkstu klusēt par to

Tad caur pilsētu tumšo gāju, raudot cik spēka, ak, nedrīkstu noklusēt tol Kļavās stāvēja tukša kino dzeltenā ēka, ak, nedrīkstu noklusēt to!

Bija vēsi, un galā

mana bēdīgā dēka,

un es nedrīkstu klusēt par to.

Jā, es nedrīkstu klusēt, tagad, mīļais, tu zini, tagad, mīļais, tu zini par to. Ak, mīļais, tu zini par to.

* Koboldi tuvojas melnajā zālē (Verlēns).

!e,

°*S !,Щ-* л*г* •♦/ , /у

4? ' "».//>•.

KNUTS SKUJENIEKS

pa vienam nodziest logi pa vienam vārdi dziest silts satricinošs kamols man dziļi kaklā briest

pār tavām kailām krūtīm lai mana mute nāk es nezinu kā labāk un kā ir prātīgāk

un ko tā aklā zvaigzne teiks aklā tumsā mums? tik izturīgs šis roku un kāju savijums

LĪGO

Mūsu nakts.

Mūsu mežs.

Tikai mūsu elpa šajās sūnās dveš.

Natālija Negoda žurnālā «Playboy», 1989. V.

Tikai retu reiz pāri galotnēm nostaigā vējš,
Un atkal ir kl usi.
Es atradu vietu.
Es guju klāju.
Es tevi pielauzu,
ar pirkstgaliem pierunāju,
Manu mežu raganu, vadātāju.
Tagad dusi.
Nebaidies.
Nekaunies, šeit mūsu mājas Zāļu vakarā siltā.
Lai paliek vēl sajūgtas kopā mūsu rokas un kājas Kā spraišļi tiltā.

Mana mīļā!

Lai tagad nakts tavu tramīgo muti nožāvē sausu. Piespiedies ciešāk.

Ar visu savu augumu bezgalīgo.

Mēs esam izdzēsuši vistumšāko, visputojošāko kausu —

Līgo!

Tu dzirdi, cik klusi?

Tikai retu reiz vējš pāri galotnēm iet.

Savīsti pēdējo rūpi kā drēbju skrandu, pakrūmē svied Un dusi.

Ļauj, lai tavs kailais klēpis kā zelta paparde zied,

EGĪLS ZIRNIS

PARODIJA PAR E. ZIRŅA DZEJU

uivara ourzma guļ sievietes miesa novēršas vīrieši nezin ko iesākt

trīs morāles pa ceļu gāja līdz priekšā bija mauku māja

tā pirmā nosarka uz vietas tā otrā tā kā zemē mieta

vieri trešā turpināja ceļu jo tai bij tīra apakšveļa

MĪLAS VARDI INTERMEITENEI

zibens kā kaķis ievilktiem nagiem maigs klejo starp mūsu lūpām es tevi mīlu kā cilvēkus Dievs kā odekolonu žūpa

puķes tavos krūšgalos plaukst no mana pieskāriena es tevi mīlu kā Dzimteni krievs un kā neviens mīl nevienu

mūsu augumi savijušies lēni viens otrā tie lejas pamet mani
pirms Venēra riet es taču par tevi smejos
sniegotā smaile mīt sievietes gars gūstīt to aizrāpjas vīriešu bars
apnicis sajust caur aliņiem gribu seksu ar zvaniņiem
gribu sievieti mutēt kamēr man sadeg mute
kamēr viņai sāk mutē neapturami kutēt
kamēr pārstājam izlikties kamēr viens izrādās tizlāks
kamēr otrs kļūst tik ētisks ka uzvedas neestētiski
apnicis kutināt galiņus gribu krūtis ar aliņu
vīriešu dzejnieks tiem nopakaļ lien lēnāk par citiem jo miesa to sien —

V*.

tās pašas sievietes kuru no bulvāra paņēma līdzi viņš — kaila un vulgāra

T. DZIESMAS AR EROT. PIESITIENU

balta nāca tautu meita kā ar sirdi saslimusi nav ar sirdi saslimusi iet ar savu tikumiņu

es krieviski gan mācēju trejus īsus burvju vārdus ar tiem meitu sirdis lauzu ar tiem māti pieminēju

aiz priekiem nevarēju Jāņu dienas rītiņā slikta dūša miegs nenāk apskretusi cābelīte

jauns vēl biju jau zināju kādas lietas izdarāmas: meitām sirdi rādu kukaiņiem naktslampiņu

mūsu mājas meitenītes bez darbiņa nestāvēja pašā Jāņu vakarā nopinušas vainadziņu

es redzēju jūriņā pliku meitu peldamies tā nebija plika meita tā bij mana skolotāja

$7 gada 5. burtnīcā *žurnāls «INOSTRANNAJA ĻITERAT*URA» *kā komentāru D. H.* Lourensa *esejai «PORNOGRĀFIJA UN NEĶĪTRĪBAS» publicējis Ludmilas Petruševskas un* Jurija Po|akova rakstus *par erotiku* literatūrā. Domāju, ka L. Pet-*ruševskas apjomā nelielais, spīdoši uzrakstītais teksts ieinteresēs arī žurnāla «AVOTS» lasītājus.*

Informācijai — L. Petruševska ir krievu rakstniece, raksta stāstus un *lugas, ir slavenās J. No*ršteina *multiplikācijas filmas «Pasaku pasaka» scenārija autore. Nedaudzi* viņas *stāsti latviski publicēti presē.*

Pašlaik, PERESTROIKAS un GLASNOSTJ piektajā gadā L. P. tiek demonstrēta kā «terrible enfant» — feministe, anarhiste, nihiliste, «melnā *humoriste», «guvernante—diversante» . . .* L. P. stāstus *publicē un lugas* iestudē ne *tikai konvertējamas valūtas zemēs un Baltijā, bet arī* Maskavā *un citos autores* dzimtenes *centros, kur tik brīvi elpo* cilvēks *. . . tiesa, kā deficītu — minimālās devās, kā POSTBERJOZKA—SHOP variantu.*

L. P. tekstā minētais P. Proskurins — melnsimtniecisks, neostalinisks paraliteratūras ražotājs, pēc savas *ievirzes tuvs žurnālu* «MOLODAJA GVARD*IJA» un «MOSKVA» paraliteratūras* un *politisku denunciāciju*

stilam. (Arī šo rindu autoram nav svešs «birku piekāršanas» manieres mehānisms, uzskatiet to par «radošu aizguvumu» vai parodiju).

Tulkotājs

LUDMILA PETRUŠEVSKA

MUMS — SEKSU?

Mūsu pūlī mēs labi jūtamies, pierasti, brīvi, varam pat *nestāvēt, relaksēties, kā bezsvara stāvoklī. Ja neiegāzīs pa galvu, neizsunīs, neizgrūstīs, neuzkāps uz kājas, ja blakus stāvošā arodskolniece, pieredzes trūkuma dēj, sadzērusies* **kaut** *kādu draņķi, neapvemsies . . . Tikai loti žēl bērnu un drausmīgi ir skatīties uz* **veciem** *cilvēkiem. Neviens nav nācis šeit labprātīgi, pūlī visus sadzinusi vajadzība, šeit mēs esam piedzimuši. Par mūsu* **dzemdību namiem sievas** *saka: «Lietišķs* **dzemdību nams,**—*tīrā atkritumu izgāztuve.»*

Ar gadiem pierodot, ieskatoties, iepazīstoties, izrādās — pūla nav. Ir cilvēki. Katrs atsevišķs cilvēks ar savu un savas dzīves stāstu, ar savu kosmosu, katrs dzīves cienīgs, *mīlestības cienīgs, visi ir bijuši vāri mazuli, kļūs par nevarīgiem sirmgalvjiem.*

Lour*enss saka, ka ir tīra un netīra seksuāla literatūra; mēs tam piekrītam. Bet . . . mums —* **seksu?** *Mums — atbrīvotus,* **erotiskus pārdzīvojumus Bokačo stilā? Mums — pilnvērtīgus** *priekus*? *Bet* **kur?** *Kur, pajautāsim, to visu piepildīt*? **«Pod-sobkās»,** *starp spaiņiem un slotām*? *Atpūtas nama* **krūmos,** *kopmītnē, ja kaimiņi aizgriezīsies*? *Mājās, kamēr bērni skolā*? *Pie paziņām (kad iedod atslēgas)? Kāpņu telpās*? *Komandējumos,* **semināros, kuros** *izplata pirmrindas pieredzi, interešu* **kongresos? Tur būs** *tie tīrie pārdzīvojumi*? *(Jo mīlas* **brīvība taču uzskata, ka mīlētājiem nav un nevar būt kopējs** *jumts. Par mīlētājiem stāsta Lourenss, ne jau par likumīgi laulātiem. Par Paolo un Frančesku, par Danti un Beatriii, par viņiem.)*

Bet — ja nav kur, tad tā ir traģiska mīlestība, tā lūk, jā, to mēs

saprotam . . . Pilnīgi skaidras jūtas. Nepiepildāma, platoniska, piepacelta mīlestība. Dante **un** *Biče, kas vēl? Ivanovs* **un** *Petrova, Sidorovs un Kuzņecova, Ivans Ivano-vičs un Mašas tante. Ja tiem vēl būtu aizslēdzami personiskie*

kabineti un vēl — personāli dīvāni . . . Bet ko gan viņiem darīt? Ko darīt? Kā parasti, *atbildes nav.*

Krievzeme, atbildi man. Neatbild, kā parasti.

Tad vajag dot viņiem palasīt tīru seksuālu literatūru. Jo literatūra, pēc Lourensa, spēj sniegt cilvēkam veselīgu, spēcīgu un prieka pilnu dzinuli veselīgam, brīvam un prieka pilnam dzimumaktam.

Godīgi *sakot, jau sen mēs nemīlam literatūru, kas* «aicina». *Aicinošā literatūra mūs nez kāpēc atbaida.* «Sauc un *virza» — tā mums vienmēr ir pieticis. Aicinājumi pirms visiem svētkiem un paģiras pēc tiem. Literatūra, kuras mērķis — audzināt cilvēku — spēcīgu, veselīgu un brīvu ar sociālistiskā reālisma metodēm, ar šādu literatūru sen jau piekrauti pilni plaukti bibl-ās un veik-os, kā arī skoln-u* galvas.

Mēs stāvam, iespiesti pūlī. Pūlis runā. Viņš nespēj novaldīties un runā, runā. Neaicina nekur, neved sev *līdzi, tikai spēcīgi lamājas, stāsta anekdotes un gadījumus no dzīves. Kā kāds nomiris, kā akla kaimiņiene nomirusi pati* virtuvē *un gandrīz visu māju nokurinājusi. Vai uzvarēs «Spartaks», kā audzinātāja dārziņā bērnu ir iekaustījusi, kas, kam un cik ir palicis parādā* vakardienas *«zolītē», ka Jegoram nav taisnība, ka skolotāja piekasās puikam skolā, saka, vajagot noformēt uz kaut kādu specskolu . . . Par seksu reti runā.* Tikai *viena, pieklusinot balsi, stāsta, ka esot tādi «ananisti», skraidot pliki pa parkiem, šausmas. Cita dalās informācijā, ka taisījusi no savējā abortus, bet — kad sataisījusies* dzemdēt, *laidusi pasaulē nedzīvu meitiņu sestajā mēnesī, «ātrie» atbraukuši, likuši ielikt plastmasas maisiņā un pašai aizvest uz dzemdību namu. Aizbraukusi līdz* dzemdību *namam, bet tur* pieņemšanā *sanitāre sākusi* bļaut *un tikai tad, stāsta* nabaga sieviete, es viņu izlamāju, pati raudu, bet maisiņu *rokās turu . . .*

Ak, mūsu lielā un varenā, *patiesā un* brīvā *sarunu* valoda, *tā muld, kas trāpās uz* mēles, *bet* nekad *tā* nemelo. Un *nekad tā, valoda, nav neķītra. Lamājas tā, vox populi, briesmīgi, joko neķītri,* ne *par grasi nav optimisma, par visu šaubās, pati sev netic. Pati sevi nemīl. Saka — «kārtīgu bumbu visiem uz galvas* uzmest.»

Klusē mūsu pūlis tikai ārkārtējos gadījumos, kad to māc *bailes vai aicina uz jaunām darba uzvarām.* Abos gadījumos *labprāt balso. I zprovocēt pūli uz* slepkavībām un *laupīšanu iespējams ir, aicinājumiem labprāt tas* sekos, *ja tam izskaidros* — kā vārda, *un bailīgi izklīdīs, gaidot atmaksu, ja būs kur. Ja nebūs — aizsegs* mūļus *plaukstām, slēps* bērnus *zem brunčiem.*

Т. Еремина. Плакат.
T. ïêremintt. „Encore pins de femmes dans îes Soviets" Affiche.

Bet *literatūra,* tā *brīvā,* Bokačo *stila, ko labu tā atnesīs mums*? Jaunatne — *tā jau bez mudināšanas agresīvi meklē krūmus, pažobeles,*

pagrabus, pieaugušie no darba brīvajā laikā stāv rindās, večiem un vecenēm *jāizcīna otrs LTK ar kaimiņiem un radiniekiem par tiesībām neiet uz nabagmāju. Un vientuļas skolotājas, salasījušās, kur* dēsies? *Grūti ir* vientuļiem . . .

Runājot par sacerēšanu, *visi šie Bokačo* stila *stāstiņi, pilni* tirgus reklāmas, veikli *savērpti,* rakstās viegli, *kā padomju* dziesma — es, *tu, viņš, viņa, ģimenīte draudzīga,* kā *sirdij* gribas *lielu, gaišu mīlu, kas naktī šajā* neguļ *vēl, skūpstījiens bez atjaušanas . . .*

Tā rakstīt nav grūti, drīz to visu pie mums publicēs, un pirmais no nopublicējušamies, kā *pirmā kooperatīvā kafejnīca,* gūs slavu, ienākumus un *izeju uz valūtas tirgu.*

Pūlis sarosīsies, sēks slēpt grāmatas no bērniem, kliegt uz pusaudžiem, *pusaudži ielās sāks kauties* — iela pret *ielu, mātes darbā ņirdzot pārspriedīs, vīrieši uz mirkli* iekvēlosies *un skries uz kaimiņu cehu pēc «pašbrūvētā», abortu* daudzums pēc *diviem mēnešiem pieaugs, kā arī nāksies palielināt specskolu (palīgskolu) daudzumu pēc septiņiem* gadiem, *bet* visumā viss *paliks kā bijis.*

Bet informētākie ietiepsies un sacīs, ka *mums pašiem jau ir šāda literatūra. Piemēram* — P. *Proskurina* romāns «Tavs *vārds», veltīts, — uzminiet,* kam? Kādam *«tavam» vārdam*?

«Staļins, kas *mīlēja tieši* šo *operu ar kaut kādu . . . slimīgu kaisli . . . šai vakarā,* sev par *bēdām, neizjuta vienmēr sagaidāmo apmierinājumu.»*

Nākamajā lappusē tomēr viss jau gājis daudz *labāk:*

«Gan pats Staļins, *gan Brjuhanovs bija it kā vienā sprieguma punktā kaut kā sajūtā . . . Stajins . . . nevienam muskulim sejā nemainoties, saspringti* gaidīja savu *pilno saplūsmi ar mūziku, gandrīz fiziski* atdodamies šī mirkļa gaidām.»

Un nākamajā lappusē — beidzot:

«Brjuhanovs . . . *atzīmēja pie sevis gandrīz nemanāmu* Staļina *kustību* — viņš kaut *kā ar visu ķermeni pavirzījās pret* scēnu, un *Brjuhanovs saprata, ka arī viņš ir gaidījis* tieši šo vietu.»

Pēc tam:

«Brjuhanovs ieraudzīja *pavisam tuvu sev priekšā Stajina acis un bija pārsteigts par to jauneklīgo mirdzumu.»*

Tātad, spriežot pēc *visa, arī mēs varam pretstatīt pūstošajiem Rietumiem mūsu pašmāju porno ar mūsu pašu noviržu variantiem . . .*

Tulkojis J. L.

33

ANDRIS RUBENIS

MĪLESTĪBA

FILOZOFISKAS APCERES TĒMA

Ar mīlestību ētikā saprot intīmas un dziļas jūtas, īpašu apziņas, dvēseles stāvokli un darbības veidu, kas virzīts uz citu cilvēku, kopību, ideju u. c. Mīlestības sarežģītību un svarīgumu nosaka tas, ka tajā kā fokusā organiski savienojas fizioloģiskais un garīgais, individuālais un sociālais, personiskais un vispārcilvēciskais, saprotamais un neizskaidrojamais, intīmais un vispārnozīmīgais. Nav tādas sabiedrības attīstības pakāpes un nav tāda cilvēka, kas ar to nebūtu pazīstams kaut vai vismazākā mērā. Vēl vairāk, bez mīlestības nenotiek un nevar norisināties personības morālā veidošanās, attīstība. Katrs cilvēks to zina un atpazīst, pat ja neatrodas aktuālā mīlestības stāvoklī. Tā var būt vairāk vai mazāk attīstīta, bet nevar nebūt, jo pretējā gadījumā nebūtu paša cilvēka. Kā aklais zina kaut ko par gaismu, kurlais — par skaņu, tā arī cilvēks — par mīlestību. «Bet tas,» rakstīja Ļ. Tolstojs, «ka tu nemīli, nenozīmē, ka tevī nav mīlestības, bet tikai to, ka tevī ir kaut kas tāds, kas traucē mīlēt. ļ. .] Tava dvēsele ir mīlestības pilna, bet šī mīlestība nevar atklāties, jo tavi grēki nedod tai ceļu. Atbrīvo dvēseli no tā, kas to piesārņojis . .»‘

Mēģināsim parādīt pašā vispārīgākajā veidā mīlestības būtiskākos un zīmīgākos raksturojumus, kuriem filozofi visās zemēs un tautās, visos laikos ir veltījuši lielu uzmanību un vērību tās vietas dēļ, kuru mīlestība ieņem cilvēku vidū. Neizprotot mīlestību, nav iespējams saprast arī cilvēku.

Kaislība mīlēt, norāda savā pazīstamajā darbā «Māksla mīlēt» amerikāņu sociologs Ē. Fromms, ir cilvēka pozitīvo, dzīvības apliecinošo tieksmju pati būtiskākā izpausme. «Mīlestība ir vienīgā apmierinošā atbilde uz cilvēka eksistences problēmu.»[2] Taču, viņš turpina, lielākā da|a cilvēku nav spējīga attīstīt to līdz adekvātam līmenim, kas saistīts ar briedumu, pašizziņu un drosmi. Mīlestība vispār ir māksla, kas prasa pieredzi un koncentrēšanos, intuīciju un izpratni, citiem vārdiem, šīs mākslas apgūšanu. Pamatā tam, ka daudzi noliedz šo nepieciešamību, ir, no Fromma viedokļa, sekojoši apstākļi: 1) lielākā daļa cilvēku aplūko mīlestību no viedokļa «kā tikt mīlētam», bet nevis «kā mīlēt», ne no mīlestības spējas viedokļa; 2) priekšstats, ka mīlestības jautājums ir tās objekta problēma, nevis spējas mīlēt problēma; 3) tiek jaukti jēdzieni «iemīlēšanās» un «atrašanās mīlestībā» vai «mīlestības stāvoklis», kā rezultātā dominē priekšstats, ka nav nekas vieglāks par mīlestību, tai laikā, kad prakse liecina par pretējo. Lai pārvarētu šo stāvokli, ir jāsāk apzināties, ka mīlestība — tā ir māksla, līdzīgi kā cilvēka dzīve vispār, ka to nepieciešams apgūt.

Pirmām kārtām jāsaprot, ka mīlestību nevar reducēt tikai uz

attiecībām starp pretējiem dzimumiem, vīrieti un sievieti*. Mīlestība var raksturot cilvēka darbību visos tās aspektos (uz darbu, dzimteni, vaļasprieku utt.), vēl vairāk — var būt šīs darbības izraisītāja, stimulētāja, enerģijas inducētāja. «No mūsu iekšējiem pārdzīvojumiem mīlestība ir visauglīgākā,» raksta H. Ortega-i-Gasets, «tā tik lielā mērā auglīga, ka tapusi par auglības simbolu. Mīlestībā dzimst daudzas dvēseles rosmes: vēlmes, domas, gribas akti, rīcības; bet tas viss, kas dīgst no mīlestības, kā raža dīgst no sēklas, vēl nav pati mīlestība; mīlestība ir priekšnoteikums, lai minētās rosmes izraisītos.»[4] Tāpēc katrā laikmetā ir tikuši izdalīti dažādi mīlestības veidi un aspekti, izdarīti mēģinājumi sistematizēt tās izpausmes formas, sakārtojot pēc nozīmes un jēgas.

Lūkass Kranahs Vecākais. Àdams un Ieva. 1538

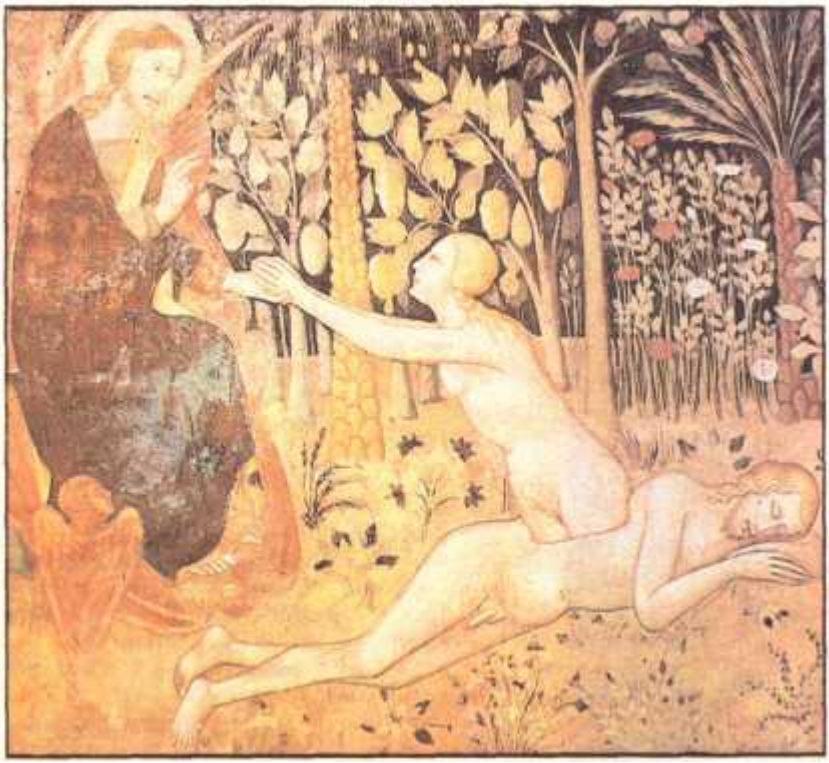

Lai izteiktu dažādus mīlestības aspektus un nokrāsas, senie grieķi, piemēram, izmantoja vairākus terminus. Ar vārdu *«Sèros»* viņi apzīmēja jūtas, kuras vērstas uz priekšmetu, lai to it kā pilnīgi ietvertu sevī. Šis termins izsaka mīlestību — kaislību, greizsirdību un juteklisku tieksmi un ir saistīts ar tās patosu, afektīvo, juteklisko pusi. Erots izsaka dabā valdošo polaritāti un neremdināmas ilgas šo polaritāti pārvarēt. Erots ir kaislīga pašatdeve, jūsmīga mīlestība, kas lūkojas uz savu priekšmetu it kā «no apakšas uz augšu» un neatstāj vietu žēlumam un iejūtībai.

Vārds *«philia»* (parasti tulko kā «mīlestība — draudzība»)[5] apzīmē indivīdu savstarpējo saistību, kuru nosaka sociālās saiknes un personiska izvēle. Tā ir iekšēja nosliece, tieksme, kura izaugusi no intīmas tuvības un komunikācijas ar konkrētu personu. Šī mīlestība skar to cilvēku attiecības, kuri ir tuvi viens otram, un ir saistīta ar apmierinātību par paša mīlamā klātesamību undabiskujūtuattistibu.Tāsir jūtas, kuras rodas nepastarpināti, personiskā saskarsmē, un kuru vērtība ir pašam cilvēkam kā veselumam, nevis kādām atsevišķām viņa īpašībām. «Mīlestība — draudzība» ir tieksme, kura saistīta ar pašu mīlamo personu un kura izaugusi no kopīgas dzīves un savstarpējās kopības daudzās lietās. Pamatnoskaņa te ir «garīgs klusums», iekšēja tuvība, savstarpēja saprašanās, kas pretstatītas gan saprātīgai izskaitļošanai, kalkulācijai, gan arī aklai, impulsīvai kaislībai. Tātad *«philia»* nozīmē dvēselisko,

atklāto, uz iekšējām simpātijām balstīto mīlestību, izsaka līdzīgo savienošanos (eross — pretējo principu cīņu un savienošanos).

Vārds *«storge»* apzīmē mīlestību, kas saistīta ar organiskām dzimts saitēm, kuras nevar nedz saraut, nedz atcelt (īpaši ģimenes saitēm). Tā ir maiga, pārliecības pilna, droša mīlestība, kas izveidojusies starp vecākiem un bērniem, vīru un sievu, pilsoņiem un tēvzemi. Šādā mīlestībā cilvēks rod mieru un pajāvību, drošības sajūtu. Šis termins neizsaka jūtas, kuras rodas cilvēkam kā atsevišķai personai, bet gan dzimts kopības sajūtu, bez kuras grieķi nevarēja iedomāties savu pastāvēšanu.

Termins *«agapē»* grieķiem norādīja uz saprātīgu mīlestību, kura pamatota uz mīlamā īpašību, rakstura iezīmju u. c. novērtēšanu. Par to cilvēks var sniegt saprātīgu atskaiti, jo tā ir balstīta uz pārliecību, nevis uz spontānām sajūtām, ieradumiem, stihiskām iezīmēm. Šis mīlestības aspekts vēsturiski saistīts ar citas personas adekvātu novērtēšanu (vērtēt pareizi, nepārvērtēt) kā savstarpējas cieņas pamatu, kurā jo vairāk saprāta, jo mazāk vietas jūtām. *«Agapē»* ir mīlestība, kura pastarpināta ar saprāta darbību un tāpēc ir abstrakta, bezpersoniskāka nekā citas formas. Tā ir gribas virzība, ko nosaka prāts.

Kristietība viduslaikos mīlestību traktēja kā augstāko tikumisko principu, kas īpaši dziļi izsaka cilvēka būtību. Mīlestība tika izprasta kā cilvēka iekšējais smaguma spēks, kas nekad nepārstāj būt, kas nemitīgi un nenogurdināmi darbojas visur, kur ir cilvēks, un virza viņu uz svētlaimi.

Kristiešu domātājs Aurēlijs Augustīns, piemēram, izdalīja trīs mīlestības formas — cilvēka mīla uz Dievu, tuvākā mīlestība un Dieva mīlestība uz cilvēku.

Pirmā *(amor Dei)* izpaužas, kā cilvēka tieksme sevi piepildīt ceļā uz Dievu un ir saistīta ar tā būtību, dabu, kas izpaužas spējā domāt un izšķirties. Tā sākas kā griba mīlēt Dievu, taču bez vajadzīgās skaidrības par mīlestības priekšmetu. Tāpēc no sākuma ir jāatrod patiess mīlestības priekšmets un ce|š uz to, kas ievieš sirdī nemieru, izvirza ■jautājumu *(Ģuestio amoris)*. Cilvēka meklējumu rezultātā ir jāsasniedz pareiza mīlestības virzība, un proti — uz Dievu *(caritas),* nevis uz pasauli *(cupiditas)*. Pirmā ir patiesa, jo cilvēks visu mīl Dieva dēļ, mīl pašu mīlestību uz Dievu; otrā — greiza, jo virzīta uz pārejošo, miesisko *(carnalis cupiditas)*. Būtiski ir nepazaudēt pareizo virzību, mēru (vislielākais grēks — sevis mīlestība, kas izpaužas kā augstprātība, iedomība).

Patiesā mīlestība, saka Augustīns, var būt vienīgi uz Dievu, kurā tiek mīlēts nepārejošais, mūžīgais. Mīlot Dievu, nav iespējams grēkot («mīli un dari to, ko tu gribi»), bet tā var pārvarēt šajā pasaulē valdošās bailes, rūpes, zaudējumus, nāvi. Cilvēkam ir nepieciešams ne

tikai zināt, ka Dievs ir augstākais labums, bet pirmkārt to mīlēt. Tas nozīmē, ka, saskaņā ar Augustīna domām, visa mīlestība uz cilvēkiem un lietām šajā pasaulē ir patiesa vienīgi tādā gadījumā, ja tā notiek Dieva, nevis cilvēka dēļ. Viņš izsaka paradoksu: pašmīlestība indivīdam ir nepieciešama, taču pareiza tā ir ar nosacījumu, ja augstāk par sevi mīl Dievu. Kas mīl Dievu, mīl ari sevi.

Unnas Pieta. Ap 1420., Vidusreina

Mīlestība uz tuvāko — otra forma kristietībā, kura ir iespējama tāpēc, ka «tuvākais» ir Dieva līdzība. Tā apvieno absolūti un nepastarpināti līdzcilvēkus kopienā (sk. par tās jēgu talak). Trešā — Dieva mīlestība uz radību *(Deus est caritas)*. Dievs ne tikai mīl, bet pats

ir mīlestība, kuras noslēpums ir ieslēgts mācībā par trīsvienību. Šai aspektā mīlestība savā sākotnējā dziļumā ir neizzināma un nepieejama cilvēkam. Taču dieva mīlestība uz āru izlaužas kā radīšanas un cilvēka atpestīšanas no grēka drāma. Dievs ne tikai rada pasauli savā pirmajā mīlestības aktā, bet arī restaurē «kritušo» pasauli, atjauno tajā valdošo kārtību.

Arnolds Heilinks savā 1665. gadā iznākušajā darbā «Mīlestība» *(Amor)* to sadala divos paveidos — jūtu *(amor dilectionis)* un darbības mīlestībā *(amore effectionis)*.

Jūtu mīlestība nav vēl pati tikumība, bet velte par to (var sekot un var pamest). Tā izpaužas kā miesiskā vai jutekliskā mīlestība *(amor sensibilis sen corporalis),* t. i., kaislība un tieksme (tā kā dvēsele ir saistīta ar miesu), un pati par sevi nav nedz slikta, nedz laba, bet ir vienlīdzīga; un arī kā abstrakta mīlestība *(amor spiritualis)* — apliecinājums, ka mūsu rīcība atrodas saskaņā ar prātu un augstāko tikumisko likumu (cilvēki gan to augstu nevērtē).

Darbības mīlestība kā katra stingra apņemšanās kaut ko izdarīt, mērķtiecība uz to izpaužas trīs formās. Pirmā — mīlestība cieņa *(amor obedientiae)* veido tikumību kā gatavību kaut ko darīt, ko liek prāts. Otrā — mīlestība labvēlība *(amor benevolentiae)* — nevar būt noziedzīga, slikta, jo raksturo Dievu. Trešā — mīlestība tieksme *(amor concupiscentiae)* — raksturo tikumisko darbību visdziļāk.

Savukārt Stendāls savā slavenajā darbā «Par mīlestību» (1822) norāda uz četrām mīlestības formām: mīlestība kaislība, mīlestība tieksme, fiziskā mīlestība un mīlestība godkārība.

Varētu, protams, atrast vēl citu mīlestības veidu klasifikācijas variantus, taču skaidrs ir viens — vienmēr ir jāņem vērā šī fenomena daudzpusība, ne vien nozīmīgums.

Mīlestības izpausmes formu un virzienu ir daudz, taču svarīgs jautājums, kas vienmēr ir nodarbinājis domātāju prātus, ir par tās pirmsākumiem.

Senajā sabiedrībā, kad priekšstati par personību (viņas pašvērtību, patstāvību, patību) vēl atrodas iedīgļa stāvoklī un indivīds vēl ir izšķidrināts kolektīvā kā vienotā veselumā, kur viņa darbība un rīcība pakļauta tā interesēm, atbilstoši tika izprasta arī mīlestība. Mitoloģija kā seno cilvēku pasaules uzskats mīlestību izprot ne tikdaudz kā personiskās dzīves faktu, bet kā universālu kosmisku procesu, kurā cilvēks tikai piedalās, ņem dalību, bet pats neko nenosaka. Šai ziņā tiek risinātas arī divas pamattēmas: no vienas puses, cilvēces un pasaules vienības jautājums, no otras — tajā valdošās polaritātes izpratne (kur centrā — vīrišķā un sievišķā opozīcija). Cilvēcei svarīgs jautājums, kas guva arī mītisku interpretāciju, bija (un aktuāls tas ir jebkurai kultūrai): kā ir iespējams tas fakts, ka sevī vienota cilvēce «izpaužas» divos dzimumos, divās ķermeniskās organizācijās —

vīriešos un sievietēs? Kur atrodams tas vienojošais moments, kas pārvar dzimumu fizioloģisko dažādību, atsvešinātību? Cilvēce, uzsver daudzi senie vēstījumi, neskatoties uz fizioloģiskām atšķirībām, savā būtībā ir vienota. Par to liecina mīti par sākotnēji vienoto, veselo, nesadalīto cilvēku pastāvēšanu.[6]

Platona dialogā «Dzīres» Aristofāns izklāsta mītu par pirmcilvēkiem: «Cilvēka daba senāk nebija tāda kā tagad, tā bija pavisam citāda. Sākumā bija trīs cilvēku dzimumi, nevis divi kā tagad — vīriešu un sieviešu. Šim trešajam bija pārējo divu pazīmes . . Vīrsieva tam bija vārds, izskatā tas bija pa daļai vīrietis, pa daļai sieviete .. Katrs cilvēks bija it kā no divām daļām, no diviem cilvēkiem salikts, tas bija apaļīgs, mugura un sāni saplūda kopā, rokas bija četras, tikpat daudz arī kāju, sejas divas, pilnīgi vienādas uz apaļā kakla. Abām sejām, kas skatījās katra uz savu pusi, bija kopēja galva ar četrām ausīm, dzimumorgāni bija divi *(aplis un cipars «četri» — parasti veseluma simboli!' — A. R.).* [. .1 Viņu spēks bija liels un varens, viņi nebaidījās stāties pretī pat dieviem . . viņi mēģinājuši uzkāpt debesīs un uzbrukt dieviem. Zevs un citi dievi tāpēc apspriedās un bija nezināšanā, kas darāms. Tad Zevs pēc ilgas domāšanas izsaucās: «Man šķiet, ka atradu līdzekli, kā saglabāt cilvēkus un darīt galu viņu nekrietnībai, viņi jāpadara vājāki, katrs jāsagriež divās daļās.» [. .] To teicis, viņš pārgriezis cilvēkus uz pusēm, kā uz pusēm griež olas . . No šī laika cilvēkiem ir iedzimusi citam pret citu mīla, kas cenšas atjaunot viņu agrāko dabu, no diviem radīt atkal vienu un dziedināt nodarīto ļaunumu.»[8]

Līdzīgu mītu mēs atrodam arī Vecajā Derībā: «Un Dievs tas Kungs izveidoja cilvēku no zemes un iedvesa viņa nāsīs dzīvības dvašu; tā cilvēks kļuva par dzīvu būtni. [. .] Tad Dievs tas Kungs lika cietam miegam pār cilvēku nākt. Un, kad tas bija aizmidzis, Viņš izņēma vienu no viņa sānkauliern, aizpildīdams vietu ar miesu. Šo sānkaulu, ko viņš no cilvēka bija izņēmis, Dievs tas Kungs izveidoja par sievieti un lika tai iet pie cilvēka. Tad cilvēks sacīja: «Šī tiešām ir kauls no mana kaula un miesa no manas miesas! Tai būs saukties par vīreni (sievu), tāpēc ka tā no vīra ņemta. Tādēļ vīrs atstās tēvu un māti un pieķersies savai sievai, un tie kļūs par vienu miesu.»[9] Pats Ādams tādējādi no sākuma ir radīts kā «vīrietis un sieviete», un tikai pēc tam Ieva tiek izņemta no viņa paša miesas, kuras daļa viņa bija līdz tam.

Egons Šīle. Divi modeļi ēkēršām. 1915

Biseksualitātes tēmai vai dzimumu maiņai ir liela nozīme daudzās senās reliģijās un rituālos. Austrāliešiem, piemēram, zēnu iniciācijas rituāls paredz viņu īslaicīgu pārvēršanos par sievieti. Daudzās afrikāņu tautās iniciē-jamo zēnu pārģērbj sievietes drēbēs (dažas inicējamās meitenes — zēnu drēbēs). Citur zēnus noģērbj kailus, uzsverot iniciējamā aseksualitāti: pirms cilvēks iegūst dzimumu, viņam jāiziet fāze, kad viņš it kā pieder abiem dzimumiem. Simboliskā inversija, zēnu pārģērbšanās par meiteni un otrādi, metenes — par zēnu, vispār raksturīga senajām tautām visā pasaulē.

Šī cilvēka sākotnējās vienības tēma ir aktuāla arī vēlākiem laikmetiem, tai skaitā eiropeiskajam humānismam, kas no jauna izvirzīja šo problēmu. F. Šlēge-lis rakstīja: «Kas var but atbaidošāks par pārspīlētu sievišķību, kas var būt riebīgāks par pārspīlētu vīrišķību -bet tas taču dominē mūsu tikumos,

mūsu spriedumos, pat labākajos mūsu mākslas darbos . . Dzimumu atšķirības tālāk nekādā gadījumā nav jāpārspīlē, bet otrādi, jāmīkstina ar liela pretsvara palīdzību . . Tikai maigs vīrišķīgums, tikai patstāvīgs sievišķīgums ir īsteni patiesi un skaisti. īstenībā vīrišķība un sievišķība, kā to parasti saprot, ir cilvēcības bīstamākie kavēkļi.»[10] Mākslā šis ideāls bija izteikts Kristus tēlā, kurš vairs nav «vīrieša», bet gan «cilvēka» tēls, kura cilvēcīgums ietver iezīmes (piem., maigums), kuras var dēvēt par «sievišķīgām». Šo īpašību sekularizācija, kā norādīja K. G. Jungs, ir Leonardo da Vinči māksla: viņa Jānis Kristītājs un Džokonda — tie pēc būtības ir viens un tas pats tēls; ne viena vai otra dzimuma tēls, bet brīva cilvēka personība, kura, pilna skaidrības un miera, pretstata sevi izzināmajai pasaulei.

Pasaule ir vienota, un arī cilvēks ir vienots. Taču pasaulē katrai

lietai ir sava vieta, tās nesaplūst absolūti, ir relatīvi nošķirtas. Relatīvi nošķirti, atsvešināti ir arī abi dzimumi, pateicoties pirmām kārtām ķermeniskām atšķirībām, un katram ir savi uzdevumi, sava īpaša vieta sociālajā hierarhijā. Ksenofonts to skaidroja tā: «Dievs . . no paša sākuma pielāgoja abu dzimumu dabu: sievietes dabu mājas darbiem un rūpēm, bet vīrieša dabu — ārējiem. Viņš vīrieša ķermeni un dvēseli izveidoja tādu, lai vīrietis varētu labāk paciest aukstumu un karstumu, ceļoju-mūs un karagājienus, un tāpēc viņš nozīmēja tam darbus ārpus mājas. Bet sievietes ķermeni viņš izveidoja par mazāk spējīgu un tāpēc, kā man šķiet, uzticēja tai mājas rūpes.»[11]

Pasauli caurauž polāras pretrunas, prēmēti, starp kuriem viens no visnoturīgākajiem ir vīrišķais — sievišķais (atbilst opozīcijas: augša / apakša, labā puse / kreisā puse, debess / zeme, pārskaitlis / nepārskaitlis u. c.). Vīrieša un sievietes savienošanās ir tas pats, kas kosmiskās Debess un Zemes laulības negaisa laikā (mākoņi, piemēram, tiek uzskatīti par zemes olšūnām, bet lietus — kā to apaugļojošā debess sperma). Daudzas senās reliģijas mēnesi, zemi un ūdeni uztvēra kā sievišķo, bet sauli, uguni un siltumu ka vīrišķo. Vīrišķais izsaka aktivitāti, gribu, simbolizē enerģētisko sākumu, formu, sievišķais — pasivitāti, pakļaušanos, matēriju; vīrišķais ir dodošais, sievišķais — uztverošais. Tāda izpratne raksturīga gandrīz visām mācībām senatnē.

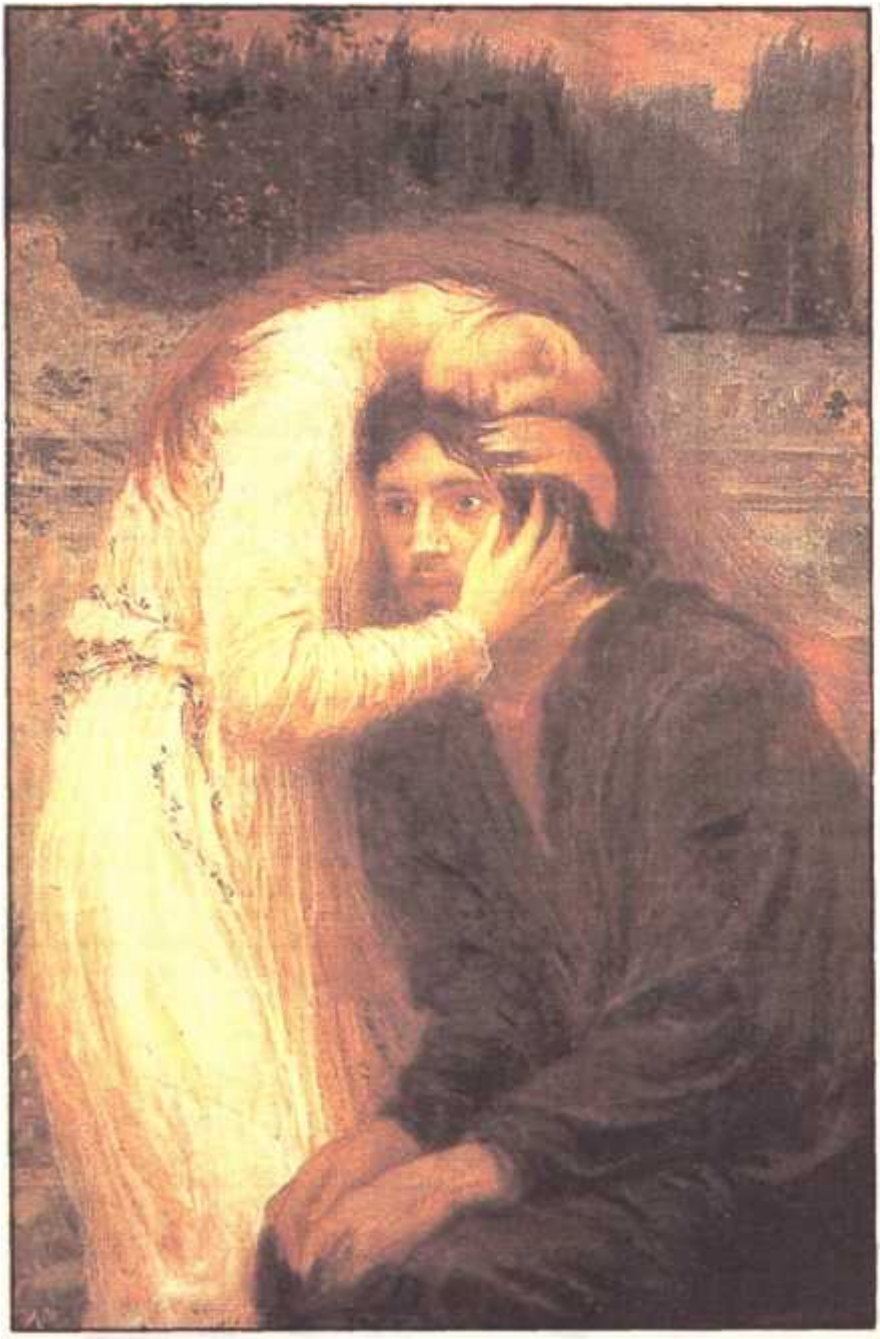

Makss Švabinskis Dvēseļu vienība. 1896

Bet ir arī izņēmumi, kur šīs attiecības traktē pretēji. Tantrismā (sena reliģiska mācība Indijā) par aktīvo uzskata sievišķo, pasīvo — vīrišķo. Vīrietiskais tiek novērtēts kā nediferencēts absolūts, kuru ir jāpamodina enerģijai, kas nāk no sievietes. Radošais sākums ir nevis vīrietis, bet sieviete. Tāpēc tantrismā[12] milzīga loma tiek piešķirta

seksam (vēl tiek paredzeta meditācija, jogiskais treniņš un upurēšana), kas simboliski ataino pasaules radīšanas procesu, tās pirmsākumus. Seksuālā aktā cilvēks it kā atgriežas pie pasaules pirmsākumiem, piesaistās tās enerģētiskajam potenciālām. Dzimumakts ir nepārtrauktā radīšanas akta simbols. Pasaules pastāvēšana ir nepārtraukta dzimšana, ko nodrošina sievišķais princips, apaugļojoties ar vīrišķo sēklu. Sievietes dzimumorgāni ir «briesmoņa mute», kura «izspļauj» pasauli. Vīrišķā sēkla savukārt piešķir iespējamību visai pasaules sistēmai pastāvēt, būt.

Tantrismā galvenā loma ir laika dievietei Kali, kas nepārtraukti rada visumu caur mums un priekš mums. Šī dieviete atklājas, parādās caur katru sievieti, kuras ir dievišķās enerģijas nesējas. Vīrietis piepildīt sevi var tikai ar sievietes starpniecību. Katrs mīlestības akts starp vīrieti un sievieti ir kosmiskā procesa ēna, un, jo pilnīgāk to izpilda, jo vairāk cilvēks pietuvinās dievišķajam pirmtēlam, paraugam.

Taču radīšanas procesam ir arī ēnas puse, un proti: kad dieviete rada vīrieti un pasauli laikā, viņa attālinās no tā. Tāpēc Kali ir arī grāvēja, postītāja. Slimības, karš utt. (viss, kur norit cilvēka kropļošana, nogalināšana) ir nenovēršams viņas aktivitātes rezultāts. Šī dieviete var būt briesmīga, bet tāpēc tā nav mazāk mīlama.

Tantra ir ekstāzes kults, kas centrēts uz Visuma seksualitāti un tās redzējumu, vīziju. Tajā cilvēka ķermenis tiek pielīdzināts kosmosam. Kosmoss pats ir enerģijas plūsma, kurai struktūru, kārtību piešķir ķermenis kā sistēma. Tantrisms norāda, ka kosmiskais Prāts un cilvēka prāts, kā arī kosmiskais Ķermenis un cilvēka ķermenis savā būtībā neatšķiras viens no otra. Šajā mācībā ir radītas enerģijas plūsmas mehānismu kartes, kas apraksta procesu, kā radošais impulss vienmērīgi tiek sadalīts starp cilvēka un pasaules ķermeņiem.

Cilvēkam nepieciešama psihosomatiska piepūle (meditācija, joga), lai, attīstot savas ķermeniskās potences, tuvinātu tās kosmiskā ķermeņa paraugam. Šī procesa beigās cilvēks sāk līdzināties sākotnējai divdzimumu dievībai, kura nodarbināta pati ar sevi svētlaimīgā seksuālā aktā. Cilvēkam ir jātuvinās kosmiskai svētlaimei, kas vienlaicīgi ir visaptveroša mīlestība, seksuāla un mātišķa (dēla vai meitas), sociāla, organizējoša un destruktīva.

Tāda ir mitoloģiskā mīlestības versija, kura vēl nepazīst to kā dzi| as un intīmas jūtas, pārdzīvojumus. Par tādu mīlestība kļūst līdz ar personības veidošanos noteiktā vēsturiskā attīstības pakāpē, līdz ar «Es» atklāšanu.[13] Kādas ir mīlestības specifiskās iezīmes personiskās dzīves aspektā un kā izprast to lomu cilvēku dzīvē?

Personības veidošanās procesā cilvēks pirmo reizi apzinās savu galīgu-mu, savas robežas, t. i., to, ka viņš ir ierobežota, galīga būtne, un vienlaicīgi viņam rodas likumīga tieksme to pārvarēt. Mīlestība arī ir viena no šīs tieksmes izpausmes formām ceļā uz pilnību (pretstats

nepilnībai), absolūto (pretstatā relatīvajam), mūžību (pretstatā pārejošajam). Ne velti pati filozofija tiek izprasta kā «gudrības mīlestība» (no vārdiem *«philia»* un *«sofia»),* ar ko tiek akcentēts, no vienas puses, tas fakts, ka cilvēks ir bezgalīgi tāls no patiesības (tuvu tai ir pilnīgās, nemirstīgās būtnes — dievi, tie dzīvo saskaņā ar patiesību), var tikai to mīlēt, bet, no otras — ka tieši šajā procesā izpaužas viņa atšķirība no citām dzīvām būtnēm (kuras ne pēc kā netiecas, dzīvojot saskaņā ar savām bioloģiskajām determinantēm), viņa būtība. Mīlestība šai ziņā kā ekstātisks akts *(«stasis»* — stāvoklis, *«ek»* — ārpus) ir aicināta pārvarēt dabas dotās indivīda fizioloģiskās robežas, inducēt viņā nerimtīgas alkas pēc šīs nekad aktuāli nesasniedzamās pilnības (arī tikumiskajā ziņā). «Alilētājs,» raksta Ortega-i-Gasets, «iziedams arī pats no sava Es, tuvojas objektam un beidzot sakūst ar viņu. Mīlestība varbūt ir visaugstākais dabas mēģinājums indivīdu izvest ārā no savām šaurajām robežām un tuvināt citām. Vēlmē es tiecos priekšmetu pievilkt sev klāt, mīlestībā es pats tieku pievilkts.»[14]

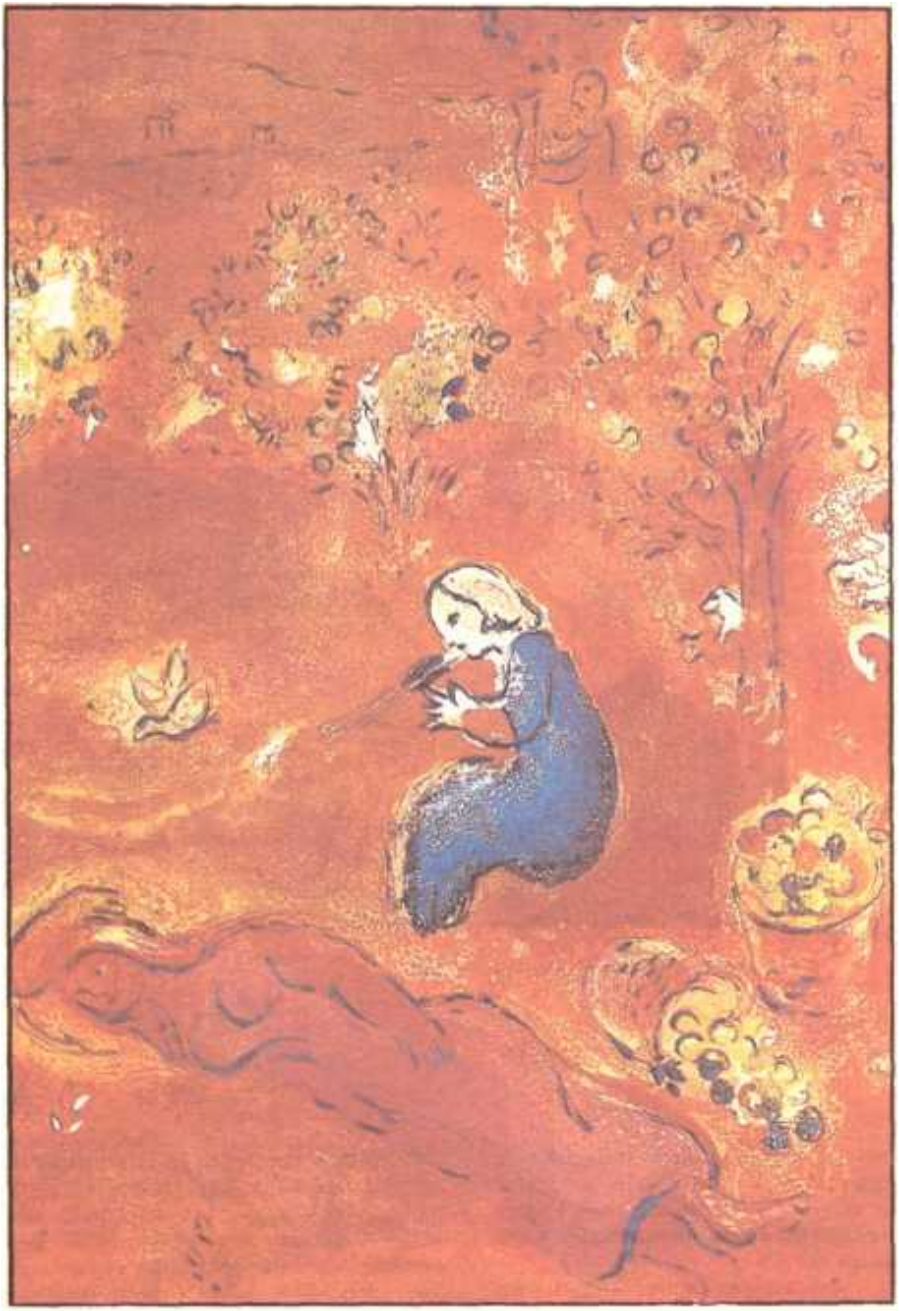

Marks Sagals. Dafnis un Hloja. 1961

Šo mīlestības aspektu ļoti labi izprata Platons, kurš traktēja to kā dievišķo spēku, kas palīdz cilvēkam pārvarēt viņa nepilnību, ir palīgs viņam ce|ā uz mūžīgo daili, tikumību, izsaka mūžīgās sevis pilnveidošanas nepieciešamību. Erots ir tas, kas virza cilvēku tīram lidojumam uz «augšu», uz mūžību, pamudina dvēseli, iedvesmo to tieksmei uz nemainīgo un absolūto patiesību, kas grieķiem bija ari

augstākais tikums, morālais uzdevums.

Erots, skaidro Platons, ir dieva Pora un Nabadzības dēls, kas ari nosaka tā dabu. «Vispirms jau viņš vienmēr ir nabags un nemaz nav maigs un skaists . . Gul vipš neapsedzies uz kailas zemes, pie durvīm zem klajas debess, vienmēr vislielākā trūkumā, kā jau Nabadzības dēls, bet, būdams arī sava tēva dēls, viņš viltīgi iekāro labo un skaisto, viņš ir drosmīgs un enerģisks, vienmēr gatavs cīņai . . visu dzīvi viņš nododas filozofijai . . Viņš nav nemirstīgs, bet nav arī mirstīgs . . Viss, ko viņš iegūst, iet atkal zudumā, un tā viņš nekad nav nabags, bet nekad' arī bagāts. Viņš ir vidū starp gudrību un muļķību . ,»[15] Cilvēks, kuru iedvesmo Erots (mīlestība), dedzīgi tieksies pēc gudrības un ceļa beigās ieraudzīs brīnišķo skaistumu savā būtībā, kas «. . ir vienmēr, tas nerodas un nezūd, tas netop ne lielāks, ne mazāks, tas nav ne šeit skaists, ne citur neglīts, ne šoreiz skaists, ne citreiz neglīts, neliekas tas arī dažiem skaists, citiem neglīts».[16]

Platona mīlestības koncepcija bija pirmais mēģinājums fiksēt mīlestības būtību «tīrā» veidā, izprast tās ideju, satvert to, kas atšķir šo elementu cilvēka dzīvē no filozofiska instinkta, jutekliskas apmierinātības u. c. Platona teorijai ir konceptuāla daba, un proti: tā mums ir absolūts atskaites punkts, mērs, ar kuru samērojoties, mēs varam atklāt, izprast, cik daudz mūsu dziņās ir saistīts ar juteklību, fizioloģiju un cik —ar patiesi cilvēcisko elementu, to, kas atšķir mūs no dziņām, kas valda pārējā pasaulē. Sengrieķu filozofs pēc būtības veica tādu teorētisku darbību, kuru dēvē par idealizāciju: teorētiski konstatēt to, kas dabā nekad nepastāv tīrā veidā, lai saprastu procesus, kas notiek šajā dabā (piemēram, tādas abstrakcijas kā ideāla gāze,ideāli ciets ķermenis, absolūta nulle utt. — to dabā nav, bet ar to palīdzību mēs dziļāk izprotam

dabu), lirā, platoniskā mīlestība ir garīguma mērs cilvēciskajā, tā mērs, kādā cilvēks ir atklājis savas esības jaunas amplitūdas, intensificējis savu dvēseles dzīvi.

Kagnačio di San Pjetro. Pēc orģijas. 1928

Ar to arī atšķiras dzimuminstinkts no mīlestības, ka pirmais atbilst mūsu psihofizioloģiskai organizācijai, ir atkarīgs no mūsu juteklības, intensitāte — no piesātinātības pakāpes. Dzimuminstinkts ir viegli apmierināms, un tā monotona atkārtošanās izsauc vienīgi nogurumu. Ortega-i-Gasets domā, ka «atšķirība visskaidrāk izpaužas ekstrēma gadījumos, kad aiz morāliskiem vai citiem iemesliem jāatteicas no dzimumdziņas izpauduma vai arī kad dzimumdziņas pārmērība pārvēršas izvirtībā. Abos gadījumos, atšķirībā no mīlestības, tīra sr'dkaisle . . iet savam objektam pa priekšu. Šai gadījumā cilvēks sajūt iekāri, vēl nepazīstot situāciju vai cilvēku, kas to varētu apmierināt. Šī nostādījuma sekas ir, ka šo iekāri var apmierināt jebkurš cilvēks. Instinkts, kamēr tas ir tikai instinkts, neizraugās. Tas sevī neslēpj pilnības dziņu.»[17]

Mīlestība turpretim ir cits elements cilvēka dzīvē, tā nav reducējama uz mūsu jutek|u apmierinājumu, jo izsauc nevis nogurumu un piesātinātību, bet prieku, jūsmu par bezgalīgo atjaunošanos. Mīlestība paredz ieinteresētību šajā bezgalīgajā atkārtošanās procesā, tās nepieciešamību, Viņa ir, un kopā ar to arī cilvēks, atklāts bezgalībai, un savā būtībā ir antipragmatiska. Bauda ir mīlestības pretstats, un nevis tāpēc, ka pirmā nevar pavadīt otro, bet tāpēc, ka to būtības ir atšķirīgas (piemēram, mīlestības objekts var

novecot, mīlestība — nē, tā nav pakjauta laika iznīcinošajai varai).

Mīlestība pārvar cilvēka ierobežotību ne tikai ceļā uz pilnību, patiesību, bet padara viņu atklātu citam cilvēkam, iznes vienu indivīdu ārpus savas fizioloģiskās čaulas pie cita, pārvarot atsvešinātību starp viņiem. «. . tā saista mīlētājus, tā rada pieskaršanos un tuvumu, kas ir ciešāks nekā telpiskais, tā ir vitāla divatne. . . mīlētājs ontolo-ģiski ir klāt mīļākam, viņa liktenim, lai tas būtu kāds būdams.»[18]

Mīlestības nozīmi Fromms izprot kā kaislību, kas pārvar atsvešinātību starp cilvēkiem, kas rada kauna, vainas un satraukuma sajūtu. «Bez mīlestības cilvēks nevarētu pastāvēt nevienu dienu.»[19]

«Nobriedusi mīlestība ir priekšnoteikums, kas saglabā katra vienību, veselumu, individualitāti. Mīlestība — tā ir cilvēka aktīvs spēks; tas ir spēks, kas caursit sienas, kas nodala cilvēku vienu no otra, kas apvieno viņu ar citiem: mīlestība palīdz viņam pārvarēt *ļ*

izolācijas un vientulības sajūtas, turklāt viņš var palikt pats par sevi, j saglabāt savu individualitāti. Mīlestībā realizējas paradokss — divas būtnes kļūst par vienu un vienlaicīgi viņas ir divas.»[20] Mīlestība, turpina Fromms, ir nevis pasīva, bet aktīva rīcība, «stāvoklis, kurā mīl, bet nevis iemīlēšanās. Ta ir saistīta ar atdošanu, nevis ņemšanu. Turklāt jāņem vērā, ka viena no visizplatītākajām kļūdām ir uzskatīt, ka došana — tas nozīmē no kaut kā atsacīties, atteikties, upurēt. Šāds viedoklis raksturīgs cilvēkiem, kuri gatavi atdot, bet tikai tādā gadījumā, ja kaut

ko saņem pretī, vai arī ziedot, bet ar nolūku gūt sava upura nozīmes apliecinājumu, apstiprinājumu citu acis. • «Produktīvam, radošam raksturam došanas process iegūst pavisam citu jēgu. Šis process viņam ir augstākās potences izpausme. Došanas procesā es atklāju savu spēku, varenību, bagātību. Šī paaugstinātā dzīvīguma un potences sajūta piepilda mani ar prieku. Es sajūtu sevi kā pārpildītu, tērējošu, dzīvu, priecīgu. Došana ir priecīgāka par saņemšanu nevis tāpēc, ka nozīmē atteikšanos no kaut kā, bet tāpēc, ka tā ir mana dzīvīguma izpausme.»[21] Tā tas ir jau dzimumattiecībās. Vīrietis atdod sevi, savu dzimumorgānu sievietei; orgasma momentā atdod sēklu. Ja viņš ir impotents, tad nav uz to spējīgs. Arī sieviete atdod sevi, atverot savus vārtus vīrietim; viņa atdod sevi arī bērnam (miesu, pienu, mīlestību u. c.). Materiālo lietu sfērā dot — nozīmē būt bagātam. Ne tas cilvēks ir bagāts, kam daudz pieder, bet gan tas, kurš daudz dod. Skopulis ir nabags, neatkarīgi no tā, cik viņam pieder. Katrs, kurš var no kaut kā atsacīties, sajūt sevi par bagātnieku. Taču vissvarīgākā došanas sfēra ir humānisma valstībā, kur cilvēks atdod sevi, savas

dzīves da|u (ne vienmēr tas nozīmē dzīvības upurēšanu) — prieku, izpratni, uzdevumus, humoru, intereses u. c. Atdodot šo savas dzīves daļu, akcentē Fromms, cilvēks bagātina citu, palielina savas dzīves jēgu, palielinot cita dzīves jēgu. Patiesi atdodot, cilvēks nevar nesaņemt to, kas nāk no cita, tādējādi vienojoties prieka sajūtā par to, ko ir iedzīvinājuši.

«Runājot par mīlestību, tas nozīmē: mīlestība ir spēks, kas rada mīlestību; impotence — tā ir nespēja radīt mīlestību.»[22] Mīlestības spēja ir atkarīga no personības attīstības pakāpes un paredz radoša stāvokļa sasniegšanu, kurā cilvēks pārvar skaudību, narcisismu, tieksmi valdīt, iemanto sava spēka apziņu, drosmi paļauties uz saviem spēkiem, realizējot mērķus. Tādā mērā, secina Fromms, kādā cilvēkam trūkst šo īpašību, viņš baidās sevi atdot, t. i., baidās mīlēt.

Mīlestības aktīvais raksturs, turpina Fromms, izpaužas arī sekojošos elementos:

— rūpēs kā aktīvā attieksmē pret tā dzīvi un labklājību, ko mēs mīlam (bērniem, ziediem); darbā citu labā;

— atbildībā kā gatavībā «atbildēt» uz cita saucienu, lūgumu u. c. (tā nav prasība, ko «uzstiepj» no ārpuses);

— cieņā kā spējā redzēt cilvēku tādu, kāds,, viņš ir, ņemt vērā viņa individualitāti (nevis tādu, kāds viņš man vajadzīgs, lai man kalpotu); tas iespējams tikai tad, ja mīlestība saistīta ar brīvību;

— zināšanā, kas pārvar cilvēku savstarpējo aklumu, tikai mīlestībā realizējas alkas izzināt sevi un savus tuvākos, ko nekad nevar izdarīt ar parastiem izziņas līdzekļiem. «Vienīgais pilnās izziņas ceļš realizējas mīlestības aktā. Man ir objektīvi jāizzina sevi un citu cilvēku, lai es būtu spējīgs saskatīt viņa patieso būtību vai, precīzāk, pārvarēt ilūzijas, iracionāli izkropļotos priekšstatus, kuri man ir par viņu. Tikai tad, ja es izzinu dzīvu būtni objektīvi, es varu viņu izzināt līdz pašai intīmai būtībai, un to es daru mīlestības

- 9'}

procesa.»

Mūsdienu kapitālistiskajā pasaulē mīlestība atbilst, norāda Fromms, kopīgai sociālajai situācijai: automāti nevar mīlēt. Arī ģimene veidojas pēc kopīgiem valdošajiem tirgus likumiem kā «vienots iejūgs», kā «labi saeļļotas attiecības starp diviem cilvēkiem, kuri paliek sveši viens otram, nesasniedzot patiesu tuvību, taču mīlīgi apejoties vienam ar otru un cenšoties dzīvot pēc iespējas patīkamāk. Tas ir «egoisms divata»; kas aizvieto tuvību un mīlestību, kuru var dēvēt arī par «ārprātu divatā». Kā pseidomīlestības piemēru Fromms min arī sentimentālo mīlestību, kad tā tiek pārdzīvota vienīgi iztēlē, bet nevis reālajās attiecībās. Tā saistīta arī ar mīlestības aizvietošanu ar «aizstājējiem» — filmām, romāniem u. c. Mūsdienu Rietumu pasaulē valda divas «normālas» mīlestības formas — mīlestība kā

dzimumtieksmju apmierinājums un kā «darbs kopīgā iejūgā» un bēgšana no vientulības.

«Mīlestība iespējama tikai tādā gadījumā, ja divi cilvēki stājas komunikācijā viens ar otru no savas apziņas centra un sekojoši katram no viņiem ir jāatrod sevī šis centrs. Tikai šajā «apziņas centrā», «eksistences centrā» cilvēks ir viņš pats, tikai šeit ir viņa dzīvīgums, tikai šeit ir mīlestības pamats. Mīlestība, ko sajūt tādā veidā, ir nemitīgs aicinājums; tā nav vieta atpūtai, bet ir kustība, augšana, kopīgs darbs; vai viņi atrodas saskaņas vai konflikta, prieka vai bēdu stāvoklī — tas viss ir sekundārs, salīdzinot ar to faktu, ka šie divi uztver viens otru ar savas apziņas pamatu, ka viņi nevis sajūt viens otru, bet ir vienība viens ar otru, līdzīgi, kā ir vienība paši ar sevi.»[24] Ir tikai viens, rezumē Fromms, mīlestības pierādījums — savstarpējo attiecību dziļums, dzīvīgums un katra mīlošā spēks. Tas ir mīlestības auglis, pēc kura var spriest, vai tā ir klātesoša.

Mīlestības aspekts, kas ir saistīts ar nepieciešamību dot, pārvarot savu personisko egoismu, dzīvības instinktu, ir īpaši uzsvērts kristietības morālē, formulējot pazīstamo tēzi par nepieciešamību mīlēt tuvāko un ienaidnieku kā sevi pašu. Tai ir īpaša vieta ne tikai kristietībā, bet morālē vispār, un tāpēc pakavēsimies pie tās nedaudz tuvāk.

Līdzīgā formulējumā šo tēzi jau var sastapt antīkajā filozofijā. Stoiķis Se-neka, piemēram, norādīja, ka ir jāpalīdz ienaidniekam, jo netaisnībai nav jāgrauž dvēselē valdošā harmonija. Tikumiskajai enerģijai ir jāpārvar naids: ja kāds, mācīja Seneka, iespļauj sejā, tas ir jāuztver tā, it kā tev iešļāktos sejā jūras putas utt. Viņš uzsvēra, ka cilvēkam cilvēks vienmēr ir svēts. Antīkais humānisms akcentēja, ka visai uzvedības programmai ir jāizriet no paša cilvēka, kuram otrs indivīds ir pašvērtība, pret kuru ir jāizrāda mīlestība, filantropija, kuras augstākā izpausme ir mīlestība pret ienaidnieku. Te runa ir par rakstura stingrību un personisko spēku, cieņu.

Kristietībā šai tēzei ir cits saturs — paklausība un radikāla atteikšanās no personiskām pretenzijām: mīlestība uz ienaidnieku nav vis cilvēka kā augstākās vērtības apliecinājums, bet gan augstākais sevis pārvarēšanas punkts, kad tiek pārvarēta personiskā egoistiskā griba, savtīgums. Šī prasība norāda, ka pirmajā vietā ir jābūt mīlestībai uz Dievu, jo attiecības, kādas cilvēkam ir pret Dievu, nosaka viņa attieksmi pret tuvāko — pārvarot savu grēcīgo gribu (grēka avots — sevis mīlestība, pašmīlestība), cilvēks ir gatavs ziedot sevi kā Dievam, tā arī tuvākam. Mīlestība uz Dievu ir iespējama tikai tad, ja indivīds patiesi mīl savu tuvāko, arī ienaidnieku. Mīlestība kristietībā nav jūtas, bet pašuzupurēšanās, kuras pamatā ir dievišķā prasība. Tāpēc šāda mīlestība atklājas tikai ticībā, citādi tā nav saprotama.

Līdz ar to kristietībā tiek izdalītas dažādas mīlestības pakāpes.

Pirmā -zemākā ir saistīta ar tikumības «zelta likuma» izpildīšanu, proti, nedarīt citam to, ko tu negribētu, lai cits to darītu tev. Otrajā pakāpē runāts par nepieciešamību atsacīties no visas mantas, naudas, bagātības u. c., kas pieder cilvēkam, izdalot, atdodot to citiem. Trešā — savukārt mīlestības augstākā pakāpe izpaužas spējā paciest visus pazemojumus, naidu, mocības, sāpēs, saglabājot mīlestību uz cilvēku, uz saviem mocītājiem, slepkavām (kā Kristus sevis upurēšanas aktā to spēj grēcīgā, ļaunā cilvēka labā).

Mīlestības traktējums kristietībā tādējādi paredz pašlepnuma un sevismī-lestības apspiešanu, dvēselisku nesavtību un cēlumu. Šajā prasībā pēc būtības reliģiskā formā tiek fiksēts vispārcilvēcisks tikumības ideāls. Tiek akcentēta « . . doma,» raksta G. Maiorovs, «ka labākais cilvēka dvēseles audzinātājs ir labestība, kas gan nostiprina labo tajā, kas to izrāda, gan novērš ļauno tajā, uz kuru tā vērsta. Ja labestība, ja tā ir dziļa un patiesa, ja nav acumirklīga, bet ir uzstājīga, ja tā ir princips, patiesi paralizē ļaunumu un nokaņo uz atgriezenisku labestību. Patiesa labestība nav lepna un lielīga, tā ir lēnīga un lēnprātīga; tā ne pārāk spriedelē, neaprēķina ienākumus un izdevumus, nav sīkumaina, tā nāk nevis no saprāta, bet no sirds; viņu rada mīlestība. Dot bez atmaksas, neko neprasot pretī, pat negaidot pateicību, un turklāt dot nevis pilnības dēļ, bet vienkārši dēļ vēlēšanās dot — tas ir neierasti, neloģiski, bet tas ir tik cēli un cēlsirdīgi, ka jebkurš vēlētos redzēt ap sevi tieši tādus cilvēkus.»[25]

Šādi ir jāsaprot evaņģēliskos baušļus, abstrahējoties no reliģiskās mācības, kuras ietvaros tie formulēti. Kristietība, citiem vārdiem, pievērsa uzmanību apstāklim, ka parastās morāles pamatā ir juridiski izprasts taisnīgums, ka tā ir atkarīga no tiesiskās apziņas. Tā vadās no principa, ka viena cilvēka rīcībai ir jābūt ekvivalentai otra rīcībai. Citiem vārdiem, taisnīgums ir tad sasniedzams, ja ar labo atmaksā par labo, bet par ļauno — ar ļauno. Taču no pilnīga tikumiskā ideāla viedokļa šādas attiecības ir nepilnīgas.

Viens cilvēks iesitis citam un saņēmis no tā atbildes sitienu, kaut arī pašaizsardzības dēļ un tādēļ, lai ļaunais nepaliktu nesodīts un lai cilvēks, kurš pats izbaudījis ļaunā iedarbību, vairs nemēģinātu turpināt darīt ļauno. Cilvēks, protams, nākotnē atturēsies no vardarbības pret citiem, taču kas to atturēs? Bailes no atmaksas, kas paredz paša ciešanas. Bailes, kuras savā būtībā nav tikums, var atturēt no ļaundarības, bet nav spējīgas tikumiski izlabot cilvēku, padarīt to labāku. Tās nomāc, bojā, deforme personību, apspiežot viņā brīvību un cilvēkmīlestību. Nevar būt labs, nevar mīlēt baiļu dēļ (tas, ka cilvēks nedara ļauno — tā vēl nav morāle). Analoģisks ir princips, ka uz labo jāatbild ar labo (t. i., labo ir jādara tāpēc, ka tev ir kaut kas darīts labs, vai arī tāpēc, ka nākotnē tev kāds darīs labo). Taču šajā gadījumā rīcības princips pēc būtības nav tikumisks, un, proti, — tas ir

savtīgums.

Patiesā tikumība turpretim paceļas pāri juridiskai morālei un balstās uz cilvēkmīlestības principa. Cits vienmēr ir mērķis un vērtība, ne mazāk kā tu pats, un tāpēc labais citam ir jādara, negaidot neko (nedz atalgojumu, nedz ko citu), vienīgi dēļ pašas nepieciešamības mīlēt: «Mīli savu tuvāko kā sevi pašu» (Mat., 22, 39—40).

Vēlākos laikmetos šim morāles aspektam uzmanību pievērsuši daudzi domātāji, akcentējot domu, ka pašu būtiskāko — pats sevi — cilvēks var iegūt, tikai nesavtīgi dodot. Kā rakstīja Hēgelis: «īstas mīlestības būtība ir atteikšanās pašam no sevis, sevis aizmiršana otra personībā un tomēr šajā iziršanā un aizmirstībā pirmām kārtām pašam sevis atrašana un valdīšana pār sevi.»[26]

Arī Tolstojs uzsvēra, ka patiesa mīlestība ir tikai tad, ja priekšroka tiek dota citam, un izaug tā no atsacīšanās no sevis, pašziedošanās. «Mīlestība tikai tad ir mīlestība, ja tā ir sevis ziedošana.»[27] To nevar pārlikt uz nākotni, kad būs labāki apstākļi, nosacījumi (piemēram, materiālie); mīlestība ir vai nu «šeit un tagad» un visa uzreiz (pusmīlestības nav), vai arī tās vispār nav. «Mīlestība nākotnē nemēdz būt; mīlestība ir dabiska vienīgi tagadnē. Cilvēkam, kas nepauž mīlestību tagadnē, nav mīlestības.»[28] Mīlestību, tāpat kā labo, nevar atlikt, pārcelt uz rītdienu. Tā ir absolūti konkrēta un padara arī pašu cilvēku par realitāti, dod iespējamību sevi reāli pārdzīvot šajā absolūtajā konkrētībā un veselumā. «Vienīgi patiesi reālais ir tas, kas jūt, cieš, līdzjūt, mīl, alkst . . ,»[29]

Mīlestība — un arī tādējādi izpaužas viņas unikālā loma dzīvē — ir viena no nedaudzām (varbūt pat vienīgām) sfērām, kurā katrs cilvēks ir absolūti neaizvietojams, un spēj šo neaizvietoja-mibu pārdzīvot. Daudzās sociālās lomās un funkcijās [audis var aizstāt, aizvietot, nomainīt, tikai ne mīlestībā. Šajā dzīves sfērā, citiem vārdiem, atsevišķajam ir augstāka vērtība, nozīme pār vispārīgo (bērnam, vīrietim, sievietei, dzimtenei, draugam u. c.). Cilvēks te nav funkcija, bet ir viņš pats savā absolūtā konkrētībā un nepastarpinātībā. Un tieši tāpēc tikai mīlestībā cilvēks var apjaust savas eksistences jēgu citam, un ari cita pastāvēšanas jēgu priekš sevis. Tā ir cilvēka esamības jēgas augstākā sintēze. Mīlestība palīdz tai atklāties, saskatot un maksima-lizējot, attīstot cilvēkā labo, pozitīvo.

Henrijs Mūrs. Ģimene. 1945—1949

Un, visbeidzot, mīlestība ir viena no cilvēka brīvības izpausmes formām. Neviens nevar piespiest mīlēt (daudz ko var piespiest darīt — strādāt, pat darīt ļaundarības, bet ne mīlēt) — nedz citu, nedz arī pašam sevi. Tā ir brīvas iniciatīvas lieta, kura pati sevi nopamato — tā ir pamats pati sev.

Tai nav ārējā cēloņa un ta nav reducējama nedz uz prāta apsvērumiem, nedz uz dabiskām tieksmēm, instinktiem. Tā bieži var būt prātam izprotama, un tāpēc daudzi, piemēram, L. Feierbahs, tos satuvina, pretstatot abus iracionālajai ticībai: «Tādēļ mīlestība ir identa vienīgi ar prātu, nevis ar ticību, jo, tāpat kā prātam, arī

mīlestībai piemīt brīva, universāla, toties ticībai šaursirdīga, aprobežota daba. Vienīgi tur, kur ir prāts, valda vispārēja mīlestība; pats prāts nav nekas cits kā universāla mīlestība.»[30]

Taču bieži tā izpaužas kā prātam kaut kas gluži neaptverams, it īpaši racionālai loģikai, kalkulatīviem apsvērumiem, kā to, piemēram, akcentēja romantiķi. «Romantiskajā mīlestībā,» rakstīja akadēmiķis V. Zirmunskis, «savienojas romantiķu mācība par dzīvības būtību un pienākumu, mistiskā ontoloģija un ētika. Mīlestība romantiķiem ir mistiska dzīves būtības izziņa; mīlestība atklāj tam, kas mīl, mīlamā bezgalīgo dvēseli. Mīlestībā savienojas zeme un debess, jutekliskais un apgarotais, garīgais gūst iemiesojumu; mīlestība ir pats saldākais prieks uz zemes, viņa ari — lūgsna un debess pielūgšana.»[31] Mīlestībā romantiķi atrada prasību piepildījumu pēc emocionāla siltuma un psiholoģiskas intimitātes.

Šo mīlestības patstāvīgo, pašpietie-kamo dabu varbūt visprecīzāk raksturojis B. Paskāls savā mācībā par «mīlestības kārtību» *(ordo amori* — pretstats kārtībai, kas valda dabā un prātā) vai «sirds loģiku» *(logique de couer)*. Viņš rakstīja: «Sirdij ir savi likumi, kurus nepazīst prāts . .» Un tālāk: «Sirdij ir sava kārtība, bet prātam — sava, tieši prāts balstās uz cēloņiem un pierādījumiem, bet sirds balstās uz citu. Neviens taču necenšas pierādīt, izklāstot secīgi mīlas cēloņus, ka vienu vai otru cilvēku mums būtu jamīl: tas būtu smieklīgi . . Šī kārtība izpaužas novirzēs no kārtības, ko prasa prāts . ,»[32]

Mīlestības specifiku Ortega-i-Ga-sets cenšas raksturot sekojošiem vārdiem: «Mīlestība — un, proti, mīlestība vien un nevis cilvēka mīlētāja totālais dvēseles stāvoklis, — ir tīrs jūtu akts, kas virzās uz kaut kādu objektu, lietu vai personu. Kā jūtu akts mīlestība ir atšķirta no visiem atmiņas aktiem — mīlēt nav apercipēt, ievērot, domāt, atminēties, priekšā stādīties, — un, no otras puses, atšķiras no vēlmes, ar ko tā bieži tiek sajaukta . . Nav šaubu, ka no mīlestības rodas vēlmes, bet mīlestība pati nav vēlme . . Mūsu mīlestība ir pirms mūsu vēlmēm, kas no tās ceļas kā stāds no sēklas.»[33] Laikam nekad strīdi nenorims par to, cik lielā mērā mīlestība ir saprātīga un iracionāla, fiziska un garīga utt. Taču skaidrs ir viens — tajā mēs apjaušam un iegūstam gan dzīves jēgu, gan personisko autonomiju. Mīlestība vienmēr ir laimīga, nelaimīga ir tikai nemīlestība, tās trūkums. Mīlestība ir mūsu spējas, mākslas būt par cilvēkiem — sev un citiem — kritērijs.

o
š

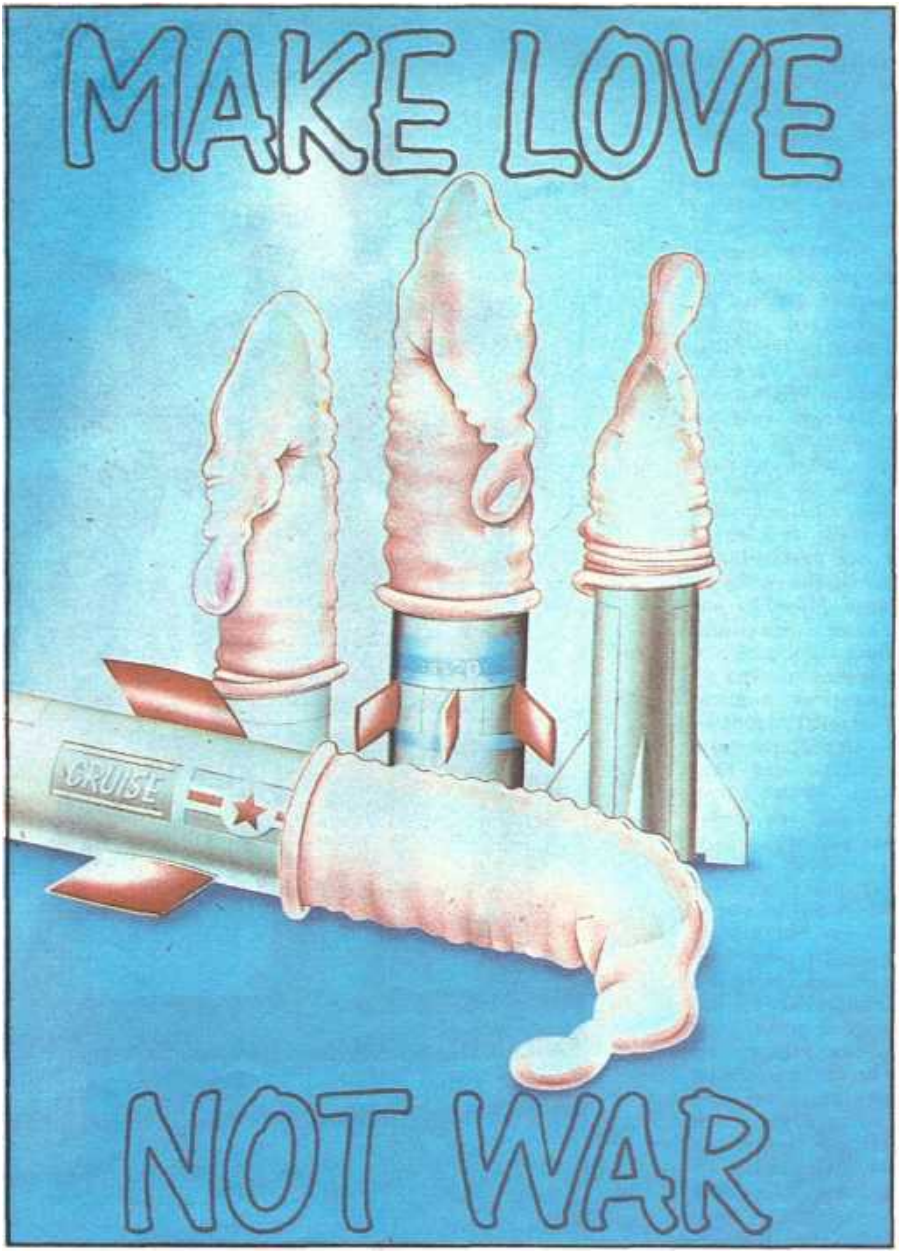

Andra Krieviņa krāsu fotoreprodukcijas

[1] Толстой Л. Н. Полное собр. соч., т. 45. M., **1956. с. 101.**

[2] Fromm E. The Art of Loving. N. Y. p. 111.

[3] Par mīlestību šai aspektā sk.; Васильев К- Любовь. М., Прогресс, 1982.

[4] Ortega-i-Gasets H. Mīlestība un gudrība. R., 1940, 59. lpp.

[5] Par draudzību un mīlestību sk.: Кон И. Дружба. Этико-психологический очерк. М., Политиздат, 1980.

[6] Interesanti norādīt, ka burtiskā tulkojumā no latīņu

valodas vārds «hermofrodīts» nozīmē «gudrības dēls». Tas bija Merkūrija epitets — sākotnēji vesela un tāpēc pie abiem dzimumiem piederoša cilvēka emblēma. Viduslaiku alķīmijā Merkūrijs apzīmēja dzīvsudrabu un vienlaicīgi kalpoja par visai sarežģītu mitoloģisku zīmi, zināmā mērā konkurēdams ar ortodoksālo Kristus tēlu. Atdzimušais Merkūrijs tika izprasts kā «filozofijas akmens», t. i., Kristus ķermeņa alķīmisks ekvivalents.

I Cipars «četri» (atbilst kvadrātam) izsaka gadalaikus, diennakts daļas, pasaules elementus vai stihijas (uguns, ūdens, gaiss, zeme), krāsas (sarkana, balta, zila, melna).

8 Platons. Menons. Dzīres. R., 1980, 76.-78. Ipp.

9 Pirmā Mozus grāmata, 2. nodala. 7.—24. pants.

10 Schlegel F. Werke im zwei Banden. Erster Band. Berlin und Weimar; 1980, S. 32—33.

II Ксенофонт Афинский. Сократические сочинения. М. Л., 1935.

12 Sk.: Tantra. The Indian cult of ectasy. London, 1973., The Art of Tantra. N. Y. and Toronto, 1978.

13 Kons I. «Es» atklāšana. R., Avots, 1984.

14 Ortega-i-Gasets H. Mīlestība un gudrība, 59.—60. Ipp.

15 Platons. Menons. Dzīres, 90. Ipp.

16 Turpat, 97. Ipp.

17 Ortega-i-Gasets H. Mīlestība un gudrība, 83. Ipp.

18 Turpat, 79. Ipp.

19 Fromm E. The Art of Loving, p. 16.

20 Ibid., p. 18—19. «Zīdaiņa mīlestība seko principam: «Es mīlu tāpēc, ka mani mīl.» Nobriedusi mīlestība seko principam: «Es mīlu tāpēc, ka es mīlu.» Nenobriedusi mīlestība nozīmē: «Es mīlu tevi tāpēc, ka tu man esi vajadzīgs.» Nobriedusi mīlestība nozīmē: «Tu man esi vajadzīgs tāpēc, ka es tevi mīlu.» (Ibid., p. 37).

21 Fromm E. The Art of Loving, p. 21.

22 Ibid., p. 22.

23 Fromm E. The Art of Loving, p. 29.

24 Fromm E. The Art of Loving, p. 96.

25 Майоров Г. Г. Этика в средние века., М., Знание, 1986, с. 15.

26 Гегель Г. В. Ф Соч., т. 13. М.-Л., 1940, с. 107.

17 Толстой Л. Н. О жизни, с. 88.

28 Толстой Л. Н. О жизни, с. 83.

29 Unamuno M. de. Dzīves traģiskās jutās, 159. Ipp.

30 Feierbahs L. Kristietības būtība. Nākotnes filozofijas pamati. R., Avots, 1983, 137. Ipp.

31 Жирмунский В. М. Религиозное отречение об истории

романтизма. М., 1919, с. 18.

[32] Паскаль Б. Мысли, с. 103.

[33] Ortega-i-Gasets H. Mīlestība un gudrība, 88.—89. lpp.

Sajās dienās mēs baudām brīvību lasīt vienalga ko — vai tas būtu kāda literāra meistara vai kāda skribenta rakstīts ar tieksmi lietot nerātnus vārdus. Pat ķinītī drīkstam novērot pārīšus, kas izpilda dzimumaktu. Toties attiecībā uz glezniecību un tēlniecību vēl pastāv «aizlieguma aura», kas saistīta ar šo attiecību demonstrēšanu publikai. Monarhiem, aristokrātiem un miljonāriem vienmēr ir bijuši pieejami šie aizliegtie mākslas dārgumi. Arī baznīcai un valdībai. Lai tā rūpētos, ka šie krājumi nav pieejami plašākai publikai. Darbi atrodas krātuvēs, lai garīdznieki un politiķi it kā varētu izlemt, ko tautai lasīt vai — uz ko neskatīties. Savādi, ka, cik mums zināms, neviens no šiem grēcīgās mākslas glabātājiem nav kļuvis par izvarotāju jeb deģenerātu vai zaudējis saprātu, kas, kā viņi apgalvo, varētu notikt ar vienkāršajiem mirstīgajiem, ja tiem atklātu šādus darbus. Bagātie krājēji, eksperti, mākslas kritiķi, garīdznieki, cenzētāji varētu skatīties uz šiem darbiem, nebaidoties kļūt amorāli, bet ne vienkāršs cilvēks. «L' homme moyen» tika uzskatīts kā potenciāls seksuāls maniaks, kuru vajadzētu ieslodzīt ar visiem iespējamiem aizliegumiem. Sīs grāmatas' erotisko gleznu un skulptūru izlasē ir atzītu mākslinieku darbi. Viņu laikmeta lietpratēji ir cienījuši, bieži pat godinājuši to darbus. Kas iedzina šo mākslu pagrīdē? Vai mākslinieki šad tad bija psihiski nenosvērti, ar seksu apsēsti, nepatīkami vai ļaunprātīgi indivīdi? Protams, viņi nebija tādi, kā to it kā liecina viņu darbi. Viņi, līdzīgi «parastam indivīdam», izvēlējās erotisko kā vajadzīgu un spēcīgu mūsu dzīves sastāvdaļu. Kā esmu bieži atkārtojis, erotiskais, tāpat kā okultais, vienmēr pievilks cilvēku uzmanību. Gadsimteņiem ilgi cenzori — gan laicīgie, gan garīgie — ir centušies apspiest visu, kas mums patīkams un jūtas uzbudinošs. (Vai «cilvēku iekāres», kā viņi to formulē.) It kā varētu ignorēt dzīves vispazīstamāko aktu. Kad citu aizbildinājumu nav, viņi saka, ka jāsargā jaunatne. Mūsdienu jaunieši ir redzējuši un piedzīvojuši vairāk nekā to senči. Varam arī droši teikt, ka jaunieši nav

HENRIJS MILLERS

EROTIKA

MĀKSLAS MEISTARU DARBOS

Džordžs Sīgels. Apkampiens

*** Runa ir par grāmatu «Erotika mākslā», kuras ievada autora H. Millera pārdomu fragmentus publicējam.**

1.
Egons Sīle. Vīrietis un sieviete. 1913
čing dinastija, 18. gs. vidus. Lēdija Iņ, lords Jaņ.
Merilina Monro.
Renē Magritts. Atklāsme. 1927 Gistavs Kurbē. Sapnis.

atbildīgi par mēsliem, kuros sabiedrība pašlaik sēž. Notiek diskusijas un raizēšanās par brīvību lasīt, ko katrs vēlas vai nevēlas. Bet, ja uzskatām meistara erotiskās mākslas darbus par neķītriem, degradējošiem un demoralizējošiem, tad šo brīvību var arī apšaubīt. Var jautāt, vai mākslai neizbēgami ir jābūt erotiskai? Literatūrā var mīkstināt erotisko skaistā valodā, un līdz šim tā tas vienmēr ir bijis. Attēlot vīrieti un sievieti seksuālā apkampienā ar glezniecības līdzekļiem ir cita lieta. Sāda žanra glezna vienam gāž pa pieri, citam sit zem jostas. Pieeja ir tieša, spilgta un nepārprotama. Tā nav paslēpju spēlēšana. Visu var ieraudzīt uzreiz: krāniņu, olas, peteni, pupus, dibenu un tā tālāk . . . Nav svarīgi, vai tur Dievs grūžas ar jaunavu vai pīļtēviņš aplec kādu sulīgu nimfu. Bokačo laikmetā bieži vien garīdznieki tika attēloti, veicot aizliegto aktu. Parasti — vīna pagrabā piselīgs mūks jeb mācītājs no mugurpuses izvaro kalponi, kamēr tā lej vīnu no lielas mucas . . .

Sai grāmatā reproducētie darbi attiecas tikai uz pēdējiem trim

gadsimteņiem, bet tie arīdzan ietver visu sabiedrību

ā $ š

šķiru vīriešu un sieviešu t. s. «neķītro» izrādīšanos.

Kas būtu dzīvotspējīgs erotiskās mākslas definīcijā? Vienalga, tas, ko es teikšu, uzbudinās jūsu maņas, pastiprinās jūsu apetīti, mudinās jūsu kaislīgās tieksmes un to nepie-pildāmību. Slavenais franču rakstnieks Blēzs Sandrārs to trāpīgi formulēja, runājot par «Vēža tropiem»: *«Il y des passages qui m'avaient fait* bander» (Ir ceļi, kas sagādā man erekciju.) Nebūdams amorāls, es domāju, ka erotiskā māksla ir veselīga un terapeitiska tiem, kuri ir impotenti vai noslēgti no pasaules. Psihiatri iesaka šādiem indivīdiem meklēt erotisko mākslā un literatūrā, kā arī kino.

Ir savādi, ja kāda kunga erotiskie darbi, kura vārds kļuvis visiem pazīstams, piemēram, Pablo Pikaso, gluži tik vienkārši neiederas augšminētā definīcijā. Brīvs kā putns visās savās izteiksmēs un manierēs, Pikaso izceļas arī šajā sfērā. Viņa erotiskajām gleznām piemīt rotaļīga īpašība, kas glaimo juteklībai, un to cilvēki meklē šādos darbos. Viņš ir meistars, vienmēr pilns pārsteigumiem, bet viņa veidotās ainas ir drīzāk uzjautrinošas, vienkārši patīkamas un kutinošas, nevis uzbudinošas. Viņa kontrasti ir stipri, piemēram, salīdzinot ar japāņu pedantisko nopietnību. Ja japāņu mākslinieks papildina skatu ar humoru, tad nevar būt divu domu par mīlošo nopietnību, piemēram, dzimumaktā stāvus vai — kad sieviete apsēdusies vīrietim virsū — it kā bezsvara stāvoklī. Sad un tad sievietes sejas izteiksme, tās vaibsti izsaka pilnīgu izmisumu. Jeb satīrās, kur pārītis kopojas, bet blakus tiem — ar nopietnu sejas izteiksmi stāv jaunava vai mūķene. Droši vien visizdevīgākais veids, kā attēlot skatītāju gleznā — lai rastos iespaids, ka tas lūkojas caur atslēgas caurumu. Cits variants būtu, ka pārītis novēro sevi spogulī, kas ērti novietots virs gultas. Veidi un līdzekļi nav nesaskaitāmi, bet tie var būt apbrīnojami asprātīgi un provokatīvi. Tomēr vissvarīgākais — lai mākslinieks būtu mākslinieks. Labs pornogrāfisks romāns ir atkarīgs no rakstnieka spējas rakstīt, tas pats attiecas arī uz gleznie cību vai tēlniecību. Pat «neķītrās» mākslas darbos mēs cenšamies atrast meistara roku. «Rakst-nieķeļa» darbi sniedz aukstu vai nožēlojamu sajūtu. Es nesaku «pretīgu» sajūtu, jo vienalga, cik vājš arī būtu kāds darbs, — ja tas liek mums domāt, tad tam ir kāda īpašība, ko nedrīkst noliegt.

4.

5.

Varbūt vīriešu kundzības dēļ sievietes ir devušas ļoti maz erotiskās mākslas jomā. Būtu interesanti tagad redzēt, kā sievietes tiecas pēc «liberizācijas», vai viņas ieguldīs ko jaunu mākslas laukā? Vai viņas koncentrēsies uz tēviņa dzimumorgānu līdzīgi tam kā vīrieši koncentrējušies uz mātītes dzimumorgānu? Vai viņas attēlos dzimumaktu savādāk nekā vīrieši? Ir grūti iedomāties, ka viņas mums piedāvās ko jaunu. Pastāv iespēja, ka sievietes vispār noliegs erotiku kā vīriešu «šovinisma izpausmi».

Ja līdz šim sievietes ir bijušas augsne vīriešu inspirācijai, ko viņas ieguldīs mākslā, kļūdamas ekvivalentas? Vai viņas pazemosies līdz vīriešu pazemīgajam līmenim? Ir pieņemts, ka mākslinieka darbi, kuri centās attēlot šķīstāko un augstāko mīlestības izteiksmi, atrodas slavenajos Indijas Mīlas templos. Attiecībā uz šiem kaislīgās mīlestības brīnumiem varētu teikt, ka tie ir «atbrīvotu» indivīdu darbi, cilvēku, kuri izjūt ķermeni un garu vienā vienībā.

00

o

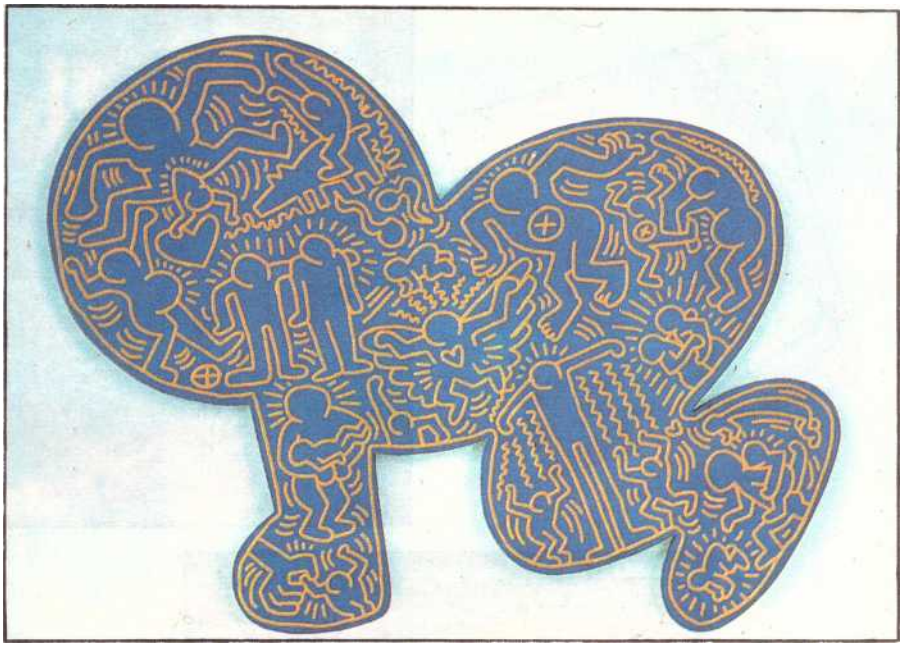

»0
E
Z3
3
4
0 **c**
s
co
01 c
»0
I
55

Vai būtu taisnīgi prasīt no nākotnes «atbrīvojušos» sieviešu mākslu, kaut ko tikpat labu vai labāku, nekā to, ko indiešu mākslinieki jau mums ir devuši? Šis jautājums droši vien ir netaisnīgs, jo atbrīvošanās nenozīmē ko labāku, bet gan citu alternatīvu. Problēmas, ko mēs sev radām, nekad neatrisinās, tās tikai izsīkst.

Pastaiga caur mākslas muzeju var dažu labu iemidzināt. Mums ir diezgan meistardarbu, kuri tiek saglabāti kā mūmijas. Kad mēs nonākam pie erotiskās mākslas, tad it kā nonākam pie īstās dzīves. Mums neinteresē, kurš, ko un kad ir uzgleznojis, mēs vienkārši priecājamies, ka drīkstam piedalīties dzīves dzīrēs.

Bet vai erotiskā māksla izsaka Mīlestību ar lielo burtu? Ne vienmēr. Kad tas tā ir, kad tiek cildināta trauslā un mirstīgā čaula, kas ir cilvēka ķermenis, tad mēs varam ticēt kopā ar ticīgajiem, ka cilvēki ir veidoti pēc Radītāja ģīmja un līdzības. Reliģiskā mākslā

visdažādākie mākslinieki cildina ķermeni. Kad ejam pie dievgalda, mēs simboliski ieņemam Kristus asinis un miesu. Ja ne, tad mēs līdzināmies kanibāliem. Pirms dažiem gadiem, kad pirmo un pēdējo reizi gāju pie dievgalda, es pats ekstāzi neizjutu, bet par spīti tam katru dienu apbrīnoju radīšanas brīnumu un tā lieliskumu. Viens no dabiskākajiem miesas mielastiem ir vīrieša un sievietes saplūsme. Mēs esam tai parādā ne tikai par vislielāko miesisko pārdzīvojumu, kas mums visiem ir zināms, bet arīdzan pašai dzīvei. Ja akta atdarinājums vārdos, krāsās jeb citā veidā kādam šķiet «ļauns, demoralizējošs un degradējošs», tad tie, kuri ņem šādus vārdus mutē, ir slimi un apgānīti. Ja senos laikos šķita gudri un pamācoši apgādāt neofītus iniciācijai ar mīlēšanās rokasgrāmatām, tad šodien vēl jo svarīgāk ir informēt jaunos par mīlestības dziļo un mistisko nozīmi. Jo tam, kam būs gulēt ar sievieti, lai vienīgi apmierinātu savu seksuālo apetīti, nebūs saprotama akta īstā jēga un bauda, — atdot savu dvēseli un sirdi maigai mīļotās žēlsirdībai.

Kīts rakstīja: «Skaistums ir patiesība un patiesības skaistums.» Māksliniekam labāk nekā mācītājam ir zināms, kur atrodas īsts ļaunums. Viņš ir uzticīgs radīšanas brīnumam, ir tā dievinātājs un apliecinātājs. Viņš nesludina, bet aicina aptvert visu, kas rakstīts mūsu sirdīs.

Tulkojis KORUS AVOTS ANDRA KRIEVIŅA krāsu fotoreprodukcijas

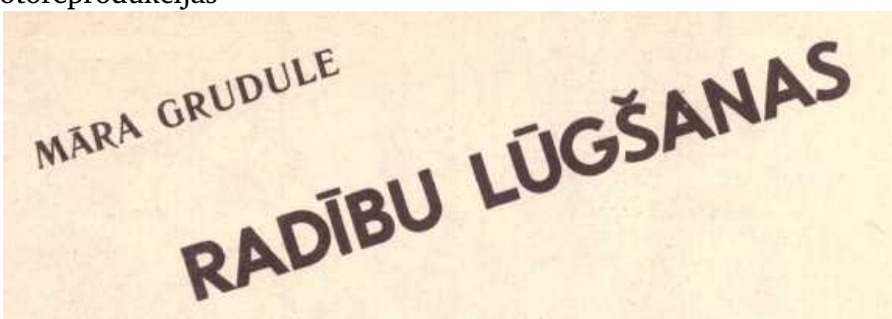

Es sacīju tautiešam,
Lai mērc miežus ūdenī: Jau jostiņu es palaidu Devītā rakstiņā.
(1062)

Krišjānis Barons ievietojis «Latvju Dainās» krietnu skaitu tautasdziesmu, kas dziedamas sievietei mātes cerībās, radot bērnu un sveicot jaunās dzīvības ierašanos pasaulē. Vēl līdz šim nav izdevies noskaidrot šo dziesmu vecumu, bet skaidrs, ka tās krietni senākas par 18. gadsimtu un daļu no tām dzied vēl tagad. Bērniņam pasaulē nākot, gadsimtu gaitā veidojusies un nostiprinājusies pašas tautas gudrība.

šim notikumam pievērsušies arī vācu mācītāji, sastādot baznīcas dziesmu un spredikļu grāmatas un vēlāk — paši rakstot laicīga satura tekstus. Jau 17. gadsimta baznīcas grāmatās atradīsim rindas, kas

domātas topošajām mātēm. Piemēram noderēs fragments no 1685. gada H. Ādolfija sastādītā krājuma «Lettische Geistliche Lieder und Collecten»; *«Vēl cita Lūgšana iekš Sievas Raizēm.* Ak mūžīgs Dievs' in Tēvs / iekš kādām lielām Baidām esmu es nabaga Sieva *I* visi mani Locekļi drebējās in nokratījās. Maniem Miesas Augļiem ir jau Dzimšanas Laiks / bet Dzemdēšanas Spēka manim nevaid. *I* Mans Ģīmis ir nobālies no Noskumšanas *I* viss mans Spēks ir zudis . . .»

Līdzīga satura teksti ievietoti daudzās jo daudzās lūgšanu, pātaru un dziesmu grāmatās vēl līdz pat 19. gadsimta beigām kā cilvēka dzīves būtiskāko notikumu ķēdes viens posms — blakus lūdzamiem vai dziedamiem tekstiem mēra, bada un kara laikos, mēnešos, kad slikti padevusies sēja un raža, negaisā, slimībās un mūžībā aizejot. Parasti šādu dziesmu un lūgšanu skaits nav liels — divas vai trīs ar visai līdzīgiem virsrakstiem. Tā 1722. gada grāmatā *«Lettisches* Gebeht-Buch auf alierfei Zeiten und *Noht-Falle allen Christlichen Behtern zum* Nutz *eingerichtet»* ievietotas trīs lūgsnas — «Grūtas Sievas Lūgšana», «Lūgšana iekš grūtām Sievas Raizēm» un «Pateicība pēc pārciestām Raizēm in Bērna laimīga Dzimuma».

Taču 17. gadsimts un 18. gadsimta pirmā puse ir laiks, kad vācu mācītāju,

kaut arī latviešu valodā rakstītās, grāmatas zemnieku mājās lasītas netiek, daļēji grāmatu trūkuma, daļēji — lasīt neprasmes dēļ, bet galvenokārt tāpēc, ka tas vēl ir laiks, kad latvieša dzīvē valda ticība savas tautas dieviem, pagānisms. Kā apgalvo Ludvigs Adamovičs, tikai 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta pirmajā pusē *«evaņģēliskā kristietība iesakņojas latviešu tautas gara dzīvē, tiklab* Kurzemē un *Zemgalē, kā arī Vidzemē, un katolicisms nostiprinās* Latgalē; tātad latvieši attiecīgo zemes baznīcu *rāmjos piegriežas arī iekšēji kristīgai ticībai un zemes* baznīcas *tiecas pieņemt tautas baznīcas raksturu»'.*

Tātad pirmie 16., 17. un 18. gs. baznīcas grāmatu izdevumi noderējuši vairāk pašu mācītāju, ne tautas vajadzībām. Tomēr dažas reliģiska satura grāmatas piedzīvo atkārtotus izdevumus vēl 19. gadsimtā, kas liecina par to popularitāti tautā. Pie šādiem izdevumiem pieder arī 1711. gadā iznākusī «Garīga pērju *rota, jeb tās teicamas kristīgas sievišķas kārtas Dieva un labo tikumu mīļotājas visdārgais* miesas un dvēseles *glītums, pastāvēdams iekš izlasītām* Dieva *lūgšanām, Dieva rakstu gabaliņiem, atskaņām un daudz jaukām līdz šim* nedriķētām garīgām dziesmām astoņās savādās virknēs *jeb* nodalās *saņemts un* vāces valodā *priekš šim kopā sarakstīts no J. Kundizius: Dievam par godu un tai latviešu draudzei par labu šās zemes valodā iztulkots un ar vajadzīgām lūgšanām vairots. Tulk. S. G. Dīcs, Rīga, 1711, G.* M. Nellers.»

Šī grāmata līdz 1885. gadam izdota vēl trīs reizes; tas ir pirmais

krājums, kas domāts nozīmīgākajiem latviešu sievietes dzīves brīžiem. Katra no 8 pērļu virknēm «savērta» kādam notikumam par godu, piemēram, ceturtā pērļu virkne ap 60 lappušu garumā ietver dziesmas, lūgšanas un dažkārt arī paša autora lietā liekamus padomus, bērniņu gaidot, bet septītā paredzēta slimajām meitenēm, sievām un mātēm. Tādu uzmanību pret sievieti neatradīsim vēl līdz pat gadsimta beigām, kad 1783. gadā Jelgavā klajā nāk «Mācība priekš bērnu saņēmējām», kas tomēr ir galvenokārt vecmātēm paredzēts izdevums.

J. Kundīzija «Garīgā pērļu rotā» atrodams kodols, kuru latviešu sievietei radību brīdim piedāvā vācu mācītājs.

Tas gan ir stipri tāls folklorā atrodamajiem modeļiem. J. Kundīzija dziesmas tulkojis vācu mācītājs Koknesē un Smiltenē Svante Gustavs Dīcs (1670—1723), kas, šķiet, samērā labi apguvis latviešu valodu, bet visai vāji pazinis latviešu garu. Dziesmas un lūgsnas ir labs tulkojums no vācu valodas, bet ne vairāk. Un, iespējams, būtu arī pārlieku bargi 18. gadsimta vācu mācītājiem ko pārmest. S. D. Dīcs grāmatiņu papildinājis ar dažu citu autqru dzejām, tulkojumiem no zviedru valodas un astotajā virknē ievietojis savu dzejojumu.

Savdabīgu tiltu no vācieša piedāvātā uz 18. gadsimtā praktiski izmantoto met šī laikmeta tiešākā lieciniece — latviešu tauta. Ieskatīšos Vecā Stendera vārdnīcas «Lettisches Lexikon» 1789. gada izdevumā.

Materiālus vārdnīcai Vecais Stenders vāca vairākus gadu desmitus un to sastādīja, izmantodams galvenokārt paša dzirdēto un arī savu priekšgājēju J. Langes 1777. gada vārdnīcu un K. El-versa 1748. gada līdzīga satura izdevumu. Ar 21 tūkstoti vārdu abās — latviešu—vācu un vācu—latviešu daļās kopā tā uzskatāma par sava laika plašāko vārdnīcu.

Krājumā citu starpā atrodami ap 3700 ar medicīnu saistīti vārdi un to savienojumi, no kuriem ap 250 (abās vārdnīcas daļās kopā) iepazīstina ar tolaik lietotajiem un atsevišķos gadījumos ieteiktajiem apzīmējumiem grūtniecībai, dzemdībām un pirmajām dienām pēc bērniņa piedzimšanas.

Liekot līdzās «Garīgas pērļu rotas» fragmentus un Vecā Stendera vākumu, lūkošu sniegt ieskatu 18. gadsimta topošās mātes dzīvē.

Bērna ieņemšanas brīdim Vecais Stenders atzīmējis virkni vārdu, kuros gan neatrodam šodien visdziļāk lietoto verbu *ieņemt — audzēties, audzināties, vaisloties, apgrūtināt, apgrūtināta tapt no vīra, labumā ņemties,* 'fruchten', iedzimšana 'Empfängnis'. Šo vārdu vidū īpaši atzīmējams kāds, manuprāt, jauks atvasinājums no vārda *klēpis — pieklē-pot, aizklēpot,* un tas, šķiet, arī samērā precīzi raksturo notikušo. Vecais Stenders gan pats nav dzirdējis lietojam šādu apzīmējumu, bet to atzīmējis kā iesakāmu un labu (vārds pārņemts no J. Langes 1777. gada vārdnīcas).

«Garīga pērļu rota», būdama īsti reliģisks krājums, aicina topošo māmiņu šādā brīdī pateikties Dievam, nodziedot dziesmu, «kurā kāda grūta Sieva Dievam par to iedotu Laulības-Svētību no Sirds pateic *I un tam pašam turklāt to* Miesas-Augli uzticamu pavēl» vai arī *«vienu Dziesmu I kurā viena Māte I kas uz grūtām Kājām staigā I tam* Visu-Augstam *Dievam no* sirds *pateic I ka viņš to Miesas-Augli apsvētījis I un turlīdz par žēlīgu Atsvabināšanu gauži lūdzās».*

A. E. Zibelēns (Cibelin). 16. gadsimts. «Radības».

Kā dziesmās, tā arī lūgšanās līdz ar pateicību par Dieva žēlastību un svētību, līdz ar lūgumu Dievam topošo māti neatstāt arī tad, kad radību brīdis būs klāt, atrodami arī šādi vārdi:

«Pasargi *man visur I kur es iemu un* stāvu *žēlīgi I ka manam mīlam Augjam manās Miesās nekāda Kaita notiek. Pasargi man par Krišanu I* Dauzīšanu *I Iz-bīšanu un* fzbiedēšanu *I lai man arī nekāda neganta jeb briesmīga Lieta manās Acīs* gadās *I ka es neko ne* nomērķējos I un manu Miesas-Augli ne *zīmēju ar kādu negantu Mērķi I un nogriez no man visu I caur ko tas Auglis manā* Miesā *varētu Skādes dabūt . . .»*

Atcerēsimies latviešu tautasdziesmu. Tajā jaunās meitas un sievas tiek aicinātas turēt tīru un izravētu pirts taku, lai nekas negadītos ceļā, «grūtās dienās staigājot», vai arī:

Tais' tautieti dēlu tiltu No *namiņa līdz istabu,*
Lai kājiņas nemetās Grūtajā dieninā.
(1082 var.)

Šāda lūgšana un piedomāšana varbūt patiesi vienu otru reizi atturējusi sievu no kļūmīga soļa vai nelaimes gadījuma laikā, kad savs augums visvairāk jāsargā.

Nu sieva ir stāvoklī. Grūtniece, kā mēs teiktu šodien. Iespējams, ka Vecā Stendera laikā šis apzīmējums nav bijis izplatīts. Pats leksikona autors to laikam nav dzirdējis lietojam — vārdnīcā gan ievietojis, bet atsaucies uz J. Langes vākumu. Līdzās tam Vecais Stenders pierakstījis vārdu savienojumus: *grūta sieva, bērnīga sieva* (no

tā arī bērnīgs *'truchtbar an Kindern'), tā ir ar* bērnu, *tā ir radās, uz grūtām kājām būt, ar bērnu būt, tā sieva ir* uz radībām 'das VVeib *ist un guter* Hofnung'.

Grūtniecības laiks liecas uz otru pusi, un topošā māmiņa sāk just pirmās sava bērna kustības. Šis brīdis it kā pastiprina sievietes atbildību par savu nākamo bērniņu un viņa veselību un aizsāk nopietnu gatavošanos radībām.

S. G. Dīca tulkotajā «Garīgā pērļu rotā» varam atrast arī īpašu lūgšanu sievai, kas «dzīvu Augli savās Miesās mana»-.

«..dod man Stiprumu un Spēku *I* ka es varu to Augli manās Miesās spirgtu un veselu nest *I* un pēc īstā Laikā laimīgi un priecīgi dzemdēt un šinī Pasaulē atnest. To palīdz man tu uzticams Sirds-žēlīgs Dievs un tava mīļa Dēla mana Kunga un Pestītāja Jēzus Kristus puses *I* Amen,» lūdz jaunā māte Dievam.

Būtiska nozīme arī vecmātei, no viņas amata prasmes dažkārt atkarīgs viss dzemdību iznākums, tādēļ «Garīga pērļu rota» dod vērā ņemamu padomu: «Bet kad tā Dzemdēšanas-Stunda danāk *II* tad apskataities pēc godī-

gām *I* kristīgām *I* dievbijīgām *I* sirdīgām *I* stiprām un neapnikušām Sievām *I* kas tik lab ar Padomu un realizēšanu tā arī ar uzmanīgu Lūgšanu un Mūsu Tēvs *I* kas visu—vairāk pie ps grūtas Lietas dara *I* jums klāt stāv.» Vecā Stendera vārdnīcā kā atsevišķa ligzda ievietots ģermānisms bādmode-re ar tulkojumu *Hebamme,* un tas ir vārdnīcas latviešu—vācu daļā, tātad tautā ieviesies un lietots. Nekādu citu apzīmējumu šim amatam latviešu—vācu daļā neatrodu, izņemot vārdu *ligzdu māte,* pie kuras ir vārdu savienojums veca māte ar pamatnozīmi *'GroBmutter'* un blakus-nozīmi *'Hebamme'.* Turpretī vācu—latviešu daļā ligzdā *Hebamme* tulkojums šāds: *bērnu saņēmēja,* saņēmēja *māte, veca māte, (bādmodere).* Ģermānisms, kā redzams, likts iekavās, šādā veidā Vecais Stenders atzīmēja vārdus, kas lietošanai nav iesakāmi. Manuprāt, ievērības cienīgs gadījums — priekšroka dota latviskajiem vārdiem, kaut tautā, iespējams, lietoti ģermānismi.

K. Barona Dainās atradu tikai vienu piemēru ar apzīmējumu 'veca *māte': Veca māt', veca māt',*

Važosim ciemiņā,
Nu *nevaid salti laiki,*
Nu *nečīkst kamaniņas.*
(1070)

Un arī šai gadījumā neņemos apgalvot, ka dziesmiņas teksts saistāms ar braukšanu palīdzēt radībās, kaut arī tautasdziesma atrodama nodaļā **«Grūtas sievas pienākumi, josta devītā rakstā, vēsts mātei un vecmātei».** Varbūt aiz jēdziena «vecmāte» slēpjas Dainās lietotais «māmiņa»:

Zīlīt' skrēja upes malu Ar mazo grāmatiņu:

Māmiņai vēsti nesa,
Ka es loti nevesela.
(1066)

So dainu skaits neliels — tikai četras, neskaitot variantus.

Pašai radību norisei Vecā Stendera leksikonā atrodama gara virkne apzīmējumu — *dzemdināšana, dzimšana, dzemdēšana,* radas, radībās cīsties un *cīties 'in Kindesnothen sein',* radās *gulēt, radās būt, tur tagad ir radas, radās nākt, atdzemdēt, atdzemdināt, bērnu* radas. Savukārt dzemdību sāpes sauktas par bērnu *sāpēm,* mātes *sāpēm, bērnu raizēm,* radības *sāpēm* un *mātes uznākšanu 'Mutterbeschwerung'.* Daži vārdi par pēdējo apzīmējumu. Iespējams, ka tas saistāms arī ar kādu sāpīgu dzemdes slimību. Senie latvieši par māti saukuši arī cietu, dzīslainu gaļas gabalu dūres lielumā, kas novietots muguras tuvumā. *«Nemierīgā stāvoklī vai* nobīdīta *no vietas, māte ar rokām apskauj cilvēka iekšas un, pārmērīgi spiežot, izsauc briesmīgas* vēdera *vai galvas sāpes. So slimību* lielākā daļa saistāma ar dzemdes *slimībām, lai* «māte *noguldītu», slimo ved uz pirti, saka vārdus un zāļotāja brauca vēderu (. .):* «Dzemdīfe, *mātīte,* vandies, velies savā *vietiņā: kreisajos sānos,* apakš *nabas — tur zelta gultiņa, tur* dūnu *spilventiņš»*[2].

Savukārt Kundīzija «Garīgā pērļu rotā» atrodamas dziesmas radību sāpju remdēšanai, piemēram, dziesma *«kurā kāda Dieva-bijīga Sieva I kas Radības Bēdās stipri cīnās un pārlieku lielas Sāpes cieš I Dieva priekšā gauži žēlojās».* Ieskatam neliels fragments:

«2. Jau Auglis nāk *I* Jau celties sāk *I* Tēvs sniedz tam savu Roku */* Man grūt ir gan *I* Kungs palīdz man I Un-vieglini to Moku. 3. Man Spēka nau *I* Ak Dievs! ne ļau *I* Man vārdzināt par Mākti: */* Jau Krāsa nīkst; *I* Sirds lec un tvīkst *I* Dod pārciest drīz šo Jakti.

4. Es sauc' un brēc' *I* Es neatjēdz' *I* Iekš Sāpēm pati sevis *l* Es nonīkstu *I* Kungs! palīdz nu *I* Ne viens to nespēj bez tevis.»

Kad sievu bēdas un sāpes nomoka tik stipri, ka dziedāt nav iespējams, tad krējumā atrodams padoms «Adder *lai tad* tā Sieva ar šiem *vārdiem nopūšas uz savu Jēzu»:*

«Kungs! Sāpes man un Nāve spiež, Tās manu Sirdi apkārt griež:
Ja tu man vēli Labumu,
Tad žēlo man un Bērniņu.»

īpaša dziesma pērļu virknē paredzēta arī tām sievām, kas dzemdību brīdī ir klāt — «Viena *Dziesma I Kurā tās ap*-kārt-sfāvēdamas Sievas Dieva priekšā *gauži žēlojas par tām redzamām Bēdām tās Sievas I kas iekš grūtām Radībām cītās».* Lūgumi Dievam palīdzēt un izvest dzemdētāju no «sāpju akas» mijas ar žēlabām par savu nespēcību dabas priekšā *(«Gan labprāt mēs cik spēdami palīdzētu I bet cilvēki I* Ne var ne ko še *saprast.»)*

18. gadsimtā visā Eiropā, ne tikai Latvijā, bērna un mātes, mirstības procents dzemdībās ir visai liels, par ko arī liecina daži

«Pērļu rotas» izteiksmīgie virsraksti — *Ja notiktu I ka Sievai iekš Radībām jeb pie Dzemdēšanas būtu sava* Dvēsele jā-izlaiž I *var tai priekšā lasīt jeb dziedāt . . .»* vai *«Dziesma I kad* Auglis nedzīvs dzem», vai arī «Iepriecināšana *priekš tām I kam* radībās *jāmirst».*

Paviršī ievēro grūtnieces un bērna higiēnu, nav zāļu, un rīcībā esošie instrumenti — dzemdību stangas un pincetes — ir neērtas un daudzās vietās, it īpaši laukos, vispār nav pieejamas. Vecmātēm trūkst zināšanu un prasmes. *«In a difficult labourthe aim was to save the mother, and the infants were mercilessly sacrifised».*[3]

Par īpašiem sarežģījumiem dzemdībās (bērna nepareizu guļu, dzemdes plīsumiem utt.) ar atbilstošiem to apzīmējumiem G. F. Stendera leksikonā nekādas ziņas neatrodu. Un tas arī saprotams, jo datu, ka Vecais Stenders būtu īpaši interesējies par šo medicīnas nozari, man nav, kaut arī laimīgā laulībā ar mācītāja Braunšvega meitu pats leksikona autors piedzīvo vairākus bērnus, no kuriem četri — trīs meitas un dēls — sasniedz cienījamu vecumu.

Toties pierakstīta vesela virkne apzīmējumu priekšlaicīgām dzemdībām un nelaikā dzimušiem bērniem, un tie varbūt saistāmi ar jēdzienu *aborts — nelaiķa auglis, nela*icinieks, tas viņai pārgājis, *nelaiķa auglis pārgājis 'das Frucht ist ihr abgegangen', to miesas* augļu *izdzīt, bērnu miezt 'die Frucht abtreiben'.*

Daži apzīmējumi saistāmi ar kādu jaundzimušā slimību, ar aci saskatāmu, uzkrītošu kroplību — vaigsts, vaigslīgs *auglis, vaiglis 'Mißgeburt',* pieminētas arī apdzimtas jeb iedzimtas vainas, to starpā *apdzimis ar klepu 'dem Husten angebohren', 'Erbhusten'* un minēta tāda nelaime kā nogulēt bērnu *'ein* Kind *in Schlaf ersticken'.*

Bet, ja dzemdības, kaut ne bez sāpēm, tomēr rit normāli un nabas šņore ir jau nogriezta, un arī tā *otra puse 'placenta'* ir jau *izgājusi* vai *izņemta 'die Nachgeburt ist ihr schon abgegangen*', tad, lietojot 18. gs. leksiku, var teikt, ka *sieva ir savu miesas* augļu *priecīgi saņēmusi, sieva* sakritusi, bērnu dabūjusi, bērns *pasaulē nācis,* un īsti vietā iederas S. G. Dīca vārdi no paša tulkotās «Pērļu rotas»;

«Visām Mātēm / kas iekš Radības-Bēdām cītās / tomēr pēc savādas Iepriecināšanas pieder / ka pēc tās dažādas Kaukšanas I Brēkšanas un Vaidēšanas tām būs smieties *I* gavilēt un priecīgi kliegt *I* un pēc tādām gaužām Sāpēm *I* ar priecīgu lerau-dzīšanu ielīksmināt tapt, . .»

Turpat atrodama arī *«Pateicības* Lūgšana *kādas Sievas I kad Dievs iz Radī*-bas-Bēdēm žēlīgi palīdzējis». Citēju nelielu fragmentu:

«8. Tu mani Lietā licis *I* Man Prieks no Bēdām ticis I Nu vairs tā ne pieminu *I* Ko cietušu sev' zinu. 9. Tas Auglis ir atvadīts I Bez visām vainām radīts I Ko es I Kungs! lūdzu tevis / To tu man esi devis. 10. Lai mūžam turu Prātā *I Kā* es apdāvināta: *I* Tā palīdz citām vājām *I* Kas iet uz grūtām kājām . . .»

Nu māte guļ radās *'in* Wochenbett *liegen'* un radības *gultā* «Wochenbett», un par būtisku viņas dzīves sastāvdaļu pirmos pēcdzemdību mēnešus kļūst bērniņa barošana. Protams, viss sarežģītāk, ja dzemdētāja ir sausa *amme 'ein Weib, das* keine Brust zum Stillen hat' tad steidzīgi jāmeklē *piena māte, amme* jeb *zīdītāja.* Vārdam *barot* Vecā Stendera leksikonā atrodam šādus sinonīmus — *zīdīt, nozīdīt 'absäaugen', pārzīdīt* 'übersäugen', zīdināt, audzināties, *pupus atlaist, rietināt, pierietināt, ierietēt.* Sai laikā jaundzimušais tiek saukts par *zīdāmu* jeb *zīžamu* bērnu, *zīdi, pupu bērnu, pupzīdi,* bet pēc atšķiršanas no krūts — par *atšķirtni.*

Pārlapojot «Garīgu pērļu rotu», ceturtajā pērļu virknē atrodama arī kāda it jauka *«Ikdienišķa Lūgšana kādas Mātes I kam Bērns pie Pupa»:*

«Ak mans Kungs Jēzus / es pateicu Tev *I* ka Tu man cienījis Mātei#būt *I* un man to žēlastību dodi I kā es to ar manām Krūtīm zīdīt varu. Es ieslaucu savam Bērnam to Mātes-Pienu Mutē *I* ieslauci tu tam / mans Pestītājs *I* Tavu Mīlestību un svētu Bijāšanu. Ak, lai tas par visām Lietām dzīvs Loceklis pie tavām Miesām allažiņ paliek! Slāpē iekš viņa tos iedzimušus Grēkus un visu Niknumu *I* dod viņam Tavu Garu un Tavu Prātu / pasargi to par tās ļaunās Pasaules Apgrēcību un Viltību (svētī un apsvēti to pie Miesas un Dvēseles I lai tas aug ikdienas Gudrībā / Vecumā un Piemīlībā pie tev *I* ak Dievs *I* un Cilvēkiem *I* Āmen.» Un tomēr 18. gadsimta sākumā, kad J. Kundīzija krājumi latviešu valodā iznāk pirmo reizi, tas, daudz nekļūdīšos apgalvodama, latviešu sētu nesasniedz. Toreiz vēl Latvijas namos un pirtiņās drīz vienā, drīz otrā vietā skan vecmāšu un klātstāvētāju vārdi: *«Šaujies, līdaciņ zaļā,* no *ezera laukā — kungi nāk,* kungi *brauc — zelta zēģeles liecās»* un «Tu, balta apaļa dzemdīte, kā apaļš āboliņš, *tupi savā vietiņā, kā piedzimusi, kā atnākusi, kā atnākusi — kamēr es miršu»,* trīsreiz trīs skaitīti, šie vārdi noteikti līdzēja tikpat labi kā J. Kundīzija «Garīgas pērļu rotas» lūgšanas. Jo būtība jau nav vārdos, ko skaita, bet apziņā, kam cilvēks tic.

PARINDES

1. Adamovičs L. Latvju baznīcas vēsture, R., 1934. Atsevišķs novilkums no Latviešu Konversācijas vārdnīcas 85. burtnīcas, 21 522. sleja.

2. Blumentāls D. Materiāli farmācijas vēsturei. — Latvijas Farmaceita žurnāls, 1927. 9, 310. Ipp.

3. Stinger Ch. Underwood E. A. A. Short History of Medicine. — Oxford, Clarendon press, 1962, p. 175.

A. ZALKINDS

REVOLUCIONĀRĀ PROLETARIĀTA 12 DZIMUMBAUSLI

w

Esmu pārliecināts, ka prof. A. Zalkinda grāmatas «Revolūcija un jaunatne» (M., 1924., J. Sverdfova v. n. Komunistiskās

universitātes izdevums) publicētos fragmentus izlasījuša cilvēka pirmā reakcija būs tāda pati kā mana — smiekli. Tiešām, kā lai nesmejas, lasot tādus formulējumus kā: «Dzimumdzīve kā proletariāta kaujas arsenāla neatņemama daļa» vai «Dzimumtieksme pret šķiriski kaitīgu objektu ir tāda pati perversija kā cilvēka dzimumtieksme pret krokodilu vai orangutānu». Bet pēc teksta pārlasīšanas iespaids nemanāmi mainās — rodas aklu, murgainu šausmu sajūta. To sekmē profesora frazeoloģija, piesātināta ar tādiem izteicieniem kā «nesaudzīgi vajāt», «audzināt revolucionārā garā», «stingri sodīt» un visa grāmatas atmosfēra, bet otrkārt, tā topošās «sarkanās jaunatnes» jeb «jau-nuļu», kā viņus maigi (kā gans) nodēvējis autors, dzimumaudzināšanas koncepcija, kas sniegta darbā. Nepieciešams īpaši atzīmēt, ka autors piedāvā tieši viengabalainu koncepciju, pamatotu ar «klasiķu» darbiem, kuras īstenošanai dzīvē būtu jānodrošina revolucionārā proletariāta un vispirms «darbaļaužu īstenās varas — administrācijas, partijas un arodbiedrību» uzvara.

Patiesības labad jāteic, ka Komuniversitātes redaktora M. Ļadova (autoritatīva komunistiskā zinātnieka, pirmo partijas vēstures grāmatu autora) rakstītajā priekšvārdā grāmatai runāts par Zalkinda darba diskutablo ievirzi, arī, ka daži autora spriedumi «vienam otram var šķist apstrīdami». Taču šo priekšvārda neitrālismu pilnā mērā kompensē padoms apspriest grāmatu katrā jaunatnes pulciņā, un tiem laikiem lielā tirāža (10 tūkst.). Sasummējot vispārējo apspriešanu un tirāžu, mēs gūstam priekšstatu par grāmatas ideju izplatības plašumu. Un tomēr — vai autora koncepciju var aplūkot nopietni! Jebkurā, pat vislabākajā mācībā taču var būt galējības, kas neraksturo visu mācību. Varbūt mūsu priekšā ir tikai autora — marksista sapņojumi, kas atrauti no realitātes, un abstraktas shēmas — nekaitīgas un aizraujošas. Bet vai tas ir tā! Vai šis darbs nav teorijā līdz galējībai novesta boļševiku prakse!

A. Zalkinda un viņam līdzīgos darbos var atrast daudzas pamācošas domas. Es aprobežošos ar vienu. Zalkinds pauž apmierinājumu sakarā ar to, ka «šur un tur atsevišķas drosmīgas, saliedētas grupiņas jau mēģina saistīt sevi ar pilnīgi noteiktām direktīvām dzimumdzīves jomā». .

Vai šīs dzimumdirektīvas neatgādina šodien vērojamo tieksmi pēc likumiem, nereti pilnīgi nesaprātīgiem un neizpildāmiem, piemēram: likums par jaunatni, par atklātumu u. c. Drīz mēs sacerēsim Likumu par Patiesību vai Likumu par Brīvību, vai, galu galā. Likumu par Mīlestību un Laimi. Esmu pārliecināts, ka mūsu patiesi traģiskajā situācijā labāk atslābināt

valsts dzelžaino tvērienu, un tad šīs normālās un dabiskās cilvēku attiecības brīvi cilvēki noregulēs paši.

ALEKSANDRS KAZAKOVS

Vecā tikumība ir mirusi, sairst, pūst. Ekspluatatoru šķiras, kas to radījušas sev, savai pašaizliedzībai, vēsturei vairs nav vajadzīgas, un cilvēces lielum lielais vairākums sāk uzvesties nepavisam ne tā, kā buržuāzijai gribētos. Vēstures avanscēnā izvirzās jauna valdošā šķira; tā sāk veidot savus uzvedības likumus, savu ētiku.

Ētika, tikumība vienmēr ir bijusi šķiras pašaizliedzības faktisko likumu kopums; tā ir mācījusi, kā jārīkojas vienā vai otrā gadījumā no **šķiriskās lietderības** viedokļa. Tādai pašai acīmredzot jābūt un tāda būs jaunā šķiriskā ētika — **proletariāta ētika;** tai jārada no **revolucionāri proletāriskās lietderības viedokļa derīgi uzvedības likumi.**

Ētika izzudīs tikai tad, kad izzudīs arī šķiru cīņa, jo tajā vēstures periodā vairs nebūs vajadzīgi īpaši likumi īpašai, «šķiriskai» uzvedībai, kas būtu pretnostatīta citai, šķiriski naidīgai uzvedībai; kolektivizētā cilvēce būs kopēju, vienotu centienu piesātināta, un tās izpausmes regulēs likumi, kas pilnīgi atšķirsies no tiem, kuri eksistē šķiru sabiedrībā. Cilvēces attīstības priekšvēstures periods tad pāries vēsturē.

Bet pārejas periodam, proletariāta šķiru cīņas ārkārtīgas saasināšanās periodam, tam ētika ir nepieciešama. Kāda tad tā ir?

Tātad: **kolektīvisms, organizētība, aktīvisms, dialektiskais materi**ālisms — lūk, četri varenie pašlaik topošās proletāriskās ētikas celtnes pamatbalsti; lūk, četri kritēriji, no kuriem vadoties, vienmēr iespējams noskaidrot, vai no revolucionārā proletariāta interešu viedokļa ir lietderīga tā vai cita rīcība. Viss, kas sekmē darbaļaužu revolucionāro, kolektīvisko jūtu un rīcības attīstību, viss, kas vislabāk sekmē proletāriskās saimniecības plānveida organizāciju un disciplīnas plānveida organizāciju proletariāta iekšienē; viss, kas palielina proletariāta revolucionārās cīņasspējas, tā elastību, prasmi cīnīties un karot; viss, kas noņem mistisko, reliģisko plīvuru darbaļaužu acīm un smadzenēm, kas vairo viņu zinības, dzīves analīzes materiālistisko asumu,—tas viss ir **tikumisks, ētisks** no proletāriskās revolūcijas, kas attīstās, interešu viedokļa; tas viss ir apsveicams, visādos veidos kultivējams.

Un otrādi: viss, kas veicina darbaļaužu individuālistisko izvēlēšanos; viss, kas dezorganizē proletariāta saimniecisko organizāciju; viss, kas attīsta šķirisko baiiīgumu, apjukumu, trulumu; viss, kas darbaļaudīs audzē gara tumsību un māņticību, — tas viss ir **netikumisks, noziedzīgs;** šāda uzvedība proletariātam nesaudzīgi jāvajā.

No tā mums tagad kļūst iespējama arī atsevišķu buržuāziskās

morāles normu kritika. Mēs vaiom jebkuru ekspluatatoriskās ētikas uzvedības likumu aizstāt ar pilnīgi konkrētu, praktisku apsvērumu, kas vērsts uz proletariāta šķirisko interešu aizsardzību.

Ekspluatatoru bībeles «tev **nebūs** zagt» sen un labi ir aizstāts ar biedra **Ļeņina** ētisko formulu: «laupi salaupīto», kas ir tikai Marksa formulas: «ekspropriatoru ekspropriācija» krievisks veids. — Protams, biedrs **Ļeņins** nebūt nav devis savu svētību nepamatotai laupīšanai, bet tikai tiecies pierādīt, ka tas, ko buržuāzija darbaļaudīm nolaupījusi, darbaļaudīm jāņem atpakaļ. Tātad te nav nekādas runas par tiesībām ikvienam aplaupīt ikvienu. Visas bagātības pieder to radītājiem, t. i., darbaļaudīm, un tāpēc darbaļaudīm ir tiesības izmantot šīs bagātības savām vajadzībām; tātad — buržuāzijas ekspropriācija kara komunisma periodā bija ētiska, padomju, t. i., darba, varas veiktā baznīcas vērtību ekspropriācija bada laikā bija ētiska, lai kā arī pret šīm ekspropriācijām nebūtu kaukuši buržuāziskās ētikas, t. i., privātīpašuma, apustuļi. Bet no tā nebūt neizriet, ka bandīts, kurš uzbrūk pilsonim, kaut vai nepmanim, un piesavinās viņa īpašumu, arī rīkojas ētiski. Viņa rīcība ir visrupjākais un nekaunīgākais individuālisms, kas izpaužas vienīgi kā naudas pārvietošana no vienas privātīpašnieciskas kabatas otrā, tikpat privātīpašnieciskā kabatā. Tādēļ šādu bandītu kā tādu, kurš no politiskā, kolektīviskā viedokļa rīkojies netikumiski, turklāt tādējādi grāvis proletāriskās varas autoritāti, traucējis darbaļaužu sabiedrisko mieru, proletāris-tiskā vara arī nesaudzīgi vajās. Ekspropriatoru ekspropriācija ir tikumiska vienīgi tad, ja tā nāk par labu visiem darbaļaudīm un visupirms proletariātam un ja to organizēti īsteno pēc darbaļaužu reālās varas (to administrācijas, partijas, arodbiedrības) pavēles. Tikai tāds «zagt» ir ētisks, tikumisks, jo tas sekmē proletāriskā kolektīva labklājību **(kolektīvisms),** tā varas noturīgu organizāciju **(organizācija),** tā cīņasspējas un apzinīguma pieaugumu **(aktīvisms, materiālisms).**

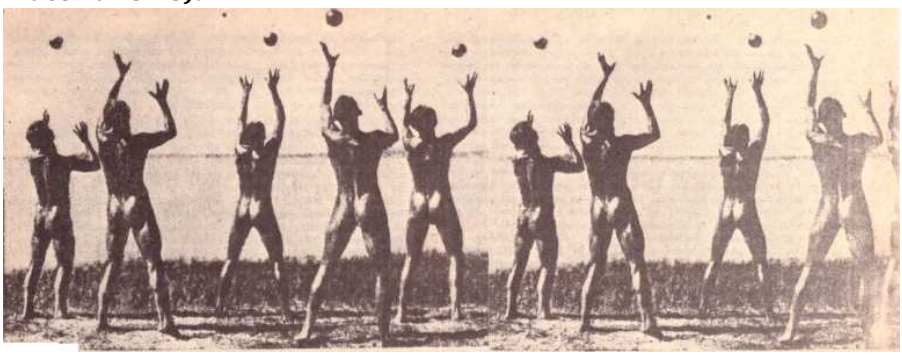

eOoAHIJC. tī bO;Uyi“ **,**
t, *C<tAUU<-, tiO.Ui* it .

«Tev nebūs nokaut» — buržuāzijai, patiesību sakot, tas bija liekulīgs bauslis, jo tā visizsmalcinātākajā veidā nogalināja, kad tai to vajadzēja, un vienmēr saņēma tam nepieciešamo Dieva svētību. Proletariāts — vēsturē pirmā šķira, kas neliekuļo, — izturēsies pret šo likumu pilnīgi atklāti, stingri lietišķi, no šķirisko interešu viedokļa— dialektiski. Ja cilvēks ir ārkārtīgi kaitīgs, bīstams revolucionārajai cīņai un ja nav cita veida, kā viņu ietekmēt brīdinoši un audzinoši — tev ir tiesības viņu nogalināt, protams, tās tu nevari dot pats, bet tās tev dod tava likumīgā šķiras orgāna lēmums (lielu briesmu brīžos, protams, būtu bezjēdzīgi gaidīt šādu lēmumu, bet tev ir pienākums pēc tam vienmēr ziņot šķiras orgānam par šādu rīcību). Slepkavība personisku, privātīpašniecisku rēķinu kārtošanas vārdā, patvaļnieciska slepkavība no proletāriskās ētikas viedokļa ir netikumiska, noziedzīga, un proletāriskajai varai tā bargi jāsoda. Revolūcijas niknākā, nelabojamā ienaidnieka slepkavība, slepkavība, ko **organizēti** izdarījis šķirisks **kolektīvs** — saskaņā ar šķiriskas varas rīkojumu, proletāriskās revolūcijas **glābšanas** vārdā — ir likumīga, ētiska slepkavība, **likumīgs nāvessods.** Proletariāts nav cietsirdīgs un, tiklīdz tas būs iespējams, aizstās nāvessodu ar vieglāku soda veidu, ja briesmu asums mazināsies, bet šajā aizstāšanā nav nekādas pseidofilozofiskas liekulības, jo **cilvēka dzīvei proletariāta acīs nav metaliziskas pašpietiekamas vērtības.**

Tam eksistē tikai proletāriskās revolūcijas intereses, cīņa par cilvēces atbrīvošanu no ekspluatācijas.

«Tev būs savu tēvu godāt» — proletariāts rekomendē godāt tikai tādu tēvu, kas ieņem revolucionāri proletārisku pozīciju, kas apzinīgi un enerģiski aizstāv proletariāta šķiriskās intereses, kas savus bērnus audzina uzticīgus proletāriskajai cīņai, — kolektivizētu, disciplinētu, šķiriski apzinīgu, revolucionāri drosmīgu tēvu. Savukārt citus tēvus, kas pret revolūciju noskaņoti naidīgi, vajag pāraudzināt; **bērniem pašiem jāpāraudzina viņus** (ko arī tagad dara komjaunieši, pionieri). Bet, ja tēvi nekādi neļaujas šai revolucionārajai audzināšanai, ja viņi arī saviem bērniem visādi traucē augt revolucionārā garā, ja viņi neatlaidīgi mēģina no saviem bērniem izveidot šaurus saimnieķeļus, mistiķus—■ tad revolucionārajiem bērniem nav vietas pie tādiem vecākiem; pēc enerģiskas cīņas, ja tā izrādījusies nesekmīga, bērniem ir ētiskas tiesības pamest tādus vecākus, jo revo**lucionārās šķiras intereses ir svarīgākas par tēva labklājību.** Paš-pietiekama «paternitāte» šķirai neeksistē, tāpat neeksistē arī paš-pietiekama tēvu «godāšana».

«Negrēko, bet radi» — šo bausli daļa mūsu jaunatnes mēģina aizvietot ar citu formulu: «dzimumdzīve — katra privātā lieta», «mīlestība ir brīva» — bet arī šī formula nav pareiza. Buržuāzijas liekulīgi uzliktie svētulīgie aizliegumi, kas ierobežo dzimumdzīvi,

protams, ir muļķīgi, jo tie dzimumdzīvē saskata kaut kādu grēcīgu izcelsmi. Mūsu viedoklis var būt tikai revolucionāri šķirisks, stingri lietišķs. Ja tā vai cita dzimumizpausme sekmē cilvēka nošķiršanos no šķiras, notrulina viņa zinātnisko (t. i., **materiālistisko)** ziņkāri, **atņem viņam da|u radošā ražošanas darba spēju,** kuras nepieciešamas šķirai, **samazina** viņu **cīņasspēju** — nost ar to. Pieļaujama ir tikai tāda dzimumdzīve, kas sekmē kolektīvisku jūtu, šķiriskas organizētības, radoša ražošanas darba un cīņas aktivitātes kāpumu, izziņas asumu (šie principi *ir autora* turpmāk *aprakstīto* dzimumnormu pamatā).

Utt., u. t. jpr. — šie piemēri mums rāda, ka organizētais, aktīvais un materiālistiski apzinīgais kolektīvisms ir tas tikumiskais pārbaudes akmens, uz kura var nekļūdīgi pārbaudīt tās vai citas mūsu rīcības revolucionāro asumu, šķirisko pareizību. Visa mūsu dzīve, visa mūsu sadzīve jāveido tieši uz šo principu pamata.

Jebkuras proletāriskās šķiriskās uzvedības jomas normu izstrādes pamatā jābūt **revolucionārās lietderības** principam. Tā kā proletariāts un tam ekonomiski piekļāvušās darbaļaužu masas sastāda cilvēces lielāko daļu, tad **revolucionārā lietderība ir arī vislabākā bioloģiskā lietderība,** vislielākais bioloģiskais labums (par ko mēs tālāk pārliecināsimies).

Tātad proletariātam ir pilnīgs pamats iejaukties mūsdienu cilvēka dzimumdzīves haotiskajā attīstībā. Atrodoties tagad sākotnējās sociālistiskās uzkrāšanas stadijā, pirmssociālistiskās, pārejošās, varonīgās nabadzības periodā, strādnieku šķirai sava enerģija jāizmanto ārkārtīgi apdomīgi, tai jābūt taupīgai, pat skopai, ja runa ir par spēku taupīšanu cīņas fonda uzkrāšanas vārdā. Tādēļ tā neatļausies tādu neapturamu enerģijas bagātības noplūdi, kāda raksturīga mūsdienu buržuāziskās sabiedrības dzimumdzīvei ar tai piemītošo agrīno uzbudināmību un patvaļīgajām, neapvaldītajām dzimumizpausmēm, dzimumjūtu sadrumstalotību, neremdināmo kairināmību un traumīgo vājumu, ārprātīgo svaidīšanos starp erotiku un juteklību, dzimumattiecību rupjo iejaukšanos šķiras intīmajās iekšējās saitēs. Proletariāts aizstāj haosu ar organizāciju ekonomikas jomā, tas ieviesīs plānveidīgas un lietderīgas organizācijas elementus arī mūsdienu dzimum-haosā.

Dzimumdzīvi — veselīgu revolucionāri šķirisku pēcteču radīšanai, visas cilvēka enerģētiskās bagāžas kaujinieciskai izmantošanai, viņa prieku revolucionāri lietderīgai organizācijai, šķiras iekšējo saišu kaujinieciskai formēšanai — lūk, tāda ir proletariāta pieeja dzimum-jautājumam.

Dzimumdzīve kā proletariāta cīņas arsenāla neatņemama daļa —

lūk, tāds ir vienīgais pašlaik iespējamais strādnieku šķiras

viedoklis dzimumjautājumā: viss revolucionārā proletariāta sociālais un bioloģiskais īpašums tagad ir tā cīņas arsenāls.

No tā izriet: **visi tie dzimumdzīves elementi, kas kaitē veselīgas revolucionārās maiņas radīšanai, kas laupa šķirisko enerģētiku, pūdē šķiriskos priekus, bojā šķiras iekšējās attiecības, ir nesaudzīgi jāizmēž no šķiriskās iedzīves — jāizmēž jo nepielūdzamāk tāpēc, ka dzimumiskais ir ieradis, izsmalcināts diplomāts, kurš viltīgi iekfūst vissīkākajās iecietības, vājības, tuvredzības spraugās.**

1. PROLETARIĀTA VIDĒ NAV JANOTIEK PARAK AGRAI DZIMUMDZĪVES ATTĪSTĪBAI — revolucionārās strādnieku šķiras pirmais dzimumbauslis.

KOMUNISTISKA BĒRNU KUSTĪBA, no *agras bērnības ievirzīdama* savā gultnē visas bērnu intereses, radīdama vislabākos apstākļus bērnu patstāvības attīstībai, fiziskai bērnu veselības pašuzlabošanai, zināšanu kāres, sabiedrisko centienu, piedzīvojumu varonības alku spilgtam uzplaukumam, piesaista sev visu bērna uzmanību un nedod iespēju parādīties agrā dzimumuzbudinājuma parazītiskajam zirneklim. Te ir gan fizioloģiskā trenēšanās, gan cīņas rūdījums, gan spilgta šķiriskā ideoloģija, gan agra dažāda dzimumu līdzvērtīga biedriska kontaktēšanās — priekšlaicīgai dzimumattīstībai šādos apstākļos nav pamata augšanai. Tādē| proletariāta pirmais uzdevums — nepieļaut agrīno bērnu seksualitāti, bet tādēļ nepieciešams: norādīt vecākiem un skolai pret bērna sociālajām un bioloģiskajām interesēm, visādi veicināt šādu attieksmi — un likt lietā visu šķirisko enerģiju **masu komunistiskās bērnu kustības vislabākajai organizā* cijai, šīs kustības ieviešanai visos bērnu, skolas un ģimenes esamības stūrīšos.** Bērnības dzimumdzīves atveseļošana padarīs nevajadzīgu pašlaik tik grūto cīņu ar dzimumjūkli nobriedušā vecumā.

II. NEPIECIEŠAMA PILNĪGA ATTURĪBA LĪDZ LAULĪBAM, BET LAULĪBAS —TIKAI PILNĪGA SOCIĀLĀ UN BIOLOĢISKA BRIEDUMA STĀVOKLI (T. I. 20—25 G. VEC.) — otrs proletariāta dzi-, mumbauslis.

Mums teiks: kādēļ tad dzimumaktivitāte pirms laulībām ir kaitīga? Kaitīgs ir tas, ka šāda dzimumaktivitāte nav organizēta, ir saistīta ar nejaušu dzimumobjektu, to neregulē stabilas simpātijas partneru starpā, tā ir pakļauta pašam virspusīgākajam uzbudinājumam, t. i., to raksturo tieši tās iezīmes, kuras, kā tālāk redzēsim, proletariātam savā vidē neapšaubāmi un nesaudzīgi jāiznīdē. Sāds haotiski attīstījies dzimumsaturs nekad neaprobežojas tikai ar dzi-mumesamības šauro sfēru, bet bezkaunīgi ielaužas arī visās citās cilvēka radošās darbības jomās, tās nesodīti apzogot. Vai tas ir pieļaujams no revolucionārās lietderības viedokļa?

III. DZIMUMSATIKSME —TIKAI KA NOSLĒGUMS DZIĻAM

VISPUSĪGAM SIMPĀTIJĀM UN SAISTĪBĀM PRET DZIMUMMlLESTlBAS OBJEKTU.

Tikai fiziska dzimumtieksme no revolucionāri proletāriskā viedokļa nav pieļaujama.

Cilvēks ar to arī atšķiras no pārējiem dzīvniekiem, ka visas viņa fizioloģiskās funkcijas caurstrāvo psihisks, t. i., sociāls saturs. Dzimumtieksme pret šķiriski naidīgu, morāli pretīgu, negodīgu objektu ir tāda pati samaitātība kā cilvēka dzimumtieksme pret krokodilu, pret orangutanu. Pareizi attīstīdamies,kulturāla cilvēka dzimumtieksme sevī ietver ļoti daudzus vērtīgus elementus no apkārtējās vides un kļūst neatdalāma no tiem. Ja ir tieksme pēc dzimumsatiksmes, tad tam jānozīmē, ka dzimumtieksmes objekts saista arī ar citām savas būtības pusēm, nevis vienīgi ar savu plecu vai gurnu platumu.

Patiesi, kas gan notiktu, ja dzimumpartneris izrādītos šķiriski — idejiski pilnīgi svešs cilvēks? Pirmkārt, tā būtu neorganizēta, ārpuslaulības satiksme, ko noteiktu virspusīgs jutekliski dzimumisks uzbudinājums (laulībā stājas tikai uz ilgu kopdzīvi orientēti cilvēki, t. i., cilvēkj, k^{as} uzskata sevi par savstarpēji atbilstošiem visādās jomās); otrkārt, tā būtu dzimumtieksme tās visrupjākajā formā, ko neiegrožo simpātijas un maiguma jūtas un neregulē nekas sociāls; tāda tieksme uzduļķotu cilvēka psihes viszemākās dzīles un dotu tām pilnu vaļu; turklāt, bērnam, kurš tomēr, neraugoties uz visiem aizsardzības pasākumiem, varētu uzrasties, būtu vecāki, kas pilnīgi sveši viens otram, un viņš pats arī izrādītos garīgi sadalīts, sašķelts jau no agras bērnības; ceturtkārt, šī satiksme atrautu no radoša darba, jo, balstīta tīri jutekliskā iekārē, tā būtu atkarīga no nejaušiem cēloņiem, no sīkām partneru raksturu svārstībām, un, apmierināda bez jelkādas radošas piepūles, tā zināmā mērā padarītu nevērtīgu pašu radošās piepūles nozīmi — **tā atņemtu radīšanai vienu no tās nozīmīgākajiem uzbudinājumiem,** nerunājot nemaz par to, ka liels dzimumaktu daudzums šādu morālu motīvu neierobežotā satiksmē lielā mērā iztērētu to smadzeņu enerģiju, kas būtu veltījama sabiedriskajam, zinātniskajam u. c. radošam darbam.

Šādai dzimumuzvedībai, protams, nav pa ceļam ar revolucionāro lietderību.

IV. DZIMUMAKTAM IR JABŪT TIKAI PĒDĒJAM POSMAM DZIĻU UN SAREŽĢĪTU PĀRDZĪVOJUMU ĶĒDĒ, KAS ATTIEClGAJA BRĪDĪ SAISTA MĪLĒTĀJUS.

Uz dzimumaktu nedrīkst «vienkārši vilkt»; slieksnim uz tosjābūt saasinātai vispusīgai tuvības, dziļas idejiskas, morālas saliedētības sajūtai — komplicētas dziļas savstarpējas piesātinātības sajūtai, **kurai dzimumakts tikai ar var būt fizioloģisks noslēgums. Sociālais, šķiriskals pirms dzīvnieciskā, nevis otrādi.**

Sī dzimumakta sociālā, morālā, psiholoģiskā priekšnoteikuma esamība noved pie vērtīgiem rezultātiem: pirmkārt, dzimumakts kļūtu daudz retāks, kas, no vienas puses, paaugstinātu tā saturīgumu, tā doto līksmo piesātinājumu, no otras puses, tā būtu liela vispārējā ķīmisma ekonomija, atstājot radošajam darbam nozīmīgu neizmantotās enerģijas daļu; otrkārt, tamlīdzīgi dzimumakti nevis šķirtu, kā tas parasti notiek biežas jutekliskas tuvināšanās gadījumos, pat līdz savstarpējam pretīgumam (spoži, **reālistiski pilnīgi pareizi** to ilustrē Tolstojs savā «Kreicera sonātē»), bet satuvinātu vēl ciešāk, vēl stingrāk; treškārt, šāds dzimumakts nevis pretnostatītu sevi radošajam procesam, bet pavisam harmoniski sadzīvotu ar to, no šī procesa pārtikdams un savukārt barodams to ar papildu līksmību, kamēr pliki jutekliskais dzimumakts apzog arī visradošāko noskaņojumu, izņemdams no radīšanas subjektīvā fonda gandrīz visu tā emocionālo materiālu, gandrīz visu tā «kaisli», uz ilgu laiku padarīdams neauglīgu «radošo fantāziju»; (tas, kā redzam, attiecas ne vien uz radīšanas ķīmismu, bet arī uz tās mehāniku).

V. DZIMUMAKTU NEDRĪKST BIEZI ATKĀRTOT.

Tas jau ir pietiekami skaidrs no augšminētajiem punktiem. Taču pēdējie tomēr neizsmeļ piektā «baušļa» motīvus.

Ir pilnīgi zinātnisks pamats apgalvot, ka patiesi dziļu mīlestību raksturo reti dzimumakti (kaut reti dzimumakti paši par sevi nebūt ne vienmēr nozīmē dziļu mīlestību — aiz tā var slēpties arī dzimumvienaldzība). Pastāvot dziļai, īstai mīlestībai, noformētā dzimumtieksme taču nobriest kā beigu posms veselai bagātu sarežģītu savstarpējās tuvības pārdzīvojumu sērijai, bet šādi procesi, protams, ilgst krietnu laika sprīdi, tiem nepieciešams liels materiāla daudzums.

VI. NEVAJAG BIEZI MAINĪT DZIMUMOBJEKTU. MAZĀK DZIMUMDAUDZVEIDTBAS.

Ja izpilda augšminētos punktus, šis «bauslift nemaz nav vajadzīgs, bet tas tomēr jāpamato īpaši:

a) jauna dzimumpartnera, mīlas partnera meklējumi ir ļoti sarežģīts uzdevums, kas atņem radošajiem centieniem to emocionālā spēka lielāko daļu; b) pēc šī jaunā partnera atrašanas nepieciešama vesela pārdzīvojumu, pūliņu, jaunu iemaņu sērija, lai varētu viņam vispusīgi pielāgoties, kas tieši tādā pašā veidā ir radoši šķirisko spēku aplaupīšana; c) nereti, iekarojot jaunu dzimumpartneri, nepieciešama ārkārtīgi saspringta cīņa ne vien ar viņu, bet arī ar citu «iekarotāju» — cīņa, kurai ir izteikts dzimumraksturs un kura iekrāso **specifiskos dzimumintereses toņos** visas šo cilvēku attiecības, dodot smagu triecienu viņu šķiriskajai iekšējai saliedētībai, to vispārīgajai ideoloģiskajai noturībai (mums ir zināmi daudzi smagi strīdi ideoloģiski asinsradniecisku cilvēku starpā td dzimumsacen-sības dēļ).

VII. MĪLESTĪBAI JABŪT MONOGĀMAI, MONOANDRISKAI

(VIENA SIEVA, VIENS VIRS).

Tas skaidri izriet no visa augstākizklāstītā, tomēr, lai izvairītos no pārpratumiem, šo punktu jāizdala atsevišķi.

Mums var norādīt, ka visus minētos noteikumus var ievērot arī ar divām sievām vai vīriem. «Idejiskā tuvība, reti dzimumakti un pārējās direktīvas taču ir savienojamas arī divsievības vai divvīrie-tības gadījumā.» «Nu, stādieties priekšā, ka viena sieva (vīrs) man idejiskā un dzimumziņā man dod to, kā trūkst otrai (otram); vienā cilvēkā taču nevar atrast mīlas ideāla pilnīgu iemiesojumu.» — Sādi apsvērumi nav pamatoti. Divu sievu vīra (divu vīru sievas) mīlas dzīve kļūst nesalīdzināmi sarežģītāka, aptver pārāk daudz jomu, prasa pārāk daudz enerģijas, laika, speciālās intereses; prasa pārāk lielu speciālo pielāgojumu daudzumu; neapšaubāmi palielina dzimumaktu skaitu — un tādā pašā mērā atbilstošajā jomā arī zaudē šķiriskā radošā darbība, jo to spēku summu, kuri tiek atdoti nesamērīgi samilzušajai dzimumdzīvei — pat ja tā ir vislabākajā stāvoklī — nekad nekompensēs radošais efekts. Radīšana šādos apstākļos vienmēr zaudē, nevis iegūst — turklāt ne vien zaudē kvantitatīvi, bet rupji izkropļota tiek arī tās kvalitāte, jo to nepārtraukti apgrūtina liekā un **speciālā** dzimuminterese, «mīlas» interese.

VIII. JEBKURA DZIMUMAKTA JAATCERAS BĒRNA IENEMSANAS IESPĒJA UN PĒCNĀCĒJI VISPĀR.

Neviens aizsarglīdzeklis, atskaitot ļoti kaitīgos, negarantē no iespējamās grūtniecības, aborti sievietēm ir ļoti kaitīgi, un tāpēc dzimumaktam jānotiek tad, kad abi partneri ir pilnīgas bioloģiskas un morālas labklājības stāvoklī, jo, ja kāds no vecākiem ieņemšanas brīdī ir sasirdzis, tad tas var smagi ietekmēt bērna organismu. Sis apsvērums, protams, liek arī pilnīgi un galīgi atteikties no prostitūcijas lietošanas, jo iespēja aplipt ar venerisku slimību visbriesmīgākajā veidā apdraud gan pēcteču bioloģisko iedzimtību, gan mātes veselību.

IX. DZIMUMIZVĒLEI JABALSTAS UZ SĶIRISKAS, REVOLUCIONĀRI PROLETĀRISKĀS LIETDERĪBAS PRINCIPA. MĪLESTĪBAS ATTIECĪBAS NAV JAIEPIN FLIRTA, APLIDOSANAS, KOĶETĒSANAS ELEMENTI UN CITI SPECIĀLI DZIMUMIEKAROŠANAI RAKSTURĪGI PAŅĒMIENI.

Šķira apskata dzimumdzīvi kā sociālu, nevis šauri personisku funkciju, tādēļ mīlas dzīvē virsroka jāgūst sociālām, šķiriskām vērtībām, nevis specifiskiem fizioloģiskiem dzimummāneklīšiem, kuri nomācošā vairākumā ir vai nu paliekas no mūsu pirmskulturālā stāvokļa, vai arī attīstījušies ekspluatatorisko dzīves apstākļu pūstošās iedarbības rezultātā. Dzimumtieksme pati ir bioloģiski pietiekami stipra, nav nekādas vajadzības to vēl uzbudināt ar speciāliem papildpa-ņēmieniem. Tā kā revolucionārās šķiras — visas cilvēces glābējas no bojāejas — uzdevumi dzimumdzīvē ir tikai eigēniski,

proti, tie ir uzdevumi revolucionāri un komunistiski atveseļot cilvēci ar pēcnācēju palīdzību, tad ir pilnīgi skaidrs, ka par stiprākajiem dzimum-uzbudinājumiem nevar kalpot tās šķiriski neauglīgā «skaistuma», «sievišķības» un rupjās «muskuļotās» un «ūsainās» vīrišķības pazīmes, kurām ir maz vietas un nav lielas jēgas industrializēties, intektuali-zēties socializētas cilvēces apstākļos.

Mūsdienu cilvēka — cīnītāja — pazīmēm jābūt smalkam un precīzam intelektuālajam aparātam, lielai sociālajai elastībai un jutīgumam, šķiriskajai drosmei un stingrībai, vienalga, vai tas ir vīrietis vai sieviete. Bezspēcīgā un trauslā «sievišķība», kas ir sievietes tūkstošgadu ilgā verdziskā stāvokļa produkts un reizē vienīgais materiāla avots koķetērijai un flirtam, tieši tāpat kā «ūsainā», «muskuļotās dūres» vīrišķība, vairāk vajadzīga profesionālam krāvējam vai pirmsšaujamieroču *perioda bruņiniekam, nevis* izveicīgajam un tehniski izglītotajam mūsdienu revolucionāram; visas šīs pazīmes, pro-, tams, minimāli atbilst revolūcijas un revolucionārās dzimumizvēles vajadzībām. Šķira cīnītāja tagad no šķiriskās lietderības pozīcijām radikāli pārskata skaistuma un veselīguma jēdzienus, un cilvēces vēstures ekspluatatoriskā perioda šķiriski neauglīgo tā saukto «skaistumu», tā saukto «spēku» nenovēršami saberzīs pulverī **miesas kombinācijas ar vislabāko revolucionāro pielāgotību, visproduktīvāko revolucionāro lietderību.**

Ne jau velti skaistuma un spēka ideāli dažādos sociālos slāņos būtiski atšķiras, un buržuāzijas estētika, buržuāziskās inteliģences estētika proletariātam ne tuvu neimponē. Taču proletariātam vēl nav savas estētikas, tā top proletariāta uzvarošās šķiru cīņas procesā, un tādēļ veco, to šķiriskā derīguma nozīmē sapuvušo dzimumvili-nājuma paņēmienu lietošana laikā, kad proletariāts formē jaunās šķiriskās dzimumdzīves metodes, būtu briesmīga kļūda. Kāda šķiriskā ziņā būs tādu vecāku jaunā paaudze, kuru galvenie dotumi, kas viņiem izraisījuši lielāko dzimumuzbudinājumu, ir bijuši: mātes bezspēcīgā un koķeti melīgā sievišķība un tēva «platplecu muskuļai-nība»? Revolūcijai, protams, nav nekādu iebildumu pret platiem pleciem, bet galu galā, ne jau ar tiem tā uzvar, un uz tiem nav jābalsta revolucionārās dzimumizvēles pamati. Un sievietes bezspēcīgais trauslums tai vispār nav vajadzīgs: ekonomiski un politiski, t. i., arī fizioloģiski, mūsdienu proletariāta sievietei ir jātuvinās, un tā arī aizvien vairāk tuvinās vīrietim, **iāsasniedz tāda fiziskās veselības un šķirisko radošo vērtību harmoniska kombinācija, kas ir vislietderīgākā no proletariāta revolucionārās cīņas interešu viedokļa. Sīs kombinācijas iemiesojums tad arī būs proletāriskās dzimumizvēles ideāls.**

Par dzimumvilinājumu pirmām kārtām jākalpo galvenajām šķiriskajām vērtībām, un tikai uz to pamata turpmāk tiks veidota dzimum-

savienība. Tās būs arī skaistuma un veselības šķiriskās izpratnes kritērijs: ne velti ne vien par skaistuma, bet arī par fizioloģiskās normas jēdzienu tagad notiek tik dedzīgas zinātniskas diskusijas.

X. GREIZSIRDĪBAI NAV JABOT. Uz savstarpējas cieņas, vienlīdzības, dziļas idejiskas kopības, savstarpējas uzticības balstīta dzimumu mīlas dzīve nepieļauj melus, aizdomas, greizsirdību.

Greizsirdībai ir vairākas puvuma iezīmes. No vienas puses, greizsirdība ir radusies no neuzticēšanās mīļotajam cilvēkam—bailes no tā, ka viņš varētu slēpt patiesību; no otras puses, greizsirdība rodas no neticības sev (sevis noniecināšanas stāvoklis): «Es esmu tik slikts (-a), ka viņai (viņam) neesmu vajadzīgs (-a), un viņa (viņš) viegli var būt man neuzticīga (-s).» Vēl greizsirdība satur paša greizsirdīgā melu elementu: parasti mīlestības jautājumos neuzticas tie, kas paši nav uzticības cienīgi; no paša melu pieredzes viņi spriež, ka arī partnerim ir nosliece uz melošanu. Vissliktākais ir tas, ka galvenais greizsirdības saturā ir rupja privātīpašnieciskuma elements. «Nevienam negribu viņu atdot», kas no proletāriski šķiriskā viedokļa ir pilnīgi nepieļaujami. Ja mīlas dzīve tāpat kā visa mana dzīve pieder šķirai, ja visai manai dzimumuzvedībai jāizriet no šķiriskās lietderības apsvērumiem — acīmredzot man, izvēloties dzimumobjektu, tāpat kā citiem, izvēloties mani par savu dzimum-objektu, vispirms jārēķinās ar šīs izvēles šķirisko derīgumu. Ja mana dzimumpartnera aiziešana no manis ir saistīta ar viņa šķiriskā spēka pieaugumu, ja viņš (viņa) nomainījis (-usi) mani ar citu, šķiriskajā ziņā vērtīgāku objektu, cik gan antišķirisks un nosodāms šādos apstākļos kļūst mans greizsirdīgais protests. Jautājums ir cits: man pašam ir grūti spriest, kurš labāks: es vai tas (tā), kurš mani nomainījis (-usi). Bet tādā gadījumā tev jāapelē pie biedriskā, šķiriskā viedokļa un pacietīgi samierinies, ka vērtējums nerunā tev par labu. Ja nu tu esi nomainīts (-a) ar sliktāku, tev paliek tiesības cīnīties par aizgājušās (-ā) atkarošanu, atgūšanu — vai, neveiksmes gadījumā, nicināt viņu kā cilvēku, kurš no šķiriskā viedokļa ir neizturēts. Bet tā jau nav greizsirdība. Greizsirdība — tās ir bailes no cita, t. i., arī paša meliem, savas niecības un bezspēcības sajūta, dzīvnieciski privātīpašnieciska pieeja, t. i., tieši tas, kas nekādā gadījumā nedrīkst piemist revolucionāri proletāriskajam cīnītājam.

XI. NAV JABOT DZIMUMNOVIRZĒM.

Ne vairāk kā 1—2% mūsdienu dzimumnoviržu ir patiesi iekšēji bioloģiskas izcelsmes, iedzimtas, konstitucionālas — visas pārējās ir iegūti nosacījuma refleksi, ko radījusi ārējo apstākļu slikta kombinācija, un šķirai ar tām ir nesaudzīgi jācīnās. Jebkura dzimumno-virze, vājinādama centrālo dzimumsaturu, vienlaikus atstāj iespaidu uz pēcteču kvalitāti un visu dzimumattiecību attīstību partneru starpā. Dzimumnovirzes vienmēr liecina par dzimumdzīves rupju noslieci kaila jutekliskuma virzienā, par akūtu sociālo mīlestības

stimulu frūkumu dzimumtieksmē. Perversai dzimumdzīvei trūkst to radoši regulējošo elementu, kuri raksturo normālas dzimumattiecības; prasības pēc arvien jaunas dažādības, atkarība no gadījuma rakstura kairinājumiem un garastāvokļa kļūst milzīgas; grūtības atrast partneri, kurš pilnībā apmierinātu perversās prasības, bailes zaudēt atrasto partneri, sarežģītais uzdevums perversi pielāgot viņu sev (t. i., faktiski partnera kropļošana sava apmierinājuma dēļ); bieža greizsirdība, kas perversam cilvēkam ir sevišķi dzi|a un sarežģīta — tas viss perversā cilvēka *radošajai pasaulei* uzliek sevišķi *smagu raižu* zīmogu, pastāvīgi kropļojot pārējos viņa dvēseliskos centienus.

Šķirai visiem spēkiem jācenšas ievirzīt perverso cilvēku normālu dzimumpārdzīvojumu gultnē.

XII. REVOLUCIONĀRĀS LIETDERĪBAS INTEREŠU VARDA SKIRAI IR TIESĪBAS IEJAUKTIES SAVU LOCEKĻU DZIMUMDZĪVĒ. DZIMUMISKAIS VIENMĒR JAPAKĻAUJ SĶIRISKAJAM, NEKUR PĒDĒJAM NETRAUCĒJOT UN VISĀDI VIŅU APKALPOJOT.

Mūsdienu dzimumdzīves haoss ir pārāk liels, tās jomā ir pārāk daudz aplamu, ekspluatatoriskās socialitātes radītu nosacījuma refleksu, lai revolucionārā šķira — organizētāja šo buržuāzijas mantojumu bez cīņas pieņemtu. 90% mūsdienu dzimumsatura ir zaudējuši bioloģisko stihiskumu un ir pakļauti visdažādāko faktoru samaitājošajai ietekmei, no kuru varas seksualitāte jāatbrīvo, dodot tai jaunu, veselīgu virzienu, radot tai **lietderīgus šķiriskos regulatorus.** «Dzimumdzīve beidz būt par atsevišķa cilvēka privāto lietu» (kā reiz teicis Bēbelis — bet viņš taču nedzīvoja proletāriskās revolūcijas cīņas laikmetā un uzvarējušā proletariāta zemē) un pārvēršas par vienu no sociālās, šķiriskās organizācijas jomām. Protams, pašlaik vēl ir tālu līdz patiesi pilnīgai dzimumdzīves šķiriskai normalizācijai proletariāta vidē, jo vēl nav pietiekami skaidri izpētīti šīs normalizācijas sociāli ekonomiskie priekšnoteikumi, liels fetišisms vēl valda dzimumjautājuma bioloģiskajā traktējumā. Pašlaik dzimumdzīves stingras normalizācijas mēģinājumi, protams, novestu pie traģiska absurda, komplicētiem *pārpratumiem un* konfliktiem, bet tomēr **vispārīgie sākuma orientieri dzimumjautājuma šķiriskajai izlabošanai, galvenā dzimumvirziena izveidošanai ir.**

Ar smalku biedrisku padomu organizējot **šķirisko viedokli** atbilstošajā virzienā, mākslā sniedzot vērtīgus noteikta tipa māksliniecisko tēlus, pārāk rupjos gadījumos iejaucoties pat arodbiedrībai, tautas tiesai utt., u. t. jpr., šķira tagad var dot **Ierosmi dzimumizvēles virzienā, dzimumenerģijas ekonomijas virzienā, seksualitātes socia-lizācijas, uzlabošanas, eigenizācijas virzienā.**

Jo tālāk, jo skaidrāks kļūst šis ceļš, jo stingrākas un noteiktākas, detalizētākas kļūst šķiras prasības pret savu locekļu dzimumuzvedību. Taču tā ne tikai uzstādīs prasības, bet arī radīs šo prasību izpildi

veicinošus apstākļus. **Tās prasību mērs atbildīs jaunās vides jauno apstāk|u iespējām, tās brieduma un spēka pakāpei. Esamība nosaka apziņu.** Dzimumiskais visnotaļ jāpakļauj šķiras regulējošai ietekmei. **Tam atbilstoši apstāk|i jau tiek radīti.**

Protams, mūsu «12 baušļi» nebūt neizsmeļ visas revolucionārā proletariāta uzvedības normas. Autors tikai izvirza jautājumu tā sākotnējā izskatā, mēģina fiksēt pirmās ievirzes. To darot, viņš centās konsekventi ievērot trīs proletariāta šķiriski lietderīgas dzimumuzvedības augšminētos kritērijus: 1) jautājumu par pēcnācējiem; 2) jautājumu par šķiras enerģiju; 3) jautājumu par attiecībām šķirā.

Par vienu no priekšnosacījumiem viņam, starp citu, kalpoja atziņa par to, ka revolūcijas pārejas periodā ģimene vēl nav gājusi bojā.

Maksimāli produktīvi izmantodams savu enerģiju un būdams vislabākajās attiecībās ar šķiras biedriem, veselīgus revolucionāros pēcnācējus radīs tikai tas darba cilvēks, kurš vēlu uzsāks dzimumdzīvi, kurš līdz laulībām paliks nevainīgs, kurš stāsies dzimumsa-tiksmē ar sev šķiriskajā mīlā tuvu personu, kurš nešķiedīsies ar dzimumaktiem, īstenojot tos tikai kā dziļas un vienpusīgas sociāli mīlestīgas sajūtas beigu lādiņus utt., u. t. jpr. Tādu autors iedomājas proletariāta «dzimumplatformu». Daži vārdi par «aplaupītajiem», par manu normu izkastrētajiem cilvēciskajiem priekiem. Ikvienam priekam, ja to izmanto šķiriski, jābūt ar kādu vērtīgu produktīvu mērķi. Jo lielāki prieki, jo pilnīgākai jābūt to ražošanas vērtībai. Kāda tad ir cilvēka «dzimumprieku» milzīgās summas ražošanas vērtība?

Gandrīz AI4 šīs vērtības ir **tīri parazītiskas.** Sajūtu orgāni, nesaņēmuši vajadzīgos iespaidus pūstošajā mūsdienu vidē, — kustības, kam nav vajadzīgā plašuma, — sociālie instinkti, izziņas centieni, kas saspiesti, saplacināti mūsdienu ekspluatatoriskajā un pēcekspluatatoriskajā haosā — visu savu neizmantoto enerģiju, visu brīvo kustību fondu, savu lieko aktivitāti atdod vienīgajam rezerves faktoram — dzimumfaktoram, kurš neviļus kļūst par dienas varoni, zirnekli. Tas ir cēlonis agrai seksualitātes attīstībai, tās trakošanai visās cilvēka eksistences jomās, visu cilvēciskās esamības poru, pat ziņkāres, aizpildei ar sevi. Kultivēt šo mūsu seksualitātes zimekļveida esamību — vai tiešām no tā būs nez kāds īpašs labums revolucionārajai, pirmskomunistiskajai kultūrai? Vai nav labāk atdot aplaupītajiem viņu piederumus, vai nav labāk, «pelēciskojot», «necilizējot», «pakastrējot» uzblīdušo seksualitāti, atbilstoši stingri iedarbojoties (šķiriskais pretdzimumsūknis, revolucionārā sublimācija) — izspiest, atsūkt atpakaļ no tās vērtības, ko tā nolaupījusi organismam, šķirai? **Padomju apstāk|i to tieši maksimāli veicina.**

Cik daudz gan jaunu—tiešu dzimumiekāres nesaslāpētu — spilgtu, varonīgu, kolektīvisku, kaujiniecisku šķirisku tieksmju tad no jauna iegūs cilvēksl Cik daudz gan asas zinātniski pētnieciskas,

materiālistiskas zinātkāres, kas vairs nebūs pievērsta tikai dzimumorgāniem, tad iegūs cilvēksl Vai tiešām šie prieki nav tik līksmi kā dzimumprieki? Vai tiešām to ražošanas vērtība ir mazāka par cītīgi no grūtniecības izvairošamies dzimumakta vai par seksuālo sapņojumu vērtību? Jo vairāk tāpēc, ka pēc taisnības šī bagātība gan sociāli, gan bioloģiski dzimumiskajam nepieder — tas to tikai nozadzis nejēdzīgās ekspluatatoriskās enerģētiskās jezgas apstākļos.

Padomju sabiedrība Ir vislabvēlīgākā mūsu radikālajai dzimum-uzvedības reformai — no tā mēs vadāmies, iezīmējot savu ceļu.

Ja buržuāziskā iekārta valdošajām šķirām radīja kolosālu bioloģisko pārpalikumu, kas lielā mērā aizgāja dzimumuzbudinājumā, bet, no otras puses, saliedēja darbaļaužu masas, lieku to neizmantotās radošās aktivitātes da|u arī izspiežot dzimumiskajā virzienā, tad padomju sabiedrībai ir tieši pretējas iezīmes: tā ir padzinusi liekēžus ar bioloģisko pārpalikumu un atbrīvojusi darbaļaužu masu nospiestos spēkus, tā atbrīvojot viņus no dzimumgūsta, dodot viņiem sublimācijas iespējas. **Padomju sabiedrības sublimatīvās iespējas, t. I., iespējas seksualizētus pārdzīvojumus pārvirzīt uz radoša ce|a, ir ārkārtīgi lielas.** To vajag tikai labi apzināties un prasmīgi reorganizēt seksualitāti, noregulējot to, ierādīt tai atbilstošo vietu. Pamatos tas, protams, ir atkarīgs no pašas padomju sabiedrības, t. i., pirmkārt, no mūsu sociālistiskās radošās iedziļināšanās ātruma. Bet arī speciālai aktivitātei ir visplašākais darbalauks.

Tiešām, kāda milzīga deseksualējoša nozīme (atraušanās no dzimumiskā) ir pilnīgai sievietes politiskajai atraisīšanai, viņas cilvēciskā un šķiriskā apzinīguma palielināšanai. Sievietes piezemētībai un kultūras trūkumam ir ļoti liela loma dzimumpārdzīvojumu sabiezināšanā, tā ka tādos apstākļos seksuālais sievietei izrādās gandrīz vienīgais garīgo interešu sfērā. Rupji jutekliskajam vīrietim savukārt šāda nespēcīga sieviete ir sevišķi kārots laupījums.

Atbrīvotā, apzinīgā sieviete no šī pārlieku «bagātā» abu dzimumu dzimumfonda atsviež pamatīgu blāķi, atbrīvodama lielu daļu radošo spēku, kurus pirms tam saistīja dzimummērķis.

Milzīga deseksualējoša, sublimējoša nozīme ir arī PSRS darbaļaužu masu vispārējai radošajai atraisīšanai, viņu nospiestie spēki, kas līdz šim aizgāja pārliekā seksualitātes barošanā, tagad iegūst iespēju lietišķi izpausties sabiedriskajā ražošanā. Te jāpieskaita arī nacionalitāšu atbrīvošana un pārējie revolūcijas iekarojumi, atbrīvojot masas no ekspluatatoru jūga. Liela nozīme ir arī iedzīvotāju atšķiršanai no reliģijas. Reliģija, cenzdamās samierināt ar drūmo realitāti, iznīcināja kaujiniecisko degsmi, nospieda vairākus miesiskus un sabiedriskus centienus, tādā veidā lielu to daļu aizspiezdama seksuāla satura virzienā. Mirstošā reliģija atvieglina masu dzimum-

slogu, atjauno to cīņasspēju (kaut reliģijas sludinātāji arī melš par pretējo: it kā bez reliģijas sākšoties dzimumizlaidība).

Arī mūsu vecās inteliģences atrautība no dzīves ļāvusi kupli sazelt dažādiem dzimumreibinātājiem. Jo lielāka atrautība no kaujinieciskās realitātes, jo vairāk ārpus realitātes stāvošas fantastikas, proti, jo vairāk arī dzimumfantastikas. Tagad, piesātināta padomju stingri praktiskās celtniecības ratiem, sociāli veselīgākā vecās inteliģences daļa pāraug, zaudēdama gabalu pēc gabala no savas liekās dzimumbagāžas, nemaz nerunājot par to, ka to pakāpeniski aizvien neatlaidīgāk nomaina jaunā, pavisam materiālistiskā strādnieku un zemnieku inteliģence.

Bērnu komunistiskā kustība pasargās no agra dzimumreibinājuma bērnus (bet vai gan tie nav mūsu Oktobra revolūcijas produkts?) utt., u. t. jpr. .

Acīmredzot tagad ir vispiemērotākais laiks dzimumnormu organizētai pārbūvei. Mūsu sabiedrība ļauj sākt šo pārbūvi, **pieprasa** šo pārbūvi, nepacietīgi gaida tos radošos spēkus, kas pēc šīs pārbūves atbrīvosies no dzimumgūsta. Vai patiesam revolūcijas draugam, īstenam PSRS pilsonim ir tiesības iebilst pret seksualitātes atveseļošanu?

Bet kā šo «dzimumreformu» sākt, kā īstenot?

Nepieciešama ierosme, piemērs, uzskatāmība. Darbaļaužu un visas cilvēces dzimumatveseļošanas iniciatoram jābūt mūsu sarkanajai jaunatnei, tāpat kā visos pārējos gadījumos. Audzināta mūsu revolūcijas varonīgajā sublimējošajā atmosfērā, spilgtu šķirisku prieku piesātināta tā, kā nekad agrāk vēl jaunatne nav tikusi piesātināta, tā vieglāk atkratās no cilvēces vēstures ekspluatatoriskā perioda puvušās dzimuminerces. Tieši tai ir jābūt enerģiskajai pionierei šajā jomā, rādot piemēru jaunākajai paaudzei — **savai maiņai.**

Karstajā un raibajā mūsu sarkanās jaunatnes diskusijā starp visdažādākajiem, nereti absurdajiem dzimumideāliem — kaut vai Kolon-tajas Zeņas stilā jeb askētiskā garā pēc Tolstoja — arvien skaidrāk sevi piesaka zinātniski organizēta, revolucionāri lietderīga **lietišķa pieeja** dzimumjautājumiem. Nav nekādu šaubu, ka tā pieņemsies spēkā, uzsūkdama sevī visus veselīgākos jaunatnes revolucionāri ideoloģiskos meklējumus dzimumjomā.

Sur un tur jau atsevišķas drosmīgas, saliedētas grupiņas mēģina sevi saistīt ar noteiktām stingrām direktīvām dzimumdzīves laukā. Sur un tur, ar savu uzvedību rādīdamas piemēru, tās mēģina pievērst arī pārējo biedru uzmanību visapkārt notiekošajām dzimum-nekārtībām. Dažreiz, kontaktējoties ar vietējām sadzīves un DZO šūniņām, vienmēr ciešā saistībā ar partijas šūniņu, ar komjaunatnes šūniņu tās mēģina uztaisīt arī metodi praktiskai iedarbībai uz tiem, kas visrupjāk pārkāpj šķirisko rezultanti dzimumjomā. Sājā jomā saspringti meklē arī mūsu

revolucionārā, praktiskā māksla.

Arodtiesa, partkolēģija, kontroles komisija pastāvīgi saista sabiedrības uzmanību ar paziņojumiem, ka dzimumat|autības robeža ir tur un tur, jaunatne šīs ziņas liek aiz auss, lai izmantotu stratēģiskas nepieciešamības gadījumā — lai nepieļautu pārlieku izlaidīgas tieksmes visapkārt. Tādā veidā — pakāpeniski, no apakšas, enerģiski meklējot, tiek uzkrāta pieredze, veidojas lietišķo noteikumu sistēma. Autoram nav šaubu, ka šī, masu prakses rezultātā topošā, no apakšas izjustā dzimumnormu sistēma pamatos pilnīgi sakrīt ar autora izklāstīto shēmu. Protams, iespējamas izmaiņas detaļās, papildinājumi, varianti, bet shēma nemaz nepretendē uz problēmas izsmeļošu izklāstu, tā tikai mēģina dot **virzienu.**

Mūsu bērni — pionieri — pirmie spēs novest dzimumatveseļošanās lietu līdz tiešām nopietniem rezultātiem. Ar viņiem arī jāsāk.

Vēl daži vārdi par sarkanās jaunatnes panākumiem dzimumjomā. Tai daudz dots, bet tādēļ no tās daudz arī tiek prasīts. Oktobra revolūciju izcīnīja varonīgie boļševistiskie pagrīdes kadri, vezdami aiz sevis masas, un viņi proletāristiskās lietas labā ir nesuši milzum daudz smagu upuru. Tas ir revolucionārās varonības fonds, ko izmanto un vēl ilgi izmantos proletāriskā revolūcija, kas attīstās un iet dziļumā. Ko revolucionārās varonības fondam devusi mūsu jaunatne? Pašlaik vēl tā, protams, daudz ko nav paguvusi veikt vecuma dēļ, taču katrā ziņā tās iespējas tuvākajā laikā gūt kaujas varonības uzkrājumus nav tik lielas — revolūcija taču uz dažiem gadiem iegājusi samērā mierīgā fāzē. Tādēļ nenāks par sliktu, ja revolucionārās varonības, upurēšanas fondā starp citām šī fonda daļām jaunatne ienesīs bagātīgu dzimumpieficības, dzimumpašorganizācijas devu. Tas atveseļos mūsu tikumus, tas palīdzēs mums veidot stiprus, radoši piesātinātus šķiras kaujiniekus, tas ļaus mums radīt veselīgu jauno revolūcijas maiņu, tas saglabās prātam vērtīgo šķirisko enerģiju, kas tāpat jau tiek pārāk daudz neproduktīvi izšķiesta mūsu nemākulības dēļ. .

Lai celtu, jāiemācas organizēti krāt.

No **krievu valodas tulkoja EGĪLS ZIRNIS**

«CILVĒKA BIOGRĀFIJA IR ARĪ VIŅA SEKSUĀLĀ DZĪVE»

Dace Balode *Saruna* Jānis Krūmiņš

— PSRS Tautas deputātu kongresā rakstnieks Rasputins satraucās par to, ka ēteru un presi pārņēmušas seksa un vardarbības duļķainās straumes. Nu jau arī skaidrajā «Avotā» tās ielauzušās. No kurienes un kāpēc! Brīnos, ko visu tik rakstnieks nav salicis vienā plauktiņā!

— Domāju, visai drīz Krievijā sekss un vardarbība arī būs kā nedalāms kopums, jo nekādu morāles kritēriju tur šobrīd nav. Agrākie vai šķietamie, kas bija staļiniskajā Krievijā, sāk izzust. Lai saistītu cilvēkus un radītu bailes, sava loma tiem, protams, bija. Bet drīz, es domāju, Krievijā tiešām būs kaut kāda seksa revolūcija, turklāt perversā veidā. Latvijā, Lietuvā un Igaunijā tas jau ir drusku aiz muguras (Lietuvā, protams, vismazāk, jo tur ir katolicisms), un mēs tagad paliekam eiropeiskāki. Eiropeis-kums šodien nozīmē daudz noturīgāku ģimenes dzīvi. Mums ir aizvien vairāk informācijas un

kontaktu. Un katrs, kurš aizbrauc uz Rietumiem, redz, ka tur pie visas tās brīvības iespēja «sekso-ties» it kā ir simts reizes lielāka, taču daudz lielāka ir arī personības stabilitāte. Tās mums nav. Un ļoti loģiski, ka nav — pie nepārtrauktas morālās div-dabības, kāda ārēji bija uzspiesta visu laiku; liekulības tirgū, kurā dzīvojam, cilvēks meklēja pašrealizēšanos caur nepārtrauktu dzeršanu un sliktas kvalitātes seksu. Arī visi pārējie kritēriji lēnām sabruka — darba tikums, meitu tikums. Sajā ziņā mēs varbūt bijām pirmais placdarms. Man liekas, Krievijai tas viss vēl priekšā. Un visi tie erotiskie teātri un kooperatīvie sēksi, ja nav nekādas atlases, nekādu kritēriju un morāles, droši vien ir vieglākais ceļš, pa kuru tautai noplūdīs enerģija. Līdz normālai pašizpausmei materiālā un kultūras nodrošinātībā mums vēl ir simts gadu. Tas būs tāds ventilis, kas ir izdevīgs valdošajai šķirai, no vienas puses, bet, no otras puses, degradēs visu no iekšienes. No vēstures zināms, ka impēriju saasinājumu posmā tādā nepārtrauktā visa veida maucībā viss arī izira. Kādreiz saslima ar sifilisu, tagad ar AIDS.

Pie mums šobrīd ir tāda absolūtā

divvalstība. Viens — emocionālais mītiņu līmenis, kurā jau dzīvojam faktiski brīvi. No otras puses — nekas taču nav mainījies. Migranti tāpat brauc iekšā, desu tāpat nevar dabūt. Ja kāds jautājums — aizvien vēl vajadzīga Kompartijas atļauja, kaut redzi, ka tur sēž un vairumā gadījumu visu nosaka tie paši, kas agrāk. Varas mehānisms, varas struktūra dzīvo savu dzīvi, bet sabiedrība — savu. Un tā plaisa, man liekas, veras arvien lielāka. Kad tā būs pavisam liela, iespējamas katastrofālas sekas. Patiešām var sākties šī vardarbība vistiešākajā veidā, un arī morāles tālāks pagrimums. Simptomātiski, ka ir maz jauniešu, kuri kaut kam tic. Viena daļa ir pār-ciniskota, otra daļa — absolūti neticīgi. Piemēram, TF lauku grupās ir tikai pensionāri. Ja tā turpināsies, neko labu es neparedzu. Būs tas pats alkoholisms, narkomānija kopā ar to pašu nenoturīgo morāli. Tas it kā ir pretrunā ar to, ko teicu — ka esam druscītiņ iepazinušies ar Eiropas tradīcijām, vairāk informēti. Bet tas kaut ko nozīmē tādiem cilvēkiem, kuri apjēdz, un tādu diemžēl nav pietiekami daudz. Tas viss gan nav par seksu. Taču arī seksu nevar atraut no politikas. Pašreizējais posms — vājprātīgā informācijas gūzma, politizēšanās un ideoloģizēšanās — faktiski ir ceļš uz impotenci. Tas absolūti nav normāli! Kādiem nopietniem cilvēkiem vajadzētu strādāt pie šīs situācijas modeļa un aicināt visus uz mieru. Piemēram, man šī ir trešā vasara bez zāles laukā, bez kokiem, bez pļavām, bez upēm, bez puķēm. Es nekad neesmu izjutis īpašu saistību ar dabu, bet esmu jutis vasaru. Tagad ir trešā vasara pēc kārtas, kad sēžu piepīpētās telpās, ar konjaku vakarā, lai varētu atiet. Un tā mēs visi lēnām paliekam impotenti. Tajā pašā laikā neredzu nekādu pamatu jūsmīgiem aicinājumiem kā, teiksim, Tvāns — nu, taisīsim bērnus. Man liekas, tas arī ir bīstami. Tu jau pats

par sevi nevari būt drošs, un kaut kādai atbildībai tomēr ir jābūt. Varbūt skan ciniski, bet, ja loģiski padomā, es neredzu nekādu pamatu šādam optimismam, ka mums visiem būs septiņi bērni un nu tikai mēs iesim uz priekšu. Nekas jau nav atrisinājies.

— Pavasarī vissavienības presē izlasīju, kā uzticību karsti mī| otajai partijai zvēr vairāk par simts «atpūtā» aizlaistu PSKP CK locekļu. Tiek mīlēta gan partija un valstsvīri, gan rūpnīca un virpa. Vai visa mūsu tagadējā dzīve nav dažu (daudzu)) cilvēku seksuālo kompleksu, aplamas sublimācijas un perversiju auglis!

— Nu, tu jau pati esi gandrīz atbildējusi. Tas ir gan pēc Freida, gan pēc eksistenciālistiem. Visa mūsu iepriekšējā dzīve un arī tagadējā. Tagad mēs mīlam nevis partiju un valstsvīrus, bet savu tautu un atbrīvošanos. Un arī patlaban nedzīvojam normāli un normāli neko nemīlam. Savulaik mīlestība un tās izpaudumi sublimējās Brežņeva bučās. Tā bija padomju seksuālā revolūcija. Te varēja redzēt, kā normāls nācijas skūpsts pārvēršas marasmātiķu šmauk-, stījienā. Par to sacerēja anekdotes. Bet nekur neapskatīja mīlestību starp sievieti un vīrieti. Ja par mīlestību, teiksim, uz dzimteni sāk runāt, tad tas vien liecina par uzticības krīzi. Mīlestība un naids ir ļoti konkrētas lietas.

Mēs vienam amerikāņu politologam palūdzām izstāstīt mīļāko anekdoti par Krieviju. Viņš — Prinstonas universitātes profesors, augstas klases speciālists — izstāstīja anekdoti par to, kādu mīlestību katrs piekopj. Francūži — orālo mīlestību, musulmaņi — anālo, padomju cilvēki .— breinālo (smadzeņu), Mums visu laiku varo smadzenes. Līdz šim realizētā politika nebija nedz cilvēciska, nedz cilvēciskota. Tāpēc arī bija- grūti kontaktēties valsts vīru starpā starptautiskā līmenī, jo nespējām balstīties uz pasaulē vispārpieņemtiem cilvēciskās satiksmes principiem. To liecina viss Brežņeva, Andropova, Čer-ņenko laiks, faktiski sākot ar Hruščovu. Tāpēc nebija iespējamas attiecības, teiksim, ar Ziskāru d' Estēnu, kurš, starp citu, tika atzīts par Francijas seksuālāko .vīrieti, liekas, austrāliešu seksa žurnāla «Cleo» aptaujā. Gorbačovs bija pirmais, kurš ļāva sajust, ka ir vīrietis, parādīja, ka viņam ir daudzmaz glīta sieva un ka viņš ir normāls cilvēks.

— Faktiski seksā, tāpat kā daudzās citās jomās, mēs centīgi esam mēģinājuši plānot un pa padomju vīzei vadīt tādas lietas, kurām pašām par sevi ir vispārzināmas iekšējas likumības. Un, ja tās ignorē vai griež pa labi uti pa kreisi kā upes, tad iznāk vien neaptverama mēroga kroplības. Taču dzimumtieksme un dzimumdarbība (tā, piemēram, sekss definēts Zālīša grāmatā) tomēr uz pasaules ir un būs, kamēr vien būs vīrieši un sievietes. Laikam arī erotika nav nedz lamu vārds, nedz putas virs duļķainām straumēm, kas, zināms jau no kurienes, atplūdušas. Ko latvieša mentalitātei varētu nozīmēt erotika!

— Es te neko vairāk, kā ir mūsu dainās, nevaru pateikt. Droši vien

latvieši kā zemes tauta ir diezgan smagnēji. Bet tas, ka mums bijis vairāk veselīga dzīvīguma, kas izpaužas pilnīgi visās šajās dainās, ka nebijām tā samaitāti, ideoloģiski izvaroti, tas droši. Man liekas, latviešiem sekss ir bijis tāds dzīvnieciski veselīgāks. Kaut kas līdzīgs bija sajūtams itāļu filmā «Serafīno». Celentāno tur spēlēja pat it kā kretīnu, bet no viņa nāca zemes spēks un dabiskums, un tas vienmēr ir bijis vitalitātes pamats. Ja tauta grib būt vitāla . . . Par angļiem, teiksim, radies pavisam cits priekšstats — ka viņi ir bāli un sažņaugti. Varbūt kādreiz latvieši bija seksuālāki nekā tagad — ja mēs runājam par vispārējo nācijas seksualitāti, nevis par izvirtību. Tas ir jautājums par dzīves stilu. Latvijas laikos, cik var spriest, ir bijušas zeltenes, bijis tikums. Varbūt autokrātiski iedibināta, bet cilvēkos bija iekšējā stabilitāte. Tagad runāt par normālu kultūru, ņemot vērā, ka viena no tās nepieciešamajām sastāvdaļām ir seksuālā kultūra, — pilnīgs absurds. Patlaban mēs to varam veidot tikai no jauna, lēni rāpjoties ārā no autiņiem. Mehāniski pārņemt, piemēram, kaut kādu franču stilu nevar. «Labvakar» centās pārlēkt Vairākiem, posmiem. To šokējošo klipiņu es nosaucu par masturbācijas apoteozi. Jāiet soli pa solim, jo uz kārts ir likts pārlieku daudz. Tas, ko rāda, jau ir skaisti un estētiski, un domāju, Rasputinam nav taisnība, televīzija pie mums vēl ir baigi mierīga. Bet jāsāk no tādas «Zīlītes», kur viss ir labdabīgi un naivi. Tas faktiski bija pirmais solis, bet tagad nevienam nav laika, visi ir politizējušies.

Vispār erotika ir jebkuras kultūras sastāvdaļa un tā nav tikai estētiska kategorija, tā ir arī ētika. Arī dzīvi apliecinoša. Piemēram, ja pasekojam dejas vēsturei, tad ir skaidrs — deja ir pārveidota, socializēta šī pati erotiskā spēle, kas transformējusies kultūrā. Un tur, kur saglabājas šīs spēles elementi un kur jūt šo pamatu, tur ir māksla. Tad man tā ir baudāma. Bet, kur māksla ir tikai socializējusies vai perversi stilizēta, tur ir aukstums. Man ir neinteresanti skatīties balles dejas, kur redzu tikai uzspēli, vai, teiksim, «Dailes» padomiskotās dejas, kur vairs neredz dabisko erotisko sakni, un tās ir pliekanas. Sī spēle vēl ir jūtama baletā — holandiešu, spāņu, reizēm arī mūsu baletā. Tāpēc vienmēr var skatīties «Karmenu», vēl šo to. Ja mākslā, arī literatūrā, gleznie cībā, filmās nav šā brīnuma, tad vispār nevar runāt par mākslu.

— Vai izvēle starp porno un erotiku ir kultūras līmeņa jautājums!

— Jā, taču arī pornogrāfija ir jāredz. Piemēram, tev kā žurnālistei jāredz, kas tas ir. Tā varbūt ir vajadzīga daļai vīriešu, tas paceļ potenci. Bet visumā tās ir motoriskas darbības. Erotika raksturo attieksmi līdz tam. Un, ja vispār sadalām šo procesu un mēģinām analizēt, tad viss interesantākais ir līdz tam un pēc tam, Kā cilvēks ir brīvs, kā viņš jūtas. Mani tas ir interesējis.

— Reiz privātajā taksī pie vējstikla bija pielipināts blociņš ar

gandrīz pliku, seksīgu blondīni uz vāka. Atklāti sakot, visu ceļu pret šoferi izjutu aizdomīgumu — varbūt viņš ir kādas perversijas upuris. Esmu lasījusi par tādu vuārismu, kad vīrietis «iztiek» ar šādu bildīšu un filmu skatīšanos.

— Tad jau arī «PlaYboY» ir vuārisma priekšmets. Bet tam ir 35 miljoni liela tirāža, un tas ir populārākais žurnāls pasaulē. Nopietns žurnāls, kur strādā augsta līmeņa profesionāļi. Caur to arī, piemēram, Nataša Negoda Krieviju drusku iznesa ārā. Bet kas attiecas uz vuārismu un citiem -ismiem, jāskatās vienīgi, lai tur nav iesaistīti bērni. Kādā Rietumber-līnes veikaliņā redzēju visiespējamākos žurnālus un videokasetes, kuras turpat varēja noskatīties. Tur bija gan sieviešu sekss, gan vīriešu sekss, gan visi citi. Domāju, ja tas viss nebūtu vajadzīgs, Rietumi sen būtu no tā atteikušies. Dzimumnoziegumi, par kuru draudīgo statistiku rakstīju «Liesmas» pagājušā gada oktobra numurā, tur tomēr notiek krietni mazāk. Viena daļa cilvēku savas slimīgi sakāpinātās un reizēm tīri bioķīmisku reakciju diktētās vēlmes piepilda tieši šādos veikaliņos vai ķinīšos. Un jo ātrāk mēs atteiksimies no aizspriedumiem, jo labāk. Tikai jābūt arī visām pārējām brīvībām, nevis jālec pāri uz kaut kādu erotisko teātri, kur nefigūrīgu mamzeli apziež ar skābu krējumu. Tad jau labāk «Emanuelas», Tā, protams, ir erotika, arī brīvāku sakaru propaganda, bet vairāk baudāma. Ja runā par seksuālām perversijām, tad visā pasaulē tās pastāv uz kaut kāda bioģenētiska pamata, bet ārpus normālām sistēmām.

— Nu ja, mana meita tagad aug ar «Zīlīti» savā grāmatplauktiņā. Kāds varbūt izaugs ar tiem brelokiem un kalendāriem, ko nu var dabūt katrā avīiu kioskā. Bet mēs ar tevi atkal izaugām citādi.

— Mēs visi lielākoties esam audzināti noliegumā. Nedrīkst, neskaties, nekāp, nesmēķē, nerunā. Mūsu kultūra tika balstīta uz aizlieguma zīmēm. Es, piemēram, bērnībā daudz lasīju, un vajag tikai atcerēties, kāda bija tā padomju literatūra, kas sadzīta mums iekšā. Audzināja, piemēram, arī partijas komitejas, kuras izskatīja intīmos jautājumus un šķiršanos. Viss ir bijis nepārtrauktā noliegumā. Tādi kropļi mēs esam. Sekas ir daudz briesmīgākas, nekā var iedomāties. Lai gan mums katram ir arī savs noietais ceļš.

Es, piemēram, nāku no tipiskas latviešu ģimenes laukos — Cēsu rajonā. Var uzskatīt, ka esmu no labas ģimenes, kurā bija noturīga, stabila vērtību orientācijā. Mamma bija lauku skolotāja. Es sportoju — un dabūju pabraukāt gan pa republiku, gan pa Savienību. Līdz ar to varbūt agrāk socializējos, bija plašāks redzesloks. Svarīgi, ko tu pats paņem no grāmatām, filmām, par ko interesējies. Pieredzei jāveidojas dabiski, lai pēc tam neesi kā norāvies no pārāk stingras ķēdes. Vecāki mani neaudzināja ar aizliegumiem. Ja cilvēkam ir lielāka informācija, viņš vairāk noturas. Man liekas, ir arī Dievs, kas sargā. Un, ja tu esi

izjutis cieņu pret šo pasauli, mēģinājis saprast, kā cilvēki dzīvo, kas ir otrs cilvēks, centies šo noslēpumu priekš sevis noskaidrot un analizēt, tad tas ir pamats, kas neļauj aiziet «šreijā». Es runāju par tendenci. Bet vīrietis tomēr ir un paliek mednieks. Iespējams, tas ir pašsaglabāšanās instinkts, kas nāk līdzi miljoniem gadu. Viņam, ja viss ir normāli, vienmēr interesē otra puse — sieviete. Mūsos vajadzētu būt iekšā tai tautas gudrībai, kas ļauj izprast latvieša mentalitāti. Bet šobrīd šī sistēma ir sabojājusies, tur nav ko runāt. Mēs varam atgriezties pie Latvijas konstitūcijas, bet nespējam atgriezties pie latvieša iekšējās konstitūcijas.

— Kādas vēl pieturzīmes likušas tevī ak-centiņus!

— Es biju iekšā arī tajā pašā «Skapī» un domāju, ka tur cilvēki vairāk realizēja savas māksliniecisķās ambīcijas, nevis bioambīcijas. Paldies Dievam, ka bija tāds «Skapis». Varbūt, ka mūsu atmoda balstās tieši uz tādām «Kazām» un «Skapjiem» — sava veida neformāliem klubiem, kuri izvilka cauri gan pretestības garu, gan kaut kādu informētību un inteliģences druskas. Man kādreiz bija teiciens, ka patiess talants sevi atradīs pat attīstīta sociālisma apstākļos.

Un «Skapī» bija daudz latviešu inteliģences ar savu ētisko kodolu.

— Tomēr daļa cilvēku domāja, ka tur valda nemitīga bohēma, ka vīrieši un sievietes tur salido kā naktstauriņi meklēt viens otru kaut uz vakaru.

— Protams, šim krogam gāja cauri arī padibenes. Man žēl to, kuri nodzērās, tomēr, paldies Dievam, milzīgi daudz tādu nebija. Tur tiešām bieži radās spontānas kompānijas, kuras brauca turpināt kaut kur citur. Tāda bija tālaika dzīve — būt kopā, daudz nedomājot. Likās, tas viss būs mūžī'gi. Brežņevs, piemēram, asociējās ar Nemirstīgo Kaščeju. Negribu šeit attaisnot gadījuma sakarus, taču vēlreiz atkārtoju — patiesa inteliģence pieļauj arī tos. Vīrietis vai sieviete var būt vientuļi, viņiem var būt vēlēšanās izpausties tieši kā bioloģiskai būtnei. Tikai jebkuros apstākļos vajag palikt cilvēkam. Mums kādreiz vajag pažēlot otru un kādreiz arī pašiem gribas, lai otrs pažēlo mūs. Nezinu, vai citi vīrieši arī tā domā, taču es pats esmu uzskatījis par savu pienākumu — lai cik dīvaini tas arī liktos — samīļot otru cilvēku. Jā, esmu tā uzskatījis tāpēc, ka, neskatoties uz ārējo labklājību un visu pārējo, jebkurš cilvēks šajā pasaulē tomēr ir vientuļš. Protams, te nedrīkst būt kaut kāda plātīšanās. Ir jau arī absolūtie sportisti, kas skaita rezultātu, un, ja nav pāri par trim simtiem, tad rēķins vispār nesākas.

— O! Sapnis — satikt tādu vīrieti kā tu. Bet man patiešām gribētos, lai sabiedrība un paši vīrieši saprastu, ka arī normāla sieviete var atļauties skaistu mirkli, neprasot, kas būs pēc tam. Daudzas sev to neatļauj, baidīdamās no aizskaroša apzīmējuma. Tikai vienu reizi no vīrieša mutes esmu dzirdējusi apgalvojumu: «Ja reiz esmu gulējis ar šo

sievieti, nedrīkstu par viņu teikt, ka viņa ir . . .» Tu jau pats zini, ko es domāju. Bet vai īstenībā nenotiek tieši otrādi!

— Man liekas, tā nenotiek. Pašam ir nācies satikt sievietes, kuras varbūt ir intelektuālākas un brīvākas, un var redzēt, ka cilvēks vienkārši grib būt cilvēks. Tikai no paša atkarīgs, vai arī tad, ja tā tev nav izšķiroša mīlestība vai nopietna aizraušanās, tu vari ar otru cilvēku kopā pamosties un pateikt «Labrīt!». Ja runājam par meiteņu tikumu, tad vienmēr esmu uzskatījis, ka nevajag gulēt pirmajā vakarā un vīrietim ir jābūt arī atbildības izjūtai. Ja redzi, ka nevarēsi saprasties, vai sievietes tev atdodas aiz kaut kādas bijības vai pārprastas sa-biedriskošanās, tad normāls, sevi cienošs vīrietis to arī nekad nepieļaus. Tā vismaz es esmu centies darīt savā nelietīgajā praktiskajā darbībā.

— Ir dzirdēts, ka vīrieši gandrīz vai pa gabalu ņemas spriest par sievietes tikumību. Pēc kā vīrietis atšķir kārtīgu sievieti no . .. nekārtīgas!

— Tas ir jautājums par mauku — amatieri un mauku — profesionāli. Tās otrās tādas ir pēc aicinājuma, varbūt bioķīmiski tā uzbūvētas un realizējas neatkarīgi no tā, vai ir precētas, vai viņām ir bērni un stāvoklis sabiedrībā. Bet pirmās varbūt ir salasījušās, piemēram, «Lielo Getsbiju» vai mēģinājušas mehāniski pārņemt kādas manieres, tā apliecinot šķietamo rietumnieciskumu, lai gan viņām pašām tas pat nav vajadzīgs. Liekas — tas ir moderni. Tā ir arī vidusskolnieču eksplozija pirmajā kursā, kad laukos augušām meitenēm šķiet, ka jāpārsit pilsētnieces, lai ātrāk iekļautos, pārvarētu nedrošības kompleksu. Ja nav vērtību kritēriju, dabiskas pieredzes un inteliģences, tad pārņem ārējo, vieglāk atdarināmo. Meitenes sāk pīpēt, pārmet krustu un laižas arī dziļāk, bet, kad nonāk līdz tam, tad pārdzīvo. Vienmēr ir bijusi lauku un pilsētas problēma. Un tā ir absolūti visā pasaulē. Kā atšķirt? Grūti pateikt, bet to jūt.

Vispār sievietēm un meitenēm, ja viņas apzinās sevi un savu lomu sabiedrībā, savas dzīves piepildīšanā, protams, ir jābūt absolūti tikumīgām. Bet tikumīgām ar prātu. Ir tāds Montēņa teiciens: «Sievietes kautrība ir rota, bet pārlieka izgreznošanās neliecina par labu gaumi.» Tas ir par to pašu inteliģenci. Superklīrīga un uzspēlēta tikumība maniakāli noskaņotos cilvēkos var izraisīt pat agresivitāti, lai salauztu otru. Man arī kādreiz ir gribējies pateikt kaut ko rupju, ja redzu briesmīgi uzspēlētu pieklājību un morāli. Tā ir pārprasta tikumība. No visiem maucības veidiem visbriesmīgākā ir garīgā. Garīgā prostitūcija arī ir visnožēlojamākā.

— Vai tu varētu draudzēties ar sievieti, kuras seksuālā platforma atšķiras no vispārpieņemtās!

— Kad es strādāju pirmajā darbavietā, daudzi mani uzskatīja par babņi-ku, jo satiksmē ar cilvēkiem vienmēr esmu bijis komunikabls un

varbūt pārāk brīvs priekš padomijas apstākļiem. Vispār jebkura normāla satiksme vai vienkārši saruna parāda, vai cilvēks ir seksuāli brīvs vai ne. Ja viņam nav šo seksuālo problēmu, aizspriedumu, ir daudz vieglāk kontaktēties, bet, ja ir, tad nevar parunāt arī par to, kāds laiks ārā. To ļoti labi jūt, ieejot jebkurā sabiedrībā, un normālu cilvēku satiksme vispār ir determinēta caur to.

Pirms kāda laika bija iespēja izskatīt Rīgas prostitūtu kartotēku. Padomju Savienībā un starp ārzemju jūrniekiem Rīgas prostitūtas kotējas visaugstāk. Tas saistīts gan ar Rīgas ģeogrāfisko stāvok

li, gan ar informācijas devu, kura pie mums ir drusku lielāka. Uztrauc tas, ka pirmajā vietā starp fiksētajām vissenākās profesijas pārstāvēm ir tik daudz izglītības un medicīnas darbinieču. Ir arī Universitātes pasniedzējas, medmāsas, pedagoģiskās skolas audzēknes, studentes. Bet, ja viņas pa vakaru nopelna vismaz 200 rubļus, tad tas varbūt ir pat attaisnojami. 5ī sieviete, piemēram, ir predestinēta uz šampanieti un kaifu un nopelna ar to naudu. Tu vari pārmest, cik gribi, bet pastāv ekonomiska ačgārnība, ka ar godīgu darbu tu neko nevari nopelnīt. Ja tā tiks novērsta,

domāju, par prostitūtām paliks tikai tās, kurām tas ir aicinājums.

Attieksme pret lezbietēm? Atšķirībfˆ no pederastijas, kas nav priekš maniˆ *p* sievietes es saprotu vairāk. Atkal jāņem vērā visa sociālā nasta — alkoholiķi. I, nošņurkušie vīrieši ar mazo aldziņu, no vienas puses. No otras puses — sieviete kā brīnums. Ja vēl paskatās Vidbergu vai foršas filmas par lezbietēm, kur viss ir psiholoģiski pamatots, tas kļūst saprotamāks. Un, ja tas nav nesaprotams, tad arī neizraisa nekādu naidu. Sieviete man ir kā brīnums. Un šim brīnumam es varu piedot vai vismaz saprast, ka var neinteresēt šis robustais tips, kāds ir vīrietis. Lai viņas labāk mīl viena otru, nevis kretīnu ar nočurātu bikšu priekšu.

— Tagad mazāk spriež par to, kurš varētu būt stukačs, vairāk par to, kurš nav homoseksuālists. No kurienes tik daudz gaišzilās krāsas!

— Gandrīz visu par to jau pateicis E. Aganovs, kuru intervēju minētajā pagājušā gada «Liesmā». Ko tur vēl piebilst, ja uzzini, ka tavs bērns, apēdot ar pesticīdiem saindētu tomātu, var kļūt par homoseksuālistu. Protams, ne jau tikai tāpēc. Nav kur dēties no sociālās nosacītības. Kaut kur tam ventilim jāsprāgst pušu. Un vēl Rīga, tāda, kāda tā ir šodien .

— Man liekas — sociālais mūs «noēd» arvien vairāk. Un patiešām pēdējais laiks atgriezties pie aizmirstās patiesības, ka sievietes un vīrieša attiecības arī ir vispārcilvēciskas un mūžīgas vērtības, kā to atgādināja gleznotāja Aija Zariņa. Es, piemēram, jaunībā gribēju būt ļoti emancipēta un tā laikam arī uzvedos. Mani pat apvainoja tas, ka sievietes novērtēšanu sāk ar smukumu vai kāju slaidumu, nevis ar viņas talantu vai gudrību. Tagad varbūt vairāk gribētos, lai manī

novērtē sievieti, taču nu jau esmu spiesta stāties sociālo lomu diktētās attiecībās.

[1]— Jā, tāda problēma ir. Tā ir arī inteliģences problēma laukos, faktiski nelaime. Esmu redzējis, kā sievietes ar augstskolas diplomu atbrauc uz laukiem un nostāda sevi ļoti augstu, jo viņai ir šī izglītība. Un ar ko tur var apprecēties? Ar mehanizatoru, labākajā gadījumā. Daļa no viņām paliek sterilas vecmeitas un tad atliek tikai Old Vāverlija variants: «Labāk vēlu nekā nekad, teica vecmeita un uzsēdās uz n . . . . s». Piedodiet, vecmeitas! No otras puses, tā ir cilvēka pāraugšana, kurai sabiedrība vēl nav gatava. Es šīs sievietes nemaz negribu vainot. Varbūt viņas ir bākas, kuras nācijai kopumā saglabā estētisko uzstādījumu, sakalstot sevī kā koks. Bieži vien tādas sievietes sevi realizē literatūrā, glezniecībā, sevišķi zinātnē, savas misijas apziņā kaut kādā nesavtīgā darbībā, teiksim bibliotēkā. Iedomājies, ja no Latvijas garīgās struktūras izslēdz sievietes, tur nekas nepaliek.

Un paldies viņām, jo viņām pašām jau ir visgrūtāk. Es esmu daudz par to domājis un līdzpārdzīvojis. Ir arī otra daļa, kuras integrējas tajā sabiedrībā un tad viņas dzer kopā ar večiem, ļuļķē un spriež par automobiļiem. Tā ir traģē

dija. Tāpēc man pilnīgi nepieņemama ir arī vientuļo māšu apņirgšana. Tas ir ˆbsolūts mietpilsoniskums, kas, paldies Dievam, tagad sāk izzust. Bet jaunībā jls to labi sajutu un bija viegli ļauties ■tai straumei, kas nosodīja. Sieviete ar augstiem morāles kritērijiem tiešām kļūst tāda kā Cehova varone. Viņa ir priekšlaicīga šai sabiedrībai un tā viņa sadeg. Nedod Dievs, paliek vēl pedante, skaudīga intrigante vai sajūk prātā. Tas tikai liecina, cik slima sabiedrība esam. Un šīs vientuļās mātes, ja viņas nav galīgi debilas vai izlaidīgas, es cienu un vienmēr esmu sapratis, un tiešām jutis, ka viņām jāpalīdz vai jānomierina. Tas būtu jebkuram vīrietim jāsaprot. Tāpēc arī man vieglāk izskaidrot to, ko mēs runājam par tām pašām lezbietēm.

— Jā, bet šai lietai ir arī otra puse. Mainoties sabiedrības attieksmei, vientuļo māšu kļūst aizvien vairāk. Un tieši cīnoties pa šodienas dzīvi, bieži vien laimīga nav ne māte, ne bērns. Visi šie bērni nezina, ko ģimenē nozīmē vīrietis. Kādi izaugs zēni un meitenes, kādi viņi būs savās nākamajās ģimenēs! Jau tagad runā par to, ka sievietes kļūst ģimenes galvas.

— Te ir pretruna starp to, ko saprotam vispārīgi un ko konkrēti. Jebkuras divsavienības pamatā jābūt arī spējai pašuzupurēties. Cilvēks var iziet uz kompromisiem, bet viņš nedrīkst būt komformists, nodot sevi. Ir arī tādi vīrieši, kuri ziedojas sievām. Tas ir absolūti normāli. Man liekas, mehāniski pieņemt, ka vīrietis ir ģimenes galva, tas ir mūsu snobisms vai mietpilsonība. Laulībā var nebūt mīlestības, bet jābūt cieņai vienam pret otru. Protams, pārmērīga emancipācija arī

nav normāla. Piemēram, Rietumos tas ir novests līdz galīgam absurdam. Tur ir tādas sievietes, kurām tu nedrīksti padot ne roku, ne mēteli, nedrīkst ierādīt, ka viņa ir fiziski vājāka. Cilvēka neatkarība un patstāvība ir augstāk par visu. Ar prātu es to varu aptvert, bet nevaru akceptēt. Man dziļi riebj arī cilvēki, kas iziet tieši uz pretējo: parazitē tikai tāpēc, ka viņš ir vīrietis vai sieviete. Ja viņa ir sieviete, man viņai katrā ziņā jāizmaksā . . .

— ... Vai arī mūžam nesaprastie, ģimenē nenovērtētie vīrieši, kuri jāpažēlo.

— Jā, tā ir vesela kategorija. Uz to daļa meiteņu iekrīt. «Skapja» sabiedrības modelī tos labi varēja redzēt. Tā kā ar to žēlošanu esiet uzmanīgas. Ir arī tādi nošņurkuši, nodzērušies un netīri vīrieši, kuriem tomēr blakus vienmēr skaistas sievietes. Tad es atceros

2. Simenona «Cietumu», kurā bija parādīts līdzīgs variants. To visiem vajadzētu izlasīt. Arī M. Friša atmiņas, kur viņš lieliski apraksta, kāpēc viņam varēja būt attiecības ar sievietēm tajā vecumā, kad viņš jau zaudēja potenci. Tāpat arī «Lau-[1] lības dzīves ainas». Man pēc šīm grāmatām daudz kas kļuva skaidrs. Ja mums būtu bijis aizgriezts arī šis balons uz cilvēces kultūrvēsturisko pieredzi, tad grūti pateikt, kas mēs šodien būtu. Es salīdzinu, ka mēs esam bijuši sērkociņu kastē ar caurumiņu. Lūkojoties no sērkociņu kastītes pa caurumiņu, leņķis ir daudz plašāks. Un, ja runājam par leņķi, tad viens no rakstniekiem teicis, ka galvenais ir leņķis, nevis izmēri. Mums tas bija glābiņš.

— Sīs grāmatas daļēji kompensēja mūsu seksuālo interesi, izglītošanos, bet daļa cilvēku grāmatas vispār nelasa. Ļoti populāras taču ir sarunas par to, kas ar ko guļ. Man liekas, pietiek pa ielu blakus iet ar kādu vīrieti vai, nedod Dievs, ziemas laikā pieturēties pie viņa rokas, lai visiem viss jau būtu skaidrs . ..

Uz aizdomīguma pastāvēja visa ideoloģija. Uz aizdomīguma, aprunāšanas, intrigām. Iesēt šo atmosfēru cilvēkos ir viens no monokrātiskās, piramidālās sabiedrības uzdevumiem, lai no augšas var kontrolēt, balstoties uz zemākajiem instinktiem. Tas var būt neapzināti, bet jebkura diktatūra, monopols balstās uz to, ka cilvēks nepieļauj brīvību. No šejienes arī mietpilsoniskums, nodzeršanās, izvirtība. Tie, kas savulaik neinteresējās par hokeju un nedzēra, tie aprunāja. Tā ir vesela sadzīviskās čekas impērija. Lai cilvēks būtu sīks, nevis brīvs. Man ir žēl tā izšķiestā laika, kad visu savu enerģiju veltījām, teiksim, pederastu apspriešanai, stukaču «meklēšanai». Zēl tā laika tagad, kuru normāli cilvēki pavada, kritizēdami kompartiju. I. Bite labi pateica, ka nevajag spārdīt ar kājām kaut kādus puslīķīšus un nodarboties ar nekrosadismu. Lai gan es pats arī neesmu no tā brīvs. Bet, ja visa šī enerģija, zemiski notriektais laiks sublimētos kādā darbībā! Jo vecāks paliec, jo vairāk saproti, ka tas viss taču nav bijis

tavs uzdevums!

— Tomēr liekas, ka tikumi sagrūst jo dienas — jo vairāk. Aizvien biežāk dzirdu un vēroju parādības, kuras liek domāt, ka pasaule sagriezusies kājām gaisā. Attieksme pret sievieti nonākusi līdz zemākajai pakāpei. Tajā pašā laikā bērnu sanatorijā divpadsmitgadīgus zēnus brīdina piesargāties no pāris gadus vecākām meitenēm, jo tās viņus velk krūmos.

— Tautai vai sabiedrībai tomēr ir pašsaglabāšanās instinkts. Ir jābūt kaut kādam kosmosam, kurš limitē robežu. Pieļauju domu, ka tas, kas šobrīd notiek, arī tās normas, kas tiek pārkāptas, aktualizējas tieši tāpēc, lai pati sabiedrība pret tām pieņemtu kādu morālu nostāju. Vismežonīgākajām tautām vienmēr pastāvējis ētiskais ideāls, arī barbariem ir svētas tradīcijas. Bieži esmu domājis par to, ka Rietumos, uzņemot visas tās erotiskās un pornofilmas, šim svētumam cenšas nojaukt jebkādu robežu. Cita lieta, ka filmu ražotājiem varbūt ir citi mērķi, taču, no otras puses — tas automātiski rada šo svētumu. Tas ir nolieguma noliegums. Un, ja sabiedrība nav spējīga radīt šo pretspēku, tad galu galā tā nav savas pastāvēšanas cienīga. Arī tas ir loģiski. Un viss notiek, kā tam jānotiek. Mēs, protams, varam aktīvi iedarboties, neesam skudriņas, bet visu pārlieku dramatizēt nevajag. Arī dabā izdzimteņiem ir sava loma. Parādās kroplības, lai tām pievērstu uzmanību. Tāpat sabiedrībai ir pašattīrīšanās mehānisms.

— Tagad domā par psiholoģiskajiem dienestiem. Radusies akūta nepieciešamība pēc psihoanalītiķiem, seksopatologiem. Ko šādu dienestu darbība uzlabo!

— Tā visa ir darbības imitācija. Ja apakšā nav pamata vai konkrēti Latvijā — ja šis pamats netiks mainīts, tad tā paliks imitācija, kas nekur neaizvedīs. Tas ir šīs perversās sabiedrības perversais pašsaglabāšanās instinkts, ka vajag pielāgoties, nemainot sistēmu. Cilvēka tikumības un seksuālās kultūras jautājums ir arī politisks jautājums. Diemžēl nemitīgi nonākam pie politikas.

— Nesen lasīju, ka reliģija arī ir kultūras modelis. Tagad par reliģiju runā aizvien vairāk. Vai tā varētu palīdzēt cilvēku morālai atdzimšanai!

— Es domāju, ka tā var būt līdzeklis, bet mērķis gan ne. Manuprāt, pēdējie 2000 gadi pietiekami daudz liecina par tās trūkumiem, arī to, ka reliģija ir pārāk mazaktīva un pietiekami neciena cilvēka personību. Luterānisms kā viens no progresīvākajiem virzieniem gan sludina, ka caur mīlestību glābs pasauli, ienesot arī personības aktivitātes lomu cilvēku dievišķošanas ceļā. Ir tāda sentence — Dievs tapa par cilvēku, lai cilvēks taptu par Dievu. Tas ir tas, ar ko luterānisms un kristietība lepojas. Bet, domāju, patlaban galveno akcentu vajadzētu likt tieši uz pretējo. Cilvēkam jātop par Dievu, lai Dievs taptu par Cilvēku. Tas varbūt ir galīgi nepieņemami

reliģijas tradicionālajai izpratnei, bet tā ir manis paša izdoma, ka tā drīzāk varētu piedalīties šajā attīstības procesā. Tad mēs, iespējams, atrisinātu arī reliģijas nepieciešamības problēmu, jo tajā tāpat ir miljons trūkumu. Varbūt esmu pagāns, bet es negribētu no komunismokrātiskas sabiedrības pāriet uz teokrātisku sabiedrību. Interesanti būtu, ja par šīm dievišķajām un cilvēciskajām attiecībām, par seksu izteiktos kāds mācītājs.

— Vai tev eksistē kāds sievietes ideāls! Nereti ideāli rodas agrā jaunībā, pēc izlasītām gramatām, redzētām filmām.

— Man kādreiz bija tāds ideāls. Un ideāliem jāpaliek par ideāliem. Zvaigznei jāpaliek zvaigznei. Ja tu guli ar zvaigzni, tu esi astrofils. Tāpēc vajag atstāt kaut ko, pēc kā tiekties, kaut vai izdomāt. Un ja liekas, ka dzīvē esi atradis savu ideālu, tad vienkārši esi apzadzis sevi pašu. Tas, protams, var mainīties atkarībā no rakstura, noskaņojuma, noguruma, informētības, samaitātības pakāpes un visa pārējā. Mans ideāls, piemēram, kādreiz bija Sjūzija, ja pareizi atceros. Laikam no grāmatas «Cilvēks nav vientuļa sala». Pusaudža gados gribējās būt kā Holdenam no Selin-džera «Uz kraujas rudzu laukā». Atceros, viņš bija ļoti foršs džeks, tāds drusku augstprātīgs, un baigi necieta lētus čemodānus. Es vēl domāju, kāpēc viņam tāda snobiska īpašība. Pēc tam sapratu. Vienu laiku mans ideāls bija tāda sieviete, kas mani sagaida peņuārā, lec virsū, kliedz, bļauj un saka: mīļais, cik forši, ka esi pārnācis! Citreiz man atkal gribas ļoti intelektuālu sievieti, ar kuru varētu parunāties, dalīties savās šaubās. Lai kā arī nebūtu, sievietei tomēr pirmkārt vajag būt sievišķīgai un šarmantai. Ja tā nav, viņa mani galīgi neinteresē. Viņai jābūt arī drusku noslēpumainai. Galu galā sievietei jābūt gudrai kā sievietei, nevis gudrai sievietei. Ja mēs alkstam gudrību, to varam atrast filozofiskos darbos vai savos draugos un kolēģos.

— Man liekas, ka tie iespaidi, kas gūti pārejas vecumā, ir ļoti noturīgi. Sievietes un vīrieši reizēm visu dzīvi meklē apliecinājumu tiem priekšstatiem, kas radušies pēc kādreiz lasītā, redzētā, dzirdētā. Pusaudzes gados noskatījos filmu «Sarkanā mantija» un vēl ilgi pēc tam man ļoti patika Oļega Vidova tipa vīrieši. Faktiski vēl tagad patīk ziemeļnieciski atturīgi tipi ar slēptu kaislību. Taču tos es labprāt nomainītu arī pret 2erāru Depar-djē. Viena mana draudzene dzīvē ilgi un mokoši meklēja savu Retu Batleru. Savulaik arī sevi tiku pieķērusi, visādās situācijās cenšoties atdarināt Kristīni no P. Hensfordes-Džonsones «Neiespējamām laulībām». Man arī ļoti patīk Annijas Zirardo un Džeinas Fondas neatkarīgās manieres. Pēc tam, kad noskatos filmas, kur spēlējušas viņas, uzlabojas pašsajūta un pašapziņa.

— Par to visu ir vienā dziesmiņā. Taču tu neesi Džeina Fonda, es neesmu Alens Delons. Tas ir bezgala banāli, bet man vienmēr licies, ka Alens Delons es, protams, gribētu būt. Viņā ir tā vīrišķīgā nekaunība,

tas mednieks un arī gudrība. Bet kas attiecas uz seksu, esmu absolūtais seljists. H. Selje teica apmēram tā: es gribētu, lai mani nošauj deviņdesmit piecu gadu vecumā kāds greizsirdīgs vīrs, kurš mani ierauga gultā ar savu sievu. Visi šie tipi arī ir sabiedrības pašregulējošais mehānisms. Cilvēkiem katrā laikā vajag kādu Merilinu Monro.

— Ko mēs varētu uzskatīt par šīm laika zīmēm!

— Tas ir šausmīgi maz pētīts. Taču mazai tautai tās noskaidrot būtu ļoti interesanti. Šīs modē nākušās sievietes ir mūsu pašu spogulis. Tas izpaužas kaut vai manekenēs. Ja skaistuma karalieņu vēlēšanas būtu regulāras, tad arī tur to varētu precīzi pateikt. Mēs izvēlamies tieši to, pēc kā apzināti vai neapzināti esam ilgojušies. Savu iespēju robežās, protams. Sie tipi mainās līdzi laikam. Atceries kaut vai Elzas Radziņas atšķirību no Vijas Artmanes. Šobrīd šāda ideāla simbola nav. Māra Zālīte — tas savukārt ir politizēts, tikumizēts sievietes — Latvijas tēls. Sešdesmitajos, septiņdesmitajos gados tas atkal bija cits. Piemēram, filma «Vella kalpi», Dreģe. Indriksone. Vitalitāte, kas nāca caur slepenajiem jāņiem, caur dzeršanu, krievu lamāšanu — tā toreiz uzturēja latviešus. Tad Ozoliņa un Kairiša. Sieviete — cietēja, drusku nomākta, sevī rezignēta kā visas mūsu sievietes.

— Arī Sintija bija diezgan precīzs tagadējās Rīgas ārējā veidola iemiesojums — glīta, bet ne latviska, tāpat Lauma Zemzare. Tagad — mis Latvija ir Ina Magone. Līdzās ir samērā objektīvs spogulis. Bet blakus šīm vizuālajām zīmēm var ieraudzīt arī daudz ko citu. Kad uz skatuves parādījās Laima Vai-kule, nodomāju, ka pirmo reizi tā saucamajā padomju estrādē parādās sieviete, kurā jaušams un kura neslēpj kaut kādu jutekliskumu.

— Tas jau bija Pugačovai, tikai vulgārā izpausmē. Vaikulei vairāk vai mazāk piemīt intelektuālais jutekliskums, viņa uz skatuves izdzīvo gudrākas sievietes dzīvi. To grūti izskaidrot, vari domāt, ka tā ir nejaušība, bet vairāk vai mazāk šie vēlmju un tieksmju simboli ir likumsakarīgi, saistīti ar ideoloģiju.

— Atcerējos Francijas bijušo prezidentu. Vai, tavuprāt, kāds (-a) no vizuāli bieži redzamiem Latvijas sabiedriskajiem darbiniekiem [-cēmj izstaro normālu, cilvēcisku seksualitāti! Varbūt vari nosaukt konkrētus cilvēkus!

— Domāju, ka no vīriešiem tāds varētu būt Ķezbers. Viņam ir tāds spīdums acīs. Es, starp citu, neesmu vienīgais, kas tā uzskata. No sievietēm — tādu slēptu, intelektuālu seksualitāti vienmēr esmu redzējis Džemmā. To jūt cauri, jūt, ka viņa ir sieviete, viņai ir šarms. Tur nav svarīgs vecums. Un tas ir pats vērtīgākais.

— Apbrīnojami, es minētu tieši šos pašus cilvēkus. Un vai nav zīmīgi, ka, raugoties jebkurā vīrietī vai sievietē, lai kas viņš arī būtu, mēs pirmkārt tomēr viņa acīs, sejā un žestos meklējam cilvēcisko! Un

esam priecīgi un aizkustināti, atrodot to.

— Tikai caur cilvēcisko meklējama saprašanās arī mūsu perversajā pasaulē. Bez tā mēs nekas neesam. Un jebkura cilvēka biogrāfija ir arī viņa seksuālā dzīve. Un arī tev, arī sev un visiem citiem novēlu dvēselisku un normālu seksu!

MĪLAS MĀKSLA

5. g. «Avota» 2. nr. Ojara J. Rozīša rakstā «Vai viegli uzaugt par latvieti svešumā!» lasāms šāds teksts: «Pat latviskā dzimumdzīve nepalika novārtā: 1949. gadā apgāds «Afrodīte» (!!) laida klajā jau 1931. gadā Latvijā izdoto Dr. T. H. Van-develdes «Laulības dzīve. Viņas fizioloģija un technika», bet tie, kam šis darbs bija par neparocīgu un garu (152 Ipp.J, varēja smelties padomu anonīma autora rakstītajā un pašrocīgi ilustrētajā brošūrā «Mīlas māksla» (20 lpp.|.»

Zinot, ka pēckara Latvijā izdotas tikai dažas grāmatas par dzimumdzīves jautājumiem un ka jau kurā paaudze cieš no informācijas trūkuma, uzmeklējām augstākminēto brošūru. Protams, ir pagājuši 40 gadi. Taču šeit, Latvijā, tās ir nabadzī* bas pilnas desmitgades. Arī šajā jomā. Paredzam daudzskaitlīgo speciālistu iebildumus un pretenzijas. Taču — kur jūs bijāt visu šo laiku! Un ja nu kādam no jaunās paaudzes patiešām noder kaut kas no anonīma padomdevēja rakstītā! Bet pārējie — nenovērsīsimies no tiešuma, nevaikstīsimies par stilu un netaupīsim humora izjūtu, lasot 1949. gada «Mīlas mākslu»!

1. PRIEKSVARDS

Ja Jūs piederat pie tiem cilvēkiem, kas vēl vienmēr stūrgalvīgi turas pie pārliecības, ka dzimumsatiksmē pieder pie lietas, par *kuru* atklāti *un vaļsirdīgi nevar runāt, tad* labāk šo grāmatu nelasiet.

Ja Jūs tomēr dzimumdzīves svarīgumu un viņas lielo nozīmi cilvēces dzīvē esiet izpratis, tad Jums ar šo grāmatu tiks līdzēts.

Miesiska mīla ir tikpat tīra kā garīgā, un šīs grāmatas nolūks ir brīvi un bez aizspriedumiem apskatīt mīlas aktu *(coitus)*.

Katram normālam cilvēkam, vienalga, vīrietim vai sievietei, lai viņš būtu vesels un laimīgs, ir nepieciešama mīlas dzīve. Vēl pirms nedaudz gadiem uzskati šajā virzienā dalījās tik lielā mērā, ka cilvēki nejauši sarāvās vai nosarka, līdz kaut kas tika pieminēts no dzimumdzīves.

Vīrieši un sievietes agrāk domāja, ka dzimumdzīvei arī laulībā ir jāpaliek zem stingras kontroles, lai sasniegtu augstākos ideālus. Tagad mums visiem tomēr ir zināms, ka dzimumdziņas apspiešana izsauc vājumu un neapmierinātību un kā sekas tam bieži ir laulības sairšana.

Sekojošo rindiņu uzdevums ir izskaidrot miesiskās mīlas likumus un viņu pielietošanu.

2. ATBILDĪBA LAULĪBAS DZĪVĒ

Slepenībā vīrietis domā, ka viņš ir sievietei no Dieva izredzēta dāvana. Nekur viņa uzpūtība nav skaidrāk redzama un izjūtama kā mīlā un dzimumsatiksmē.

Tomēr, par spīti viņa ilūzijām, ārsti ir konstatējuši, ka no desmit vīriešiem tikai viens prot dzimumsatiksmi izvest tā, ka abi partneri sasniedz augstāko laimi un ir absolūti apmierināti.

Kāds slavens filozofs 1929. g. 29. jūnijā dr. B. Vatsona izdevumā «Liberty» jautā: *«Cik daudz* sievas ir *šodien* laimīgas? Cik daudz laimīgāki ir precētie vīri? Cik daudz vīri un sievas ir brīvi no dzimumtieksmju nemiera, kurš ir izpostījis tik daudz ģimeņu dzīves?»

Ir noskaidrots, ka tikai 20% no sievām ir mācījušās uzturēt sekmīgas attiecības ar saviem vīriem. Tas nozīmē, ka 80% no mūsdienu laulības atrodas pastāvīgā konfliktā. Vīri neprot savas sievas pamācīt, jo viņi zin ļoti maz vai bieži pat neko. Lielākā daļa precētie vīri un sievas nejūtas brīvi savā starpā par šādām problēmām atklāti runāt. Tā sarūgtinājums aug dienu no dienas, sievas gan parasti mēdz pasmaidīt un situāciju panest, bet bieži šādai problēmai talkā nāk laulības sairšana un šķiršana.

Dzimumdzīves problēmas ir izšķiramas atklātā un brīvā pārrunā vienam ar otru. Ļoti reti caurmēra vīrietis uzskata par savu vainu, ja sieviete dzimumsatiksmē ar viņu nav apmierināta. Uzpūtība un saprāta trūkums padara viņu šī fakta priekšā aklu.

Galveno atbildību mīlas akta sekmēs un neveiksmēs nes vīrietis. Daudzi vīrieši dzimumdzīvē ir tik egoistiski un nemākulīgi, ka viņi par sievieti neko nedomā. Viņi sasniedz apmierinājumu, bet sieviešu vajadzības neievēro un atstāj viņas saspīlētu un izmocītu prasību stāvoklī. Tas izskaidro, kāpēc tūkstošiem sieviešu baidās no dzimumsatiksmes ar saviem vīriem. Dažas meklē iespējas no dzimumsatiksmes izvairīties, jo viņas zin, viņas tiks sakairinātas, bet kā parasti pēc tam atstātas neapmierinātībā un nervozā stāvoklī. Kas var šādu sievieti pelt, kura pēc šādiem nelaimīgiem piedzīvojumiem dzimumsatiksmē pazaudē jebkuru interesi?

Ja kāda sieviete izrāda neapmierinātību vai arī citādi liek vīrietim nojaust, ka viņa mīlas aktā vīlusies, tad parasti vīrietis visu vainu uzveļ sievietei. Viņš tai pārmet neattīstību vai nenormālību. Tikai retos gadījumos vīrietis ir pietiekoši inteliģents, lai saprastu, ka tā ir viņa vaina un pārdomātu, kā šādu situāciju vislabāk novērst.

Ja sievietes prasības tiek pastāvīgi atstātas novārtā jeb daļēji apmierinātas, viņa ar laiku kļūst neirotiska, juteklīga un var būt dzimumtraucējumu upuris.

Egoistisks un nesaprātīgs vīrietis, kas domā vienīgi par savu personīgo laimi un nesadarbojas kopā ar sievieti, nekad nesasniegs

augstāko apmierinājumu. Sadarbība tomēr nav iespējama, ja sieviete aktā neizjūt vajadzīgo kairinājumu un paliek neapmierināta. Tātad, tas atkarājas no vīrieša un viņam ir jāmācās dzimumaktu izvest pareizi.

Visiem vīriešiem un sievietēm ir dabiskas tieksmes pēc dzimumdzīves. Daudzi pāri, kas šajā ziņā ir pavirši jeb kautrīgi, streipuļo cauri dzīvei un nezina neko par lielo laimi, kādu var sniegt dzimumdzīve, un viņi brīnās, kāpēc citi ir par to tik sajūsmināti.

Tikai gudri pāri *izprot savā laimē* dzimumdzīves lielo *nozīmi. Viņi* zina, ka mīlas akts ir kaut kas brīnišķīgs un skaists un nav tāds, no kā būtu jābaidās un aiz kauna jānosarkst. Tikai nezinātāji uzskata precētu pāru attiecības kā kaut ko parastu un ikdienišķu. _

3. EROTISKA VAĻSIRDĪBA

Psihologi *un seksualpsihologi — patiesībā visi domājošie* cilvēki — ir par to vienojušies, ka dzimumdzīves jautājumus vajadzētu iztirzāt brīvi, lai vecs un jauns šajā nozarē iegūtu vairāk zināšanas.

Dr. V. C. Robiks, kas par dzimumdzīvi sarakstījis neskaitāmas grāmatas, ieteic šajā virzienā sarīkot instruēšanās stundas pie augstākām mācību iestādēm. Viņš liek priekšā ierīkot skolas laulību kandidātiem, kurās viņus apmācītu svarīgākajās mīlas un laulības dzīves problēmās.

Tālāk viņš izsakās, ka, atkarībā no gadījuma, pārmērīga atturība no miesiskās mīlas sievieti var padarīt par fizisku vārguli vai kurtizāni.

Sievietei jāatšķir, ka ne tikai vīrieša atturība vai nemākulība mīlas mākslā vien ir faktori, kuri izposta ģimeņu dzīves un viņu dzen prostituēto sieviešu rokās, bet gan lielāko tiesu viņas pašas vaina jeb saprašanās trūkums, kuri traucē viņas un vīrieša dabas izprašanu.

Havloks Ellijs savā studijā, starp citu, saka: Daudzi joviāli vīri nekad nenāks uz domām, ka brīžiem viņu sievām ir dibināti iemesli sūdzēties, kaut gan viņas to neliek manīt.

Sieviete instinktīvi nojauš, ka pastāv noslēpumi, priekš kuriem vīrietim nav ne mazākās saprašanas jeb par kuriem viņš nerūpējas, jo viņš tos nepazīst.

Sāds gadījums ir smagāks, ja viņa rīcība ir morāles rezultāts, kas viņam ir ticis sprediķots. Viņam ir bērnībā mācīts, ka vīrietim ir jābūt vīrišķīgam, ar atturīgu, tīru prātu un viņš nekādā gadījumā nedrīkst domās kavēties pie sievietēm un padoties miesas kārībām.

Sāds vīrietis domā, ka piekāpība dzimumdziņas priekšā un visam tam, kas pie tā pieder, ir pazemojums — augstākais, dabiska vajadzība.

Šķiet, neviens viņam nav stāstījis, ka mīla ir māksla un ka sievietes dvēsele un viņas ķermeņa iegūšana ir jautājums, kurš prasa

visu vīrieša atjautību un prasmi.

Raimonds Rike saka: Sievietei ir jāsaka, ko viņa vēlas, viņai ir jāatsedz savas iekšķīgās domas un jāmet pie malas tradicionālā atturība. Cik brīnišķīgi ir sievietei sajust tāda vīrieša tuvumu, ar ko viņa var justies pilnīgi brīva, zināma, ka ne zilbe no tā, ko viņa saka, netiks pārprasta un nepareizi iztulkota, bet tieši tā, kā viņa to jūt — un tomēr cik maz ir vīriešu, kas to saprot un viņai to sniedz._

4. PADOMI SIEVIETĒM

Katra sieviete, ja viņa to vēl nezin, ir jāpārliecina, ka miesiskā mīla ir dabiska vajadzība un nav nekādā ,gadījumā uzskatāma kā pazemojums.

Tikai īsta mīlas pilnība var sniegt abiem, kā vīrietim tā sievietei, augstāko miesīgo un garīgo baudu. Dažas sievietes, kas bērnībā ir bijušas upuri nerru un nezinātāju mācībām, tic, ka ir pazemojoši laist savai kaislībai un dzimumdziņai izpausties uz āru. Viņas pieliek visas pūles, lai apspiestu savas dabiskās tieksmes un atstāj to vīrieša ziņā, kaut gan viņai pašai par to būtu jādomā un jārīkojas.

Bieži šīs sievietes turas pie šādām absurdām idejām tik ilgi, līdz viņas k|ūst histēriskas un saīgušas jeb sabrūk miesīgi.

Nav nekāda aizbildinājuma sievietei, ka viņa, attiecībā uz dzimumdzīvi, vēl vienmēr turas pie jau sen novecojušā uzskata. Inteliģenta sieviete zina, ka piegulēšana ir ļoti svarīgs faktors, un, ja viņa netiks apmierināta, tā mēģinās kļūdu noskaidrot.

Viņa var savas trūkstošās zināšanas atgūt ar lasīšanu vai uzmeklējot dzimumproblēmās apmācītu ārstu.

Ja precēti pāri tikai tad uztur dzimumsatiksmi, kad viņiem ir nodoms laist pasaulē bērnus, kas vēl šodien diemžēl nāk priekšā, tie ir dzimumsatiksmes apspiedēji. Viņi nav garīgi normāli un tāpēc par vecākiem būt nav piemēroti.

Viņi mīlas aktā nesajūt nekādu sevišķu prieku, kas ir divu būtņu galīgs un miesīgs stulbums.

Lai radītu apmierinošu stāvokli, ir nepieciešama sievietes nesaudzīga atdošanās mīlas akta laikā.

Sievietei nekad nevajag slēpt savu personīgo dabu. Akta sagatavošanās laikā viņai jāmēģina visiem viņas rīcībā esošiem līdzekļiem vīrieti kairināt ar savu kaislību un sagādāt viņam lielāko kairinājumu, bet akta laikā neatturami atdoties un ar rīcību rādīt un vārdiem sacīt, ka viņš viņu dara ārkārtīgi laimīgu.

Vai tiešām sieviete, kas savu vīru mīl un viņu grib darīt laimīgu, nevarētu padomāt, kā sevi padarīt iekārojamāku, lai viņu vestu apburošos un uztraucošos augstumos akta laikā?

Sieviete nedrīkst būt par kautrīgu, kad viņa ir kaislīgi uzbudināta un viņai ir tieksme pēc dzimumakta, uzaicināt savu vīru uz piegulēšanu, tas viņu tikai iepriecinās un viņš viņas gribai labprāt paklausīs.

Ja sieviete prot vīrieti apburt, tad ar to viņa jau viņam ir sagādājusi pusi no mīlas akta prieka. Uzmanīgs vīrietis sievietei vienmēr prasīs, vai viņai uz aktu ir interese jeb viņš kaut ko var darīt, lai viņai šo interesi palielinātu. Ja sieviete tomēr kaut kādu iemeslu dēļ apkampšanās laikā nekādu prieku nesajūt, viņai to nevajadzētu vīrietim likt manīt. Viņa rīkosies gudri, apgalvodama, ka viņš ar savu piepūli viņai ir sniedzis neizsakāmu baudu. Tas vtrieti sevišķi aplarmos. To, ka sieviete atrodas pie kulminācijas, viņa var vīrietim viegli notēlot, spiezdama viņu sev cieši pie krūtīm, skūpstot un čukstot kaislīgus vārdus.

Ja vīrietis sievietes priekšā ir bijis vienmēr nevarīgs, kaislības tēlošanu viņai nevajadzētu pamest novārtā, arī pat tad, ja viņa nebūtu piemērotā garastāvoklī.

Sievietei ir vienmēr jāsaka, kas viņai sagādā visskaistākās jūtas un kādas kustības viņai sagādā vislielāko baudu. Tāpat viņai ir jāsaka, kas viņai visvairāk patīk un kas vīrietim būtu darāms, kad viņa tuvojas jūtu kulminācijai. Ja sieviete ir pietiekoši vaļsirdīga visu sacīt, tad viņa atbalstīs vīrieti pareizā dzimumakta izvešanā un arī pati sev sagādās lielāku baudu.

Vīrietim un sievietei ir jāeksperimentē ar dažādiem stāvokļiem tik ilgi, līdz viņi ir atraduši vispiemērotāko.

Katrs stāvoklis ir attaisnots, ja tam ir cerētā iedarbe.

Dažas sievietes rod sev apmierinājumu, ja viņas guļ virsū,, citas, ja vīrietis tām tuvojas no mugurpuses — atkarībā no individuālās dabas. Kulminācijas brīžu biežums katrai sievietei akta laikā ir dažāds . . Dažas, ļoti kaislīgas sievietes, to piedzīvo vienu reizi, citas atkal vairākas reizes, pie kam kaislība pēc katras kulminācijas aug. Nav nekas nenormāls jeb neparasts, ja sievietei vienā piegulēšanas laikā noiet sešas vai astoņas reizes.

Sievietei jāņem aktīva dalība mīlas akta priekšdarbos, nesaudzējot skūpstus un mīļus vārdus, reizē maigi glāstot vīrieša dzimumorgānus un darot visu, ko viņa zin, kas viņu kairinā.

Sievietei jāvingrinas un jākopj sava dzimumorgāna (vaginas) muskuļu kustības. Ar nedaudz praktisku pieredzi gandrīz katra sieviete spēj īsā laika sprīdī vaginas muskuļus tiktāl ievingrināt, lai pēc vēlēšanās viņa tos var slēgt un vērt. Sis apstāklis ir ļoti svarīgs faktors, sevišķa kairinājuma un baudas sagādei vīrietim.

Sievietei nav ieteicams ātrāk pārtraukt savas kustības, kamēr vīrietim noiet. Akta laikā sievietei ir jāmēģina darīt viss iespējamais, lai panāktu pēc iespējas lielāku kairinājumu pie vīrieša

dzimumorgāniem, kas baudu jūtami palielina.

Sievietei nav ieteicams pārāk bieži rādīties kailai, taču dzimumakta laikā vajadzētu izģērbties, jo tikai tad, ja abi partneri ir kaili, sasniedzama augstākā bauda.

Na ar ko nav aizbildināmi vīrieši un sievietes, kas dienu dienā nemazgājas un netur savus ķermeņus nevainojami tīrus.

Sacītais it sevišķi attiecināms uz sievietēm, jo dzimumorgānu nemazgāšana rada asu smaku, kas sievietēm ir daudz asāka nekā vīriešiem. Tāpat sievietei ir pretīgi, ja, vīrietim tuvojoties, viņa sajūt ķermeņa nepatīkamo smaku. Pie dzimumakta vīrietim vajadzētu pastāvīgi būt rūpīgi skūtam, jo ar saviem asajiem bārdas rugājiem viņš var nepatīkami kairināt un ievainot sievietes maigo ādu.

Sievietei jātur sevi tik tīru, ka vīrietis var skūpstīt visas viņas ķermeņa daļas, nesajuzdams nekādu nepatīkamu smaku.

Katrs vīrietis piedzīvo vislielāko vilšanos, ja viņš atklāj, ka sieviete ir bezrūpīga sava ķermeņa kopšanā. Dažas sievietes, kas aiz slinkuma un nolaidības ik dienas nemazgājas, mēģina savu netīrību noslēpt ar kaitīgu parfīmu un pūdera lietošanu, ar ko īstenībā viņas apmāna tikai pašas sevi.

Tikpat nepieciešams kā pēc katra ēdiena ir zobu tīrīšana, sievietei ir vaginas skalošana. Menstruācijas laikā ieteicams lietot siltu ūdeni.

Skalošanai dabūjami neskaitāmi piemēroti šķidrumi un pūderi. Tie ir nekaitīgi, bez smakas un nav arī pārāk dārgi.

Katram drogistam krājumā ir dažādi iedarbīgi antiseptiski līdzekļi, kuri skalojot iznīcina visus dīgļus, saudzējot audus un sievietes orgānus.

Labākā skalošanas metode ir remdeni auksta maiņpelde. Sieviete pēc tam var būt droša, ka viņa ir tīra, jo dīgļi šādos šķīdumos nav dzīvotspējīgi.

Katru reizi pēc dzimumsatiksmes vīrietim ieteicams uzmeklēt mazgājamo telpu un dzimumorgānus rūpīgi nomazgāt.

Daži vīrieši šajā ziņā ir bezrūpīgi un dzimumorgānus pēc satiksmes steidzīgi noslauka dvielī.

Vecākiem jau laikus derētu brīdināt savus dēlus no draudošajām venērisko slimību briesmām.

6. NEPIEKLĀJĪBA UN ATTURĪBA

Neskaitāmas laulības, kuras iesākas ļoti laimīgi, beidzas traģiski, jo vīrs un sieva pazaudē īsto jēgu dzimumsatiksmē. Nav iemesla kļūt rupjam vai vienaldzīgam, atklājot, ka partnerim ir mīlas dzīvē jau zināmi izsmalcinājumi. Parasti šajā ziņā visvairāk grēko vīrieši, bet arī labi audzinātu vīrieti sievietes rupjība slikti ietekmē.

Kailums ne vienmēr uz vīrieti iedarbojas kairinoši; kā domā dažas sievietes. Redzot sievieti pārāk bieži kailu, vīrietim zūd pret viņu intereses un viņš nerod vajadzīgo kairinājumu. Tikai sevišķi labi noaugušas sievietes ar maigu ādu un labu augumu var atļauties rādīties kailas. Visieteicamāk viņai ir nēsāt vieglu apģērbu, kas izceļ viņas ķermeņa formas. Gudra sieviete zina ļoti labi, ka ne vienmēr visu der atklāt vīrieša skatam, lai uzturētu viņa interesi un kāpinātu tā iekāres tieksmi. Sieviete tomēr nedrīkst domāt, ka vīrietis ir rupjš un nekaunīgs, ja viņš viņu šad un tad vēlas kailu. Katrs vīrs ir iepriecināts, ja viņš dažreiz savu sievu redz kailu. Arī lielākā daļa sieviešu šad un tad mīl redzēt savu vīru izģērbtu, kaut gan viņas to reti liek manīt. Tomēr ir bezgaumīgi pārāk bieži rādīt savu kailumu, kaut gan šinī jautājumā daudzi grēko, kas pa lielākai daļai vēl ir bērnu dienu ieraša no peldēšanās u. c. Caurmērā labi noauguši vīrieši labprāt rādās kaili, it sevišķi savām sievām.

Nav nekas nepieklājīgi mīlas akta laikā pilnīgi izģērbties, jo augstāko baudu abi partneri sasniedz tikai tad, ja viņi ir brīvi no traucējošiem apģērba gabaliem.

Vīram un sievai būtu jārespektē vienam otra privātā dzīve, jo ir brīži, kur katram tā ir nepieciešama. Daži vīrieši un sievietes ir tanīs uzskatos, ka pēc precībām šādas «izsmalcinātības» vairs nav vajadzīgas un tās nav jāievēro. Viņi domā, ar precēšanos visi šķēršļi ir novērsti. Sis viedoklis skaidri rāda respekta trūkumu vienam pret otru un ved noteikti pie nesaskaņas.

Ja katrs vīrs un sieva savstarpēji apietos viens ar otru tik pieklājīgi un saudzīgi kā viņi vakar savās mājās ar viesiem, tad varētu novērst daudz laulības strīdu, kuri parasti izceļas no sīkumiem, bet dažreiz vēlāk iegūst tik svarīgu nozīmi, ka partijas meklē šķiršanu tiesā. Tikai sevišķi retos gadījumos kāda sieviete ir pārāk auksta un nejūtīga. Pie īsta vīra, kas ir izveicīgs dzimumsatiksmes priekšdarbos un mīlas mākslā, kļūs siltas arī tās šķietami «aukstās» sievietes.

Lielākā daļa sieviešu vēlas dzimumsatiksmi divas — trīs reizes nedēļā. Sevišķi biežu tieksmi viņas izrāda pirms, pēc un pat menstruācijas laikā. Dažas sievietes iekaist, līdzko viņas skūpsta un glāsta — lielākai daļai tomēr vajadzīgi glaimi un solījumi, pirms viņu prasības aug.

Ja sievietei ilgāku laiku nav bijusi dzimumsatiksmē, tā atdodas daudz ātrāk. Sieviete var dzimumsatiksmi uzturēt samērā bieži, nekaitējot savai veselībai. Tomēr ir ieteicama arī šinī ziņā mērenība.

Neirotiskas un kairīgas sievietes ir tieši vai netieši nepilnīgu mīlas aktu upuri. Neapmierināta dzimumtieksme ir nopietns slogs sievietes nervu sistēmā.

Ļoti kaislīgas sievietes, kas pastāvīgi tiek neapmierinātas, beidzot noliedz savam vīram dzimumsatiksmi pavisam. Tā ir nolaidība, kura

pavedina daudzas sievietes kļūt neuzticīgām.

Veselīgākās un laimīgākās ir tās sievietes, kas dzimumsatiksmi piekopj bez lieliem pārtraukumiem, pareizi un ar mēru.

Ir ļoti maz sieviešu, kurām ir tik niecīgas tieksmes, ka viņas nereaģē uz sava vīra tuvošanos. Retas ir tādas sievietes, kas ilggadīgās dzimumattieksmēs ne reizi nav sasniegušas kulmināciju.

Sievietes, kuras dzimumsatiksmes laikā kulmināciju piedzīvo tikai reizi, ir tikpat veselas kā tās, pie kurām tas notiek biežāk.

Sievietes tieksme pēc dzimumsatiksmes viņas menstruācijas laikā ir bez garšas; taču sievietes, kas šajā laikā ir ļoti nervozas un mocās ar sāpēm, atradīs, ka mērena dzimumsatiksmē šajā laikā remdina sāpes un sagādā pat apmierinājumu.

Lielākā daļa vecāku cilvēku ir uzskatos, ka dzimumdzīves jautājumu noskaidrošana ir derīga tikai jauniem cilvēkiem. Vairums pesimistiskie un sarūgtinātie vīrieši ir pāri 60 gadiem un sievietes pāri 50. Viņi šajā stāvoklī ir nonākuši pāragras dzimumsatiksmes pārtraukšanas dēļ.

Ja vīrieši un sievietes šajā vecumā tiek pareizi mācīti, viņi var mīlas mākslā sasniegt vēl sevišķas sekmes.

Ir reti sastopami vīrieši zem 60 gadiem, kas ir impotenti, bet daudzi vīrieši šajā vecumā ir nervozi un baidās, ka viņi mīlas aktam vairs nav spējīgi.

Ļaujot sevi speciālistam rūpīgi izmeklēt, tiem kļūs skaidrs, ka šīs grūtības nav nekas cits kā tukšas iedomas un īstenībā viņiem priekšā vēl stāv daudzi rosīgi dzimumsatiksmes gadi.

Sievietes vidējos gados bieži vien moca priekšstats, ka dzimumsatiksme viņai ir kaitīga. Ja viņas pārvarētu visus aizspriedumus un turpinātu normālu dzimumsatiksmi, tās izprastu, ka dzīve arī šajā vecumā ir ļoti patīkama. Vispār vīrietis un sieviete justos daudz labāk, ja viņi saprastu, ka atturēšanās no dzimumdzīves ir neprāts. Ir zināmi gadījumi, kur pat vīrieši ar 75 gadiem uztur vēl katru nedēļu regulāru dzimumsatiksmi.

Vīriešiem ar sevišķi stiprām dzimumtieksmēm un tāpat kaislīgām sievietēm nekaitē, ja viņi līdz 35 gadiem dzimumsatiksmi uztur katru nakti; no 35 līdz 55 gadiem nedēļā 4 līdz 5 reizes un no 55 līdz 75 gadiem nedēļā 1 reizi.

Ir vīrieši, kas domā — dzimumsatiksmē tiem kaitē, un tāpēc savas tieksmes apspiež. Tāpat viņi domā, ka noiešana naktī pēc erotiska sapņa ir vājuma pazīme un ir ļoti bīstama. Abi šie uzskati ir pilnīgi nepareizi.

Vīriešiem, kas ilgāku laiku no dzimumsatiksmes ir atturējušies, parasti pirmajā reizē noiet ļoti ātri. Viņi tomēr aktu bez ļaunām sekām var atkārtot vienā stundā 2 līdz 3 reizes un sievietei ir jāsaprot, ka tā ir dabiska prasība. Lai atslogotu vīrieša sasprindzinātos nervus,

sievietei pirmajā reizē būtu jāpieļauj ātra noiešana. Drīz vien vīrietis atkal būs uztraukts un varēs aktam sniegt savu daļu, līdz abi būs apmierināti. Daudzi pāri, kas ilgāku laiku ir šķirti, bieži vien nododas pašapmieri-nājuma domām. Lielākā daļa ārstu ir tajās domās, ka mērena pašapmierināšanās ir nekaitīga un nav iemesla to noraidīt.

7. DZIMUMORGĀNU IZMĒRI

Bieži vien vīrieši un sievietes sūdzas, ka dažādie dzimumorgānu izmēri neļauj tiem sasniegt apmierinājumu. Vīrietis parasti apgalvo, ka sievietes vagina ir pa lielu un tādēļ dzimumsatiksmē viņš nesajūt vajadzīgo prieku. 5o sūdzību dzird sevišķi bieži pēc dzemdībām.

Sievietes brīžiem konstatē, ka vīrieša dzimumorgāns (penis) ir pārāk liels, kas viņu savaino un nonāvē viņas tieksmi, jeb arī atrod to par mazu, kas tad viņu neapmierina.

Vīriešu dzimumorgāni atšķiras viņu izmēra un formas ziņā. Daži ir īsi un resni, citi gari un tievi, daži ir ļoti gari un resni, jeb atkal pavisam īsi un tievi. Tie svārstās diametrā no 2,5 līdz apmēram 4 centimetriem. Caurmērā penis ir apmēram 15 cm garš. Kas ir mazāks, tiek uzskatīts par mazu. Penis no 15 līdz 19 cm ir liels. Kas ir lielāks — ir neparasti liels.

Lielākā daļa sieviešu priekšroku dod garam penim, bet vīrietis, kas mīlas mākslu saprot, sievieti apmierinās, vienalga, vai viņa penis ir mazs, jeb viņas vagina liela. Vīrietis ar ļoti mazu peni, ja viņš ir izveicīgs, sievietei var sagādāt lielu baudu arī tad, ja viņas vagina ir stipri paplašināta.

Caurmērā sieviete, ar maziem izņēmumiem, gandrīz katrreiz var pieskaņoties vīrietim ar sevišķi lielu peni.

Visvairāk grūtības rodas, ja vīrieša penis ir neparasti liels un sieviete mēģina to ievadīt, pirms viņa nav vēl pilnīgi zaudējusi savu nevainību.

Ja pēc nevainības zaudēšanas viņa vēl sajūt sāpes, viņai jāmēģina atrast tāds stāvoklis, kurš priekš abiem ir visparocīgākais.

Lai sasniegtu panākumus, tāpat ir jāeksperimentē, ja vīrieša penis ir ļoti mazs.

Vīrieši dod priekšroku sievietēm ar mazu vaginu, jo tā viņiem rada lielāku berzi un reizē ar to sagādā lielāku baudu. Tomēr sievietes ar mazu vaginu sastopamas ļoti reti. Sievietei jāmēģina vagina dzimumakta laikā turēt pēc iespējas šaura. Nedaudz vingrinoties, gandrīz katra sieviete var izkopt vaginas muskuļu kustības tā, ka viņa katrā laikā tos var kontrolēt un regulēt.

Ne ar ko nav attaisnojams vīrietis, kas ir rupjš un nerūpīgs un sievieti ievaino. Sievieti nevar aizraut līdzdarboties, ja viņas jūtas,

bailēs no ievainošanas, pastāvīgi tiek samazinātas. Vīriešiem ar lieliem dzimumorgāniem jābūt vienmēr uzmanīgiem, sevišķi, ja sieviete ir pievilkusi savas kājas pleciem.

8. 24 PAŅĒMIENI DZIMUMSATIKSMĒ

Katram vīrietim un sievietei ir savs iemīļotākais stāvoklis, kas viņiem sagādā vislielāko baudu. Tādēļ tiem ir jāeksperimentē, līdz viņi ir sev atraduši vispiemērotāko stāvokli.

Sievietei parasti patīk, ja akta laikā viņai zem krustiem ir spilvens, jo tad viņa tik stipri nenogurst. Arī vīrietim, ja viņš guļ apakšā, ir ieteicams ņemt palīgā spilvenu, jo ar to tiek paaugstināts viņa penis un sievietei radīta labāka pieeja.

Daudzām sievietēm sagādā lielu patiku, ja var gulēt vīrietim virsū, jo šajā stāvoklī tās var regulēt tempu un kustības. Arī vīrietis var labāk sevi kontrolēt, ja viņš guļ apakšā un viņa izdara kustības.

Sekojošie dzimumsatiksmes paņēmieni normālos apstākļos sniedz parasti apmierinājumu abām pusēm:

1. Sieviete guļ izplestām kājām gultā uz muguras. Vīrietis guļ viņai virsū starp viņas kājām ar seju pret viņu.

2. Sieviete guļ uz muguras, apvīdama vienu vai abas kājas vīrieša vienai jeb abām kājām.

3. Sieviete guļ uz muguras, abām kājām apvīdama vīrieša muguru, pie kam viņas pēdas atrodas uz viņa muguras.

4. Sieviete guļ uz muguras — vīrietis sievietei virsū, izplēsdams vienu vai abas kājas.

5. Sieviete guļ uz muguras ar vienu kāju apvijusi vīrieša kāju, kamēr otra apvīta viņa mugurai.

6. Sieviete guļ uz muguras ar uz augšu savilktām kājām tā, ka viņas ceļi skar gandrīz viņa krūtis.

7. Vīrietis gu| uz muguras un sieviete vīrietim virsū. Sieviete var izplest vienu vai abas kājas.

8. Vīrietis guļ uz muguras izstieptām un kopē saslēgtām kājām. Sieviete, izplēsdama kājas, sēstas uz vīrieša peņa, ar seju jeb muguru pret vīrieti.

9. Sieviete guļ uz muguras un ievada vīrieša dzimumlocekli. Tad abi paveļas nedaudz uz sāniem — viņš patur vienu kāju starp viņas *kājām un* otro kāju apvij viņas *gurnam.*

10. Vīrietis guļ uz muguras un sieviete viņam virsū ar vienu kāju starp viņa kājām un otru augstu apvītu viņa gurnam.

11. Četrkājainais stāvoklis. Sieviete atbalstās uz savām rokām un kājām. Vīrietis tāpat metas no mugurpuses uz saviem ceļiem. Sajā stāvoklī viņš izdara kustības un ar savām rokām glauda viņas krūtis

jeb kairina kutinātāju. Sievietes, kas citādi grūti *sasniedz kulmināciju,* parasti šajā stāvoklī, pateicoties roku līdzdarbībai, sasniedz to ļoti ātri.

12. Sieviete guļ uz muguras, pareizā augstumā uz divāna stūra. Vīrietis stāv starp viņas kājām, kuras viņš tur savās rokās — liek pār saviem pleciem jeb viņa var tās apvīt viņa ķermenim.

13. Sieviete guļ uz dīvāna stūra ar seju uz leju. Vīrietis stāv aiz viņas. Viņa var savas *kājas paturēt uz* grīdas jeb viņš var tās turēt rokās, paceltas uz augšu.

14. Vīrietis sēž uz zema, šaura sēdekļa, sieviete sēž izplestām kājām, ar seju pret viņu, viņa klēpī un izdara kustības, līdz abi ir gatavi kulminācijai. Viņš paceļas un viņa apvij kājām viņa ķermeni. Daži reti, ātri grūdieni izbeidz aktu.

15. Vīrietis sēž izstieptām kājām uz zema krēsla. Sieviete sēž, izplestām *kājām un muguru pret* viņu viņa klēpī un izdara kustības.

Paskaidrojums pie 14. un 15.: Ir svarīgi lietot ļoti zemu krēslu, lai sieviete bez sevišķas piepūles kājas var paturēt uz grīdas.

16. Ja vīrietim ir neparasti liels penis un sievietei maza vagina, ir ieteicams sekojošs stāvoklis; vīrietis guļ uz muguras, nedaudz noliecies *uz viena* sāna. Sieviete *guļ viņa rokās ar* muguru pret viņu, vienu kāju nedaudz paceltu, bet otru augsti paceltu virs viņa ceļa. Šis stāvoklis ir arī ļoti ieteicams, ja vīrieša penis ir ļoti garš un sievietes vagina ļoti sekla.

17. Sieviete guļ uz muguras un vīrietis uz viena sāna šķērsus gultā. Viņa paceļ abas kājas pāri viņa ķermenim tā, ka viņas pēdas atrodas gultas kājgalī.

Piezīme: Ja sieviete ir stāvoklī, jeb viņai ir liela vagina, ieteicams ir 11., 17. un 18. stāvoklis.

18. Sieviete guļ uz muguras un vīrietis uz savu kreiso sānu šķērsus gultā. Viņa paceļ savu labo kāju un ievada viņa peni. Pēc tam viņa apvij savu labo kāju viņa gurnam, kamēr viņas izstieptā kreisā kājas atrodas starp viņa kājām.

19. Sieviete guļ uz sāniem ar muguru pret vīrieti un paceļ savu kāju tā, ka vīrietis var ievadīt savu peni. Pēc tam viņa apvij savu pacelto kāju viņa ķermenim.

20. Vīrietis guļ uz muguras un sieviete uz sāniem šķērsus gultā, tādā pašā veidā kā vīrietis 18. stāvoklī.

21. Vīrietis guļ ar izplestām kājām uz muguras. Sieviete guļ izplestām kājām uz viņa ar pēdām zem viņa rokām un ķermeņa augšgalu starp viņa kājām. Vīrietis var savas kājas izplest jeb apvīt viņas mugurai, šo stāvokli dzimumsatiksmē sauc par «hindustil».

22. Sieviete atbalstās gultā uz savām rokām un ceļiem, ar sēdvietu pāri gultas malai. Vīrietis stāv uz grīdas aiz viņas. Sis ir līdzīgs stāvoklis Nr. 11.

23. Sieviete guļ ar seju uz leju un spilvenu zem sevis. Vīrietis

gulstas viņai virsū no mugurpuses starp viņas izstieptajām kājām. Viņa paceļ savus gurnus tik augstu, ka viņš var ievadīt savu dzimumorgānu. Tad viņa nogulstas atpakaļ un saspiež kopā kājas, lai aizkavētu peņa izslīdēšanu. Vīrietis izpleš vienu vai abas kājas. Šī metode nav ieteicama, ja vīrietim ir mazs penis un sievietei liela vagina.

24. Brīžiem vīrietim un sievietei patīk dzimumaktu izvest stāvot. Viņa atliecas atpakaļ pret galdu jeb garderobi un viņš stāv ar seju pret viņu.

Vēl pastāv neskaitāmas citas iespējas, kuras var atrast eksperimentējot. Bieži vien dzimumorgānu dabas dēļ, vīrieši un sievietes ir spiesti ķerties pie neparastām metodēm. Nav nepieklājīgi pielietot kādu stāvokli, ja abiem *partneriem tas* sagādā prieku.

Brīžiem ir sastopami vēl cilvēki, kas domā, ka dzimumsatiksmes izvešanā pastāv tikai viena metode: pazīstamais stāvoklis — vīrietis virsū ar seju pret sievieti.

Pēc tam, kad viņiem paskaidro arī citas metodes, viņi priecīgi konstatē, ka tas viņiem sagādā necerētu baudu.

9. PIRMĀ DZIMUMSATIKSMĒ

Sievietes domas par vīriešiem stipri iespaido viņu izturēšanās pirmajā dzimumsatiksmē. Ja vīrietis ir brutāls, steidzīgs un nav pietiekoši uzmanīgs, sievietei rodas pret vīrieti un dzimumsatiksmi tik liels riebums, ka var paiet gadi, līdz viņa to aizmirst. Ja viņš ir maigs un uzmanīgs, sievietes mīla bezgalīgi augs. Daudzas neharmoniskas laulības un šķiršanās gadījumos vaina ir meklējama pirmajā dzimumsatiksmē. Vīrietim vajag būt vienmēr uzmanīgam, lai sieviete nekļūtu vienaldzīga. Sevišķi rūpīgam viņam ir jābūt vismaz pirmajās divās reizēs.

Lielākai daļai sieviešu ir par dzimumsatiksmi nepareizi uzskati, jo viņām ir bailes no sāpēm, kaut gan viņas šo vīrieti mīl un viņas labprāt gribētu atdoties. Tas var vilkties zināmu laiku, līdz viņas šīs bailes pārvar un nonāk tiktāl, lai darītu kaut ko tik neierastu un svešu.

Ja sieviete ir nervoza, var paiet vairākas dienas jeb pat nedēļas, līdz vīrietis savu mērķi sasniegs.

Ja viņš turpretīm ir maigs un pacietīgs, viņa ātri pārvarēs bailes un akts viņai sagādās pat prieku.

Atvērumu, kurā tiek ievadīts vīrieša dzimumloceklis, *sauc* par vaginu. Pāri vaginai atrodas plāna plēvīte — nevainības plēvīte. Ja meitenei jeb sievietei šī plēvīte vesela, viņu uzskata par nevainīgu. Tomēr tas nav nekāds drošs pierādījums sievietes nevainībai, jo ir iespējams, ka viņa to ir pārplēsusi jau bērnībā jeb sportojot.

Kutinātājs ir mazs, apaļš orgāns, zirņa lielumā un atrodas augšējā

kaunumlūpu daļā virs vaginas. Kutinātājs ir jūtīgākā sievietes ķermeņa daļa. Ka to kairina, tas nonāk uztraukuma stāvoklī, līdzīgi kā vīrieša penis. Lielums un forma ir dažādi.

Kairinot kutinātāju jeb glāstot kaunumlūpas, atdalās gļotains šķidrums, kura nolūks ir atvieglināt peņa ievadīšanu bez sāpēm. Vīrietim ir jānogaida, līdz vagina ir pietiekoši mitra — ja trūkst šīs dabiskās atdalīšanās, vīrietim ieteicams ņemt palīgā vazalīnu.

Izņemot nedaudz gadījumus, parasti sievietei sāpes sagādā tikai pirmā dzimumsatiksmē. Ja vīrietis ir uzmanīgs, šīs sāpes ir tikai nelielas. Bieži pietiek tikai neliela spiediena, lai plēvīti pārplēstu. Tikai ļoti reti tā ir pārāk bieza un ir jāpārgriež, šī niecīgā operācija nav bīstama un ir bez sāpēm.

Pēc plēvītes pārplēšanas un peņa ievadīšanas vīrietim ieteicams palikt kādu laiku mierīgi guļot, lai sieviete pamazām pierod pie sajūtas, ko izsauc vīrieša dzimumorgāns.

10. VEIDI JŪTU KULMINĀCIJAS KONTROLEI

Vīrietis, kuram ātri noiet un kurš pār sevi neprot valdīt, ir sievietei ļoti nevēlams mīlas partneris.

Vīrietis, kas saprot mīlas mākslu un pār sevi prot valdīt, dzimumsatiksmi var pagarināt no 30 minūtēm līdz vienai stundai un sieviete to prot novērtēt, jo tas viņai vienmēr sagādā neaprakstāmu baudu.

Gandrīz ikviens vīrietis var šo mākslu iemācīties, ja viņš pūlas sevi savaldīt. Tas tomēr prasa pieredzi un gribasspēku.

Sievietes tieksme pēc vīrieša būs daudz lielāka, ja vīrietis var sevi kontrolēt un viņa zin, ka viņai kulminācijas sasniegšanai nav pārāk jāsteidzas. Sievietes kaislība parasti aug daudz lēnāk nekā vīrieša. Vīrietim ir jāapdomā, ka sievietei, kaut gan viņa ir uztraukta un kaislīga, tomēr vajadzīgas 5—30 minūtes līdz viņa sasniedz kulmināciju. Lielākai daļai sievietēm noiet vairākas reizes, līdz viņas sasniedz kopēju kulmināciju ar vīrieti.

Dažām sievietēm patīk, ja viņām akta laikā noiet tikai vienu reizi — citām turpretīm, ja viņām noiet vairākas reizes un viņas sajūt augošu patiku pēc katras reizes. Viss ir atkarīgs no sievietes dabas un arī no vīrieša. Ja vīrietim ir nogājis, tad parasti viņam vajadzīga pusstunda, līdz tas atkal ir uztraukts. Tas atkarājas no vīrieša vecuma, vispārējās uzbūves un arī no dzimumsatiksmes biežuma.

Vīrietis, kam mīlas mākslā nav jēgas, iekaisis bieži pār sevi nevalda. Viņš nesaprot, ka ir nepieciešams nogaidīt, līdz sievietes vagina ir pietiekoši mitra, jeb līdz viņai rodas prasība pēc tā. Ja vīrietis ir viegli uztraucams vai ļoti kaislīgs, viņam noiet pēc

dzimumorgāna ievadīšanas siltajā, mitrajā vaginā, jeb tiklīdz viņš savu peni ir ievadījis visā garumā.

Sāda pirmslaicīga noiešana var sagādāt vīrietim zināmu apmierinājumu, bet sievietei vilšanos.

Priekšlaicīgai noiešanai var būt dažādi iemesli. Ja vīrietim ilgāku laiku nav bijusi dzimumsatiksmē un viņš ierauga sievieti pavedinošā stāvoklī jeb kailu, tad tas viņā var pamodināt nepārvaramas tieksmes. Sādā stāvoklī viņam var jau noiet pie peņa ievadīšanas. Ja sieviete zin, ka tā nav vīrieša daba, bet tikai situācija, pār kuru viņš nespēj kontrolēt, sievietei ir jāmēģina viņa sasprindzinājumu atraisīt.

Sievietei jāņem vīrieša penis rokā un ar maigu glāstīšanu un berzēšanu jāmēģina panākt noiešanu. Atbrīvots no šī stāvokļa, vīrietis drīz vien atkal atgūsies.

Dažām sievietēm patīk, ja ar sagatavošanos nodarbojas tikai tik ilgi, līdz viņas vagina ir mitra un pēc tam ievada peni un laiž viņam noiet. Kad vīrietis atgriežas no mazgājamās telpas, sieviete var turpināt kairināšanu, līdz viņš ir atkal uztraukts. Līdz ar to varbūt uztrauksies arī viņa un tie var izvest patīkamu un kontrolētu dzimumsatiksmi.

Katra šāda metode ir labāka nekā sakairināt sievieti un pēc tam, īsi pirms noiešanas, atstāt neapmierinātu. Daži vīrieši nonāk līdz pāragrai noiešanai, būdami nedroši un baidīdamies aktu izvest nepareizi. Sievietei šādos gadījumos ir jālīdz. Viņai ir jāmēģina vīrieti nomierināt un viņā radīt drosmi.

Daudzi vīrieši nomierinās, ja sieviete viņa dzimumorgānu tur rokās — citi iegūst pašsavaldīšanos un kontroli, ja viņi peni iespiež sievietei starp kājām jeb īsu laiku spiež pret sievietes ķermeni. .

Ja normālos apstākļos, pSc tam kad sieviete viņa dzimumorgānu ievadījusi, viņš jūt, ka tas nevar par sevi valdīt, viņam tas ir jāizvelk un pašam nedaudz jSnomierinas. Kamēr vīrietis savu kaislību attur, viņš var sievietes tieksmi uz dzimumsatiksmi uzturēt, glāstot viņas dzimumorgānus.

Vīrietim ir jāpierod pie sievietes vaginas muskuļu kustībām, lai viņš zinātu, kad viņa ir sasniegusi kulmināciju. Ja vīrietis, sievietei tuvojoties kulminācijai, sevi nevar savaldīt, viņam jāļauj, lai viņai noiet vismaz vienu reizi, kaut gan katrs vīrietis vēlētos, lai sievietei noiet biežāk nekā viņam.

Vīrietim atturoties ilgāku laiku no noiešanas, viņa dzimumtieksme tiek vājināta. Viņam rodas nepilnīgs kairinājums, caur ko viņš pazaudē kontroli, kā arī noslogo nervus un kaitē veselībai.

Ja vīrietis caur atturēšanos ir nonācis tik tālu, ka viņš vairs nav spējīgs sasniegt pilnīgu kairinājumu, viņam ir jāuzmeklē ārsts. Atturēšanās no noiešanas ārpus sievietes vaginas, kaut gan dažreiz ir nepieciešama, tomēr dzimumsatiksmē nedrīkst kļūt par ieradumu.

Iepriecinošākais dzimumsatiksmē ir, ja vīrietis spēj sevi kontrolēt, dodot sievietei pietiekoši laika, lai sasniegtu noiešanu abiem reizē. Katrs vīrietis to var sasniegt, bet daudzi ir par egoistiskiem un nevērīgiem, lˆi šo piepūli uzņemtos.

11. DA2AS KUSTĪBAS PĒC IEVADĪ5ANAS

Dzimumsatiksmē būtībā nepastāv ne tikai, kā to daudzi domā, no dzimumorgāna ievadīšanas un vienmērīgas kustināšanas uz priekšu un atpakaļ, līdz abi partneri sasniedz kulmināciju. Dzimumsatiksmes attiecības ir apburošas un apmierinošas, ja vīrietis prot veikli izvest dažādas kustības un sieviete viņam pie tā piepalīdz. Sievietei būtu vēlams palikt sev zem gurniem spilvenu, lai bez noguršanas viņa gurnus turētu tik augstu, ka viņas kutinātājs paliek pastāvīgā kontaktā ar peni. Vīrietim jāguļ virs sievietes ķermeņa pēc iespējas augstāk, lai panāktu lielāku berzi pie viņas kutinātāja un kaunuma lūpu augšējām daļām. Ieņemdami pareizu stāvokli, katra kustība sagādās viņiem visskaistākās jūtas.

Ļoti nepareizi ir, ja vīrietis dzimumsatiksmē guļ pārāk tālu atpakaļ sievietei uz kājām un pazaudē kontaktu ar sievietes kutinātāju.

Visas kustības ir izdarāmas ar gurniem. Bieži vīrieši rīkojas nepareizi, ja viņi grūdienus izdara ar visu ķermeni. Sievietei vajadzētu vienmēr padoties pretīm.

Vīrietis nedrīkst būt tik uztraukts un bezrūpīgs un nedrīkst savu dzimumorgānu ievadīt pārāk dziļi vaginā.

Dažām sievietēm patīk rupjāka apiešanās un pēc peņa ievadīšanas viņas vēlas, lai vīrietis aktu izved ar spēcīgiem grūdieniem. Vīrietim nevajag turēties pie vienas kustības, jo pārmaiņa sagādā abiem lielāku prieku. Vīrietis var viegli kontrolēt, kura kustība sievietei patīk vislabāk un to tad arī biežāk pielietot. Pēc tam, kad sievietēm ir nogājis, viņu vēlēšanās var būt dažādas. Dažas vēlas, lai penis tiek ievadīts ātri — visa garumā, dažām sagādā lielāku patiku, ja viņas peni var saspiest dziļi savā vaginā, kamēr citām patīk rupjas, gandrīz patvarīgas kustības.

Bieži vien sievietes vagina kļūst par mitru, lai uzturētu kontaktu un pareizo berzes grādu. Šādos gadījumos vīrietim penis jāizvelk un jānosusina, un tikai tad akts jāturpina. Tas parasti nāk priekšā tad, ja dzimumtieksme ir jau zināmu laiku ieilgusi.

Vīrietis var parocīgi pielietot sekojošas kustības: pēc tam, kad sieviete peni ir ievadījusi vaginā, jāvirza to maigi, nedaudz iekšā un ārā, līdz tā ir pietiekoši mitra. Ja dzimumorgāns ir pilnīgi ievadīts, mazliet jāuzgaida, jā skūpsta sieviete un jāmīļo.

Neskopojies ar laiku — nesteidzies, izdari ļoti maigas kustības,

līdz tu konstatē, ka jūs abi esiet atraduši pareizo stāvokli. Iesāc savas kustības lēnām, virzi savu peni iekšā pret vaginas labo pusi, taisi riņķveida kustības un velci gar kreiso pusi ārā un otrādi.

Velci savu dzimumorgānu lēnām, gandrīz no vaginas ārā un tad atkal virzi to visā garumā atpakaļ.

Pēc tam, kad tu savu peni esi paturējis visā garumā vaginā īsu mirkli, velc to lēnām ārā, izdarīdams dažādas riņķveida kustības. Maini šīs riņķveida kustības ar taisnveida iestumšanu un izvilkšanu.

Vadi savu locekli taisni iekšā — strauji, bet ne mežonīgi, un pēc tam atkal pamazām ārā. Stum to lēnām iekšā un velc tad strauji ārā. Iesāc gandrīz ārpus vaginas un virzi to ļoti lēni iekšā, taisi dažādas kustības, lēnas un ātras, riņķveida un taisnas, iekšā un ārā un pēc iespējas tā, lai tas velkas gandrīz minūti, līdz tu savu peni esi ievadījis visā garumā.

Ja šīs kustības pareizi izved, katrs partneris sajutīs vislielāko prieku.

Pēc tam jums vajadzētu palikt kādu mirkli kaislīga apkampienā, abpusēji skūpstīties un mīlināties. Turpretim tad, kad tu savu peni esi ievadījis tik tālu, ka vari sasniegt ikkatru vietu, ko sieviete vēlas, turi savu dzimumorgāna galu pret šo vietu un izvedi lēnām riņķojošas kustības, līdz viņa aiz kaislības priekā elso.

Izvedi straujas kustības uz iekšu un āru, līdz sieviete liek just, ka viņai tuvojas noiešana. Izdari tad lēnākas kustības vai pat pilnīgi tās pārtrauc, līdz viņas kaislība nedaudz atslābst.

Viņai noies spēcīgāki, ja tu viņu novedīsi gandrīz līdz kulminācijai vairākas reizes.

Pacelies virs viņas ķermeņa tik augstu, ka tikai tavs peņa gals paliek vaginā. Berzē ar sava peņa galu viņas kutinātāju. Tas izsauc sevišķu baudu, ja to dara lēnām un maigi. Atgriezies atpaka| normālā stāvoklī un, kamēr tu vienu no savām kājām turi starp viņas, otru apvij viņas gurniem. Kustības izvešanas laikā sūc viņas krūti — jums abiem būs liela bauda. Katram vīrietim patīk ņemt mutē sievietes krūti, un katru sievieti pārņem patīkams drebulis, ja viņa sajūt vīrieša peni vaginā un viņš tajā pat laikā maigi sūc viņas krūti. Krūtis un vagina viena ar otru savienojas ar nervu sistēmu.

Ja sieviete uzrāda ārkārtīgas tieksmes, atgriezies atpakaļ tajā stāvoklī, kurš viņai patīk vislabāk. Iesāc kustības lēnām, paātrinādams pamazām tempu. Kad sieviete sasniedz noiešanu un viņa tevi elsodama kaislīgi spiež pie krūtīm, atstāj savu peni ievadītu visā garumā un izdari kustības, kuras viņai patīk vislabāk. Paliec pie šīm kustībām, līdz viņas kaislīgā elsošana norimst. Pēc tam, kad esat nedaudz atpūtušies, jūs varat aktu turpināt tik ilgi, līdz jūs esat gatavi augstākā dzimumsatiksmes kairinājuma sasniegšanai, kas ir mīlētāju dzimumsatiksmes kulminācijas punkts.

Ja vīrietis savu kulmināciju sasniedz, sievietei ir jādara viss, lai kāpinātu viņa kairinājumu. Viņai vajadzētu apvīt viņa kājas vai ķermeni ar savējām, spiest viņu sev pie krūtīm. Ieslēgt savās rokās, apklāt viņa lūpas kaislīgiem skūpstiem jeb turēt viņa mēli dziļi savā mutē. Viņai būtu jāturpina kustības tik ilgi, līdz viņam ir nogājis. Ja viņš tad nekustīgs paliek guļot, viņa var slēgt un vērt savu vaginu ap viņa peni, jo tas pastāvīgi izsauc lielu patiku.

Pēc tam, kad vīrietis un sieviete sevī kādu laiku viens otru ir studējuši, viņi zinās, kas otram beidzamajos kaislību mirkļos sagādā vislielāko prieku.

12. IDEĀLS MĪLAS AKTS

Ideālajā mīlas aktā vīrietim un sievietei ir jārod vispilnīgākais apmierinājums. Lai to panāktu, abiem partneriem ir jāsadarbojas un katram ir jāsniedz sava daļa.

Galveno atbildību mīlas akta sekmēs un neveiksmēs nes vīrietis. Sievietes reaģē tikai uz vīrieša rīcību. Sagatavošanās dzimumsatiksmei ir izvedama rūpīgi, lai katrs partneris sasniegtu vajadzīgo garīgo un miesisko noskaņojumu, kas ir nepieciešams augstākās laimes sasniegšanai. Ja sagatavošanās ievelkas ilgi, akts, iespējams, būs samērā īss. īsa sagatavošanās pielaiž, pa lielākai daļai, ilgāku aktu.

Lai radītu sievietei vajadzīgo noskaņojumu, vīrietim ir ieteicams pielietot sekojošas metodes.

Pēc tam, kad jūs esiet izģērbušies, ņem sievieti savās rokās. Skūpsti maigi viņas lūpas, acis, matus, vaigus, krūtis un miesu. Kamēr tu viņu skūpsti, vari ar savu roku masēt viņas krūtis un krūšu galiņus.

Ja sieviete iekaist, viņas krūšu galiņi kļūst cieti un stāv uz augšu. Esi sagatavošanā maigs un mierīgs. Ja tu būsi rupjš un nevarīgs, var gadīties, ka sieviete pazaudē pie tevis jebkuru interesi. Saki viņai, ka viņa ir skaista un tu viņu mīli. Ja viņa arī zin, ka tie ir glaimi, taču ļoti tos mīl un neviena sieviete nekad nenogurs, tos klausoties.

Skūpsti viņas krūšu galiņus un glaudi viņas krūtis. Ņem viņas krūti mutē un sūc to, bet esi uzmanīgs un to neievaino. Brauc ar savu mēles galu pāri viņas krūšu galiņiem.

Lielākā daļa sievietes, ja tu skūpsti viņas krūtis, sajūsmināsies, un tikai retas uz to nereaģēs.

Katras sievietes ķermenim parasti ir dažas sevišķi jūtīgas vietas, kuru kairināšana viņas ļoti uztrauc.

Kamēr tu sievieti skūpsti un glāsti viņas krūtis, apliec otru roku viņas ķermenim un maigi glaudi viņas ādu, sevišķi mugurkaula apkārtnē, jo daudzas sievietes tur sevišķi jutīgas.

Skūpstot viņas krūtis, pārmaiņus sūc viņas lūpas. Pavirzi savu ķermeni tā, lai tavs dzimumorgāns atrodas viņas roku tuvumā. Sieviete ļoti iekaist, ja viņa var glaudīt peni un sajust, ka tas kļūst stīvs. Ja viņai sākumā tas nepatiktu, taču šo nepatiku viņa drīz vien

pārvarēs, un viņas bauda un kaislība augs.

Maigi brauci ar pirkstu galiem viņas miesu un pavēderi. Brauci viņas kāju stilbus līdz viņas kaunumlūpu augšgalam.

Pēc tam, kad tu esi sievieti sakairinājis, vari atplest viņai kājas un maigi uzlikt uz viņas dzimumorgāna savu labo roku. Pašķir ar pirkstu viņas kaunumlūpas, bet esi uzmanīgs un tās nesaskrāpē. Velc pamazām savu pirkstu pie vaginas pavēruma uz augšu, līdz tu atrod kutinātāju, un iesāc to maigi kairināt.

Aizskarot kutinātāju, tu izsauksi dzimumsatiksmes pirmatdalījumu. Tas ir gļotains šķidrums, kurš atdalās vaginā, lai atvieglinātu peņa ievadīšanu.

Ja sieviete iekaist pārāk stipri, atņem savu roku, līdz viņa ir nedaudz nomierinājusies.

Dažām sievietēm nepatīk, ja viņu kutinātāju aizskar. Šādas sievietes, pa lielākai daļai, ir bērnībā piekopušas pašapmierināšanos.

Ir sievietes, kurām patīk, ja kutinātāju kairina, līdz viņām noiet pirms peņa ievadīšanas.

Ja sieviete ir mīlas aktam gatava, viņai jānogulstas uz muguras, jāatpleš kājas un tās jāsavelk. Tad viņa var ņemt rokās vīrieša dzimumlocekli un ar otru roku pašķirt kaunuma lūpas. Pēc tam, kad sieviete tavu peni ir ievadījusi, iesāc iepriekšējā nodaļā minētās kustības. Peni ievadīt, ja to stāvoklis atļauj, vajadzētu vienmēr sievietei.

Aktu izbeidzot, nevajadzētu tūliņ šķirties, bet vēl kādu laiciņu palikt apkampienā, jo šis ir mirklis, kurā mīla un kaisle saliedē divas būtnes.

Sievietei atgriežoties no mazgājamās telpas, ņem viņu savās rokās un turpini mīļot, līdz esiet gatavi dusai. Tikai nesapraša un egoistisks vīrietis atstās sievieti pēc dzimumakta novārtā. Tieši tad tev jābūt pret viņu sevišķi uzmanīgam un maigam, lai sievietei pierādītu, ka viņu mīli un ka akts tev nav bijis tikai kaislības remdinājums.

ALEKSANDRS SIRKINS

Tulkojis IGORS ŠUVAJEVS

PIEZĪMES PAR «KĀMASŪTRU»

Pēdējos gados senindiešu zinātnes un filozofijas pieminekļu izpēte atsedz interesantas paralēles ar mūsdienu zinātnes idejām un metodēm. Tās nav tikai nejaušas paralēles, dažkārt, izstrādājot zinātnes metodoloģijas aktuālās problēmas, tās ir pat būtiskas. Materiāls šāda veida analoģijām atrodams budistu loģiķu darbos, Pāņini gramatikā, Anandavarhana estētikā[1]. Šo uzskaitījumu gribētu papildināt vēl ar vienu autoru, un tas būtu Vātsjājana. Runa ir par «Kāmasūtru»— vienu no interesantākajiem senindiešu didaktikas pieminekļiem, kas, neraugoties uz lielo popularitāti, norādītajā aspektā līdz šim diemžēl kaut cik detalizēti nav apskatīts.

«Kāmasūtras» (Kāmasūtra — «Pamācība kārnā», t. i., pamācība cilvēka jutekliskajā dzīvē) autors ir Vātsjājama Mallānaga (VātsyāYana Mallānaga), par kuru mums gandrīz nekas nav zināms. Vadoties no dažām reminiscencēm tekstā un norādēm par viņu citos avotos, pētnieku lielākā daļa «Kāmasūtru» attiecina uz III—IV gs. Tas ir agrīns un, šķiet, vissaturīgākais no tamlīdzīga žanra traktātiem, kuri saglabājušies līdz mūsdienām. Tajā ir 7 iedaļas (ad-hikaraṇa) —«Vispārējā» (sādhāraṇa), «Par savienošanos mīlā» (saiņpravogika), «Par attiecībām ar jaunavām» (ka-nvāsaippravuktaka), «Par precētām sievietēm» (bhrarYā'-dhikārika), «Par svešām sievām» (pāradārika), «Par he-tērām» (vaišika) un «Slepenā pamācība» (aupanisadika) un vienlaikus — 36 daļas un 64 nodaļas. Uzskaitīto iedaļu saturu mēs nedetalizēsim[3] un šajā rakstā skarsim tikai dažas «Kāmasūtras» īpatnības, kuras, mūsuprāt, var izraisīt mūsdienu zinātnes interesi, šāda pieeja šķiet pilnīgi pamatota, jo atšķirībā, piemēram, no eiropiešu lasītājam vispazīstamākā klasiskā analoga—Ovīdija «Mīlas mākslas» (Ars Amatoria), mākslinieciskās didaktikas parauga[4], «Kāmasūtra» visupirms ir zinātniski didaktisks darbs, kurā gan satura, gan izteiksmes ziņā atveidojas dažas senindiešu zinātniskā apraksta[5] specifiskās iezīmes.

Šīs iezīmes parādās jau sintaktiskajā un leksiski semantiskajā līmenī. Tādas ir sūtru un komentāru (bhāSYa) žanram [6] tipiskās teikumu konstrukcijas. «Kāmasūtras» leksiku raksturo augstas pakāpes terminoloģiska precizitāte, vienreiz ieviesta un izskaidrota jēdziena konsekventa lietošana. Atsevišķu teksta fragmentu saistību noteic zināma likumsakarība: a) ievada piezīmes; b) pamatjēdzienu un to satiecības izklāsts; c) citu autoritāšu ieskats un polemika; d) kopsavilkums dzejā[7] — sal. 2, 8, 19, 48—49 u. c. nod.

Lai gan dotā kārtība pieļauj būtiskas variācijas, piemēram, c) vairākkārt tiek iekļauts a) (3, 9, 44, 53 nod.) un vēl biežāk b) (5, 13,

25, 26 u. c. nod.) utt.

«Kāmasūtrā» realizētā klasifikācija ir viena no senindiešu apraksta visraksturīgākajām iezīmēm. Vātsjājana klasificē burtiski visu, viņš izdala 3 vīriešu un sieviešu tipus (6, I ut.[8]), 8 apskāvienu un dažu citu glāstu veidus (8. 5,

7, un 15; 10.4. u.c.), 8 mīlas izsaucienus (15—16.5 ut.), 10 mīlestības pakāpes (40.4—5.), desmit heteru tipus (58. 54) utt.[9] Autors bieži lieto raksturojumus, kas bez dotās klasifikācijas veido vēl papildu vai arī patstāvīgu dalījumu. Visbiežāk tiek izmantots sanskrita tekstos lietotais dalījums augstākajā, vidējā un zemākajā pakāpē — attiecībā uz vīriešiem (5.30), baudām (6.9—11), radniecību laulībā (24.22 ut.), heterām (57.25—28) utt. Turklāt atsevišķas situācijas, personu kategorijas, to īpašības ne reizi vien tiek pakļautas apzinīgai uzskaitei. Līdzīgas, kā likums, izsmeļošas (bet ne selektīvas) uzskaites norāda Vātsjā-janas klajo tendenci uz apraksta pilnību—tendenci, kuru mūsdienās raksturo kā vienu no zinātnes pamatiezīmēm[10], īpaši spilgti šī īpatnība izpaužas tur, kur, uzklājot vienu otrai dažādas klasifikācijas, Vātsjājana ievēro visas atbilstošo kopu elementu kombinācijas. Tādi, piemēram, ir spriedumi par vīriešu un sieviešu tipiem (6.1. ut., 65), kuros ir paredzētas visu triju vīriešu tipu (atbilstoši «mēram» — pramāna, t. i., atbilstoši noteiktām anatomiskām īpatnībām) kombinācijas ar katru no sieviešu tipiem, veidojot 9 iespējamās kombinācijas. Tālāk līdzīgu dalījumu trijos tipos veic atbilstoši «laikam» (kāla, t. i., orgasma iestāšanās ātrumam) un «iedabai» (bhāva, t. i., temperamentam); katrs no tiem veido 9 kombinācijas, turklāt visu triju principu savienošana, kā atzīmēts Jašodharas klasiskajā Vātsjājanas komentārā (YaYamangalā, XIII gs.), veido 9X9X 9 =729 kombinācijas. Analoģisku visu variantu uzskaiti var sastapt arī tālāk —, piemēram, aprakstot starpnieces izmantošanas dažādos apstākļos (47.1. ut., 31—34), heteras iepriekšējo apmeklētāju tipus (56.4 ut.), dažādus «sarežģījumus» (anubandha) un «šaubas» (samsava), kas saistās ar hetēras peļņu (58.4 ut.) utt. Tamlīdzīgi uzskaitījumi izskatās kā savdabīgi kombinatorikas (protams, viselementārākās) vingrinājumi. Tie atsedz klajo tendenci uz loģisko iespēju izsmeļošu analīzi, kuras problemātika mūs-dieņu zinātnē ir tik aktuāla. Ne velti dažas no tām ir tik ērti attēlot «koku»[11] veidā. Lūk, piemēram, heteras iepriekšējo apmeklētāju uzskaitījums (56.4 ut.):

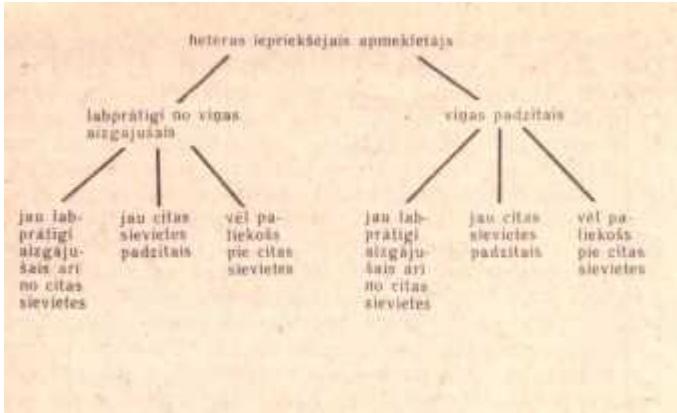
heteras iepriekšējais apmeklētājs
labprātīgi no viņas aizgājušais
viņas pazīstais
jau labprātīgi aizgājušais arī no citas sievietes
jau citas sievietes pazīstais
vēl palicēkšs pie citas sievietes
jau labprātīgi aizgājušais arī no citas sievietes
jau citas sievietes pazīstais
vēl palicēkšs pie citas sievietes

Var atzīmēt, ka analoģisku izveidi mēs sastopam arī indiešu drāmas teorētiķu darbos. Tā Višvanātha Kavira-dža savā darbā «Sāhitjadarpatia» (1384) personāžus klasificē pēc dažādām pazīmju grupām, kuras, līdzīgā kārtā savstarpēji kombinējot, dod viņam iespēju, piemēram, izdalīt 384 tipu varones[12].

Minētais apraksta veids, pat neatkarīgi no tāda objektu un situāciju uzskaitījuma saturiskā nozīmīguma (kurš, protams, ne jau - vienmēr ir liels, un šāda kombināciju «spēle» dažkārt ir attaisnojama tikai tīri formāli), saglabā noteiktu nozīmi metodoloģijas vēsturē, norādot senindiešu zinātnes ceļu apraksta pilnības virzienā. Taču svarīgi atzīmēt arī to, ka mūsu priekšā nav vienkārši nodeva dažiem formāliem kanoniem. Norādīto klasifikāciju konstruēšana, to sākotnējie principi un pēctecība vienlaikus norāda uz interesantām semantiska rakstura likumsakarībām un ir cieši saistīta ar dažām īpatnībām, kuras noteic «Kā-masūtras» «saturisko aspektu».

Tas izpaužas jau atsevišķās «Kāmasūtras» kompozīcijās vispārīgāka rakstura iezīmēs. Tam atbilst, piemēram, izklāsta pēctecība — no vispārējā uz atsevišķo. Pirmajā, tā saucamajā «vispārējā», iedaļā tiek izklāstita karnas mācību tradīcija un tās vieta starp citām zinātnēm. Nākamajā iedaļā tiek sniegtas vispārīga rakstura, tā teikt, «tehniskas» zināšanas, kuras pēc tam tiek konkretizētas. Tālāk, ievērojot noteiktu kārtību, Vātsjājana reglamentē attiecības ar sievieti atkarībā no viņas ģimeniskā un sociālā stāvokļa (III—jaunava; IV — sieva; V — sveša sieva; VI—hete-ra). Bet beigās autors pietiekami konsekventi norāda lasītājam uz tiem līdzekļiem, kuri jālieto, ja ar iepriekšējo

iedaļu pamacībam nav sasniegts vēlamais rezultāts (sal. 59.2).

Uzmanību saista tas, ka izklāsta pamatpriekšmetu — kārnu — autors tiecas apskatīt ciešā saistībā ar citiem izturēšanās principiem — dharmu (dharma — «likums», «tikumiskais pienākums», t. i., ģimenisko un reliģisko pienākumu pildīšana) un arthu (artha — «labums» , «izdevīgums», t. i., praktiska rīcība, kas saistīta ar īpašuma iegūšanu un pienācīgu tā izmantošanu), kuriem, kopumā ņemot, ir noteicoša loma hinduisma dogmatikā[13]. Autoram kāma ir nozīmīga nevis pati par sevi, bet gan noteiktās attiecībās ar šiem principiem; šajā ziņā var runāt par Vātsjājanas struktūrisko pieeju savas tēmas aprakstei. Sekošana kārnai ir attaisnota tikai tad, ja' tā saistās ar sekošanu dharmai un arthai. Neraugoties uz noteiktu hierarhiju, kas pastāv to starpā (dharma, artha, kāma — šajā secībā katra iepriekšējā ir svarīgāka par tai sekojošo— sal. 2.14), nevienu no attiecīgajiem pienākumiem nevar realizēt uz cita rēķina (2.1: puruso vibhaja kālamany-onvānubaddham parasparasvānapaghātakarp trivargaip seveta; sal. zemāk: 2.49—51; 64.53, 58 un 59). Visu triju principu obligāta savstarpējība tiek ņemta vērā arī dažās konkrētajās rekomendācijās — piem., sakarā ar līgavas izvēlēšanos (23.1 ut.), ar tuvošanos svešai sievai (5.5—21; 40.1 ut.). Iedaļā par hetērām, kurām svarīgāka ir nevis dharma, bet gan artha (2.17), noteicošā loma ir pēdējai — jau pašā iesākumā tiek noskaidrota arthas un kārnas noteikta savstarpējība heteras rīcībā, bet atsevišķi izdevīguma un neizdevīguma veidi heterai tiek novērtēti, raugoties pēc to atbilstības katram no trim principiem — atsevišķi un kopā (sk. 58.5 ut.).

Vātsjājana apraksta cilvēciskās emocijas, un tas ir izpētes objekts, kuru neizbēgami kropļo kaut cik stingra shēma, ko pielieto pētnieks. Šeit ir nevietā analizēt senos un daudzos strīdus par «mēģinājumiem pārbaudīt harmoniju ar algebru», strīdus, kuriem visai bieži piemīt

pārlieku afektēts raksturs (tas acīmredzot neizbēgami rodas paša izpētes priekšmeta dēļ). Pēc mūsu ieskata, tie rodas no zinātniskas aprakstes pamatprincipu dažādām iz-pratnēm, nodalot tos no nezinātniskas. Ņemot vērā mūsdienu zināšanas, acīmredzot ir mērķtiecīgi atzīt, ka tādu objektu kā, piemēram, cilvēka psihes parādību, instinktīvās uzvedības u. tml.[14] atsevišķi nereducējami apraksti ir savstarpēji papildinoši. Un šeit nevar nenovērtēt dažas Vātsjājanas reminiscences, kas būtībā atsedz šādu papildinā-tības izpratni. Pēc pedantiskas apskāvienu klasifikācijas

autors raksta (8.32): «Zinātne sniedzas tikai tiktāl, ciktāl vājas ir cilvēka jūtas (mandarasā), bet kad sāk griezties baudas (rati) rats, tad nav ne zinātnes, ne kārtības (kramah).»[15] Analoģiskas piezīmes seko arī tālāk — 9.1 (sakarā ar skūpstiem un citiem glāstiem), 10.6 (par skrā-pējumu vietām) u. c. «Kaislīgi savienojoties (ratisamvoge),» tur tiek rakstīts (15—16.30), «.. nedomā (gananā) un pamācībām neseko., tad darbojas tikai tieksme (rāga)». It kā apzinoties sava apraksta iespēju robežas, senindiešu autors pasvītro, ka parādības, ar kurām viņam ir darīšana, subjekts var stingri sakārtot tikai noteiktā stāvoklī, ka viņa apraksta veids ir derīgs vienīgi tādai nostādnei, kuru raksturo jēdzieni krama, gananā, un ir principiāli nederīgs rati, rāga stāvokļos. Tā tiek ieviesti divi savstarpēji nereducējami stāvokļi, kurus mēs varētu apzīmēt kā racionālu un iracionālu un kuri vienlaikus nevar tikt aprakstīti.

Sāda veidā pastarpinot savu izklāstu, Vātsjājana līdz ar to rāda vēl vienu ievērības cienīgu savas metodikas iezīmi: sakārtojot noteiktas parādības, viņš vairākkārt cenšas tās izolēt no apstākļiem, kas jauc šādu kārtību. Šeit viņš tuvojas vēl kādai aktuālai problēmai. Tas ir jautājums par apskatāmo objektu apzinātas eliminācijas iespēju robežām, to reducēšana uz formām, kuras ir vienkāršas un ērtāk novērojamas[17]. Šāda veida redukcija jau sen kļuvusi par faktu kā dabas zinātniskajās, tā humanitārajās disciplīnās, un to sekmīgi pielieto mūsdienu zinātnieki.[18]

Sakarā ar jau minēto reakciju uz cilvēcisko pārdzīvojumu stingri sistemātisko aprakstu ļoti raksturīga ir to personu noliedzošā attieksme pret «Kāmasūtru», kuri acīmredzot cer tajā atrast pietiekami emocionālu aprakstu un kurus šokē tās pedantiskums priekšmeta izklāstā[19]. Var atzīmēt, ka augstāk minētajās atkāpēs (8.32; 10.6 u. c.) Vātsjājana būtībā jau ir paredzējis šādu lasītāja reakciju, kaut gan viņus šķir pusotrs gadu tūkstotis.

* * *

Analizējot detalizētāk Vātsjājanas uzskatus un salīdzinot tos ar citu autoru analoģisku tematiku — kā hinduisma ietvaros, tā arī ārpus tā —, vēlams minētās īpatnības ņemt vērā. Tās raksturo, piemēram, jau augstāk minētās klasifikācijas, kuras ir visai vērtīgas hinduisma

dogmatikas sistemātiskam aprakstam. Tas attiecas arī uz pamatklasifikāciju, pēc kuras autors vadās (dharma — artha — kārna), un kura, neraugoties uz savu vispārīgāka rakstura funkciju (uzvedības reglamentāciju kopumā), dod priekšstatu par hinduismam specifiskām struktūrsemantiskām attiecībām, kas izdala jutekliskās mīlestības jēdzienu — bet tas savu nozīmīgumu gūst tikai saistībā ar dharmu un arthu, t. i., nosacīti runājot, saistībā ar ētiskiem un pragmatiskiem principiem[20]. Daži no šiem priekšstatiem ir pazīstami arī citās kultūrās, taču interesanti, ka atšķirībā no hinduistiskā parauga tie kā likums ir fiksēti, tā teikt, izolēti. Tādi, piemēram, ir eiropeiskajā kultūrā labi zināmie pretstati «mīlestība — pienākums» (sal. kārna — dharma) un «mīlestība — aprēķins» (kārna — artha)[21]. Tiem ir nozīmīga loma kā literatūrā, tā arī praktiskaja rīcībā, ikdienā, taču tie nebūt netiek pakļauti (katrā gadījumā — uzskatu vispārējas sistēmas līmenī) šāda veida integrācijai un, kas ļoti raksturīgs, pietiekami bieži figurē kā jēdzieni, kuri viens otru izslēdz. Pēdējais moments jau atrodas tiešā pretrunā ar hinduistisko nostādni[22]. No otras puses, ja vadās nevis pēc analoģijas ar hinduismu, bet pēc veidojumiem, kas ir specifiski citām kultūrām, var atzīmēt pavisam cita rakstura sistemātiskas attiecības, pēc kurām, piemēram, sengrieķu filozofijā tika izdalīts jutekliskās mīlestības jēdziens. Platona «zemes» un «debesu» mīlestības*f)tpņo§vTy*

stats bija tradicionāls antīkajā kultūrā un tam bija ievērojama loma Eiropas viduslaiku un jauno laiku kultūrā (sal. Akvīnas Toma amor intellectivus; Kirkegora ārēji' «estētiskā» pretstats iekšējam «ētiskumam» utt.).

Pārejot pie klasifikāciju atsevišķiem tipiem, var, piemēram, atzīmēt mīlestības jūtu (prīti — sal. 7.1 utt.) veidu uzskaiti: 1) «ierastā» (ābhyāsikī) mīlestība, kura «rodas no vārdiem un pārējā un kuru raksturo ierasta rīcība»; 2) «iedomāta» (abhimānikī) — «mīlestība uz agrāk neierastu rīcību (starp citu arī uz dažādām perversijām), kura rodas nevis no jutekliskas uztveres, bet no iedomas»; 3) «ar ticību saistītā» (saijipratYaYātmikā) — «citas mīlestības izraisīta» (t. i., saistīta ar priekšstatu, ka partnera vietā ir cits — mīlamais cilvēks); kura skaitās vislabākā, «acīmredzama un apstiprināta pasaulē, jo dod brīnišķus aug|us; pārējie (trīs veidi) kalpo tik tās mērķiem». Kā redzam, atšķirīgās pazīmes, kas atrodas šīs klasifikācijas pamatā (ieradums, saprāts, noslieces uz anomālijām, pašiedvesma, kas veido «aizvietošanu» utt.), ir faktori, kuriem arī mūsdienu psiholoģijā tiek atvēlēta sevišķi svarīga nozīme un kuri līdz ar to dod iespēju interesantiem salīdzinājumiem. Vēl kādā klasifikācijā tiek ieviesti septiņi baudas (rati — sal. 21.28 ut.) veidi, kurus tāpat raksturo pēc tipisko pazīmju summas: tā, pirmais tiek pretstatīts otrajam pēc tieksmes . (rāga) satiecības spēka («stipra — mērena»); trešo pārsvarā

raksturo dažādu izdabāšanas līdzekļu (apskāvienu utt.) lietošana; ceturtais saistīts ar jau minēto «aizvietošanu»; piektais un sestais — ar tīri fizioloģisku («pēc vajadzības») kaisles apmierināšanu ar hetērām, kalponēm, ciemata iedzīvotājiem utt. (bez tam tie ir pretstatīti trešajam, jo šeit nav jārūpējas par izdabāšanas līdzekļiem); visbeidzot septītais ir saistīts ar pietiekamu ieraduma pakāpi un savstarpēju uzticību — no tā izriet visdažādāko veidu «neapvaldīta» lietošana. Tādas klasifikācijas līdzās daudziem citiem aprakstiem, kuru izklāsts būtībā kļūtu par visa teksta pārstāstu, liecina par to, ka senie indieši bija dziļi ietiekušies mīlestības pārdzīvojumu psiholoģijā un filozofijā, ka dažiem Vātsjājanas vērojumiem ir neapstrīdama zinātniska aktualitāte. Protams, tādu vērojumu kvalificēta analīze ir speciālistu kompetencē.

Hinduistiskās tradīcijas ietvaros uzmanības vērta ir «Kāmasūtras» un citu vēlāku sanskrita tekstu par kāmu analīze (piem. Kokkoka. RatirahaYa — līdz XIII gs.; JYotirīs-vara. Pancasāyaka — XI—XIII gs.; Kalvānamalla. Anan-garanga — ap XV gs. u. c.). Norādītie traktāti, lai arī kopumā atpaliek no «Kāmasūtras» pēc materiāla plašuma, vienlaikus satur arī jaunas ziņas. Tāda, piemēram, ir četru vīriešu un sieviešu tipu izdalīšana, kas būtiski papildina Vātsjājanas pārsvarā anatomisko un fizioloģisko trīsdaļīgo grupu un paver jaunas iespējas atbilstošo tipu sistemātiskam aprakstam no psiholoģijas, estētikas (skaistuma ideāla) u. c. viedokļa. Šajā sakarībā īpaši interesants ir pazīstamais sieviešu iedalījums padminī («lotosam līdzīgā»), citriņī («gleznai līdzīgā»), sankhinī («gliemežnīcai līdzīgā») un hastinī («zilonim līdzīgā») tipos, kur katrai bez tīri anatomiskām atšķirībām ir raksturīgas noteiktas uzvedības (pārsvarā sakarā ar mīlestības pārdzīvojumu) un ārienes (matu, acu, lūpu, kakla utt. apraksts) iezīmes[23]. Attiecīgo kritēriju sistematizācija atkal paver perspektīvu interesantiem salīdzinājumiem — piemēram, ar mūsdienu mācībām par psiholoģiskajiem tipiem vai sievietes skaistuma kritērijiem, kurus izdala citi autori (sal. kaut vai Firencuolas «Divas pārdomas par sieviešu skaistumiem», Brantoma «Galanto dāmu dzīves apraksti» u. *c.)*.

* * *

Līdz šim senindiešu zinātne par kāmu izraisīja mūsdienu lasītāja un pētnieka interesi, galvenokārt pateicoties tieši savam saturam, un tas ir pilnīgi dabiski. Taču tas, kā Vātsjājana apraksta savu materiālu, dažbrīd ir ne mazāk interesanti un aktuāli nekā tas, ko viņš apraksta. Protams, «Kāmasūtra» izklāstā atsevišķas īpatnības gaida vēl turpmāko izpēti. Un tomēr diez vai būtu kļūda teikt, ka tās autors, pētīdams šo cilvēciskās uzvedības sfēru ar savam laikam un tematam pārsteidzošu stingrību, metodoloģisku tālredzību un novērojumu dziļumu, kas nav zaudējuši nozīmi vēl šodien, ieņem goda vietu zinātniskās domas

vēsturē.

PIEZĪMES

[1] Sk., piem.: Varma S. Analysis of meaning in the indian philosophy of language // JRAS.—1925.—p.31; StcherbatskyTh. Buddhist logic.—Vol. I.—Leningrad, 1932.—p.461 sq.; Allen W. Phonetics in ancient India.— Oxford, 1953.—p.3 sq.; Brough J. Some indian theories of meaning // Transactions of the philological society.—London 1953.—p. 161 sq.; Firth J. The technique of semantics // Papers in Linguistics.—I.—London, 1957.—p. 26; Иванов В. В. Языкознание и математика // Бюллетень объединения по проблемам машинного перевода. — 1957.—№ 5; Топоров В. Н. О некоторых аналогиях к проблемам и методам современного язикознания в трудах древнеиндийских грамматиков // Кр. сообщ. Ин-та народов Азии.—LVII 1961. С. 123—133 (С.124, прим.3— литература вопроса); Алиханова. Некоторые вопросы учения о дхвани в древней индийской поэтике // Проблемы теории литературы и эстетики **в странах Востока. — М., 1964. — С. 34 utt.**

[2] Turklāt atsevišķi datējumi variējas no I līdz V m. ē. gs. Sīkāk sk.: Chakladar H. Social life in ancient India. A study in Vatsyayana's Kamasutra. — Calcutta, 1954,—p. II sq. Mūsu rīcībā bija teksta izdevums: Kamasutra by Sri Vatsyayana Muni, ed. by D. Gosvami.— Benares, 1912.

[3] Sal., piemēram, sīku izklāstu ar daudzām paralēlēm no citiem sen-indiešu traktātiem: Schmidt R. Beiträge zur indiscehen Erotik. Das Liebesieben des Sanskritvölkes nach den Quellen dargestellt.—Leipzig, 1902.

*** Sājā sakarībā tekstos visai pamācoša ir materiāla izklāsta veida salīdzinošā analīze.**

[5] Sal. Heimann. Studien zur Eigenart indischen Denkens.— Tübingen 1930; Seal B. The positive sciences of the ancient Hindus. — Dalhi, 1948; Filliozat J. Les sciences dans I'lnde ancienne. — Paris, 1955.

[6] Sk. piemēram: Renou L. Sur le genre du sütra dans la literature sanskrite // Journal Asiatique.—T.251.—1963.—p. 172.

[7] Ar šādām dzejas rindām, sloka pantmērā beidzas katra «Kāmasūtras» ieda|a, radot atbilstošajās vietās sinkrētu «zinātniski māksliniecisku» iespaidu, kas ir raksturīgs veselai virknei sanskrita pieminekļu.

[8] Raksta pirmais skaitlis norāda uz «Kāmasūtras» noda|u, otrais — uz paragrāfu vai sūtru.

[9] Šeit var jautāt par «Kamasutras» skaitļu simboliku, kurā acīmredzot vislielākā nozīme ir triādēm, kā arī skaitlim «astoņi» un tā daudzkārtnim 64 (sk. 8.1 utt.). Sal. Heimann B. Significance

of numbers in hindu philosophical texts //Journal of the Oriental Art.—Vol. VI.— 1938.—p. 91—92.

[10] Sal. Ельмслев Л. Пролегомены к теории языка. Новое в лингвистике I.—M., I960.—C. 272. (J. Lekomceva tulkojums). Attiecībā uz sen-indiešu gramatisko aprakstu sk.:

" Sal. Миллер Дж. Галантер Е., Прибрам К. Планы и структура поведения. М.. 1965.—стр. 30. —- Прим. I.

[12].Sal. Эрман В. Г. Теория драмы в древнеиндийской классической литературе. Драматургия и театр в Индии. — М., 1961., с. 63 и сл. (ar norādi uz Sāhityadarpaṇa, III, 87).

[13] Ceturtais princips mokça («atbrīvošanās», t. i., atteikšanās no pasaules) šeit nav atspoguļots. Sal. Danélou A. Les quatre Sens de la

vie et la structure sociale de l'Inde traditionelle. — Paris, 1963.

[14] Sal. Bohr N. Physical science and the study of religions // Studia Orientalia loanni Pedersen. — Hauniae, 1953.—p. 385 sq.; Бор Н. Атомная физика и человеческое познание. — М., 1961, — С. 23, 45 сл. 126 сл. и др.

[15] Te var minēt Hieronīma (340—420) vārdus: «amor ordinem nescit» (Epistola ad Chromatium, Jovinum et Eusebium).

[16] Mēs šeit nepakavējāmies pie «Kāmasūtras» citiem «otrās kārtas» teksta piemēriem. Sal. piezīmes, kuras pastarpina pamācību no hin-duistiskās ētikas viedokļa (19.37; 49.51—52;

64.55 unt.) ar savdabīgu kāmas teorijas (šāstrārtja) pretstatījumu praktiskajai realizācijai (prayoga); attiecīgo pamācību iedarbības novērtējumu (8.30; 42.50; 64.59 u. c.) utt. Sajā ziņā «Kāmasūtra» nav izņēmums un pat atpaliek no citiem senindiešu traktātiem — sal., piemēram, ar sistemātisko «zinātnes metožu» (tantra yuktayah) aprakstu, t. i., to paņēmienu aprakstu, ar kuru beidzas «Arthašāstra» (Arthasāstra, XV. 180) un, kas veido sava veida «arthas metateoriju».

[17] Sakarā ar senseno polemiku par šādas redukcijas pieļaujamajām robežām un tiesībām uz to sal. Резвин И. И. О целях структурного изучения художественного творчества ВЛ. № 6, 1965, С. 74 и сл.

[18] Sk., piem.: Эйнштейн А., Инфелд Л. Эволюция физики. — М., 1948. — С. 68 *и* сл.; Выготский Л. Ц. Психология искусства. — М., 1965., С. 8,34.

[19] Sal. Schmidt R. Liebe und Ehe in alten und modernen Indien. — Berlin, 1904.—S. 30—31 (mēs sastapāmies ar līdzīgu reakciju).

[20] Šis nozīmīgums, kas eksistē pasaules pieņemšanas līmenī, visiem trim principiem tiek atcelts nepieņemšanas līmenī (mokça).

[21] Tamlīdzīgiem salīdzinājumiem ir nepieciešama būtiska atruna: iespēju robežās ir jāievēro salīdzināmo jēdzienu neadekvātums, tos raksturo dažādas semantiskās un pragmatiskās attiecības atbilstošo kultūru ietvaros (sal. par nesenajiem pētījumiem šajā jomā: Апресян Ю. Д. Современные методы изучения значений и некоторые проблемы структурной лингвистики. Проблемы структурной лингвистики. М., 1963. С. 138 и сл. Dotajā gadījumā, piemēram, acīm redzams ir sanskr. kāma un krievu «любовь» neadekvātums, kuru salīdzinoša analīze pelna speciālu pētījumu.

[22] Citiem vārdiem, pirmajā gadījumā pārsvarā ir kāmaddharma artha tipa attiecības; otrajā (ja nosacīti izmanto sanskrita apzīmējumus — sal. iepr. piez.) — (kāma Vdharma); (kāma Vartha). Protams, katrā sistēmā ir iespējamas atkāpes (sal. kaut vai spriedumus 58.20—21 par heteras «šaubām» par arthu un dharmu, no citas puses — šo principu apvienošana, tiesa, ar būtisku «mīlestības» modifikāciju, tradicionālajā «donostroja» žanrā, sākot ar Atēnu Ksenofontu, un šeit ir atzīmētas tikai tās tendences, kuras, mūsuprāt, ir vairāk raksturīgas atbilstošajām kultūrām.

[23] Attiecīgais materiāls ir savākts minētajā R. šmidta darbā (Schmidt R. Beiträge, S. 136 sq.; sakarā ar šo piemēru — S. 234 sq.).

А. Я. Сыркин. Заметки о «Камасутре». — ТЗС, вып. 3. Тарту, 1967, стр. 71—80 (ТЗС — труды по знаковым системам).

(4. turpinājums)

ALEKSANDRS GRINS

DVESEĻU PUTENIS

Tumsā dzird klusu mīņāšanos, un ceturtā vada strēlnieki sāk sprausties uz priekšu, lūkodami tikt garām Konrādam, kura platie pleci aizņēmuši tepat visu grāvi, no vienas malas līdz otrai.

«Izplēties kā siena šķūnis,» pukojas sīkā balss. «Vai nevari savilkties mazliet šaurāks?»

Konrāds rūkdams sagriežas uz runātāja pusi.

«Puika, turi muti, citādi gāzīšu!»

«Zēni, mierā,» saka tumsā neredzamais leitnants, — gados pats vēl zēns. «Un tagad, — ārā no grāvja un ķēdē klusi uz priekšu, virzienā uz maldu ugunīm.»

Mēs rāpjamies ārā no grāvja, spiezdami šauteņu laides viņa glumajās malās, lai būtu kur pieķerties. Kādam slīd kāja, — dzird klusu lāstu, un tad sākam iet uz labo pusi, kur miglā un tumsā margo staignāja ugunis.

Konrāds iet man blakus; tālāk pa kreisi dzird Mazkalniņa šņaukājošo elpu, un tad mums aiz mugurām un tūliņ blakus pa kreisi kļūst samanāmi vingri soļi, un, vēl nepagriezis galvu uz to pusi, es jaušu tēva tuvumu.

Viņš klusēdams soļo līdz, iespiedis padusē vinčestru ar uzspraustu durkli. Cauri nakts melnumam, kurā lido sniega pūkas, es manu tēva dvašu, viņa ūsu baltumu, un man kļūst tik viegli un silti ap sirdi, kā viņās sendienās, kad tēvs mani, vēl mazu puisīti, ņēma līdz uz Platones pļavām, iedams raudzīt, kā labi zāle aug.

Es biju laimīgs tad bez vārdu, un arī tagad man krūtīs sakāpj klusas laimes vilnis. Mēle tomēr tiecas uzsākt valodas, grib runāt un vaicāt, jo mēs ar tēvu sen neesam runājušies, un neviļus man pasprūk pār lūpām:

«Vai tev nav auksti, tēt?»

«Nē, dēls,» tikko jaušami atčukst tēva balss, pilna maiguma. Viņš vingri soļo man blakus, tumsā gandrīz nemanāms zaigo tēva padusē iespraustās šautenes durkļa gals, zaigo turpat blakus manējam, — mēs ejam, sajuzdami viens otra elpu un sirds pukstienus, — draudzīgi sasaucas mūsu asiņu zvani, un man uz mirkli piemirstas, ka ejam cīņā, ka es vairs neesmu skolēns un tēvs vecuma dienās atkal kļuvis karavīrs.

Priekšā sāk melnot kaut kas kupls un zems. Mēs ejam cauri krūmu pudurim, kas saauguši sekla grāvja malās, un cenšamies, cik iespējams, klusi celt un spert kājas, jo tumsā pa kreisi, uz muižas pusi, uzlido gaisā raķete, gan tūliņ no-dzisdama, likdama vēl tumšākam uz brītiņu kļūt dubļu laukam, bet pāri mūsu galvām tomēr aizspindz pāris lodes, un nevar zināt, vai mūsu gājiens nav jau pamanīts.

Tad mūsu ķēdes labais spārns, ko ved leitnants, sāk griezties uz priekšu, un tad mēs ejam vairāk pa kreisi, atstādami maldu ugunis aiz mugurām, bet priekšā ir tikpat melna tumsa. Es vairs lāgā nemanu, kur ir palikuši biedri un kur ienaidnieks. Un tomēr nav baiļu, ir tik viegli ap sirdi, jo turpat pie pleca manu tēva dvašošanu, jūtu viņa soļus, un manas asins ilīksmie zvani vēsta tēva tuvumu.

Mākoņu sega palikusi retāka, jo tagad jau var tumsā manīt ne vien blakusgājējus, bet arī patālāko biedru stāvus, kas ķēdē iet mums līdz un liekas aizpeldam pa zemās miglas virsu. Pa kreisi ceļas augšup tikko nojaušama melna masa, augdama iekšā debesīs, un tai jābūt Pavasaru muižai, kas nošķīrusi mus no bataljona ierakumiem. Un tad zem kājām čaukst cieti stiebri, un tēvs rūc, ka vajagot iet tieši pa labi, jo kreisajā pusē stiepjoties rugājlauks.

Ķēde sagriežas un laiciņu iet zosu gājienā, strēlniekiem minot labā spārna biedru pēdās, kurš tagad kļuvis mūsu avangards. Tad leitnants, kas ved šo flangu, ir acīmredzot atkal pagriezies uz upes pusi, jo kļūst manāmi tepat acu priekšā vairāki mazliet pieliekušies stāvi, kas nedzirdamiem soļiem slīd pa kreisi, — mēs lecam pāri pielijušam grāvim, un zem zābaku zolēm iečīkstas ceļa grants.

Ceļš aizstiepjas kā pagaišāka svītra prom uz muižas pusi, un mēs steidzamies tikt ātrāk viņam pāri. Aiz otra ceļmalas grāvja mūs atkal apņem tumsa, un biežāki liekas palikuši miglas lāņi, kas nedzirdami skalojas ap kājām.

Lauks beidzas, un zem zābakiem var nojaust slapju zāli, kurā soļu troksnis nava sadzirdams. Lielupe vairs nevar būt tālu, jo gaiss liekas kļuvis vēl drēgnāks, un vējiņš, atsizdamies sejās, nes līdzi miklu trūdu smaku, ūdens dvašu un meldru šalkšanu.

Mēs esam dziļi iekļuvuši vācu sargposteņu aizmugurē, un apstājušies sākam klausīties.

Nekas nav sadzirdams šai aukstajā tumsā un miglā, — mēs manām tikai pašu asins zvanīšanu deniņos.

Upmalas pļavās, kas aizstiepjas mums priekšā, beigdamās ar tumšu svītru — tai ir jābūt meldru strīpai, jo no viņas nāk čaukstoša šalkoņa, — viss kluss, nemana neko dzīvu. Pa labi kaut kur patālu dzird klusu sasaukšanos, un vēl tālāk rīb rati, dauzīdamies pa ceļu. Riteņu dārdēšanai līdzi iet savāda, pusgraboša skaņa, un tēvs klusi nosaka, — tās esot vācu laukvirtuves, kas nosebojušās ar vakariņu vešanu.

Arī muižas pusē nekas nav nojaušams, atskaitot pāris apgaismotus logus, kas izskatās kā ļaunas, sarkanas acis, — tās glūn un vēro aizmuguri, un neviļus vēl uzmanīgāki kļūst mūsu soļi, un nedzirdami mēs lienam uz priekšu, turēdamies pie tīruma malas, jo pļava šai vietā pārplūdusi un bedraina, — Mazkalniņš kādā vietā iegrimst pāri ceļgaliem, un tagad iet nikni rūkdams, līdz pusei slapjš.

Laukmalā reti vītoli, — mēs cenšamies iet tieši gar viņiem, jo nakts klusums liek arvien straujāk sisties mūsu sirdīm. Mums ir sasprindzināti nervi, un šai baisīgajā tumsā, miglas lāņos nekā nevar nojaust, un tas ir pats ļaunākais, jo mums liekas, ka jau esam pamanīti un ka tieši tāpēc viss palicis tik kluss.

Lēni, pavisam lēni mēs tagad virzāmies tālāk, satraukti vērodami apkārtni, un strēlnieku stāvi, gausi slīdēdami starp vītoliem gar zemā lauka malu, paši atgādina vītolu augumus, kad tēvs, kas tagad iet ķēdes priekšgalā, ir apstājies uz mazu mirkli, lai skatītos pa labi un pa kreisi un vērtos tumsā, vai no priekšpuses mums netaisās uzbrukt un vai tuvumā nav nekas saskatāms.

Es eju tēvam cieši pakaļ — aiz mums nāk Konrāds, kura karsto dvašu es manu šad un tad sitamies pakausī, un aiz Konrāda var dzirdēt Mazkalniņa šņaukājošo elpu uh klusu šalkšanu, kas ceļas, ejot pa sapuvušo zāli divdesmit zābako-tām kājām.

Apkārtne ir klusa un baiga, miglas lāņi sāk celties augstāk, tagad sniegdamies līdz jostas vietai, bet debesis metas gaišākas, un pret tām jau diezgan skaidri saskatāmi muižas ēku mūri.

Tagad piepeši mēs visi reizē, bez komandas, pieplokam pie zemes, jo pa kreisi no mūra uzlido raķete, kliedēdama tumsu, — ap mūriem top saskatāmi viņus apstājušo koku augumi, un ceļš, kas ievijas muižā, liekas gluži balts, — un tad, raķetei nodziestot, vēl melnāks k|ūst nakts melnums, un uz mirkli nekā nevar redzēt, jo izgaisušais spožums apstulbinājis mums acis.

Brītiņu mēs stāvam uz vietas, kamēr skati atkal spēj kustēties, bet tikai īsu laiku, jo tēvs pēkšņi beidz soļot, piespiežas pie vītola stumbra un sagrābj manu roku kā dzelzīs. Tūliņ stāj iet arī Konrāds, — aiz viņa apklust fēniksieša šņākšana, un zālē nedzird vairs pakaļnācēju soļu kluso šalkoņu.

Tēva roka velk mani sev klāt. Nokļuvis tam blakus, es piekļauju galvu viņa sāniem un sāku skatīties caur tēva padusi, jo roka rāda uz upes pusi, kurp sākusi tagad liekties laukmalas vītolu rinda.

Sākumā nekā nevar saredzēt, atskaitot gaišākus plankumus pļavā, kas pielijuši ūdens paltīm, un tumšu meldru svītru, kuru tausta, slīdēdams tai garām, manu acu skats.

Tad viņš slīd vēl tālāk uz priekšu, sāk griezties no tīruma uz vītolu pusi, un piepeši man karsta paliek elpa, savelkas visi locekļu muskuļi.

Turpat mūsu priekšā, soļus divdesmit, ne vairāk, stāv, atspiedies

pie vītola stumbra, tumšs stāvs. Cieši skatoties, mana kasku, kuras nags vērsts uz Lielupes pusi, un acis, slīdēdamas lejup gar nekustīgā stāvētāja augumu, atduras pret padusē iemiegtu šauteni.

Tēvs lēni griež pret mani vaigu, — tumsā es manu iegai-lamies ļaunas acu ugunis, bet ūsas, kuru baltums arī tumsā saredzams, ir saspurojušās, un man pat liekas, ka zem tām ievilcies ņirdzīgs smīns. Bet tikai uz mirkli. Tad viņš izdziest, niknāki vēl gail tēva acis, un, nospiedis mani ar savu smago roku gluži zemē, sev pie kājām, viņš stiepjas man pāri un grābj aiz pleca dundadznieku, kas visu laiku dvašojis man pakausī savu satraukto elpu.

Konrāds noliecas man pāri, saliekdamies zem tēva rokas smaguma, un es dzirdu klusu sačukstēšanos.

«Nazis ir līdz?»

«Jā.»

«Tad parādi savu māku.»

«Ko?»

«Stulbs esi palicis, vai?» tēva čuksti pariet nikna šņak-šanā.

«Ak tā,» Konrāds atjēdzas, viss saliekdamies uz priekšu, un arī viņam steidz iegailēties acis.

«Tā,» pusmēdoši atsaucas tēva čuksts, bet roka draudzīgi glāsta slīpo dundadznieka plecu.

Konrāds laižas uz vēdera, noliek šauteni un sāk rāpot, lai tiktu tēvam tieši blakus. Tad viņš jau ir nokļuvis resnajam vītola stumbram sānos, un pētīdams ceļ gaisā galvu, — garais kakls to šūpodams loka pa labi un pa kreisi, bet Konrāds vēl nav pamanījis, kur stāv tēva saskatītais ienaidnieks.

Piepeši Konrāda galva beidz grozīties, garās kājas savelkas kā atsperes, bet roka taustīdamās kāpjas atpakaļ gar sāniem, apstādamās pie zābaka stulma un uzmanīgi sākdama vilkt kaut ko ārā, kas bijis tur paslēpts, — tumsā man turpat pie sejas ļauni iemirdzas garš asmenis.

Konrāds lēni saslienas sēdus, — viņa mugura, liekdamās lokā, atgādina milzu kaķa kūkumu, un man pat izliekas, — es dzirdu omulīgu, reizē niknu ņurdēšanu.

Viņš nesteigdamies vēro vācu sargkareivi. Visos Konrāda locekļos ir manāms līksms spridzīgums, kā kaķim pirms lēciena.

Dundadznieka muguras kūkums izstiepjas gandrīz taisns, un sviedienam saņemtais nazis, tumsā zalgodams, sāk lēni šūpoties uz priekšu un atpakaļ pār slīpo plecu. Tad viņš atvēzējas, laiž asmeni vaļā, un tūliņ pēc naža iesvelp-šanās gaisā dzird vaidu un pēc tam smagu kritienu, tad atkal viss paliek klusu, un nedzirdami, kā agrāk skalojas pļavā zemi miglas viļņi, tiekdamies aizsegt ūdens paltis.

Brītiņu mēs klausāmies, vai nedzird uztrauktu sasaukšanos un skrejošus soļus, bet tumsā, kas virs miglas laņiem, nekas nava samanāms. Rāmi un reizē baisi ceļas pretī debesīm muižas mūri, un

vienā no tiem kā agrāk margo iesarkans loga atspīdums, liecinādams, ka tur iekšā cilvēku roku degta guns.

Visi trīs mēs lecam kājās un pieliekušies sākam skriet uz vītola pusi, pie kura atspiedies bija stāvējis vācu sargkareivis.

Konrāds ar savām garajām kājām aizsteidzās mums priekšā, un, pieskrējuši klāt, redzam viņu jau slienamies augšā, — rokā tas tura nazi, kam asmenis tagad kļuvis melns, un slauka to pie zābaka stulma, bet sejā, ko Konrāds griež mums pretī, mirdz ņirgu zobu baltums un zvēriski līksms smīns.

Pie vītola stumbra guļ augšpēdus kritis jauns melnūsains kareivis. No mutes, kas atvērta vaļā, un dziļās kakla rētas aumaļām plūst melnas asinis. Pirksti lēni kustas, kā gribēdami dūrēs savilkties, bet nāves tuvums tos padarījis jau pusstīvus. Tad noraustās viss augums, nogārdzuļo naža caururbtais kakls, un tikai sastingušās acīs vēl blāvo niknas bailes un savāds pēcnāves brīns.

Aiz muguras atkal iečaukstas pļavmalas zāle. Tur steigā nāk uz mūsu pusi, šautenēm uz rokas, pārējie nakts gājiena dalībnieki, un aiz tiem mūsu leitnants. '

Viņi vēl nav piegājuši mums klāt, kad uz ceļa, kas ved pāri laukam un ieliecas muižā, iečīkstas grants un zem cieti spertiem soļiem, un gandrīz tūliņ pēc tam kļūst samanāmi vairāki augumi, — sarkanā uguns mūra logā zūd un iegai-las no jauna, nācējiem aizsedzot viņas atspīdumu.

Kā vētras rauti, strēlnieki pazūd pļavā, un tūliņ virs tīruma zemas kraujas parādās desmit cepures un šaušanai celti desmit šauteņu stobri.

Konrāds aizplok aiz zaru nastas, kas palikusi pļavmalā, un pie vītola un kritušā mēs paliekam tikai divi, tēvs un es.

Es raustu viņu aiz rokas, pusbalsī aicinādams steigties lejā aiz pļavmalas kraujas, kur redz biedru šautenes un mūsu leitnantu. Bet tēvs nikni purina galvu un grūž mani uz dundadznieka pusi.

«Liecies blakus Konrādam un neizlaid no rokām šauteni,» tēvs skarbi nosaka, un, radis tam bez stomīšanās paklausīt, es aizkrītu aiz žagaru grēdas, kur dundadznieks sūkstās, ka esot aizmirsis paķert bisi un tagad palicis ar tuteni vien.

No pļavmalas kraujas izšaujas pasīks augums un skrien pie vītola, kur palicis tēvs. Skrējējam nav šautenes, un tātad tam vajaga būt leitnantam. Viņi sačukstas, leitnants pamāj ar galvu un aizsteidzas atpakaļ pie strēlniekiem, kās saguluši pļavmalā. Leitnanta vietā no turienes izslīd divi salīkuši stāvi, ņem kritušo un pazūd ar to pļavā.

Tēvs noliecas un kaut ko paceļ augšā. Tad viņam galvā redzama kritušā vācieša kaska, pār plecu šautene, un gariem soļiem tēvs sāk staigāt gar vītolu un pļavas malu, uz priekšu un atpakaļ, un liekas, ka tur maršē sargkareivis, maiņu gaidīdams.

Grants čirkstēšanu dzird arvien tuvāk. Tad viņa apklust, bet no rugāju čaboņas ir nomanāms, ka nācēji dodas šurp, iedami pāri laukam, tagad jau var saredzēt, ka viņi tikai divi.

Acīmredzot instruktors un kareivis, kam jāstājas vecā sarga vietā.

Tagad nācēji jau pavisam tuvu. Man aukaini sāk.sisties sirds, Konrāds beidz sūkstīties un ņem nazi zobos, puspie-celdamies uz roku plaukstām, kā gatavojoties lēcienam, un atkal man uz mirkli izliekas, ka dzirdu milzu kaķa ņurdēšanu.

Tēvs mitējies ir soļot gar krauju, iet pie vītola, ar savu augumu aizsegdams viņa stumbru, ņem šauteni pie kājas, stiepjas taisns.

Nācēji jau tepat pie žagargrēdas, — es instinktīvi ņemu šauteni uz rokas, lēni celdamies uz ceļiem, bet Konrāds beidzis ņurdēt, viņa mugura atkal liec augšup kaķa kūkumu, un mazās, puspiemiegtās acis zaļgo viltīgi uri reizē nikni, kā zobu turētais naža asmenis.

«Na, Gecke, ailes in Ordnung?» viens no nācējiem saka, abi iet mums garām un vītolam klāt.

«Jawohl, Herr Unterofficier,» — no vītola puses atskan caur zobiem grūsta un pusaizsmakusi tēva balss, un mēs ar Konrādu, sapratušies bez vārda, piepeši sākam līst pa dubļaino zemi pakaļ nācējiem, kas tagad apstājušies no tēva dažu soļu attālumā.

«Na, gut,» atkal saka nācēja balss, bet tad apraujas un iesaucas brīna: .

«Aber, Menschenkind, wie siehst du denn aus? Höher geworden, und . . .»

Runātājs sakustas, kā juzdams briesmas un gribēdams lekt atpakaļ, tver ar roku pie jostas, bet tēvs gāžas uz priekšu, — nožvākst šautene, vācu apakšvirsnieks, dabūjis durkļa grūdienu krūtīs, krīt augšpēdus, un tūliņ pēc tam nogāžas ar seju slapjajā zālē viņa kareivis, kura zābakus rāvušas manas rokas un tur cieti. Tad es dzirdu sev sānos gārdzuļojošu rīkles skaņu — lēcienā pazib garām garais dundadznieka augums, nokrīt uz pagāztā vācieša muguras un tad Konrāds aizelsies saka:

«Laid kājas vaļā, — nekur vairs neaizbēgs.»

Viss norisinājies zibeņātri, un tikai tagad es sāku just, ka sviedri man aumaļām līst no pieres un bezprātīgā steigā sitas sirds, kā taisīdamās izlekt no krūtīm. Visos locekļos es manu smagu nogurumu, nespēku, jo liels bezgala bijis, redzot tēvu dodamies nāves briesmās, manu nervu satraukums. ■■ ˆ

Vītolu un abus beigtos vācus apstāj no pļavmalas kraujas izskrējušie strēlnieki, un mēs ar Konrādu ceļamies augšā, — es, sviedrus slaucīdams un drebošiem ceļgaliem, — bet dundadznieks celdamies velk ārā no vācu kareivja muguras savu nazi, un noslaucījis asiņaino asmeni kritušā biksēs, aizbāž tuteni aiz zābaka stulma, tad nesteigdamies izšņauc degunu.

Es metos tēvam klāt, gribu krist ap kaklu, — bet mani attur biedru tuvums un neizsakāmi ļaunā izteiksme tēva sejā, kas sašķobījusi tam lūpas, atņirgdama zobus un likdama sacelties ūsām, — tās dreb un raustās, baltākas par vaļā segto zobu baltumu, un uz mirkli — tikai vienu pašu mirkli, — man sametas baisi no mana paša tēva, un prātā iešaujas savāda doma.

Ja viņam nebūtu durkļa, — tēvs šiem pašiem zobiem būtu kritis pie rīkles ienaidnieka kareivim.

Leitnants liek pārmeklēt kritušo kabatas, lai zinātu, kāda tie pulka, un pavēl paņemt viņu šautenes.

«Tagad uz muižu,» viņš pusbalsī saka, «drīz friči sāks trūkties, nesagaidījuši savējos pārnākam, un tad mums būs jāmūk atpakaļ bez jebkādas jēgas par to, cik lieliem spēkiem tie cer noturēt Pavasarus.»

Mēs ejam šķērsām pāri laukam, uz to pusi, kur redz margojam iesarkanas logu ugunis. Ir sācis pūst austrumvējš, nākdams no upes puses. Viņš nes sev līdzi niedru šalku, viļņu čalošanu, un šalkt ir sākuši arī kailie muižas dārza koki, — mēs ejam pa vācu aizmuguri, vairs daudz nebaidīdamies, ka tumsā un vējā kāds varētu mūs pamanīt.

Tikai pieejot pavisam tuvu klāt muižas ēkām, mums atkal kļūst uzmanīgāki soļi, un rokas pašas no sevis slīd pāri jostām, aptaustīdamas tur bāztās granātas.

Šalkšana koku zaros kļūst stiprāka, — tik stipra, ka no galotnēm ceļas gaisā miegainu vārnu bars un, nelabi ķērkdams, riņķo virs jumtiem, tad aizķērc mums pāri uz upmalas pļavu pusi.

«Maitu putni sajutuši asins smaku,» rūc Mazkalniņš, soļodams man aiz muguras.

Mēs ejam muižā, un, atstādami pa labi lielu mūri, ko vairs nesedz jumts, zogamies gar viņu uz to pusi, kur, mezdamas pagalma tumsā gaismas svītras, mirdz logos gaišas ugunis.

No nokvēpušā mūra līdz apgaismotās ēkas stūrim ir soļu četrdesmit, ko iet, un tos mēs ejam zosu gājienā un ļoti gausā gaitā, skatīdamies visapkārt un klausīdamies uz katra soļa. Tad leitnants, iedams visiem pa priekšu, jau ir aizsniedzis tuvāko logu, kas tālu met savas uguns atspīdumu.

Leitnants saslienas un cenšas ieskatīties iekšā, pats tomēr turēdamies tumsā, un tāpat darām mēs visi, aizsnieguši apgaismotās ēkas sienu un vairīdamies no gaismas šķēpiem, kas krusto pagalmu.

Redz lielu telpu, — divus garus galdus, ap kuriem sasēduši sveši kareivji. Viņi ir trīsdesmit vai vairāk, un telpas dibensiena visa noslieta šautenēm.

Kareivji nolikuši kaskas, mantu somas un mēteļus un atpogājuši kara svārku apkakles, jo telpa liekas kurināta karsta, un vienā stūri vēl redzams krāsns uguns atspīdums.

Turpat veras daudzu sēdētāju acis, un sākam turpu skatī-1 ties arī

mēs.

Pie krāsns mutes lokas divi kreklos izmetušies kareivji. Viņiem blakus uz krēsla nolikta liela mazgāšanās bļoda, no kuras viens patlaban kaut ko smeļ ar karoti un lej uz pannas. Lējējam nosvīdusi seja, un logam tuvāko sēdētāju acīs mana taukainu spīdumu.

«Pagāni, — cep bliņas no mūsu zemes miltiem,» iešņācās Mazkalniņš, grābdams aiz jostas, un pa labi no sevis es dzirdu Konrāda nikno ņurdēšanu. Aiz viņa kāds griež zobus, un, pazagšus metot skatu uz to pusi, es manu aso tēva profilu, un pret mums pavērstā acī deg briesmīga naida guns.

Pa labi, galda stūrī, kāds kareivis, atgāzies krēslā un pārsviedis kāju pāri kājai, slinki trinkšķina mandolīnu. Viņam ir glezna seja, ar melnu matu cekulu. Tam iepretim, atspiedies ar elkoni uz galda, sēd milzīgs karavīrs, masīviem platiem pleciem un pasarkanu vērša seju. Tā pavērsta uz mūsu pusi, glūn drūmi trula, ļauna un nemitīgi žāvājas, pie kam acis pavisam pazūd grumbās, un lūpas, ieplezdamās līdz ausīm, atsedz plēsīgu zobu rindu. Beidzis žāvāties, milzīgais vācu kareivis atkal stīvi un ļauni veras logā, vērodams pagalma tumsu, un neviļus mēs atraujamies pussoli tālāk tumsā, lai mūs nenodotu loga gaismas atspīdums.

Uz galdiem redzami naži ar dakšiņām galos, un viss rāda, ka telpas iemītnieki gaida mielastu.

Mandolīnas spēlētājs, ko ieraugot man neviļus uzausis viņā Viļņa vaigs, paceļ galvu, sāk ašāk sist sava instrumenta stīgas, un cauri loga rūtīm, vēja vaimanām un kailo zaru šņākšanai atlido tuvāk kareivju līdzvilktās dziesmas melodija.

Tā ir sērīga un reizē skaista, un, nedzirdot pat vārdus, var jaust, ka viņi dzied par savu tālo dzimteni.

Druknais kareivis ir beidzis žāvāties un dzied līdzi. Tad viņš nesteigdamies paceļas, iet klāt pie loga — mēs ātri at-velkamies sānis, — drūmām, trulām acīm ieurbjas naktī, pielicis savu vērša seju pie paša stikla, — tad, brītiņu stāvējis, nospļaujas, kaut ko nosaka un gorīdamies aiziet savā vietā.

Ko viņš teic, mēs nezinām, bet viņa vārdi liek vairākiem citiem vērst acis uz loga pusi. Apklust mandolīnas spēlēšana, un kareivju balsis vairs nevelk viņai līdz.

Aiz galda ir sēdējis slaids karavīrs, gludi skūtu seju, cigāru zobos un pie krūtīm melnbaltu lentu. Tad viņš ceļas augšā, ar roku pieturēdams pie sāniem īsu duncīti, ko rotā portupeja, un, pamājis diviem kareivjiem, kas tūliņ lec kājās un tver šautenes, iet viņiem pa priekšu uz durvju pusi.

Tagad ir pats pēdējais laiks, — viena doma mums visiem iešaujas smadzenēs, un, sviedienā ar pirkstiem noraudami rokgranātu aizsargus, mēs triecam viņas logos, — šķind plīstošie stikli, dzird

uztrauktas balsis, krēslu gāšanos un skrejošu soļu klaudzēšanu, — un tad iekšā sāk dobji dunēdamas sprāgt mūsu iesviestās granātas, — dziest sveces, skan lāsti un ķērcošas klāigas, — bet mēs rindā un pieliekušies skrienam gar ēku logu rindu un laižam viņos granātu pēc granātas.

Aiz ēkas, kurā dun sprādzieni, gaiss piepeši top gaišs un met pāri pagalmam dzeltenbaltu blāzmu, un, skrējienā atskatīdamies atpakaļ, mēs manām logos, kuriem vairs nav stiklu, parādāmies šauteņu stobrus, bālas naidpilnas sejas, un tūliņ sāk svilpt mums pakaļ lodes un zibsnīt šāvienu ugunis.

Pa kreisi, miglas laukā, un pa labi, aiz ēkas, kurā stāvējis sardzes vads, kāpj gaisā viena raķete pēc otras, kliedēdama tumsu, un spocīgi baigs liekas miglotais klajs, kas veras mūsu priekšā un kuram mums tagad jātiek pāri, kaut lodes spindz no trijām debesu pusēm, un aiz muguras un sānos no muižas puses jau skalojas ložmetēju ugunssšalts.

Viņas plēš pušu miglas segu, ceļas augšup un slīd lejup, tausta, meklē un vēl nav atradušas mērķi, ko tām cenšas rādīt raķete pēc raķetes.

Mēs skrienam, cik jaudas, lecam pāri grāvim, kas gadījies ceļā, — viņa ūdens bāldzelteņā raķešu gaismā liekas draudošs, gluži melns, — klūpam augšā, ceļamies un skrienam tālāk, — smagi dvašo krūtis, bet deniņos kāds trakā steigā sit mazu āmuru.

Dubļi un ūdens jūk zem kājām, — gar ausim arvienu biežāk svelpj lodes, un tuvāk, arvien tuvāk nāk no muižas puses ložmetēja ložu šalts, cenzdamās aizcirst atkāpšanās ceļu.

Ložmetēju guns no muguras un sāniem, — un tad mēs bez komandas nokrītam dubļos, pieplakdami pielijušai zemei un cenzdamies iespiesties viņā ar sejām un ar krūtīm, jo turpat virs mūsu mugurām un galvām sakrustojušās jau ložmetēju ložu šaltis, un liekas, to ugunis svilina mums drēbes un cepures.

«Nu esam dimbā,» dzird blakus kādu nikni ierūcamies, un, spriežot pēc dobjās balss, tas ir Mazkalniņš.

Krustotās ložu šaltis kapā dubļus un šķiež ūdens paltis priekšā mums un sānos. Tad viņas sāk šķirties, raisās vaļā viena no otras, atkal metas kopā, un mēs vēl arvienu nevaram pacelt galvas, lai izsprauslotu no nāsīm dubļus, izslaucītu piešķiestās acis un apskatītos, cik tālu esam aizkļuvuši no muižas ēkām, cik atlicis vēl skriet līdz savējiem, un vai no labās un kreisās puses nenāk ķēde, lai aizkrustotu ceļu.

Atkal sāk šķirties ložmetēju ugunis, — viena taisās noliekties pa kreisi, lai pārstaigātu miglas lauku, otra kāpjas atpakaļ uz upes pusi, — un tad, kā nākdama no apakšzemes, padobji un reizē klusi, ieskanas mūsu leitnanta balss:

«Pa vienam skriešus uz priekšu!»

Mēs lecam viens pēc otra kājās, sākdami trakos auļos skriet, — tad viena ložmetēja uguns atkal nāk tuvāk, — vēl niknāk sāk spindzēt šauteņu lodes, — sīks strēlnieks skrējienā apmet kūleni, lūko piecelties, ļimst zemē, — Mazkalniņš, tam garām lēkdams, paņem zēnu padusē un rauj līdzi.

Atkal mēs guļam dubļos, ar sejām un krūtīm piespiedušies pie zemes, kas, pilna ūdens, dvašo trūdu smaku. Un tad kaut kur tālu aiz mums sāk dobji elsot neredzama milzu'mute, gārdzuļodams elso arī gaiss, un soļus piecdesmit no mums pa labi, virs zemes pajūk ugunsšalts, smags grāviens apdullina dzirdi, un ūdens peļķēs dubļu šķīdoni, šķiet, nobirst lielas lāses, no kurām lēkā šļakatas, un uz mirkli dubļu pilns kļuvis ap mums viss.

«Sacūkos mums vēl bikšdibenus ar saviem šrapneļiem,» kāds mēģina ķēdē jokot, mazliet pacēlis galvu virs zemes, bet tūliņ spiež seju lejup, jo atkal dzird smagu elsošanu, no jauna iegaudojas debesis un gaisā atkal šaujas uguns šalts, šoreiz mums labu gabaliņu priekšā, virs ierakumiem, kuros salst mūsu rota, bet kas mums tagad šķietas kā tēva mājas, kurp labprāt gribētos tikt atpakaļ.

Raķešu spocīgās ugunis, šrapneļu plīsieni gaisā; ložu spindzēšana no trijām pusēm, niknās ložmetēju balsis, kas rej mūs no muguras un labajiem sāniem, — un mēs atkal esam sākuši skriet, šoreiz visi reizē, — turpat man blakus saliecies šķir miglu garais dundadznieka stāvs, un pa labi skrien tēvs, aši un vingri kā mācības skrējienā.

Briesmīgs tieciens kreisā plecā, zvelts kā ar kvēlošu dzelzs stieni, — gāzdamies dubļos, es metu kūleni, apsvie-žos vēl reizi apkārt, šoreiz uz muguras, — debesis ir tumšas, nevienas zvaigznītes, — no deguna un mutes man burbuļodams plūst kaut kas sāļš un karsts, un vaigi vienā mirklī palikuši lipīgi un silti.

Kāds krīt pie manis ceļos, grūzdams caur zobiem krācošu skaņu, kas reizē ir dusmu rēciens un lielu sāpju vaids, un pār mani noliecas sirma galva, kurai vairs nav cepures.

«Puisīt, mīļo puisīt,» drebēdamas dveš tēva lūpas zem bezspēcīgi noļukušām baltām ūsām, bet acis, kurās vēl nesen gailēja asinsnaida uguns, ir pilnas dedzinoša žēluma.

«Puisīt, puisīt,» nevarīgi runā tēva mute, un kalsnā, vecuma grumbu izvagotā seja ir kļuvusi vēl krunkaināka, kā taisīdamās raustīties raudās. Tad viņš sakniebj lūpas, nopurina galvu, kā dzīdams projām bēdu uzsūtīto nevarības nespēku, ņem mani uz rokām, ceļas kājās un iet citiem pakaļ pa dubļaino, raķešu apgaismoto lauku, ko kapā lodes, slauka ložmetēji un ārda šrapneļi.

Kāds kāpj mums blakus, skāņi šņaukdams degunu, un nikni lādas. Es pazīstu viņu pēc šņaukšans, neredzēdams sejas, — acis man veras cieti, riņķī sāk griezties tumšās debesis un gaiss, — jā, tas tak ir Konrāds, garais dundadz-nieks, kas prot lamāties piecās valodās un

māk nazi mest.

Acis aizkritušas ciet, viegli šūpo tēva rokas, un man ir labi ap sirdi, — nav moku, nejūtu sāpju, tikai no nāsīm un mutes plūst aumaļām un bez stājas kaut kas lipīgs un karsts, — smacē un pilda kaklu, un man mirkli liekas, ka bus jānosmok.

Galva liecas lejup, šūpodamās līdzi tēva soļiem, — un tad kaut kas karsts uzkritis man uz pieres, un pus neatmaņā manī mostas nojauta, ka tai vajag būt tēva raudātai asarai.

Ar pūlēm atveru acis — dubļi un tumsa, ko reizi pēc reizes šķeļ šrapneļu plīsieni un lūko kliedēt raķešugunis, — gribu pacelt galvu, — tā kļuvusi smaga kā svins un bezspēcīgi pieslienas tēva krūtīm, — gribu teikt tēvam, ka man ir bezgala labi viņa rokās, bet vārdu vietā man pār lūpām plūst asinis un izlaužas vājš vaids.

Ap mums vairs nav tumsas, nedz šrapneļu kaukšanas, — siltas un saulainas dvašo Platones pļavas, kuras mēs ejam ar tēvu apraudzīt. Ceļā piekusušas manas tekainlša kājas, es netieku tēvam līdz, — viņš ņem mani klēpi, zem ūsām, kas nav ievziedu baltumā, bet gluži melnas, slēpdamas vieglu smīnu, un, rociņām aptvēris tēva kaklu, es glaužu savu vaidziņu pie viņa asā vaiga, — ap mums lido zilganzaļi spārni, dūc kamenes, un gaiss pilns puķu smaržas, medus elpas, un pļavmalā zvana vālodze.

Tad mums blakus sāk iet māte, — smaidošu, lakatiņā sietu seju, kurā man zināma katra krunciņa. Smiedamies es atlaižu rokas no tēva kakla, stiepju tās pretim mātei, un viņa smejas un māj.

Sausi šauteņu klaudzieni, — mātei izdziest sejā smaids, galva ļodzās, un ļimdami dreb ceļi, — un tad viņa guļ zārkā, pār kuru žūžo lapoti ābeles zari, pilni bišu sanēšanas, un zārka galvgalā stāv tēvs, sažņaugtām dūrēm un asarainām asins naida pilnām acīm.

Kaujas klaigas, ložmetēja tarkšķēšana un rokas granātu ārdošā dūņa — atkal viss palicis tumšs un kluss, bet upmalā, pie vītola atspiedies, snauž vācu sargkareivis, turēdams šauteni padusē, un viņam zogas klāt Konrāds, — iesarkanajās sivēna acīs zvēro viltīgi jautrs smaids, un jautri zaigo naža asmenis, ko Konrāds tur pirkstgalos, cēlis sviedienam un, omulīgi ņurdēdams, šūpo pār plecu.

Atkal mani sāk šūpot neredzami viļņi, kuros aizpeld Konrāda ņirdzīgā seja, un smaidoša tagad noliecas pār mani Mirdza, — asinssarkanām lūpām un noreibušām acīm; viņa liek mirtes zariņu man uz krūtīm, un no zariņa un licējas nāk savāds, sirdi un galvu reibinošs, aromāts.

Es atjēdzos uz mirkli, veru vaļā acu plakstiņus, kas palikuši smagi un grūti vāžami Rā zārka vāks, — redzu šrap-neļguņu apgaismotu ierakumu strīpu, no kuras lec ārā un skrej mums pretim salīkuši strēlnieku augumi, un no augšas, pilns sāpju, manī noraugās tēva vaigs. —

«Puisīt,» kāds smagi dvašo man sejā, noglāsta pieri, — un tad mani tēva roku vietā sāk šūpot sanitāru nestuves. No viņu šūpošanās un lejup rītām asinīm man paliek nelabi, krūtis un kakls sāk raustīties nelabuma krampjos, un sāpju smeldze dedzina muti, kas pilna smacējošu asiņu.

Stipri pirksti aptver manu roku, taustīdami pulsu. Kāds neredzams skarbi saka: «Kampara šļircīti,» — un tad es jūtu vieglu dūrienu, kas nesāp. Lēni plok neatmaņas viļņi, un mani nešūpo vairs.

Es guļu lampas apgaismotā telpā uz salmklātas grīdas. Lampai zaļš kupols, — tas met zaļgandzeltēnu gaismas atspīdumu, un pie manis stāv garš vīrs baltā tērpā, smēķē papirosu un dvielī slauka asiņainas rokas. Turpat blakus kāds klusi vaid salmos un nemitīgi sauc māti, un saucējam ir nenobriedusi zēna balss.

Ārsts iziet ārā, un ap mani sāk rīkoties vecs sanitārs, rokām sadzīdams zem pakauša salmus, lai es varētu augstāki turēt galvu. Viņam laipnas acis, sirmi mati un gara, tumša bā[rda, kas aizsedz krūtis, pilna baltu pavedienu. Man salst, nāk trīsas, un sanitārs apsedz mani ar asiņainu mēteli. Viņa lielajiem pirkstiem, kas kustas man turpat pie zoda, ir iezilgani arājnagi, kas slēpj zem sevis melnus pusmēnešus, un nezin kāpēc man ienāk prātā, ka arī viņš ir nācis no Zemgales puses un atnesis zem nagiem līdzi visu mūžu arto lauku piemiņu.

Neredzamais saucējs, kas guļ blakus, galda mestā ēnā, sāk mētāties un stiprāk vaidēt. Sanitārs aiziet pie viņa, cenzdamies to mierināt. Viņa pazemā laipnā balss atgādina baloža dūdošanu, un, pievēris acis, es redzu mūsmāju laidara sūnaino jumtu, pa kuru staigā rožainu un baltu dūju pulks.

Sanitārs atgriežas atkal un liek man pie mutes tumšu pudeli, mudinādams dzert:

«Dzer, dēls, tas der veselam un vājam,» — un viņam klausīdams, es lūpām aptveru konjaka pudeles kaklu, atcerēdamies kaprāļa Salas vārdus, ka ievainotam atspirdzinot dūšu un sirdi stipra dzēriena malks. Es kampju pilnu muti, — sanitārs piepalīdzēdams pacēlis augšup konjaka trauka kaklu — ūn tūliņ raujos atpakaļ, jo mute liekas pieskrējusi pilna šķidras guns.

Vecais vīrs paskatās man sejā brīnpilnām acīm un bēdīgi nopurina sirmo galvu, zem kuras tam saaudzis bārdas mežs.

«Diezin dēls, vai tu būsi dzīvotājs, ja nesmeķē tik laba manta,» viņš nopūzdamies saka, pats iebaudīdams malku no savas pudeles. Tad viņš atsit vaļā tērpa stūri, taisīdamies noglabāt konjaka trauku bikšu kabatā, bet vēl nav ticis ar šo darbu galā, kad iečīkstas durvis un ienāk ārsts. Viņš laiž telpai pāri pētošu skatu, ierauga manus asarām noskrējušos vaigus un neveiklo sanitāra žestu, ar kuru tas cenšas slēpt pudeli.

«Iesalniek, cik reižu man būs jāsaka, ka jūsu konjaks nav nekādas brīnumzāles, kas jāgrūž katram ievainotam iekšā! Zēnam lodes saplosīta mute, un jūs tam dodat konjaku. Vai tad jums saprašanas it nemaz nav?»

Sanitārs beidzot ir iebīdījis kabatā savu pudeli un apjucis nolaiž gar sāniem rokas. Viņam ir apvainota seja un bēdīgas acis; rūkdams tas paņem mazgājamo trauku un iziet ārā no istabas.

Mans blakusgulētājs bija kļuvis klusāks, bet tagad sāk vaidēt no jauna, un ārsts, kas smēķēdams skatījies griestos, vērš seju uz vaidētāja pusi un saka, neizņemdams no zobiem papirosu: [1]

«Mazais, saņemies, gan viss būs labi. Redzēsi ne vien māti, bet arī līgavu, — protams, ja tev tā jau ir.»

«Daktera kungs,» atsaucas vāja balss, «man negribas mirt.» *Jļ*

«Nemirsi, kad es tev saku,» ārsts drošinādams smaida, bet mans skatiens, kuru es nenolaižu no viņa sejas, pamana tam zem acīm skumju žēlumu, un, aizvērdams cieti savējās, es jūhi nākam no ievainotā zēna puses saltu dvašu.

Man liekas, pār viņu noliecies kaut kas melns, pazagšus, glūnēdams uz manu pusi, — un man arī negribas mirt.

Ārsts beidz smēķēt, pagriež galvu uz durvju pusi, aiz kurānroBzirdama piebraucošā ratu rībēšana, un sauc:

«Netūļājaties un nākat iekšā!»

Durvīs parādās Iesalnieka varenā galva, aiz viņa otrs sanitārs, vēl pajauns, bālu diloņslimnieka seju. Viņi noliek istabas vidū nestuves, ceļ mani uz tām un taisās jau iet ārā, kad salmos atkal ievaidas žēla zēna balss:

«Mīļie, ņemat arī mani līdz.»

«Kā tad, dēls,» maigi dūdo lesalnieks, «kā tad. Ņemsim līdz arī tevi, tikai pacieties mazliet, gan jau būs labi,» viņš nosaka, ar kāju grūzdams vaļā durvis, un tad es to dzirdu

nopūšamies:

«Gan jau aizvedīs. Tak brāļu kapos lielā pulkā būs labāka gulēšana, nekā šeit dumbrājā.»

Mani apņem rēni salts rudensrīta gaiss, un no svinpelē-kiem, zemu staigājošiem padebešiem, kas gandrīz skar cekulainās priežu galotnes, birst lejup un sejā auksta rasa, bet man ir labi, kaut visu pārņēmis nespēka nogurums.

Pie pārsienamā punkta durvīm piebraukti ievainoto rati, un lesalnieks tusnīdams rāpjas viņos pirmais, līdz celdams nestuvju galu. Tad mani nogulda ratu dibenā, un taisīdamies kāpt ārā, vecais sanitārs maigi noglāsta ar plato zemnieka plaukstu seju man un krūtis.

«Tu jau nu gan nemirsi, dēls. Ārsts teica, ka tev laimējies; šauts no tāda tuvuma, ka lodei vajadzējis iet trim galvām cauri, bet šī tev izskrējusi caur plecu, kaklu un muti, palikusi degunā. Viens no trijiem,

ārsts, saka: cūkas laime, cieti kauli vai švaka patrona.»

lesalnieks saliecies iet uz ratu pakaļpusi, tad apgriežas un vaicā:

«Dēls, no kuras puses tu būsi? Laikam zemgalietis?»

Es sakustos, māju ar galvu un gribu teikt mūsu pagasta un māju nosaukumu, bet mēle neklausa, — tā sapampusi cieta, pār lūpām man izlaužas īdoša skaņa, un kaklā atkal sakāpj nelabums.

«Nu redzi,» Iesalņieks priecīgi loka galvu, «tad jau mēs no vienas puses. Es arī esmu zemgalietis; netālu no Dobeles man palika mājas ar divi simti sešdesmit bišu kokiem,» vecais vīrs stāsta, kā dzirdēdams no jauna savu bišu dūkšanu. Viņš grib runāt tālāk, ieminas, cik labi šogad auguši kvieši, cik sauss un smaržīgs novākts āboliņš, bet jaunākais rausta to aiz piedurknes, aicinādams kāpt ārā, un Iesalniekam atkal satumst acis un skumja paliek balss.

«Nu, dēls, brauc vesels un nāc drīz atpakaļ, lai. varam dzīt vācus ārā no Zemgales un uz Ziemassvētkiem tikt mājās!»

Viņš saņem manu roku savā milzīgajā plaukstā, pakrata un lien ārā no ratu kulbas, uz mirkli aizsegdams visu tās izeju ar savu plato augumu, un, Iesalniekam izkāpjot, smagi notrīc rati, it kā no tiem atrautos vaļā Zemgales mālu svars.

Iesalnieka vietā novietojas man blakus mazrunīgs, sīks vīriņš, drūmām acīm un pelēku seju. Ratiem kratoties pa ceļu, man atkal sāk plūst asinis, un sanitārs tās noslauka ar vati, mēmi raugās viņas sarkanumā, met projām, ņem jaunu un atkal slauka manu asiņaino muti, un viņa vaigiem ir Salas sejas pelēkums.

*

Vienmuļīgi klaudz vagonu riteņi, klaudz bez stājas, raudamies uz Rīgas pusi, un no viņu klaudzoņas un monotonās vagonu šūpošanās vēl lielāks liekas kļūstam gurums, nāk snaudiens un zogas klāt miegs.

«Māsiņ, dzert,» no pretējā sola dveš aizkaltušas lūpas, un aiz nodalījuma sienas, man turpat blakus, kāds neredzams vaid, raud un reizē smejas un, pieminēdams savu Duņu, jauc sāpju nopūtas ar mīlināšanās vārdiem un neķītrām frāzēm, kurām tik pārbagāta krievu valoda.

Vagona otrā galā kāds piepeši sāk kliegt kaujas saucienu. Viņš kliedz, gari stiepdams un ilgi, mežonīga un kaucoša paliek viņa balss, zaudē cilvēcību un tad pāriet zvēriskā rēk-šanā, kas plosa dzirdi, griežas smadzenēs un liek saltām tirpām skriet pāri ādai un notrīsēt muskuļiem.

«Vaņka, ņe ostav meņā,» augšējā laktā iestenas šļupstoša mute, «vmesķe rabotaļi, vmesķe v kabak hoģiļi, vmesķe i pomrjom.»

Nedzirdamiem soļiem ienāk mūsu nodaļā māsa, noliecas pār manu kaimiņu, kas lūdz dzert, liek tam skārda krūzīti pie lūpām, — es dzirdu, kā sitas pret trauka malu kāri zobi un guldz rīklē ūdens, un piepeši arī man, liekas, vēl sausāka kļuvusi dragātā mēle un sāk slāpes

mākt. Gribu teikt, ka man pavisam aizkaltusi mute, bet, lūkojot runāt, kaklā un mēlē iesmeldzās asas sāpes, pār lūpām nenāk neviena sakarīga skaņa, un lūdziena vietā iznāk vaids.

Pret mani pagriežas veca, labsirdīga seja, ko apņēmis māsas lakatiņš. Viņa nāk man klāt, liek roku uz pieres un skumji smaida, likdamās bezgala nogurusi, un pilns gurdenuma ir māsas smaids, jo smaidīšana ievainotiem viņai kļuvusi par tādu pat dienesta pienākumu kā ūdens pasniegšana, apsējumu pārbaude, rīkošanās ar morfiju un kampara šļircēm un zināmas pudeles sniegšana tiem, kas paši nespēj ar savām vajadzībām tikt galā.

Vecā māsa pārprot manu kunkstienu. Viņa nedod man ūdenstrauciņu, bet, palocījusi galvu, aiziet ar visu un pēc brītiņa atgriežas ar pudeli, par kuru mēdza jokodamies runāt vecie kauju laukos un slimnīcās jau bijušie strēlnieki. Klausoties viņu nostāstos, jaunie smējās, un smīnēju arī es, kā dzirdot komisku mazu nelaimi, kas gadījusies un var gadīties citam, bet pašam nekad nepienāks.

Tagad, redzot šo daudzināto trauku sievietes rokās, kas pienākusi klāt un jau taisās pacelt segas malu, mani pārņem šausmīgs kauns, plūst sviedri un acīs saskrien asaras. Vēl mirkli, un es sāku šņukstēt no nevarības apziņas, no bērnišķīgām bailēm un no dusmām par mani pārņēmušo nespēku. Roku pirksti, krampjaini ieķērušies segas malā, nelaiž to vajā un izmisuši tura ciet.

Māsa apstājas, atlaiž segu vaļā un paveras man sejā brīn-pilnām acīm. Tad viņa pamana manas izbailes un mēģinājumu purināt galvu, un vēl gaišāka paliek viņas bālā seja, ko jauno baltais lakatiņš, un bezkrāsainās lūpas savelkas saprotoši laipnā smaida.

«Bednij maļčik,» viņa nosaka, glāstīdama ar brīvo roku man vaigus un pieri, un bezgala maigs man liekas māsas vēso pirkstu pieskāriens. No viņas pirkstiem man iesitas nāsīs savāds smaržūdeņu aroms un joda smakas maisījums, bet krusts uz māsas krūtīm kvēl sarkanasiņains, un liekas, ka krūtīs tai cirsta milzu brūce.

«Sovsern ješčo ģiķē,» viņa nopūšas, izdzēsdama sejā smaidu, un ap acīm un lūpām tai sagulstas skumjas rievas, «i kak takih vojevaķ puskajut,» māsa novelk, taisīdamās iet. «Siģel bi u mami doma, da učilsja.»

Man ne|auj vaidēt bailes, ka māsa var mani pārprast arī šoreiz, un ūdenstrauka vietā nāks ar pudeli. Un tāpēc es cenšos ar gribasspēku nodzēst slāpju uguni, kas dedzina mēli, muti un rīkli, un tiecos novadīt domas no slāpju veldzes prom uz citu pusi.

Pašsaudzēšanas instinkts liek man vairīties no mīlas atceres, un bēgu no atmiņu atvara, kas šūpo sīku meitenes augumu ar smejošu seju un nedabīgi sarkanām lūpām. Nevarības gurums un sāpju nespēks mudina to neatminēties, liek dzīt projām visu, kas var darīt gurumu un sāpju smeldzi vēl lielāku.

Tīšām es paeju garām tiem atmiņu ūdeņiem, kas glabā manu mirušo mīlu, negribu atcerēties mājas un aizmaldos uz Vecrīgas jumta istabiņu.

Gribasspēkam klausīdami, aizcērtas vārti, kas ved uz bēdu atvariem, un manu aizvērto plakstiņu priekšā sāk celties tumšas kāpes, kas ved jumta istabiņā. Līksmi iekliedzas zvaniņš, un jauna meitene ar smaidošām acīm steidz man durvis vērt. Viņai ir apaļa, labsirdīga seja un pilnīgas lūpas, sarkanas kā ķiršogas, Es eju iekšā, velku sev klāt meiteni, sāku skūpstīt viņas karsto, valgo muti, un jūtu, ka klusa top sāpju smeldze, atplok gurums un manas skumjas rimst.

Atkal kaut kas sāk dedzināt krūtis, sāpju vilnis aiznes tumšmataino meiteni ar smejošām acīm, — neredzamā ugunī no jauna mokas mana mēle, un raustas un dreb sirds, atkal sajuzdama nevarības gurumu.

Acis man atveras, — neredzamais ievainotais aiz nodalījuma sienas atkal murgo par savu Duņu, un vienmuļīgā steigā klandas vagona riteņi, klaudzēdami steidzīgi un reizē truli, kā skolas zēnu mēles, kad tās cenšas iekalt nesaprotamu formulu.

Mēle tā sapampusi, ka mutē tai sāk trūkt vietas, un nemanot pavērušās un vaļā palikušas manas lūpas. Sapampis arī kakls, — kreisajā pusē es manu smagu uztūkumu. Tur laikam skrējusi cauri lode, un, galvai sakustoties, viņš deg un sāp.

Vagona šūpošanās kļūst stiprāka, bet riteņu klaboņas troksnis aizpeldējis kaut kur projām, un viņa atbalss liekas nākam no liela tāluma. Nodalījuma sienas, un kaimiņlava, uz kuras guļ un vaid bārdainais kareivis, sāk griezties lokā, sākumā lēni, tad arvienu straujāk un steidzīgāk. Un tad viss izgaist, — atveras pielijis lauks, debesis ir tumšas, zemu nokārušies pelēki padebeši, bāldzeltenām ugunīm gaismodami mūsu ķēdi un netālu samanāmu ierakumu strīpu, kur sākušas zibsnīt šāvienu guntiņas.

Pazūd kaujas lauks, tumsā aizpeldēdams līdz ar kara klaigām un šauteņu klaudzēšanu, un maigas puskrēslas pilna veras telpa, uz kuras sienām aug sarkanas un baltas rozes. No griestiem lejup raugās smaidošs spārnots zēns, rokās turēdams uzvilktu stopu un taisīdamies šaut zelta bultu. Gaiss dvašo rožu elpu, brīnišķīgu klusumu. Es nejūtu vairs sāpju, krūtīs iesities un stājies viļņot lielais laimes vilnis. Man blakus uz spilvena guļ glezna meitenes seja, un no visām pusēm to apņēmis izirušu matu mežs.

Es liecos Mirdzas sejiņai pāri, aizturēdams dvašu, lai neuzmodinātu meiteni, kas iegrimusi mīlas noguruma miegā un rāmi elpo, puspievērusi asinssarkanās lūpas un lejup nolaidusi garās acu skropstas, kas met pāri vaidziņiem tumšas ēnas.

Mana mute laižas arvien zemāk, kā bite, ko vilina pusvē-ries zieds, — tad man iedrebas acis, pamanījušas uz meitenes vaigiem

pāragra vītuma pēdas, un, liekas, ap viņas lūpām, kas sarkanākas par tikko cirstu brūci, ir ievilcies netikles smīns.

Iestenēdamies es veru acis, ieraugu pār mani noliekušos Mirdzas seju, bet tā ir bāla, pilna vecuma rievu un bezkrāsainām lūpām, — izmisis raujos atpakaļ un atkal no mutes, kas liekas pilna uguns, man izlaužas vaids.

«Maļčik, moi bednij,» sakustas Mirdzas mute, un tad es pamanu viņai uz krūtīm asinssarkanu krustu, un atjēdzos, ka pie mana sola pienākusi vecā māsa. Viņa skatās manī līdzjūtīgām, skumjām acīm, un rokā, ko tā liek man pie mutes, ar otru roku aptverdama kaklu un augšup celdama galvu, ir ūdenstrauks.

Es sāku dzert, ar mokām rīdams salto velgu, un neizteicami jauks liekas ūdens malks. Viņš atvēsina sakaltušās lūpas, vēsi glāsta sāpošo mēli un dragātās augšslejas, mazinādams tanīs ugunssvelmi, un dzesina visu galvu, kas palikusi karsta, un dūc un san.

Es dzeru un dzeru, jo manām slāpēm nav gala. Tad man atkal metas slikti, krampjaini savelkas pakrūts muskuļi, un sprūk atpakaļ tikko dzertais ūdens, un līdz ar viņu melnas, sarecējušas asinis.

Māsa nopūzdamās slauķa man lūpas, vaigu un plecu un lūko slaucīt arī segas stūri, kas kļuvis tumšs un mikls. Viņa skatās manī bēdīgām acīm, pakrata galvu, pieceļas un aiziet, aiznesdama dzeramtrauku, kaut mani tagad stiprāk moca slāpes, un vēl vilinošāks liekas ūdens malks.

Atkal atgriežas lielais nespēks, sāk šūpot neredzami viļņi, smagi no jauna palikuši acu plakstiņi.

Apkārtni aizsedz ņirboša migla, kurai cauri neskaidri samanāmas priekšmetu kontūras, un kā no liela tāluma nak citu ievainoto vaidieni. Gausāka kļūst vagonu riteņu klaudzēšana, stājas un stājas, un tad pēc spēja rāviena, kas gandrīz nosviež mani no sola, viss paliek kluss.

Tiešām, vilciens ir beidzis braukt, un tātad mes esam Rīga. Vagona koridorā kļūst sadzirdamas svaigas balsis, nak iekša sanitāri, svešas māsas un tiem līdzi spirgta gaisa šalts.

Mani saņem un gulda nestuvēs stipras saudzīgas rokas, un turpat pie vaiga ieminas mundra balss:

«Sitas ir mūsējais. Nesīsim tik projām, lai vaņkas nepie-vāc.»

Es veru vaļā acis, redzu ūsainu un bālu seju, dzirkstošus redzokļus, kuru skatiens mundrina un glāsta, un, sakustoties tumšajām ūsām, jautā tā pati balss:

«Kā zēns tad tu esi? Franča vai Kalniņa?»

Es pakustinu divas reizes galvu, un sanitārs paliek vel mundrāks, redzēdams, ka ar mani var saprasties:

«Kurzemnieks, ka tad! Tā jau domāju: viņdien jums gājis karsti, un laikam arī šī nav bijusi gluži vēsa nakts. Labi gan, ka mēs ar

Priednieku te ienācām,» — sanitārs māj uz sava biedra pusi, kam bezūsaina seja un pelēkas, skumjas acis.

«Tagad tu tiksi pie savējiem un varēsi justies tikpat ka rotā: ar kurzemniekiem mūsu lazeretē pilna vesela istaba.»

Atkal iešūpojas nestuves, bet nesējiem šoreiz nemanāmi viegla gaita, un spirdzinoši vēss ir Rīgas rīta gaiss, kad sanitāri pa peronu un cauri ļaužu drūzmai dodas uz izejas pusi.

Tad mēs sākām braukt, bet runīgais sanitārs, sēdēdams man blakus, runā un stāsta par savu lazareti un viņas vecāko ārstu, kam operācijās esot varen laimīga roka.

«Tam tik ir nags,» viņš saka, braucīdams tumšās ūsas un skatīdamies mani jautrām acīm. «Viens, divi un gatavs, un cilvēks tā saremontēts, ka labāk nemaz nevar. Brauc kauč tūliņ pie brūtes.»

XVI ■

Riteņi klusi rīb, ripodami pa glumo bruģi. Mazliet krata, bet mazākas, šķiet, palikušas sāpes, atkal jūtoties savējo vidū. Dzirde līksmi tver sanitāra stāstījumu, bet skati spraucas pa kulbas audekla spraugām, vēro jumtu kontūras un lūko pēc namu fasādēm uzminēt ielas, pa kurām mēs braucam, un kanālmalas vītoli, lēni locīdami kailos zarus, liekas kā sveicieni. '

Tad mūsu braucējs aptur zirgus, un pēc vannas un ieģērb-šanas slimnieku drānās es esmu nokļuvis gaišā, lielā telpā, ko gandrīz visu aizpildījušas garas gultu rindas. No daudzām manī noraugās bālas sejas un iekritušas acis, pilnas drudžaina spožuma. Daži smaida un māj, un pazīstams liekas arī viens otrs skatiens, bet es nevaru atcerēties viņu vārdus.

Pašaustās gultas segas tos apsegušas līdz ar augumiem, kurus esmu paradis redzēt kareivja tērpā un tad zinājis vārdā saukt.

Smags un murgains miegs, bet uzmodies es nekā vairs neatceros, un pazuduši bez pēdām ir manu sapņu rēgi.

Mani uzmodinājis vēsas rokas pieskāriens, kas tausta man pieri un tad tver dilbu, lai vērotu, kā sitas pulss. Es veru va|ā acis un viņas ieplēšas brīnā:‘

Pie gultas, noliecies un aptvēris manu roku, stāv kaprālis Sala un domīgi vēro manu vēl neaiztecējušo asiņu zvanīšanu. Es skaidri redzu pelēki drūmo kaprāļa profilu un palsās ūsas, tikai patlaban jau viņās sabirusi sirmuma sarma, un vēl palsāks liekas viņu pelēkums.

Es sakustos, gribu vaicāt, kā atkļuvis šurpu mūsu vada komandieris, kā klājas biedriem un ko dara tēvs, bet tad atjēdzos, — pēdējās miega paliekas gaist bez miņas, un es redzu, ka cilvēks, kas apstājies pie manas gultas, nav tērpts kareivja drēbēs, bet bal’tā audekla mēteli, un tātad laikam ir ārsts.

Varbūt sanitāra daudzinātais slavenais ķirurgs, kam operācijās tik veikla roka un nekļūdīgs skats.

Mana sakustēšanās likusi pulsa vērotājam palaist vaļā roku, un tagad pret mani pagriežas pelēka seja ar skumjām, pētošām acīm, kurās iegūlušo noguruma izteiksmi vēl pavairo iesirmo ūsu pelēkums.

Aiz vecā ārsta stāv otrs, tumšmatains un slaiks, un, mādams uz manu pusi, vecais kaūt ko saka man nezināmā, laikam latīņu mēlē.

Jaunais godbijīgi noliec galvu un iet man klāt. Viņam ir sevišķi baltas rokas, slaikiem, labi koptiem pirkstiem, ļoti sārtas lūpas, bet nemierīgas kvēles pilnas acis, un no rokām un sejas nāk smaržūdeņu aromāts.

Jaunais ārsts skar manu kreiso plecu, tad noliecas vēl vairāk, lūko ieskatīties mutē, — no pieskāriena smagi iesāpas virslūpa man un mēle.

Ārsts papurina galvu un atkāpjas sānis, dodams vecajam ceļu. Bet ķirurgs stāv kā stāvējis, turēdams kopā saliktās rokas, un skātās man garām sienā, un gurds bez gala ir viņa skumjo acu pelēkums.

Viņš'stāv tā labu laiku, tad nopūšas, paloka galvu un, nepaskatījies uz manu pusi, iet pie nākošās gultas, pasirms un mazliet jau liks, un liekas, ka viņam sagūlušas plecos visas redzētās sāpes un nemanāmi spiež viņam uzkrautais gurums, ko veci un jauni karavīri, nākdami no kaujas lauka šurp, atnes sev līdzi.

Ārsti apstaigā visas gultas, māsa iet viņiem nopakaļ, tverdama gausi mestās piezīmes, un tad viņi visi trīs pazūd palātas durvīs, un mēs esam atkal vieni.

Blakus gultā gulētājs sakustas, kāpj arā un, kājām sataustījis tupeles, nāk man klāt, un apsēžas uz deķa malas, tīda-mies slimnieka mēteli.

Viņam kaklā pakārta roka, smaidošas ūdeņainas acis, sarkani mati, vasaras raibumiem nosēti vaigi un mazliet pastru-pa mēle, kas toties runā vēl steidzīgāk:

«Kā klājas otrās rotas zēniem? Mani sauc Vedēju, esmu trešā vada. Dabūju todien pie Pavasariem pa elkoni, neko daudz nesāpēja, bet kauls pušu gan. Ārsts gan liedza staigāt, bet, ja nemana, bumbulēju apkārt, citādi garš laiks. Vai nezini kaut ko par pirmās rotas kaprāli Zirni? Zini, tāds garš tēviņš, palsām ūsām un sarkanu degunu, pats koknesietis un man vēl veca rada, no mātes puses. Puikas, kas guļ šeit, stāsta, ka redzējuši vēl ap pusdienas laiku. Gulējis ar citiem ķēdē un bijis vēl dzīvs, tikai no lādēšanās gluži aizsmacis. — Kur tu dabūji? Laikam krūtīs, ka esi tik bāls?»

Sarkanmatainais strēlnieks ber vienu jautājumu pēc otra, prašņā un vaicā, gaidīdams atbildi. Viņš sāk jau justies aizskarts, kļūst gausāks savā taujāšanas steigā, un tad piepeši no tās puses, kur pirmīt vērās manī strēlnieks ar tumšām ūsām, ko nezināju vārdā saukt, atskan dārdoša un barga balss:

«Vai beigsi reiz tarkšķēt, ložmetējs gatavaisl Tam puisim lode

palikusi galvā, un tu tāpat nedabūsi no viņa atbildes.»

Sarkanmatis paskatās uz runātāja pusi sirdīgām acīm un nosaka:

«Neārdies, kaprāli bez strīpām, ne te rota, ne tava nodaļa! Gribu runāju, negribu nerunāju. Atradies virspavēlnieks.»

Viņš pieceļas no gultas malas, uzmet man neapmierinātu skatu un pārmetoši nosaka:

«Kā es to varēju zināt? Būtu uzreiz teicis, ka nevari parunāt.»

Sarkanmatis iet projām, apsēstas pie kāda cita, trīs gultas aiz manis, un tūliņ iegrimst valodās.

Melnūsainis skatās'tam pakaļ dusmīgām acīm, tad pagriež galvu, spļauj sienā pār plecu, un, redzot šo nicīgo žestu, man nāk atmiņā Mīlgrāvis, un sirdī sakāpj savāds maigums.

Tas tak ir Pētersons, mūžam drūmais mūsu vada pirmās nodaļas komandieris un kaprāļa Salas draugs. Tagad viņš ir novērsis skatu no pļāpīgā strēlnieka sejas,'un acīs tam sa- , plok dusmas. Viņš glāsta mani savām tumšajām acīm, kurās vairs nav īgnuma, tikai labsirdība un skumjas, un, nevarēdams ne vārda tam pasacīt, es ceļu roku un ar viņas plaukstu māju Pētersonam sveicienu.

Viņam sakustas melnās ūsas, lūpas savelkas smaidā, un, mādams ar galvu, tas atsedz savu segu, parādīdams kāju, kas visa notīta, un kā atvainodamies saka:

«Ciskā krietns robs, suņa kodiena lielumā. Citādi būtu aizklibojis tevi apraudzīt.»

Redzēdams man acīs vaicājienu, viņš pasmaida atkal un, galvu purinādams, teic:

«Nav jau nekas. Kauls palicis vesels, bet krietni paplosīti muskuļi: dabūju ar sprāgstošu lodi. Laikam būšu pastīvs staigātājs,» viņš novelk, un acīs tam atkal iezogas skumjas.

«Nebūs jau tik traki,» Pētersonam blakus kāds ieminas, pūlēdamies celties sēdus, un, skatīdamies turpū, es redzu viscaur aptītu galvu, kurai palikusi vaļā viena pati, sirdīga un reizē mundra acs.

«Nebūs tik traki,» notītā galva atkārto, un tagad es manu viņas balsi stipru deguna pieskaņu, — tā mēdz runāt cilvēki, kam stipras iesnas vai bojāts degunkauls.

Pastīvāka kāja, tā vēl nav nekāda nelaime. Neesi jau jauneklis, varēsi iztikt arī bez dancošanas. Bet kur lai es tāds rādos? Nedabūšu ne brūtes, ne sievas, — kura tad man ticēs, ka degunu sabojājusi lode, nevis slikta slimība.»

Runātājs rūkdams laižas atpakaļ spilvenā, bāž zem tā roku un, izvilcis ārā papirosa kārbiņu un sērkociņus, taisās uz smēķēšanu.

«Piesargies, ka neuznāk māsa,» Pētersons viņu brīdina, «zini pats, ka tas var kaitēt tavam degunam, un vispār ārsti rājas, ja te kāds smēķē.»

«Nieki,» norūc notītā galva, un apsējumu starpā pret to vietu, kur jābūt mutei, viņā jau iesprausts dūmo papiross. «Smukāks jau es no nesmēķēšanas nepalikšu, un par viņu rāšanos man maza bēda, — lai rājas, cik grib. Par to jau viņiem maksā algu.»

Pētersons atmet ar roku un klusi teic, pagriezis galvu uz manu pusi: '

«Lai dara, kā zin pats. Lāga zēns, pirmās rotas, bet lode izgājusi caur abiem vaigu kauliem un degunam, un tagad

nikns uz visu pasauli. Visvairāk uz ārstiem, jo tie teikuši, ka viņam jāpaliekot bez deguna, — šie tur neko nevarot līdzēt.»

Pētersons ieklepojas, kāri ostīdams dūmus, kurus sirdīgi laiž gaisā notītās galvas mute.

«Vai nu ārsts tur vainīgs? Vainīgi friči,» viņš piezīmē, viebdams seju, un var redzēt, ka tam atkal sākusi sāpēt saplosītā kāja.

Sēja visu laiku gulējis kluss, skatīdamies Pētersonā un manī savām debeszilajām acīm. Tagad viņš lēni slienas sēdus, uzmanīgi laiž kājas pāri gultas malai, smaidīdams nāk uz mūsu pusi, un, pleca dragājumam par spīti, Sējam ir tas pats omulīgais Leišmales saimnieka apaļums.

«Sveiks, Artūr,» viņš saka, viegli spiezdams manus pirkstus savā platajā plaukstā, un vaigos tam sagulis labsirdīgs smaids. «Tev patlaban iet visai grūti, bet nav sliktuma bez labuma: varēji būt pavisam beigts vai zaudēt aci, kā trešās nodaļas dižkareivis Bērziņš. Gan jau Jankovskis tevi tagad salāpīs, nevarēs neko manīt,» — viņš lūko mani mierināt, rāmi nolaizdamies gultas kājgalā, un nenovērš no manis acu, kas ir debeszilas un pilnas miegainas labsirdības, kā visiem apaļiem cilvēkiem.

«Ko dara mūsu bataljons? Vai ticis jau tālu uz priekšu?» viņš ziņkāri ieminas, noliekdamies uz galvgaļa pusi, un acu rāmo izteiksmi tam aizēno gaidas un trauksmlgs prieks, kā gatavojoties saņemt vēsti, ap kuru savijušās lielas cerības.

Es papurinu galvu, Sējam satumst acis un bēdīgs kļūst vaigs. Viņš viss sagurst sevī, atcerēdamies Leišmalē palikušās mājas, ap kurām šalcis ābeļdārzs.

Sēja viss nogrimis atmiņās. Pamazām gaist bēdu tumšums viņa sejā, kas tagad vērsta uz loga pusi, un tumšāki un reizē dīvaini plati ir kļuvuši viņa acu redzokļi, kas stīvi veras logā.

Viņi neredz vairs slimnīcas istabas sienas, nedz kailo kas-taņkoku zarus, kurus loka aiz mūsu loga vēlīnais rudens vējš, bet platus, nosūbējušus lauku sētas jumtus un mālainu tīrumu, kam pāri iet sējējs, atgāzies atpakaļ zefn sētuves smaguma. Viņš iet nesteigdamies un platiem roku vēzieniem sviež paša artā zemē zeltainus graudus, un sējējam ir debeszilas acis un viņa augumam un pleciem saimnieka apaļums.

Sēja ilgi skatās logā, neredzēdams viņā kastaņu koku zarus, bet savu sētu, kas palikusi Leišmalē, kur ļaudīm ir apaļi augumi, platas, labsirdīgas sejas, un kviešu brieduma laikā cilvēks nevar aizsniegt vārpu galus, pat izstiepis roku un uz kāju pirkstgaliem pacēlies.

«Ko tu skaties, kā spokus redzēdams?» ierunājas šaudīgais sarkanmatis, atkal pieklīdis mums klāt. «Izskatās gandrīz vai pēc ķerta,» viņš rājas, atsēzdamies gultā un ar rādītāja pirkstu sākdams urbt degunu.

Sēja nopūšas, negribēdams vērš skatus projām no loga, un sejā tam atkal sagulst bēdas. Tad viņš pieceļas, iet klusēdams atpakaļ, un sētas atcere, un bēdas, ka nevarēs tik drīz, kā cerējis, tikt atpakaļ mājās, ir saliekušas gājienā tā plecus un dara līku viņa apaļo muguru.

«Būtu tie krievu bārdaiņi mums mazliet piepalīdzējuši, tiktu mēs Pavasariem aiz muguras, ietu taisni uz Kalnciemu, un cik no turienes vairs tālu līdz Jelgavai,» ieminas jauns strēlnieks ar bālu, nervozu seju, pieceldamies savā gultā uz elkoņa un noskatīdamies Sējam pakaļ. «Nav jau fričiem te nekādi lielie spēki, — cik pirmā līnija ir, tik ir.»

«Mēs uz Jelgavu, rīdzinieki uz Tukumu un, skaties, — friči laistos uz mājām, manīdami, ka latvieši tiem sānos un aiz muguras,» jūsmo jaunais strēlnieks, un liesmainas tam palikušas acis. Viņas mirdz un blāzmo, un viņa fantāzijas lido-jiens saviļņojis arī citus, un mana sirds, aizmirsusi gurumu un sāpes, jūsmo un grib laisties strēlnieku sapņiem līdz.

' «Daugavgrīvieši nāktu no Olaines puses,» jaunais runā ar piesmakušu kaklu, un acis tam liesmo kā ugunskvēls, «un Jelgavā mēs ar Bangerska zēniem satiktos.»

Pētersons pagriež mums savu melnūsaino seju, un tam ir atkal apmācies vaigs.

«Kā bērni,» viņš klusi saka, balsī slēpdams savādu maigumu, «daudz kas varēja būt citādi, bet par to tak nav vērts runāt. Jādomā par nākamām, nevis bijušām lietām, un par to, kā -labāki tikt vāciem skaustā, kad iesim rotās atpakaļ. Pirmās bezdelīgas vēl neatnes vasaru, un trīs bataljoni vieni paši tak nevar atbrīvot zemi, ko ieņēmis un tur cieti friču karaspēks. Gaidat, zēni, to dienu, kad ieradīsies frontē visi jaunie bataljoni, kuru puikas tagad svīst apmācībās pa Mīlgrāvi un Tērbatu.»

«Kad viņi nāks mūsējiem talkā,» tagad ari Pētersonam ir sākušas kvēlot acis, «kad visi latvju puikas būs kopā, un nebūs mums, ejot kaujā, pa labi un pa kreisi krievu vaņkas vien, — tad liksimies visi kopā, gāzīsimies reiz vācietim no visa spēka ģīmi, Jelgava un Kurzeme būs brīva, un bēgļi varēs braukt atpakaļ,» Pētersons nosaka un, beidzot runāt, arī viņam ir kļuvuši gaišāki vaigi un liesmains acu skats.

Valodas apraujas, jo palātas durvis veras vaļā, un viņās parādās baltais māsas tērps.

Tā ir māsa Elza, kurā samīlas visi, kas nokļūst mūsu slimnīcā. Vismaz tā apgalva Vedējs, sarkanmatainais pļāpa un tagad mans tuvākais kaimiņš, sapņainiem skatiem vērodams māsas slaiko augumu.

Viņai ir tumšas, dzelmainas acis, kas slēpjas aiz samtaini melnām, garām skropstām, un tāpēc reti kad var tikt gudrs, vai māsa Elza noskumusi, vai arī tai paslepušies acu zīlēs smieklu velniņi.

Tumšsārtās lepnās lūpas kaist un kvēlo, un virs tām samanāmas melnas Ūsiņas. Seja ir dienvidnieciski bāla, kaut gan māsa Elza nav nekāda svešniece, bet latviete, tepat no Valmieras puses.

Viņa lēni iet starp gulētāju rindām, dalīdama termometrus un smaidus, un, cerēdami dabūt vienu vai otru vai dzirdēt kādu vārdu no viņas lūpām, it žigli metušies gultas un zem segas arī vieglāk ievainotie, kas nupat vēl klīda apkārt pa palātu, jokodamies ar paziņām. Viens otrs tīšām taisa sāpīgāku seju, cits lūdz zāles, kuras nemaz nedomā dzert, un daudzi lūko, kā kurš prazdams, ievilkt māsu valodās.

Viņa smaida un klusē, slēpdama savas blāzmainās acis zem brīnumgarajām skropstām, un, mēmi sveicinādamas jaunas un piedzīvojušas sejas; tās trīsē, ceļas augšup un atkal lejup slīd. Dažiem ievainotiem, kas krituši pusnemaņā, un tiem, kam drudžainas ir palikušas acis, vēstīdamas karstuma celšanos, māsa Elza lūko palīdzēt ar spricējumiem vai ledus pūsli un saka pa laipnam vārdam. Parasti tad klusāki top vaidi vai beidzas pavisam, mazāk samanāms kļūst ievainoto acīs drudža svelmes mestais atspīdums, un grūti sacīt, kas līdzējis visvairāk, morfijs, ledus vai māsas Elzas balto, vēso roku pieskāriens.

Tad viņa aiziet, pie durvīm vēlreiz apstādamās, lai laistu pāri gultu rindām savas samtainās acis, pasmaida un pazūd durvīs, un labu laiciņu pēc māsas aiziešanas palātā vēl valda klusums, kā cenšoties ielāgot atmiņā viņas glezno profilu, dzelmainās acis un sarkanās lūpas, un baltās, vēsās rokas, kurām tik maigs ir pieskāriens. .

«Zelts, ne meitene,» beidzot iesaucas Vedējs, ierīkodamies savā gultā sēdus un skatīdamies visapkārt savādu, sapņainu, laimīgu skatu, kas lāgā nepiedien viņa raibumainajai sejai.

«Ko nu jūsmo,» ieminas degunaini neskaidra balss, «tā jau nav priekš tevis.»

Šī balss, kas pieder notītajai galvai, ar lodes sadragāto degunu, ir kā rupjas rokas sviests akmens, kas sadragā vāru stikla gleznu, ko gandrīz katrs, slēpdamies no citiem un jūsmodams par māsu Elzu, ir veidojis savas sirds dziļumos. Sejas, kurās nupat bija manāms maigs gaišums, kļūst atkal īdzīgi drūmas vai apsedzas ar vienaldzības pelēkuma segu, un tikai balsis, kas steidzas rāt notīto galvu no visam pusēm, vēl nespēj apslēpt iepriekšējā maigā viļņojuma atbalsi, kuras visiem ir žēl.

«Ķēms tāds,» lādas Vedējs, «kaut tev izaugtu jauns deguns un kaut fricis to atšautu pa otram lāgam! Vai tad es kaut ko tādu? Nemaz vairs nevarēs pat iztālēm pajūsmot par smuku meiteni, — Kraujiņš tūliņ klāt un runā cūcības.»

Rājas arī Pētersons, pagriezies pret notīto galvu, kas spītīgi skatās visapkārt ar savu vienīgo, vēl neaiztīto aci, un lūpās, kas ari neaizsegtas, atkal dūmo papiross.

«Piekaut tevi vajadzētu, Kraujiņ,» saka drūmais nodaļ-nieks. «Vai tad māsa Elza vainīga, ka tev būs jāskraida apkārt bez deguna? Un vai tev paliek labāki, kad tu vari piepīt klāt kaut ko jēlu? Kaunies kaut pats no sevis: droši vien agrāk nemaz tāds nebiji.»

Pamazām strelnieki beidz rūkt, jo Kraujiņš neatbild. Viņš spītīgi klusē, kūpinādams papirosu, bet neaiztltā acs nikni veras durvīs, kurās pazudis skaistās māsas augums un drīz nāks atkal iekšā ārsts, staigādams savu vakara gājienu.

Lēni tumst vakars, un tam paka| steidzas nakts. Viņa ir mocoši gara, pilna nopūtu un vaidu, un bezgalīgi tāls liekas rīts. Nespodri spīd pusaizdegtā spuldze; no viņas apsega visa palata ir ietinusies za|ganā krēslā, un tikai pašā spuldzes apakšā uz grīdas ir manāms gaismas atspīdums. Kaktos glūn melnas ēnas, melna aiz slimnīcas logiem nolaidusies nakts, un musu palāta liekas kā dragāts kuģis, kas ar visiem jūras braucējiem nogrimis dzelmē, — tiem vairs nava lemts redzēt sauli un augšup tikt.

Garas bez gala ir vientu|ās naktis, bet garāka par visu slimnīcas palātas nakts. Viņas stundas velkas neticami gausi, kā ievainoti gliemeži, un dvēsele sagurst līdz nāvei, ilgojoties pec dienas, memi saucot ausmu un gaidot, kad reiz k|ūs loga melnumā atkal saskatāmi koku zari, kas šūpodamies vēsta, ka vairs nav tālu rīta blāzma un sauleslēkts.

Vecās grāmatas stāsta par gaismas pielūdzējiem, kas dievinājuši sauli, ikrītus iedegdami kalngalos viņas atnākšanai par godu slavas ugunīs.

Ak, tādi gaismas saucēji, kas naktīs mēmi lūdzas, kaut laiku auļojums ātrāki liktu atgriezties saulei, ir visi, kam sāpes neļauj gulēt, jo pie slimnieku gultām reti kad atstaigā maigi sapņi, un mocošs, murgu un rēgu pilns, ir drudžu tveices un brūču, svelmes mocīto miegs.

Melna nakts skatās logā, mēmi sačukstēdamās ar viņas *nestām* ēnām, kas, sagūlušās slimnieku istabas kaktos, gaida zem gultam, klausās, vēro un glūn.

Redzēs, kas rīt būs mūžības ceļinieks.

Varbūt dižkareivis Akmens, kam sastrutojusi durkļa rēta sānos; viņš guļ jau nesamaņā, tikai reizēm sākdams saukt komandas vārdus, un tad atkal paliek kluss un gurdens, un viņu apņem neatmaņas

tumsa, šī maigā nāves māsīca.

Varbūt mežotnieks Arkliņš, kam iekrituši vaigi, nomodā drudžaini deg acis, bet vairs nerunā mēle un lūpas, jo krūtīs tam iešautas četras ložmetēja lodes, un visi veselie un pusdzīvie vēro viņu savādām acīm, kā gribēdami teikt: «Kā tu vēl esi musu vidu un kur tev gadījusies tik sīksta dzīvība?»

Bezgala gausi velkas laiks. Tumsa glūn aiz loga, ēnas blenž kaktos, un tumsas un ēnu pielijušas to slimnieku sirdis, kuriem nenāk miegs. Arī tie, pret kuriem viņš bijis žēlīgāks, vaid un murgo, un trūkstas augšā, jo to spēj un skatās citos gulētājos platam acīm, lai ļautu tūliņ krist smagi galvai atpakaļ spilvenā un dvēselei rēgu varā.

Visgrūtākās ir slimniekiem tās stundas, pēc kurām nāk saules lēkts. Grūtākas tāpēc, ka nakts tad liekas sevišķi smaga: jau var nojaust drīzu rīta atnākšanu un manīt ausmas tuvumu; tumsa tad metas pelēka, ēnas ir palsas un taisās dzist, bet šis ausmas pelēkums rīta sākumā ir tik baisīgi vienmuļš, ka liekas, tumsa taisās triumfēt pār dzīvību, kaut arī pagurusi ar to cīņā un kļuvusi pelēkbāla no guruma.

Beidzot sāk sārtoties logā rīta blāzma, un tik žņaudzošs vairs neliekas nobālušais tumsas pelēkums. Dzīvībā, kas palikusi naktī nomodā, ir sagurusi līdz nāvei, bet šo nogurumu veldzē jūtu un zemapziņas nojaustais saules tuvums, un pavisam citāds tad ir miegs, kam ļaujoties pret rītu pusi slimnieks beidzot spēj aizvērt acis.

Viņam liekas, ka mazāk smeldz krūtis, galvā, kas rūc ūn dun, šķiet, samanāma rīta vēsuma veldze, un mazāk sāp lodes vai granātas šķembas ieplosītie locekļi.

Tikai pēc tam, kad sarkanais ausmas gaišums iekarojis logus un laužas iekšā pa visām rūtīm, kļūst sadzirdama mierīgāka dvašošana slimnieku istabas vidū un kaktos. Mierīgāki tad guļ pat mirēji un tie, kuru dzīvotgriba jau taisās pagurt, visu nakti iedama pret nāvi cīniņā. Nāves tuvumsiiekas baiss tikai nakts tumsā, bet šis baigums steidz bālēt līdz ar rīta atnākšanu un tiklīdz apziņa vai zemapziņa sāk manīt atgriežamies sauli. *t* .,

• *

Ausmā jau sārto logos, un viens pēc otra aizmiguši ari tie musu palātas iemītnieki, kas pavadījuši nakti, gulēdami vaļējām acīm. Nedzird vairs murgojam, un retas palikušas sāpju nopūtas, jo rīta miegs ir maigs un rāms kā ūdensrozēm pieaudzis ezers, un rēgi labprāt nenāk šī miega sapņiem līdz.

Ari tas sapnis, kas atnācis pie manas gultas, ir sākumā skaists un jauks.

Mēs ejam abi ar tēvu uz māju pusi, plecos sakāruši šautenes, jo karš ir galā, strēlnieki izdzinuši vācus no Zemgales.

Mēs ejam ašā steigā, reizē celdami un sperdami kājas kā parādes gājienā. Mēs neesam vēl pārmijuši savā starpā ne vārda un ne'gribas

ari runāt, — tikai vērot priekpilnām acīm dzimtenes līdzenumus, ko apvāršņa malā noslēdz iezilgana mežu strīpa.

Vairs nevar būt tālu līdz mājām, bet nejūt nogurumu, sirdis mums priecīgas un gaišas, jo brīvs no vācu varas kļuvis mūsu dzimtenes līdzenums. Vingrā rakstā ceļas un krīt mūsu kājas, nespiež plecus viņos pakārtās šautenes.

Tad mēs esam uz lielceļa, no kura jau var saskatīt milzīgos liepu stāvus, kas sastājuši ap mūsu sētu kā zaļš lapu valnis.

Viņš sedz mūsu mājas pret lietu un visiem vējiem, un no lapu plaukuma līdz viņu nobiruma .laikam nav saredzami cauri šai lapu sienai ne jumti, nedz druknie ēku augumi.

Mēs nogriežamies no lielceļa, sākdami iet pa veco ošu gatvi, kur mūs sveic viņas koku šalkšana. Gatves galā sākas pagalms, apaudzis ar zaļu mauru. Mums liekas, — viss būs kā reiz bija, — no dārza puses nāk sanošās balsis, un laidara jumtā dūdodams ir salidojis baložu pulks.

Mēs ejam uz istabas pusi, un pamazām top gausāki mums soļi, jo istabai vairs nav ne durvju, ne logu. Viņu vietās saskatāmi sienā melni caurumi, un lieveņu ieeju aizsējušas apeņstīgu saites, kas agrāk rāmi tinās ap tā kolonnām. Un ceriņkrūms pie loga saaudzis un salapojis kupls bez mēra, un liekas, mājas sienai blakus aug pelēkzaļu lapu kalns.

Tēvs stāv pie lieveņa ieejas, nodūris galvu, un mums abiem kaut kas sūrs kāpj acis. Tad mēs saņemamies, nolaižam no pleciem šauteņu siksnas un ejam iekšā, — mūs apņem sen neapdzīvotas telpas miklums, pustumsa un atmiņas. .

Tēva galds vēl stāv vecajā vietā, bet grīda sapuvusi, vietām atsegdama mālainu zemi; kādā stūri redz zaļojam bāl-ganzaļu zāli un izaudzis liels dadžu pudurs, vērdamies pārnācējos savām violēti rožainām ziedu acīm.

Tēvs sabrūk galda galā savā saimniekkrēslā, ko ari nav skāris ne karš, nedz trūdēšana, un, atbalstījis elkoņus uz galda, iespiež seju rokās. Šautene tam palikusi starp ceļiem, elsas rausta plecus, uz kuriem zelto virsseržanta uzšuves, un par spīti savam karavīra tērpam un sirmajai galvai, kas kļuvusi vēl sirmāka, staigājot kauju laukus, no karotāja tēvs uzreiz ir atkal kļuvis par vecu saimnieku, ko māc gadu nastas garums un seno dienu atcere.

Es atspiežos pie tumsas sēnēm apaugušas sienas, juzdams ap sevi trūdu dvašu, un pa loga caurumu, kuram vairs nav ne rāmju, ne stiklu, ir iespraucies iekšā rasots ceriņkrūma zars.

Viņš viegli šūpojās, jo pagalmam iet cauri vēja brāzma, purinādama pielijušās ābeles un liepas, un no ceriņzara lapām man birst sejā lieli rasas pilieni.

Viņi ir vēsi un maigi, tiem nāk līdzi zaļas dzīvības aromāts un

uzmodina kā no grūta sastinguma, ko uzsūtījusi trūdu dvaša, guldamās kā smaga velēna uz krūtīm, smacēdama kaklu un likdama sagurt dvēselei.

Negribēdams traucēt tēvu, kas viss iegrimis bijušā atmiņās, es izzogos uz pirkstgaliem ārā no istabas un apstājos priekšnama drēgnuma pustumsā, nezinādams kur iet. Tad mani soļi paši no sevis sāk virzīties uz kāpju pusi, — tās čikst tāpat kā agrāk, — un, atverot jumta istabiņas durvis, koki un krūmi tērpušies sulīgā lapu zaļumā, un ārā mirdz vasaras pēcpusdienas saulstari, kopā ar lapoto zaru mestām ēnām zīmēdami dārza mauriņā tumšzaļus un gaišzaļus saulstaru un ēnu rakstus.

(Turpinājums sekos)

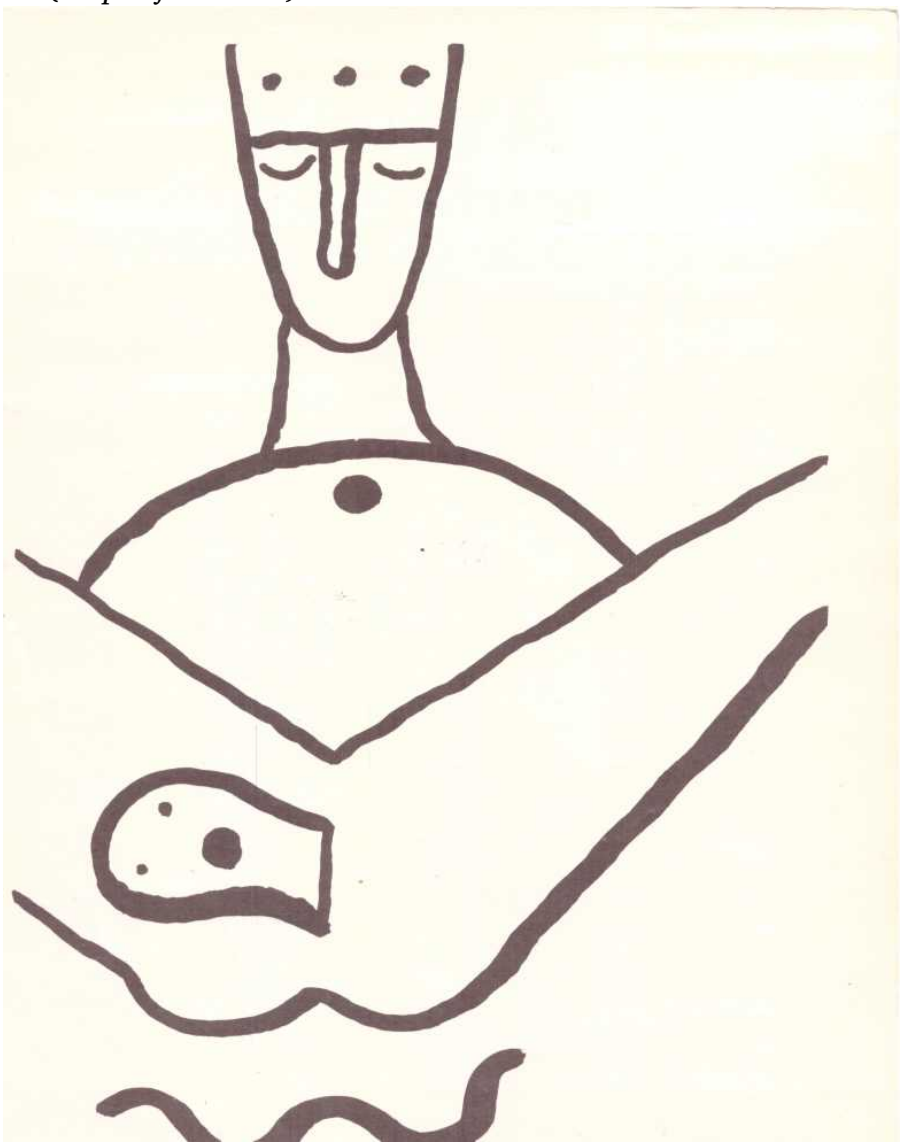
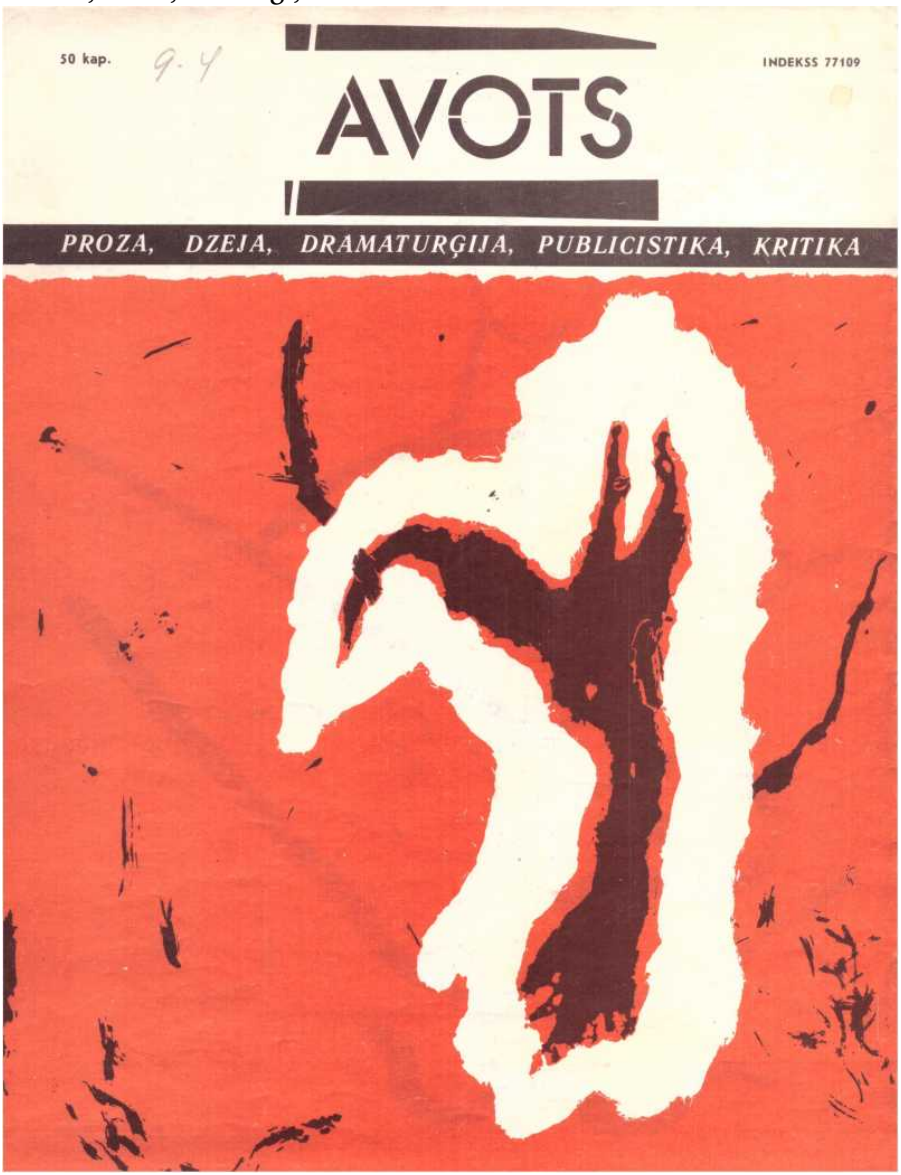
I, IV vāku noformējis Ojārs Pētersons Aijas Zariņas zīmējums «Avots», Nr. 9, 1989. g., 1—80